ପତିତ ପାବନ

ଝଉଡ଼ଣା ଜଗନ୍ନାଥ କ...

— ୮୯୮-୨ —

ମୂଲ୍ୟ : ଏକଟଙ୍କା ପଚାଶ ପଇସା

ବତ୍ରିଶ ସିଂହାସନ

ଲେଖକ ଓ ପ୍ରକାଶକ

ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ

ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ

ଓଡ଼ିଶା ଜଗନ୍ନାଥ କମ୍ପାନୀ
ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ
ବାଲୁବଜାର ପୋ: ଚାନ୍ଦନୀଚୌକ
କଟକ

ମୂଲ୍ୟ ୧ ୧୫ ଏକଟଙ୍କା ପନ୍ଦର ପଇସା

ବତ୍ରିଶ ସିଂହାସନ

ସୁଧର୍ମା ସଭାରେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଗନ୍ଧର୍ବସେନ ପ୍ରତି ଶାପ

ଜୟ ଜୟ ସଦାଶିବ ଗଉରୀରମଣ । ଜୟ ଜଟାଜୂଟଧର ତ୍ରିଲୋକ ଶରଣ ॥ ଦୀନବନ୍ଧୁ କୃପାସିନ୍ଧୁ ଏକାମ୍ର ନିବାସୀ । ଭକତବତ୍ସଳ ପ୍ରଭୁ ତ୍ରିପୁରବିନାଶୀ ॥ ତୁମ୍ଭ ଶ୍ରୀଚରଣେ କରେ ବିନତି ବିଶେଷ । ପୂର୍ଣ୍ଣକର ମନୋବାଞ୍ଛା ପ୍ରଭୁ ତ୍ରିଲୋକେଶ ॥ ସୁଧା ପଦ୍ୟ ରଚନାରେ ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶ ପୁତ୍ତଳି । ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣନା ଆଶେ ବସିଅଛି ଭାଳି ॥ ଆଜ୍ଞା ଦିଅ ହେଉ ଶେଷ ନିର୍ବିଘ୍ନରେ ତାହା । ତୁମ୍ଭ ବିନା ଜଗତରେ ନାହିଁ କେହି ସାହା ॥

—:0:—

ଏଥୁଅନ୍ତେ ସାଧୁଜନେ ମନ ଦେଇ ଶୁଣ । ପବିତ୍ର ଅଟଇ ଏହି କଥା ପୁରାତନ । ବତ୍ରିଶ ସିଂହାସନ ଯେ ନାମ ଯାର ଅଟେ ॥ କଥା ଛଳେ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର ପୂରିଅଛି ଯେତେ ॥ ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ ଦିନକରେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଭାରେ । ନୃତ୍ୟକଲେ ଅପସରୀ ଗାନ୍ଧାର ବିଧିରେ ॥ ଦେଖି ଦେଖି ନୃତ୍ୟେ ଭୋଳ ହେଲେ ମଘବାନ । ଉପହାସ କଲା ତାଙ୍କୁ ସେ ଗନ୍ଧର୍ବସେନ ॥ ତାହା ଜାଣି ଶାପ ଦେଲେ କୋପେ ପୁରନ୍ଦର । ଏହିକ୍ଷଣି ଦୁରାତ୍ମା ତୁ ଛାଡ଼ ସ୍ୱର୍ଗପୁର ॥ ଗର୍ଦ୍ଦଭ ରୂପରେ ହୋଇ ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରେ ଜାତ । ଉପହାସ ପ୍ରତିଫଳ ଭୁଞ୍ଜି ତୁ ବହୁତ । ଶାପ ଶୁଣି ମହାଭୟେ ସେ ଗନ୍ଧର୍ବସେନ । ସବିନୟେ ପାଦେ ତାଙ୍କ କଲା

ନିବେଦନ ॥ ନ ଜାଣି ମୁଁ ଅପରାଧ କଲି ତୁମ୍ଭ ପାଶ । କ୍ଷମାକର ମୋର ପ୍ରଭୁ ଏକବାର ଦେଷ ॥ ପ୍ରଭୁ ଯେବେ ଭୃତ୍ୟ ଦୋଷ କ୍ଷମା ନ କରଇ । ତାର ଆଉ ପରିତ୍ରାଣ ତ୍ରିଲୋକରେ ନାହିଁ ॥ ଗନ୍ଧର୍ବର ଏ ବଚନ ଶୁଣି ବଜ୍ରପାଣି । କୋପ ଶାନ୍ତ କରି ତାକୁ କହିଲେ ଏ ବାଣୀ ॥ ଆମ୍ଭର ଆଜ୍ଞାରେ ଗଧ ରୂପ ନିଶ୍ଚେ ହେବୁ । ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରେ ଭଦ୍ରସେନ ରାଜ୍ୟେ ଜନମିବୁ ॥ ଦିବସରେ ଗଧ ହୋଇ ବୁଲୁଥିବୁ ତହିଁ । ଗନ୍ଧର୍ବ ହୋଇବୁ ପୁଣି ରାତି ହେଲେ ଯାଇ ॥ ବିହରିବୁ ଦେବଯାନେ ମହା ସମାରୋହେ । ଭ୍ରମିବୁ ରଜନୀ ଶେଷେ ସେହି ଗଧ ଦେହେ ॥ ଭଦ୍ରସେନ ଦୁହିତାକୁ ତହିଁ ବିଭା ହେବୁ । ରୂପ ରଙ୍ଗେ ରାତି ସାରି ସୁଖେ କଟାଇବୁ ॥ ଯେ କାଳେ ଦଗଧ ହେବ ସେ ଗଧ ଶରୀର । ସେହି ସମୟରେ ଶାପମୁକ୍ତ ହେବ ତୋର ॥ ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁର ଛାଡ଼ି ପୁଣି ଆସି ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ । ବିହରିବୁ ପୂର୍ବପରି ମହା ଆନନ୍ଦରେ ॥ ଏତେ କହି ନିଜ ପୁରେ ଗଲେ ମଘବାନ । ଜନମିଲା ଗଧ ହୋଇ ସେ ଗନ୍ଧର୍ବସେନ ॥ ମର୍ତ୍ତ୍ୟେ ଭଦ୍ରସେନ ନରପତିଙ୍କ ରାଜ୍ୟରେ । ଦିନଯାକ ଭ୍ରମୁଥାଇ ପୁଷ୍କରଣୀ କୂଳେ । ରାତି ହେଲେ ନିଜ ରୂପେ କରଇ ଭ୍ରମଣ । ଏହିରୂପେ ଗଲା ବହି ତହିଁ କେତେ ଦିନ । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ କହେ କଲା କର୍ମଫଳ । ଭୁଞ୍ଜିଲା ଗନ୍ଧର୍ବସେନ ହୋଇଲା ବିଫଳ ॥

—୧୦୦—

ଏହା ପରେ ଯାହା ହେଲା ଶୁଣ ବିଚିତ୍ରରସ । ଗଧରୂପେ ସେ ଗନ୍ଧର୍ବ ତହିଁ କରେ ବାସ । ଅନେକ ସେ ବାଟେ ଏକ ଗରିବ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଭିକ୍ଷା ମାଗି ଯାଉଥିଲେ ହରି ତାଙ୍କ ନାମ ॥ ଡାକି ସେ ଗନ୍ଧର୍ବ ତାଙ୍କୁ କହିଲା ଏ ବାଣୀ । କହିବି ମୁଁ କଥାଟିଏ ଶୁଣ ଦ୍ୱିଜମଣି ॥ ଭଦ୍ରସେନ ନରପତି ନିକଟକୁ ଯିବ । ବିନାଭୟେ ତାଙ୍କୁ

ଏହି କଥାଟି କହିବ ॥ ତାଙ୍କ କନ୍ୟାଟିକୁ ମୋତେ ବିଭା କରାଇବେ । ନ କଲେ ମୋ ଯୋଗୁଁ ସର୍ବନାଶ ହିଁ ଭୋଗିବେ ॥ ଏହା ଶୁଣି ବିପ୍ରବର ଚଞ୍ଚଳେ ଚଳିଲା । ଭଦ୍ରସେନ ନରପତି ପାଶେ ପହଞ୍ଚିଲା ॥ ସାକ୍ଷାତରେ ଜୟ ହୋଇ କହଇ ବଚନ । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଘଟନା ଏକ ଶୁଣ ନରରାଣ ॥ ସରସୀ ତୀରରେ ଏକ ଗଧ ଚରୁଥିଲା । ଆସିଥିଲି ଡାକି ମୋତେ ଏହା ବଖାଣିଲା ॥ ଆଜ୍ଞା ମୋର ଶୀଘ୍ର ଯାଇ କହିବୁ ରାଜାକୁ । କନ୍ୟା ତାର ଅଛି ବିଭା ହେଉ ସେ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ॥ ନ କରିବ ଯେବେ ମୁହିଁ କହୁଛି ଅବଶ୍ୟ । ମୂହୂର୍ତ୍ତକେ ରାଜ୍ୟ ତାର କରି ଦେବ ଧ୍ୱଂସ ॥ ଏହା ଶୁଣି ମହାରାଜା ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହୋଇ । ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ତିରସ୍କାର ବହୁତ କରଇ ॥ ଅପମାନ ପାଇ ବିପ୍ର ଗଲା ବାହୁଡ଼ିଣ । ଗଧ ଆଗେ ସବୁ କଥା କରିଲା ବର୍ଣ୍ଣନ ॥ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପାଆନ୍ତେ ସେଠୁ ରାଜା ଭଦ୍ରସେନ । ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ଧାଇ ତାଙ୍କୁ କହିଲା ବଚନ ॥ ଦେଖ ଟିକେ ଗୁରୁ ପେଷି କେଉଁ ସେ ଗଧ । ରାଜଦୁଲାଳୀକୁ କପଁ। କରିଅଛି ସାଧ ॥ କିବା ମାୟାରୂପୀ ଅଟେ ସେହି ନିଶାଚର । ନ ବୁଝିବା ଆମ୍ଭ ପକ୍ଷେ ନୁହେଁ ସୁବିସ୍ତର । ଏହା ଶୁଣି ଦୂତମାନେ ବେଗେଣ ଧାଇଁଲେ । ସରୋବର ତୀରେ ଯାଇଁ ଗଧକୁ ଭେଟିଲେ ॥ ରାଜଦୂତ ଦେଖି ଗଧ କୋପେ ଥରହର । ବୋଲେ ନ ଚିହ୍ନିଲ ମୋତେ ତୁମ୍ଭ ନୃପବର ॥ ମୋହ ଆଜ୍ଞା ଅବଜ୍ଞା ସେ କଲା କ୍ରୂରମତି । ଜାଣିଥାଅ ନିଶ୍ଚେ ତାର ଘଟିବ ବିପତ୍ତି ॥ ଏହା ଶୁଣି ଦୂତ ଭୟେ କଲେ ପଳାୟନ । ଗଧ ପଣ ରାଜା ଆଗେ କରିଲେ ବର୍ଣ୍ଣନ ॥ ଶୁଣି ରାଜା ମନ ମଧ୍ୟେ ହୋଇ ଆଚମ୍ବିତ । ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ଘେନି ତହିଁ ଗମିଲେ ତ୍ୱରିତ ॥ ପ୍ରଶ୍ନକଲେ କଏ ତୁମ୍ଭେ ହେ ଗର୍ଦ୍ଦଭରାୟ । ପିତାମାତା କୁଳ ଆଦି ଦିଅ ପରିଚୟ ॥ ରାଜାବାକ୍ୟ ଶୁଣି ଗଧ ପୂର୍ବର କାହାଣୀ । ଯାହା ହୋଇଥିଲା ତାହା କହିଲା ବଖାଣି ॥ ଶୁଣ

ସବୁ ନରପତି ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ । ଗଧ ସନ୍ନିଧାନେ ସ୍ଥିତ କଥାଏ କହିଲେ ॥ ହେ ଗନ୍ଧର୍ବରାଜ ଆଜ ରଜନୀ ଭିତରେ । ମୋ ନଗର ଘୃରିଦଗେ ପାଚେରି ସୁନାରେ ॥ କରିପାର ଯେବେ କନ୍ୟା କରିବି ପ୍ରଦାନ । ସତ୍ୟ ସତ୍ୟ ବାଣୀ ମୋର ନହୋଇବ ଆନ ॥ ଏହା କହି ନିଜପୁରେ ଗଲେ ନରସାଇଁ । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ ଗୀତ ରସରେ ଭଣଇ ॥

ରାଜଦୁହିତା ସଙ୍ଗେ ଗନ୍ଧର୍ବସେନଙ୍କ ପରିଣୟ

ଭଦ୍ରସେନ ରଜା ମୁଖୁଁ ଏ ବଚନ ଶୁଣି । ଗଧରୂପୀ ଯୋଗଧ୍ୟାନେ ବସିଗଲା ପୁଣି ॥ ମନେ ମନେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ସେ କଲା ବହୁ ସ୍ତୁତି । ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ ସୁରପତି ଜାଣିଲେ ଝଟିତି ॥ ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କୁ ସେ ଡାକି ଦେଲେ ଉପଦେଶ । ଭଦ୍ରସେନ ନଗରକୁ ଯିବ ହେ ଅବଶ୍ୟ ॥ ରାତି ମଧ୍ୟେ ତିଆରିବ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଚୀର । ନ ଜାଣିବେ ନରପତି ଆଉ ନାରୀ ନର । ଆଜ୍ଞା ପାଇ ବିଶ୍ୱକର୍ମା ବେଗେ ଗଲା ଚଳି । ଭଦ୍ରସେନ କଟକରେ ଗଢିଲା ପାଚେରି ॥ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେ ନିର୍ମିତ ସେ ଦିଶେ ଅଦଭୁତ । ହୀରା ମାଳା ଆବ ରତ୍ନେ ହୋଇଛି ଜଡ଼ିତ । କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ କରି ସେହୁ ଗଲା ଅଲକ୍ଷିତେ । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ରାତି ପାହିଲା ଝଟିତେ ॥ ପ୍ରଭାତରୁ ନିଦ୍ରା ତେଜି ଦେଖେ ନରବର । ବେଢିଅଛି ଗଡ଼ଯାକ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଚୀର ॥ ସିଂହଦ୍ୱାର ମନୋହର ଦିଶେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗେ । ହୀରାମାଳା ମଣିମାଳା ଚହ୍ନିରେ ଝଟକେ ॥ ଦେଖି ମନେ ବିଚାରିଲେ ସେ କାଳେ ନରରାଣ । ଗଧ ନୁହେ ନିଶ୍ଚେ ଅଟେ ସେ ଗନ୍ଧର୍ବସେନ ॥ ଅନ୍ତଃପୁରେ ଚଳି ରାଜା ବେଗେଣ ମିଳିଲେ । ରାଣୀ ଆଗେ ଗଧ କଥା ବୁଝାଇ କହିଲେ । କନ୍ୟା ବିଭାଘର କଥା ଚିନ୍ତା କଲେ ସ୍ଥିର । ସର୍ବେବର ଘରେ ରାଜା

ଛୋଳଲେ ନବର ॥ ଶୁଭବେଳେ ଶୁଭଲଗ୍ନେ କନ୍ୟାଟିକୁ ନେଲେ । ଉତ୍ସବ କରାଇ ଗଧ କରେ ସମର୍ପିଲେ ॥ ଗାନ୍ଧର୍ବ ବିଧିରେ ତହିଁ ବଢ଼ିଲା ବିବାହ । ସୈନ୍ୟ ଯେତେ ନରପତି ହୋଇଲେ ବିଦାୟ ॥ ଗଧପାଶେ ରାଜକନ୍ୟା ରହିଲା ସେଠାରେ । ଅସ୍ତଗିରି ଶିରେ ଦିନନାଥ ଆରୋହିଲେ ॥ ଦିବା ଅନ୍ତେ ସେ ଗନ୍ଧର୍ବ ଧରିଲା ସ୍ୱଅଙ୍ଗ । ଅଦଭୁତେ ମୂର୍ତ୍ତିମନ୍ତ ହେଲା କି ଅନଙ୍ଗ ॥ ଅତି ଆନନ୍ଦରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ରାଜ ସୁତା । କଲା ଆଲିଙ୍ଗନ ମନୁ ଛାଡ଼ି ଘୋର ଚିନ୍ତା ॥ ନାନା କଉତୁକେ କେଳି ବଢ଼ିଲା ଅଶେଷ । ପୁଣି ଗଧ ହେଲା ଯହୁଁ ରାସହେଲା ଶେଷ ॥ କେତେଦିନ ଏହିପରି ସୁଖେ ବହିଗଲା । ଦିନୁ ଦିନ ବେନିଙ୍କର ପୀରତି ବଢ଼ିଲା । ଗନ୍ଧର୍ବଙ୍କୁ ରକ୍ଷାକର ସଙ୍କଟୁ ଶ୍ରୀହରି । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ ଭଣେ ପଦ୍ୟବନ୍ଧ ଧରି ॥

ଶକାଦିତ୍ୟଙ୍କ ଜନ୍ମ

ଏ ଉତ୍ତାରେ ଶୁଣ ନରେ ହୋଇ ସ୍ଥିର ଚିତ୍ତ । କହୁଅଛୁ ଶକାଦିତ୍ୟ ଜନମ ଚରିତ ॥ ବିଜକେମା ସଙ୍ଗେ ସେହି ଗନ୍ଧର୍ବ ରାଜନ । ରତିକେଳେ ଜାଣି ବଞ୍ଚୁଥାଇ ନିତି ଦିନ ॥ ଦାସୀ ଏକ ଜେମାଙ୍କର ଥିଲା ସେହି ପୁରେ । ବିହରିଲା ସେ ଗନ୍ଧର୍ବ ସେ ଦାସୀ ସଙ୍ଗରେ ॥ ଜାଣେ ନାହିଁ ରାଜଜେମା ଗୁପ୍ତ ସମାଚାର । କେତେଦିନ ପରେ ଗର୍ଭ ସଞ୍ଚରିଲା ତାର । କ୍ରମେଆଉ ଏ ଖବର ପ୍ରକାଶ ପାଇଲା । ପୁତ୍ରଟିଏ ଶୁଭବେଳେ ସେହୁ ପ୍ରସବିଲା ॥ ରାଜ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଚିହ୍ନ ଦେହେ ବିରାଜଇ । ଦେଖି ତାକୁ ଆନନ୍ଦରେ ଗନ୍ଧର୍ବ ଭାଷଇ ॥ ଏହା ନାମ ଶକାଦିତ୍ୟ ହେଉ ଏ ଧରାରେ । ଫେରାଇ ରଖିବ କୀର୍ତ୍ତି ଶକ ସେ ନାମରେ ॥ ବଣସିଂହ ବଳ ଦେହେ ବହିବ ସେ ଜାଣ । ଏହା କଥା ସନ୍ତେ ସେହୁ ପାଳଇ ନନ୍ଦନ ॥ ରାଜସୁତା ସଙ୍ଗେ କଲା ସୁଖେ ବିହ-

ରଣ । ଏଥୁ ଅନନ୍ତ ଯାହା ହେଲା ଶୁଣ ସାଧୁଜନ । ରାଜକନ୍ୟା ଶୁଭଯୋଗେ ହେଲା ଗର୍ଭବତୀ । ଦିନୁ ଦିନ ଦେହେ ତାର ପ୍ରକାଶିଲା ଜ୍ୟୋତି ॥ ଏ ବାରତା ପାଇ ରାଜା ସ୍ୱର ଭଦ୍ରସେନ । ପାର୍ଶ୍ୱ ମନ୍ତ୍ରୀ ଅମାତ୍ୟ ସଙ୍ଗତେ ଯେନିଣ ॥ ଦୁହିତାକୁ ଦେଖିବାର ଇଚ୍ଛା ମନେ କରି । ବହୁବିଧ ଉପହାର ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ଧରି ॥ ସରୋବର ତୀରବାସେ ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ । ପିଅରଙ୍କୁ ଦେଖି ଜେମା ହେଲା ହସ ହସ ॥ ଓଳଗି ହୋଇଣ କହେ ସୁମଧୁର ବାଣୀ । ଶୁଣ ତାତ ସ୍ଥିର ମନେ ଅପୂର୍ବ କାହାଣୀ ॥ ଜାମାତା ତୁମ୍ଭର ଦିନେ ଗଧ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଅପୂର୍ବ ଗନ୍ଧର୍ବ ମୂର୍ତ୍ତି ରାତ୍ରରେ ଧରନ୍ତି ॥ ଏହି ଗୃହଦ୍ୱାରେ ପଡିଥାଇ ଗଧ ଦେହ । ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ ଶୁଣି ନୃପ ମହାଶୟ ॥ ଡଗରକୁ ଡାକି ଏହା କହିଲେ ରାଜନ । ଆଜ ରାତ୍ରେ କରିବୁ ତୁ ଏପରି ବିଧାନ ॥ ଯେତେବେଳେ ଗଧ ଦେହ ଗନ୍ଧର୍ବ ଛାଡ଼ିବ । ସେ ଗଧକୁ ଏହିଠାରୁ ବାହି ଯେନିଯିବ । ଅନଳ ଲଗାଇ ନଦୀକୂଳେ ପୋଡ଼ି-ଦେବ ॥ ଏ କଥାଟି ଗୁପ୍ତ ହେବ କେହି ନ ଜାଣିବ ॥ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ସେ ଡଗର ତହିଁ ଜଗିଥିଲା । ଗଧ ଦେହ ଭସ୍ମ କଲା କେହି ନ ଜାଣିଲା ॥ ଗଧ ଦଗ୍ଧ ହେବା ଦେଖି ସେ ଗନ୍ଧର୍ବସେନ । ଡକାଇଲା ମହା ସମା-ଦରେ ନରରାଣ ॥ କହଇ ଗନ୍ଧର୍ବସେନ ଶୁଣ ନରସାଇଁ । ତୁମ୍ଭକନ୍ୟା ଗର୍ଭେ ଅଛି ସନ୍ତତି ଏକଇ ॥ ହୋଇବ ସେ ମହାଧନୁର୍ଦ୍ଧର ଧରଣୀରେ । ଶତସିଂହ ବଳ ସେହୁ ବହିବ ଶରୀରେ ॥ ଏକଛତ୍ର ରାଜତ୍ୱ ସେ କରିବ ଜଗତେ । ବିକ୍ରମଆଦିତ୍ୟ ନାମେ ଖ୍ୟାତ ହେବ ସତେ ॥ ପାଳ ତୁମ୍ଭ କନ୍ୟା ଯତ୍ନେ ଆହେ ନରପତି । ମୁହିଁ ସ୍ୱର୍ଗପୁର ଶାପୁଁ ପାଇଲି ମୁକତି ॥ ଏତେ କହି ସେ ଗନ୍ଧର୍ବ ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗେ ଗଲା । ରାଜନନ୍ଦିନୀର ମନେ ଗୁରୁ ଚିନ୍ତା ହେଲା ॥ ଗନ୍ଧର୍ବର ଶାପଫଳ ହେଲା ସମାପତି । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ କହେ ସ୍ମରି ଉମାପତି ॥

ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କର ଜନ୍ମ ଓ ରାଜକନ୍ୟାର ସ୍ୱର୍ଗାରୋହଣ

ଏଥିଅନ୍ତେ ବିମ୍ବରଇ ରାଜା ଭଦ୍ରସେନ । ଗନ୍ଧର୍ବର ବୀର୍ଯ୍ୟେ ପୁତ୍ର ଲଭିଲେ ଜନମ ॥ ସର୍ବନାଶ କରି ଦେବ ନିଶ୍ଚୟ ସେ ମୋର । ରାଜ୍ୟ ନେଇଯିବ ଖଟାଇଣ ବାହୁ ବଳ ॥ ଏତେ ଭାବି ଦୁଆରୀଙ୍କ ନିକଟେ ଡକାଇ । ଜଗିଥିବୁ ଏ କନ୍ୟାକୁ ଆକଟେ କହଇ ॥ କୁମର ଜନ୍ମିଲେ ମୋତେ କହିବୁ ତୁରିତେ । ଏତେ କହି ନରପତି ଗଲେ ଇଚ୍ଛାମତେ ॥ ଚିତାର ବିମ୍ବର ଜାଣି ଗନ୍ଧର୍ବ ଦୁହିତା । ମନ ମଧ୍ୟେ ବାରମ୍ବାର କଲା ଘୋର ଚିନ୍ତା ॥ ବିମ୍ବରଇ ଥିଲା ପୂର୍ବେ ଦୁଷ୍ଟ କଂସ ଦୈତ୍ୟ । ବନ୍ଦୀକରି ଭଗିନୀକୁ ରଖିଲା ଭରିତ । ଅନିମିତ୍ତେ ଛଅ ପୁତ୍ର ତାର କଲା ନାଶ । ସ୍ୱାମୀ ଥିବା ଯୋଗୁଁ କେବେ ନ ଛାଡ଼ିଇ ଆଶ ॥ ଭାଗ୍ୟବଳେ ପୁଣି ତାର କୃଷ୍ଣ ଜନମିଲେ । ଗୋପେ ବଢ଼ି କଂସାସୁର ଜୀବନ ନାଶିଲେ । ପତି ମୋର ଛାଡ଼ି ମୋତେ ଗଲେ ସ୍ୱର୍ଗପୁର । କପରି ବଞ୍ଚିବ ପୁତ୍ର ହୋଇଲେ ଅନ୍ତର ॥ ଏହାଭାବି ସେହି କନ୍ୟା ମୁଷଳଟେ ଆଣି । ବେନି କରେ ଧରି ଗର୍ଭେ ପିଟିଲାକ ପୁଣି । ମୁଷଳ ବଜ୍ରାଘାତେ ରାଜକନ୍ୟା ପ୍ରାଣ ଗଲା । ପୁତ୍ର ଗୋଟି ନିରାପଦେ ଜନମ ଲଭିଲା ॥ ତାହା ଦେଖି ଦ୍ୱାରପାଳ ରାଜା ପାଶେ ଧାଇଁ । ଦେଖିଲା ସନ୍ଦେଶ ସବୁ ଦେଲାକ ଜଣାଇ ॥ ତୁମ୍ଭ ସୁତା ଏକ ପୁତ୍ର କରି ଆଜି ଜାତ । ପଡ଼ିଅଛି ଭୂମିପୃଷ୍ଠେ ହୋଇ ଜୀବହତ ॥ ଏହା ଶୁଣି ଭଦ୍ରସେନ ଶୀଘ୍ରେ ଗଲା ଚଳି । କନ୍ୟା ମୃତ୍ୟୁ ଦେଖି ରାଜା ଛାଡ଼ିଲା କୋବାଳି ॥ ପୁତ୍ରଗୋଟି ରାଜା ତହୁଁ ନିରେଖି ଦେଖିଲା । ରାଜଚିହ୍ନ ବିରାଜିତ ତେଜ ଅନର୍ଗଳା ॥ ନେଇଣ ସେ କୁମରକୁ ନିଜେ ଯାଇ ପୁରେ । ସମର୍ପିଲା ରାଣୀ ପାଶେ ଆନନ୍ଦ ମନରେ ॥ ପୁତ୍ରଟି ଆମ୍ଭର ବୋଲି ରାଣୀ ଆଗେ କହି ଦଗଧ କଲା କନ୍ୟା ଶବ ଅନଳେ ପକାଇ ॥ ରାଣୀ ସେହି କୁମରକୁ ସନ୍ତାନ ଭାବରେ ।

ପାଳୁଥାନ୍ତି ପ୍ରଜା ଜନ ମହା ଆନନ୍ଦରେ ॥ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଉଜ୍ଜୟିନୀ ରାଜା ଯଥାକୃତ୍ୟ । ବଧିକର ନାମ ଦେଲେ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ॥ ଯଥାକାଳେ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା କୁମର କରଇ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଭାଇ ଶକାଦିତ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ତାର ଥାଇ ॥ କହେ ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରଭୁ ରଖିବେ ଯାହାକୁ । କେ ଅଛି ଜଗତ ମଧ୍ୟେ ମାରିବ ତାହାକୁ ॥

ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟରୁ ବାହାର କରାଇବା ଲାଗି ତିଳୋତ୍ତମା କଳ୍ପନା

ଏଥୁଅନ୍ତେ ଭାଇ ଦୁହେଁ ଏକମେଳ ହୋଇ । ଆନନ୍ଦରେ ଖେଳୁଥାନ୍ତି ସ୍ନେହଭାବ ବହି ॥ ବେଦ ବିଦ୍ୟା ଧନୁର୍ବେଦ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ରମାନ । ଶିକ୍ଷା କରି କେତେଦିନ ହୋଇଲେ ନିପୁଣ ॥ କାଳକ୍ରମେ ଶକାଦିତ୍ୟ ଯୌବନ ପାଇଲେ । ତାହା ଦେଖି ଭଦ୍ରସେନ ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ ॥ କନ୍ୟା ଖୋଜିବାର ଲାଗି ପଠାଇଲେ ଦୂତ । କୋଶଳ ଦେଶରେ ଥିବା ପାଇଲେ ତଦନ୍ତ ॥ ରୂପ ଗୁଣ ଲାବଣ୍ୟରେ ଅଟେ ଅନୁପମା । ଏଣୁ ତାର ନାମ ହୋଇଥିଲା ତିଳୋତ୍ତମା । ସେ କନ୍ୟାକୁ ଶକାଦିତ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ବିଭାକଲା । ଏହିପରି କେତେଦିନ ବିତି ଗଲା ॥ ଦିନେ ବିଚାରଇ ମନେ ରାଜା ଭଦ୍ରସେନ । ଶକାଦିତ୍ୟେ ସମର୍ପିବି ରାଜ ସିଂହାସନ ॥ ଡକାଇଲା ସବୁ ପାତ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ଅମାତ୍ୟ । ଶକାଦିତ୍ୟ ଶିରେ ଟେକାଇଲା ରାଜଛତ୍ର ॥ ବାନପ୍ରସ୍ଥ ଆଶ୍ରମକୁ ଗଲେ ଭଦ୍ରସେନ ଏଥୁଅନ୍ତେ ଯାହା ହେଲା କହୁଅଛି ଶୁଣ ॥ ତିଳୋତ୍ତମା ରୂପେ ଶକାଦିତ୍ୟ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ । ସବୁବେଳେ କ୍ରୀଡ଼ା କରେ ଅନ୍ତଃପୁରେ ଥାଇ ॥ ରାଜ୍ୟଶୋଷ ହାନି ଲାଭ କିଛି ନ ବୁଝିଲା । ଅରାଜକ ପୃଥ୍ୱୀ ପରି ଦେଶ ହୋଇଗଲା ॥ ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଜାଗଣ ବିରସ ହୋଇଲେ । କେତେ ମଧ୍ୟ ଦେଶ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଦେଶେ ଗଲେ ॥ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଦୁଃଖ

ନ ସହି ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ଅନ୍ତଃପୁର ମଧ୍ୟେ ଯାଇ ହେଲେ ଉପସ୍ଥିତ ॥ ଭାଇ ଆଗେ ରାଜ୍ୟ ନାଶ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିଲେ । ତାହା ଶୁଣି ଶକାଦିତ୍ୟ ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇଲେ ॥ ଅନ୍ତଃପୁର ଛାଡ଼ି ସେହୁ ତତକ୍ଷଣେ ଗଲେ । ରାଜନୀତି ଅନୁରୂପେ ପରଜା ପାଳିଲେ ॥ ତିଳୋତ୍ତମା ଏହା ଦେଖି କୋପ ମାନସରେ । ଶଯ୍ୟା ଛାଡ଼ି ଭୂମି ପରେ ନୀରବେ ଶୋଇଲେ ॥ ରାଜ୍ୟଭାର ବୁଝି ଶକାଦିତ୍ୟ ନରପତି । ଅନ୍ତଃପୁରେ ପହଞ୍ଚିଲେ ପ୍ରବେଶନ୍ତେ ରାତି । ପ୍ରିୟବତୀ ତିଳୋତ୍ତମା ଭୂମିରେ ଶୟନ । ଦେଖି ତାକୁ ପଚାରନ୍ତି ମଧୁର ବଚନ ॥ ଆଗୋ ପ୍ରିୟେ କରିଅଛ ମାନ କି କାରଣେ । କହ ମୋର ଆଗେ ତାହା ନ ରଖି ଗୋପନେ ॥ ଯାହା ତୋର ପ୍ରିୟ ହେବ ନିଶ୍ଚେ କରିବଇ ସତ୍ୟକରି କହୁଅଛୁ ଧର୍ମକୁ ଅନାଇଁ । ଶକାଦିତ୍ୟ ସତ୍ୟବାଣୀ ତିଳୋତ୍ତମା ଶୁଣି । ତେଜିଲା ଧରଣୀ ଆନନ୍ଦରେ ସେହିକ୍ଷଣି । କହିଲା ହେନାଥ ଶୁଣ ମୋହର ବଚନ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ କର ନିର୍ବାସନ ॥ ସେହୁ ଥିଲେ ଜାଣ ମୋର ଆଶା ନାହିଁ ପ୍ରାଣେ । ହୀରାକଣୀ ଖାଇ ନିଶ୍ଚେ ବରିବି ମରଣେ ॥ ଏହା ଶୁଣି ଶକାଦିତ୍ୟ କିଛି ନ ବୁଝିଲେ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ବାହାର କରିଲେ ॥ ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ କହେ ନାରୀବଶ ହେତୁ । ତାର ଅବା ହିତାହିତ ଜ୍ଞାନ ହେବ କାହୁଁ ॥

— — —

ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କର ବନଗମନ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣର ଫଳଲାଭ

ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଆଜ୍ଞା ମାଗି ଭାଇଙ୍କର । ମନରେ ନବହି ଖେଦ ଗଲେ ଦେଶାନ୍ତର ॥ ଏକ ଧନୀ ସୌଦାଗର ଥିଲା ସେ ଦେଶରେ । ବିକ୍ରମ ସହିତ ଯାଇ ରହିଲେ ତା ଘରେ ॥ ଏଥିଅନ୍ତେ କଥା ରସଶୁଣ ଆହେ ନରେ । ରହିଲେ ସେଦିନୁ ଶକାଦିତ୍ୟ ଅନ୍ତଃପୁରେ ॥ ପ୍ରିୟବତୀ

ତିଳୋତ୍ତମା ସଙ୍ଗେ ରତି ରସ । ରାଜ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ରକଥା ଆଉ ନ ବୁଝିଲେ କିଛି । ସେ ଦେଶରେ ବିପ୍ର ଥିଲା ଯଜ୍ଞଦତ୍ତ ନାମେ । ଭବାନୀଙ୍କି ସେବାକରି ମନ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧି ଜାଣେ ॥ ଭଗବତୀ ଦେଲେ ତାକୁ ସନ୍ତୋଷରେ ବର । ଏହି ଫଳଗୋଟି ନିଅ ଆହେ ଦ୍ୱିଜବର ॥ ଏ ଫଳ ଖାଇଲେ ନିଶ୍ଚେ ହୋଇବ ଅମର । କ୍ଷୁଧା ତୃଷ୍ଣା ରୋଗ ବ୍ୟାଧି ଭୟ ହେବ ଦୂର ॥ ଏହା କହି ଭଗବତୀ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହେଲେ । ଫଳଘେନି ନିଜ ଗୃହେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ମିଳିଲେ ॥ ପତ୍ନୀ ଆଗେ ସବୁ କଥା ବିସ୍ତାରି କହିଲେ । ଭଗବତୀଙ୍କର ଯାହା ଆଜ୍ଞା ପାଇଥିଲେ ॥ ଶୁଣିଣ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତହୁଁ କହଇ ଏ ଗୀର । ଉଚିତ ନୁହଇ ତୁମ୍ଭେ ଫଳ ଖାଇବାର ॥ ନୃପତିଙ୍କୁ ଦିଅ ନେଇ ଖାଆନ୍ତୁ ସେ ଫଳ । ଅମର ସେ ହେଲେ ହେବ ଦେଶର ମଙ୍ଗଳ ॥ ଚିରକାଳ ବସି ସେହୁ ରାଜ୍ୟକୁ ପାଳିବେ । ସୁଖ ଶାନ୍ତି ସବୁବେଳେ ପ୍ରଜାଏ ଲଭିବେ ॥ ଏହା ଶୁଣି ଫଳଟିକୁ ଘେନି ବିପ୍ରବର । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇ ରାଜାର ନଗର ॥ ଫଳ ଦେଇ ଶକାଦିତ୍ୟ ବିଶ୍ୱାସେ କହିଲେ । ଆଜ୍ଞା ଦେଇଥିରେ ଭଗବତୀ ଯେ ପ୍ରକାରେ । ମେଲାଣି ହୋଇଣ ବିପ୍ର ସ୍ୱ ଗୃହେ ଫେରିଲେ । ଶକାଦିତ୍ୟ ଫଳ ନେଇ ରାଣୀ କରେ ଦେଲେ ॥ ତହିଁର କାରଣସବୁ କହିଲେ ବୁଝାଇ । ଯେଉଁ ରୂପେ ଯଜ୍ଞଦତ୍ତ ପାଇଥିଲେ କହି ॥ ମିର ଖୋର ନାମେ ଥିଲା ଏକ ଘୋଡ଼ାଘାସୀ । ରାଣୀଙ୍କର ଅଟେ ସେହି ଅଶକ ବିଶ୍ୱାସୀ ॥ ପ୍ରେମ ଭାବେ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ରାଣୀ ସେହି ଫଳ । ଦେଇ ତାକୁ ବୁଝାଇଲେ କାରଣ ସକଳ ॥ ବେଶ୍ୟାସଙ୍ଗେ କରିଥାଏ ମିର ଘୋର ପ୍ରୀତି । ଫଳଗୋଟି ନେଇ ତାକୁ ଦେଲାକ ତଡ଼ିତି ॥ ସେ ଫଳର ଗୁଣ ତାକୁ ବିସ୍ତାରି କହିଲା । ତାହା ଶୁଣି ଲକ୍ଷହୀରା ମନରେ ଭାବିଲା । ମୋର ଯୋଗ୍ୟଫଳ ଏହୁ ଯୁକତେ ନ ହଇ । ସମର୍ପିବି ରାଜାଙ୍କର ହସ୍ତେ ଏହା ନେଇ । ଏହା ଭାବି ଫଳ ନେଇ ନୃପ ପାଶେ

ଗଲା । ଫଳ ଗୁଣ କହି ରାଜାଙ୍କରେ ସମର୍ପିଲା ॥ ଶକାଦିତ୍ୟ ବେଶ୍ୟା-ଠାରୁ ଫଳକୁ ଲଭିଲେ । ଗୁଣ ଶୁଣି ତିଳୋତ୍ତମା ମସ୍ତକ ଘୂରିଲେ ।
କହେ ଜଗନ୍ନାଥ ଏ ତ ଅପୂର୍ବ ଚରିତ । ବ୍ରହ୍ମା ଜାଣି ନ ପାରନ୍ତି ନାରୀଙ୍କ ଚରିତ ।

ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶକାଦିତ୍ୟ ବଧ

ମନେ ବିଚାରନ୍ତି ଫଳ ଧରି ଶକାଦିତ୍ୟ । ଆମେ ରାଣୀ ହେଲେ ମୁହିଁ ଥାଉ ଅନୁରକ୍ତ । ଦାସୀ ହୀନଜାତି ରାଣୀ ବେଗେ ନାହିଁ ତୃପ୍ତି । ବେଶ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ତାର ପୁଣି ଅଛଇ ପୀରତି ॥ ଏ କାରଣୁ ମୁହିଁ ଧିକ ଧିକ ସେହୁ ରାଣୀ । ଧିକ ଘୋଡ଼ାଦାସୀ ଧିକ ମଦନକୁ ଭଣି ॥ ପଞ୍ଚ-ଦଣ୍ଡ ବିପ୍ର ଫଳ ପାଇଥିଲା କଷ୍ଟେ ॥ ଧିକ ସେହୁ ସେ ଫଳକୁ ଦେଲା ଯାହା ମୋତେ ॥ ଫଳ ଗୋଟି ଲୁଚାଇଣ ଧରି ନିଜ କରେ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ରାଜା ରାଣୀଙ୍କ ପାଖରେ ॥ କହିଲେ ଗୋ ପ୍ରିୟେ ଯେଉଁ ଫଳ ମୁଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ । ଦେଇଥିଲି ଦିଅ ଏବେ ଖାଇବି ମୁଁ ତାକୁ ॥ ଏହା ଶୁଣି ରାଣୀ ହସି କହେ ମୃଦୁବାଣୀ । ଖାଇଅଛୁ ମେ ଫଳକୁ ଦେବି କାହୁଁ ଆଣି ॥ ଶୁଣି ଶକାଦିତ୍ୟ ହେଲେ କ୍ରୋଧେ କମ୍ପମାନ । ଦେଖାଇଲେ ରାଣୀ ଆଗେ ଫଳକୁ କାଢ଼ିଣ ॥ ଭର୍ତ୍ସନା କରିଣ ତାକୁ ନଗ୍ରୁ କାଢ଼ି ଦେଲେ । ବନସ୍ତେ ଛାଡ଼ିଲେ ଚୂନ କଳା ଦେଇ ଗାଲେ ॥ ତହିଁପରେ ଶକାଦିତ୍ୟ ବିଚାରିଲେ ମନେ । ମୁଁ ଯୋଗୁଁ ଭାଇକି ଛାଡ଼ିଦେଲି ଅକାରଣେ ॥ ଏତେ ବୋଲି ସେହିକ୍ଷଣି ଦୂତକୁ ପଠାଇ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କୁ ବେଗେ ଆଣିଲେ ଖୋଜାଇ ॥ କେନ୍ଦ୍ରଇ ମିଳି ରାଜ୍ୟ ବୁଝାସୁଝା କଲେ । ପୂର୍ବଠାରୁ ବଳି ସ୍ନେହେ ପରଜା ପାଳିଲେ ॥ କେତେକାଳ କଲାପରେ ସୁଖେ ସେ ରାଜତ୍ୱ । ଦିନେ ପଶାକାଠି ଧରି ଗଲେ ଶକାଦିତ୍ୟ ॥ ଡାକିଲେ ସେ ବିକ୍ରମଙ୍କୁ ଖେଳିବାର ପାଇଁ ।

କହୁଲେ ବକ୍ରମାଦତ୍ୟ ଯୁକତ ନୁହଇ ॥ ପଶା ଖେଳ ନଳ ରଜା ପୁଣି ଯୁଧିଷ୍ଠିର । ରାଜ୍ୟଧନ ହାର ହୋଇଥିଲେ ବନଚର ॥ ଶୁଣିକର ଶକାଦତ୍ୟ ପୁଣି ହିଁ ଡାକଲେ । ବକ୍ରମ ଆଦତ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଖେଳ ଆର-ମ୍ଭିଲେ ॥ ଖେଳୁଖେଳୁ ଉତପାତ ହେଲେ ସାଇଦୁଇ । ବକ୍ରମ ଆଦତ୍ୟ ଚହୁଁ ପଶାକାଠି ନେଇ ॥ ଅତି ଆଶେ ଶକାଦତ୍ୟ ମୁଖେ ପ୍ରହାରନ୍ତେ । ଶକାଦତ୍ୟ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କଲେ ସେହି ଘାତେ ॥ ସାଇକ ବକ୍ରମ ମାର ବସ୍ମରନ୍ତି ଶୋକେ । ମହାପାପ ଅରଜିଲ ଯିବ କୁମ୍ଭୀପାକେ ॥ ପାପ କଲେ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ଶାସ୍ତ୍ର ଅଛୁ କହି । ପୁଣ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରେ ଜପତପ ଯାଇ କରିବଇଁ ॥ ଏହିପରି ମନ ମଧ୍ୟେ ଭାବ ଅବରତ । ପଳାଇଲେ ରାଜ୍ୟ ଛାଡ଼ି ବକ୍ରମ ଆଦତ୍ୟ ॥ ନାନା ଉତପାତ ହେଲା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନଗରେ । ଦାନ ଧର୍ମ ଦଣ୍ଡ ନୀତି ସବୁ ଗଲା ଦୂରେ ॥ ଅପାଳକେ ପ୍ରଜାଗଣ ହେଲେ ଛାରଖାର । କେତେ ପୁଣି ପଳାଇଲେ ଦୂର ଦେଶାନ୍ତର । ମନେ ମନେ ଜଗନ୍ନାଥ ହିଂହ ବସ୍ମରଇ । ଯୋଗଥିବା କଥା ଗୋଟି ଅବଶ୍ୟ ଘଟଇ ।

ବକ୍ରମାଦତ୍ୟଙ୍କ ତୀର୍ଥଭ୍ରମଣ, ଅସୁରୀର ଉତ୍ପାତ

ଏଥିଅନ୍ତେ ଯାହା ହେଲା ଶୁଣ ଆହେ ନରେ । ଉତପାତ ଜନମିଲା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନଗରେ । ପରଜାଏ ରହିଥାନ୍ତି ମହାଭୟେ ଡ଼ରି । ଅରାଜକ ଦେଖି ଆସି ଏକଇ ଅସୁରୀ ॥ ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ପଶି କରେ ନାନା ଉପଦ୍ରବ । ସମସ୍ୟା ପୂରଣ ସଭା ମଧ୍ୟେ ପଚାରିବ ॥ ନାନା ପରକାରେ ରୂପ ଧରି ଦେଖେ ବୁଲେ । ହାତୀ ଘୋଡ଼ା ବାଘ ହୋଇ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ସଂହାରେ ॥ ଏହା ଦେଖି ପ୍ରଜାଗଣ ହୋଇଣ ବକଳ । ସଭାକଲେ ସବୁ ଲୋକ ଥାଏ ହୋଇ ଠୁଳ । ସ୍ଥିର କଲେ ନ ଥିବାରୁ ଦେଶରେ

ରାଜନ । ଏ ରାକ୍ଷସୀ ପଣି କଲା ବହୁତ ବିପନ୍ନ ॥ ଆଜଠାରୁ ପାଳ କରି ଆମ୍ଭେ ଜଣେ ଜଣେ । ରାଜା ହେବା ଶୁଣିଥାଅ ସର୍ବେ ଜନେ ଜନେ ॥ ଭାଗ୍ୟବଳେ ସମସ୍ୟା ଯେ କରିବ ପୂରଣ । ଚିର-କାଳ ସ୍ଥାୟୀଭାବେ ରାଜା ହେବ ଜାଣ ॥ ଯାହା ଘରେ ଯେଉଁ ଦିନ ପାଳ ପଡ଼ୁଥାଏ । ଜଣେ ଆସି ତାହା ଘରୁ ନରପତି ହୋଏ । ରାତ୍ର-କାଳେ ସେହିଦିନ ଆସଇ ରାକ୍ଷସୀ । ନ ପାଇଲେ ସମସ୍ୟା ସେ ଖାଏ ହୋଇ ଖୁସି ॥ ଯେବଣ ଘଟଣା ହେଲା ଏଥୁଅନ୍ତେ ଶୁଣ । ତୀର୍ଥାଟନେ ଯାଇଥିଲେ ବିକ୍ରମ ରାଜନ ॥ ବୁଲି ନାନା ପୁଣ୍ୟ ତୀର୍ଥ ମିଳିଲେ କେଦାରେ । ଦେଖି ତାଙ୍କ ଭକ୍ତି ହର ସନ୍ତୋଷେ କହିଲେ ॥ ବର ମାଗ ନୃପତି ହେ ଯାହା ତୁମ୍ଭ ଇଚ୍ଛା । ଲଭିଲୁ ସନ୍ତୋଷ ପୂରାଇବୁ ମନୋବାଞ୍ଛା ॥ ଶୁଣି ନରପତି କହେ ଯୋଡ଼ି ବେନି କର । ନୋହିବେଟି ସମ ମୋର ଦେବାସୁର ନର । ଅଷ୍ଟାଦଶ ବିଦ୍ୟାରେ ମୁଁ ହୋଇବି ନିପୁଣ । ବିଚାରନ୍ତେ ସମସ୍ୟା ମୁଁ କହିବି ତକ୍ଷଣ ॥ ଦୀର୍ଘଜୀବୀ ହୋଇ ମୁହିଁ କରିବି ରାଜତ୍ୱ । ମନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥ ଗୂଢ଼ ନ୍ୟାସ ଜାଣିବ ଉଚିତ । ଏହି ବର ଦିଅ ମୋତେ ଆହେ ତ୍ରିଲୋଚନ । କରିଛି ଆଶ୍ରୟ ଏକା ତୁମର ଚରଣ ॥ ତଥାସ୍ତୁ କହିଣ ଶିବ ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ॥ ଏଥୁ ଅନ୍ତେ ଯାହା ହେଲା ମନ ଦେଇ ଶୁଣ ॥ ବିକ୍ରମ ସେଠାରୁ ଚଳିଗଲେ ବର ପାଇ ॥ ଭେଟିଲେ ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥେ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ଯାଇ । ବନ୍ଦାପନା ସାରି ତହୁଁ ବାହୁଡ଼ିବା ବେଳେ । ଭେଟିଲେ ସେ ବଶିଷ୍ଠଣେ ତହିଁ ଭାଗ୍ୟଫଳେ ॥ ରାକ୍ଷସ ବିଦ୍ୟାକୁ ତାଙ୍କଠାରୁ ଶିକ୍ଷା କଲେ । ଫେରିକରି ସେଠାରୁ ରାଜ୍ୟକୁ ଆସିଲେ ॥ ଯାଉ ଯାଉ ବାଟେ ଏକ ତଟିନୀ ତୀରରେ । ପହୁଞ୍ଚନ୍ତେ ରାତ୍ରହେଲା ରହିଲେ ସେଠାରେ । ସେହି ନଦୀସ୍ରୋତେ ଭାସୁଥିଲା ଏକ ଶବ । ଦେଖିଣ ଶୃଗାଳ ତାକୁ ଉଚ୍ଚେ ଦେଲା ରବ ॥ କେ ଅଛ ହୋ ଏ ଶବକୁ

ସାହସେ ଧରିବ । ଦୁଇବୋଝ ରତ୍ନ ଅଛି ତାହାଠାରେ ନେବ । ରତ୍ନନେଇ ସେ ଶବକୁ ଛାଡ଼ିକରି ଗଲେ । ତାକୁ ଖାଇ ମୋର ଆତ୍ମା ତୋଷ ହେବ ଭଲେ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ସଦାଶିବଙ୍କର ବରେ । ପଶୁ ପକ୍ଷୀ କୀଟଙ୍କର ଭାଷା ବୁଝୁଥିଲେ । ନଦୀରେ ପଶିକରି ସେହି ଶବକୁ ଧଇଲେ । ରତ୍ନ ନେଇ ସେଠାବରେ ଶବ ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ ॥ ହରଷ ହୋଇଣ ଯାଇ ଖାଇଲା ଶୃଗାଳ । ସେ ଉତ୍ତାରେ ଚଳିଗଲେ ବିକ୍ରମ ନୃପାଳ ॥ ନିଜର ରାଜ୍ୟରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ ତାହା ଗୀତରେ ଗାଇଲେ ।

ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କର ପୁନର୍ବାର ରାଜ୍ୟଭାର ଗ୍ରହଣ

ତୀର୍ଥଯାତ୍ରୀ ବେଶରେ ସେ ବିକ୍ରମ ନରେଶ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନଗରେ ପୁଣି ହେଲେ ପରବେଶ ॥ ଦେଖିଲେ ସେ ଦେଶ ସାରା ହୋଇ ଛାରଖାର । ଭାଙ୍ଗି ଯାଉଅଛି ଯେତେ ଦେବତା ମନ୍ଦିର ॥ ପ୍ରଜା-ମାନେ ବିକଳରେ ତହିଁ ବାସ କରି । ରହିଛନ୍ତି ମୃତପ୍ରାୟ ରାକ୍ଷସୀ କି ଡରି ॥ ଏହା ଦେଖି ପଚାରିଲେ ବିକ୍ରମ ନରେଶ । କାହିଁପାଇଁ ପରଜାଏ ହେଉଛ ଅତାଶ । ତାହାଶୁଣି ଏକ ବିପ୍ର କହେ ତାଙ୍କୁ ବାଣୀ । ରହିଛି ନଗରେ ଆସି ଏକ ରାକ୍ଷାସୁଣୀ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ରାଜା ପୂର୍ବେ ତହିଁଥିଲେ । ଭାତୃବନ୍ଧ କରି ସେହି ତୀର୍ଥଯାତ୍ରୀ ହେଲେ । ଅରାଜକ ରାଜ୍ୟ ଦେଖି ରାକ୍ଷସୀ ଆଇଲା । ଘୋର ଉପଦ୍ରବ କରି ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ଖାଇଲା ॥ ଭୟେ ତାର ପ୍ରଜାଗଣ କରିଣ ବିଚାର । ଜଣେ ଜଣେ ପ୍ରତିଦିନ ହେଲେ ନରବର ॥ ଯେ ତୋଷିବ ରାକ୍ଷସୀକୁ ରାଜତ୍ୱ ପାଇବ । ନୋହିଲେ ସେଦିନ ତାକୁ ରାକ୍ଷସୀ ଖାଇବ । ସେହିପରି ପାଳି କରି ଜଣେ ରାଜା ହୁଏ । ସମସ୍ୟା ନ ପାଇ ତାକୁ ରାକ୍ଷାସୁଣୀ ଖାଏ । ପାଞ୍ଚଶହ ଏହିପରି ଯେତେରାଜା ହେଲେ । ତା

କବନ୍ତୁ ଜଣେ କେହ୍ନ ବାହୁଡ଼ି ନଇଲେ । ଦଇବରେ ଆଜ୍ଞ ପାଳି ପଡ଼ିଛି ମୋହର । ନିଶ୍ଚୟ କରିବ ଆଜ୍ଞ ମୋତେ ସେ ଆହାର ॥ ଏହା ଶୁଣି ମନମଧ୍ୟେ ବିଚାରିଲେ ନୃପେ । ମୋ ଯୋଗୁ ସିନା ଏ ଦୁଃଖ ପାଇଲେ ପ୍ରଜାଏ ॥ ନିଜ ନାମ ଗୁପ୍ତ ରଖି ବିପ୍ରକୁ କହିଲେ । ତୁମ୍ଭ-ପାଇଁ ଆଜ ମୁହିଁ ରାଜା ହେବ ଭଲେ ॥ ଶୁଣି ବିପ୍ର କହେ ଏହା ଉଚିତ ନୁହଇ । ମୋ ଛାର ଜୀବନପାଇଁ ବିଦେଶୀ ମରଇ ॥ କିପରି ହୋଇଣ ଏହା କହୁଛ ଆପଣ । ଏହାସେ ବିଦେଶୀ କହଇ ବଚନ ॥ ଆହେ ବିପ୍ର ମୋର ଭାର୍ଯ୍ୟା ପୁତ୍ର କଥା ନାହିଁ । ଉପକାରେ ମଲେ ସ୍ୱର୍ଗ ଭୁଞ୍ଜିବଇଁ ॥ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଦୟାହେଲେ ହୋଇବି ନୃପତି । ନୋହିଲେ ତ ପରଲୋକେ ପାଇବି ସଦ୍‌ଗତି ॥ ଏଥିପାଇଁ ମନେ ମୋର ନାହିଁ କିଛି ଭୟ । ରାଜା ହେଲେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ମାନିବ କି କହ ॥ ଉତ୍ତର ନଦେଲେ ଏହାଶୁଣି ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ । କି ଘଟିବ ଏଥୁ ବୋଲି ରହିଲେ ମଉନେ ॥ ମାନସରେ ଅତି ତୋଷ ହୋଇ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ବିଷ୍ଣୁ ଚିନ୍ତି ବିଦେଶୀର ବାଞ୍ଛଇ କଲ୍ୟାଣ ॥ ପ୍ରଜାମାନେ ଦେଖି ତାକୁ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ । ଈଶ୍ୱର ରଖନ୍ତୁ ବୋଲି ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ ॥ ଆଣିଲେ ମତ୍ତହସ୍ତୀ ବହନ ମିହିର । ବାଜିଲା ଝମକ ଢେଙ୍ଗା ଶଙ୍ଖ ଶାରଙ୍ଗୁର ॥ ଚଢ଼ି ଯାଇ ସିଂହଦ୍ୱାରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ । ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ସେବାକାରୀ ସକଳେ ମିଳିଲେ ॥ ହରଷ ଆସିଲା ଦେଖି ସରବ ମାନସେ । ଚଢ଼ି ଯାଇ ରାଜସିଂହାସନେ ବସିଲେ ସେ ॥ ଛତ୍ର ଟେକାଇଣ ଶିରେ ଅଭିଷେକ ହେଲେ । ପ୍ରଜା ମନ୍ତ୍ରୀ ଦେଶବାସୀ ଚରଣେ ଭେଟିଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣେ ହୋଇଣ ତୁଷ୍ଟ ଦିଅନ୍ତି ଆଶିଷ । ଚିରଂଜୀବୀ ହୋଇ ଏହୁ ପାଳନ୍ତୁ ଏ ଦେଶ ॥ ଜଗନ୍ନାଥ କହେ ପାପ ଦଶା ହେଲେ ଶେଷ । ଅନାୟାସେ ଶୁଭଫଳ ମିଳଇ ଅବଶ୍ୟ ॥

ରାକ୍ଷସୀ ନିକଟରେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ବିଜୟଲାଭ

ଏଥିଅନ୍ତେ ରାଜା ହୋଇ ବିକ୍ରମ ନୃପତି । ଡକାଇ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ତହୁଁ କହିଲେ ଝଟତି ॥ ଦେଶବାସୀ ପରଜାଏ ଶୁଣ ମୋ ବଚନ । ଏଣୁ ସବୁ ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ କରିବ ରନ୍ଧନ ॥ ମହାଣ ମହାଣ ତଣ୍ଡୁଳରେ ହେବ ଅନ୍ନ । ହାଣ୍ଡିମାନଙ୍କରେ ତାହା ରହିଥିବ ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥ ଦଧି ଘୃତ କ୍ଷୀର ଛେନା ଫେଣା ଯୋଗାଡ଼ିବ । କ୍ଷିରି ପିଠା ନାନାବିଧ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ରାନ୍ଧିବ ॥ ନାନାବିଧ ପଶୁ ପକ୍ଷୀ ମାଛ ମାଂସ ଭୁଲେ । ପାକ କରି ସୁବିଧାରେ ସାଇତିବ ଭଲେ ॥ ଆଜ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଅସ୍ତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଆଣିବ । ଏଣୁ ରାଜ ନଅରରେ ସକଳ ରଖିବ ॥ ଲଙ୍ଘନ କରିବ ଆମ୍ଭ ଆଜ୍ଞା ଯେଉଁ ଜନ । ରାଜ ଦଣ୍ଡ ପାଇବ ସେ ନ ହୋଇବ ଆନ ॥ ଏହା ଶୁଣି ମନ୍ତ୍ରୀଗଣ ଆଜ୍ଞା ଶିରେ ନେଇ । ଦିଆଇଲେ ଘୋଷଣା ସେ ନଗର ଡକାଇ । ଆଜ୍ଞା ପାଇ ପୁରଜନେ ପାକ ସିଦ୍ଧ କଲେ । ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବା ପୂର୍ବୁଁ ତାହା ନର୍ବରେ ଆଣିଲେ । ନରପତି ଆଗେ ନେଇ ରଖିଲ ସମସ୍ତ । ବିକ୍ରମ ଶୟନ ଘରେ ଥୋଇଲେ ତୁରନ୍ତ ॥ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ଦିନକର ଅସ୍ତ ଯହୁଁ ହେଲେ । ବିକ୍ରମସିହ୍ନର ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବିଦାକଲେ । ସମସ୍ତେ ଚଳିଗଲ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ଯେଝାପୁରେ । ନରପତି ତହୁଁ ଯାଇ ଆସନେ ବସିଲେ ॥ ଇଷ୍ଟଦେବ ସ୍ମରି ରାତ୍ର ପ୍ରହରେ ହୋଇଲା । ରାକ୍ଷସୀ ତକ୍ଷଣେ ଆସି ସେଠାରେ ମିଳିଲା ॥ ଦେଖିଲା ଆସନେ ବସିଛନ୍ତି ନରସାଇଁ । ଘରପାଖେ ବଳି ଭୋଜା ବହୁତ ଅଛଇ ॥ ଖାଇବାକୁ ବଳି ସେହୁ ବଳାଇଲା ମନ । ତାହା ଦେଖି ପଚାରିଲେ ବିକ୍ରମ ରାଜନ ॥ କହ ତୁମ୍ଭ ନାମ କିଏ କାହୁଁ ଅଛ ଆସି । ଗନ୍ଧର୍ବୀ କିନ୍ନରୀ ଅବା ପିଶାଚୀ ରାକ୍ଷସୀ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲ ଏଥି ଭୟଙ୍କର କାୟ । ଦେଖିଲାକ୍ଷଣି ତ ମନେ ଲାଗଇ ସଂଶୟ । ତାହାଶୁଣି କହିଲା ସେ ମୁହିଁ ନିଶାଚରୀ । ସ୍ଥିର ହୁଅ

ନରପତେ ଡଳେହେଁ ନ ଡର । ସ୍ୱଗୋଟି ସମସ୍ୟା ଯେ ପଗୃରବ ମୂଢ଼ି । ଗୃରଥରେ ତାହା ପୂର୍ଣ୍ଣ କରଦେବ କହି । ଗୃର ପ୍ରହରେ ସମସ୍ୟା ନକଲେ ପୂରଣ । ତର୍ହିପରେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୁଁ କରିବ ଭୋଜନ ॥ ନରପତ ତାହା ଶୁଣି କହିଲେ ଏ ଗିର । ତୁମ୍ଭ ଇଚ୍ଛାମତେ ବେଗେ ସମସ୍ୟା ପଗୃର । ତହୁଁ ନିଶାଚରୀ ଅତ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱର କରି । ବୋଇଲା ସମସ୍ୟା ଶୁଣ ଆହେ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ।

ରାକ୍ଷସ୍ୟୁବାଚ

ଶ୍ଳୋକଃ—ପୃଥ୍ୱୀ ଗୁରୁତରା କା ଚ କ ଉଚ୍ଚୋ ଗଗନାଦପି ।
ତୃଣାଲ୍ଲଘୁତରା କା ଚ କଶ୍ଚଳଃ ପବନାଦୃତଃ ।

କେ ବା ଗୁରୁ ମହୀଠାରୁ ଉଚ୍ଚ ଆକାଶରୁ । ପବନରୁ ଚଞ୍ଚଳ କେ ମାତ ତୃଣଠାରୁ ॥

ରାଜୋବାଚ

ଶ୍ଳୋକଃ—ପୃଥ୍ୱୀ ଗୁରୁତରା ମାତା ପିତା ଚ ଗଗନାଦପି ।
ତୃଣାଲ୍ଲଘୁତରା ଭିକ୍ଷୁର୍ବାତାଚ୍ଚ ଚଳତେ ମନଃ ।

କହିଲେ ରାଜନ ମାତା ଧରଣୀରୁ ଗୁରୁ । ପିଅର ଅଟନ୍ତି ଉଚ୍ଚ ଜାଣ ଗଗନରୁ । ପବନରୁ ଚଞ୍ଚଳଟି ମନ ବୋଲ ଜାଣ । ଭିକ୍ଷୁଠାରୁ ମାତ ହୋଇ ନାହିଁ କିଛି ଆନ ॥ ଶୁଣି ନିଶାଚରୀ ବଳ ଖାଇ ତୋଷ ମନେ । ବରାରଲା ହେବ ଏହୁ ସୁପଣ୍ଡିତ ଜଣେ ॥ ତହୁଁ ଯାଇ ପୁଣି ରାତ୍ର ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରହରେ । ଆଉ ଏକ ସମସ୍ୟା ସେ ରାଜାଙ୍କୁ ପଗୃରେ ॥

ରାକ୍ଷସ୍ୟୁବାଚ

ଶ୍ଳୋକଃ—କଥମୁତ୍ପଦ୍ୟତେ ଧର୍ମଃ କଥଂ ଧର୍ମଃ ପ୍ରବର୍ତ୍ତତେ
କଥଂ ବା ସ୍ଥାପିତୋ ଧର୍ମଃ କଥଂ ଧର୍ମୋ ବିନଶ୍ୟତି ॥

କ କଲେ ଜନମେ ଧର୍ମ କାହିଁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତଇ । କେଉଁଠାରେ ଧର୍ମ ପୁଣି ରହେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ॥ କେବଣ ମାର୍ଗରେ ଧର୍ମ ହୁଅଇ ବିନାଶ । ଉତ୍ତର ଏହାର ତହୁଁ ଦିଅନ୍ତି ନରେଶ ॥

ରାଜୋବାଚ

ଶ୍ଳୋକଃ—ଦୟୟୋତ୍ପଦ୍ୟତେ ଧର୍ମଃ ଧର୍ମଃ ସତ୍ୟେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତତେ ।
କ୍ଷମୟା ସ୍ଥାପିତୋ ଧର୍ମଃ ଲୋଭେ ଧର୍ମେ ବିନଶ୍ୟତି ॥

ଦୟାଦ୍ୱାରା ଜନ୍ମେ ଧର୍ମ ପ୍ରବର୍ତ୍ତଇ ସତ୍ୟେ । କ୍ଷମାହେତୁ ସ୍ଥିର ହୁଏ ଲୋଭେ କ୍ଷୟ ନତ୍ୟେ ॥ ଏହା ଶୁଣି ନିଶାଚରୀ ବଳଭୋଜା ଖାଇ । ଗ୍ରୀଳଗଲା ଫୁଲଇଣ ମନ୍ଦା ହର୍ଷ ହୋଇ ॥ ତୃତୀୟ ପ୍ରହର ରାତ୍ର ହୋଇବାରୁ ପୁଣି । ପ୍ରଶ୍ନ କଲା ନୃପତିଙ୍କୁ ଆସି ରାକ୍ଷସୁଣୀ ।

ରାକ୍ଷସ୍ୟୁବାଚ

ଶ୍ଳୋକଃ—କୋଽସୌ ନାମ ମହାରାଜା କା ସା ବୈତରଣୀ ନଦୀ ।
କା କାମଦୁହାଧେନୁଃ କଃ ସନ୍ତୋଷଜନକଂମନଃ ॥

ରାଜା ବୋଲ କାହାକୁ ହେ କହଇ ଜଗତ । କିଏ ହୁଏ ବୈତରଣୀ ନଦୀ ନାମେ ଖ୍ୟାତ । କାହା ନାମ କାମଧେନୁ ବୋଲି ହୋଇଅଛି । ମନକୁ କେ ସବୁକାଳେ ସନ୍ତୋଷ ଦେଉଛି ॥

ରାଜୋବାଚ

ଶ୍ଳୋକଃ—ଧର୍ମତଃ ପାଲ୍ୟତେ ରାଜା ଆଶା ବୈତରଣୀ ନଦୀ ।
ବିଦ୍ୟା କାମଦୁହାଧେନୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟେ ସ୍ୱମନ ତୁଷ୍ୟତି ।

ନରେଶ ବୋଇଲେ ଧର୍ମେ ଯେ ରାଜ୍ୟ ପାଳଇ । ରାଜା ସେହି ପୁଣି ଆଶା ବୈତରଣୀ ନଈ ॥ ବିଦ୍ୟା କାମଧେନୁ ବୋଲି ଜଗତେ ବିଦିତ । ଆତ୍ମା ତୁଷ୍ଟ ହେଲେ ପ୍ରାଣୀ ହୁଅଇ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ॥ ଏହା ଶୁଣି ବଳଭୋଜା ଖାଇ ନିଶାଚରୀ । ସନ୍ତୋଷ ମନରେ ଚଳି ଗଲା ସେ ବାହାରି ॥ ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରହର ଜାଣି ସହୁଁ ପ୍ରବେଶିଲା । ରାଜାପାଶେ ପରବେଶ ରାକ୍ଷସୀ ହୋଇଲା ॥ କହିଲା ସେ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ ଶୁଣ ହେ ରାଜନ । ଏହି ଶେଷ ସମସ୍ୟାଟି କର ବେଗେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥

ରାକ୍ଷସ୍ୟୁବାଚ

ଶ୍ଳୋକଃ—ହବା ହବେଡ଼ କାକେଭ୍ୟୋ ରାତ୍ରୌ ସଂସରତେ ନଦୀଂ
ତଥା ନକ୍ର ଭୟଂ ନାସ୍ତି ତତ୍ତ୍ୱଜାନନ୍ତି ତଦ୍ବଦଃ ॥

କାକରବ ଶୁଣିଲେ କେ ଦିବସେ ଡରଇ । ରାତ୍ରେ ପୁଣି କପଟ ସେ ନଦୀ ପାର ହୋଇ ॥ ତ୍ରିଶଙ୍କ ପୁରୁଷ କେହୁ କହ ସେ ଅଟଇ । କୁମ୍ଭୀରକୁ କ ଲାଗି ସେ ଭୟ ନ କରଇ ॥

ରାଜୋବାଚ

ଶ୍ଳୋକଃ—ଦୃଷ୍ଟ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀ ନୃପତିର୍ଦ୍ଦେହେ କାକରାବେଣ ମୂର୍ଚ୍ଛିତା ।
ନାପ୍ତକାର୍ଥେ ନଦୀପାରଂ ହରତ୍ରୀମର୍ଦ୍ଦନଂ ତଥା ॥

ଏହା ଶୁଣି ନରପାଳ ଏ ଉତ୍ତର ଭାଷେ । ଯେଉଁ ରାଜସ୍ତ୍ରି ଯାଏ ଜାରପୁଂସ ପାଶେ ॥ ଭୟପାଏ କାକ ରବ ଶୁଣି ସେ ଦିବସେ । ରଜନୀରେ ନଦୀ ପାର ହୁଏ ପୁଂସ ଆଶେ ॥ ଦେହରେ ହାଳଦୀ ସେହୁ ବୋଳ ହୋଇଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ କୁମ୍ଭୀରର ଭୟ ତାର ନୋହେ ॥ ତହୁଁ ନୃପତିଙ୍କି ହାରିଗଲା ନିଶାଚରୀ । ଅବଶିଷ୍ଟ ବଳଭୋଜା ସୁଖେ ଗଲା ଚରି ॥ ସନ୍ତୋଷେ ନରପାଳଙ୍କୁ ଯାଚିଲା ସେ ବର । କହିଲା ଯା ଇଚ୍ଛା ଅଛି ମାଗ ହେ ସତ୍ୱର ॥ ବିକ୍ରମ ପୁଚ୍ଛିଲେ କେତେ ଆୟୁଷ ମୋହର । ଦୟାକରି ହେ ରାକ୍ଷସୀ କହ ମୋ ଆଗର ॥ କହେ ନିଶାଚରି ଶୁଣ ତାରିଶ ପଞ୍ଚାଶ । ବରଷ ଯେ ତିନମାସ ଦିନସପ୍ତଦଶ ॥ ଏଥୁଊଣା ଅଧିକ ଯେ ନୁହେ କେତେବେଳେ । ଏହିକଥା ତଥ୍ୟକରି କହିଲି ମୁଁ ହେଲେ ॥ ଏହାଶୁଣି କହିଲେ ସେ ବିକ୍ରମ ମିହିର । ତହୁଁ କିଛି ଊଣା ଅବା ଅଧିକ ଯେ କର ॥ ରାକ୍ଷସୀ କହିଲା ତାହା ମୋ ହାତରେ ନାହିଁ । ଏ ବରକୁ କଦାଚିତେ ଦେଇ ନପାରଇ ॥ ଏହା ଶୁଣି ନରପତି ପୁଚ୍ଛିଲେ ତାହାକୁ । ତେବେ ଆଜ କ ପ୍ରକାରେ ଖାଆନ୍ତୁ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ॥ ଏହା ଶୁଣି ନିଶାଚରୀ ସନ୍ତୋଗ ମନରେ ।

ଯୋଗାସନ ମନ୍ତ୍ର ଦେଲା ନୃପତି କର୍ଣ୍ଣରେ ॥ କହିଲା ଏ ବିଦ୍ୟାବଳେ ବସି ଯୋଗାସନେ । ଯହିଁ ଇଚ୍ଛା ତହିଁ ଯିବ ମୋହର ପ୍ରସନ୍ନେ ॥ ଯେତେବେଳେ ମନେ ମନେ ଭାବୁଥିବ ମୋତେ । ହେବ ପରବେଶ ଜାଣ ତୁମ୍ଭର ଅଗ୍ରତେ ॥ ପରମାଦ କେବେ ତୁମ୍ଭ ରାଜ୍ୟ ନ ପଡ଼ିବ । ତୁମ୍ଭର ହୋଇବ ସବୁଠାରେ ଜୟଶୁଭ ॥ ବରଦେଇ ନିଶାଚରୀ ହେଲା ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ । ରାତ୍ରେ ଜାଗର ରହିଥିଲେ ନରରାଣ ॥ ସେ ସକାଶୁଁ ପ୍ରଭାତରୁ ପଲ୍ୟଙ୍କେ ନୃପତି । ଶୋଇଲେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ମନେ ଘୁଡ଼ି ଦେଇ ଖ୍ୟାତି ॥ ଦେଖୁ ଦେଖୁ ଦିନ ଆସି ହେଲା ପାଞ୍ଚ ଘଡ଼ି । ବିସ୍ମରିଲେ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ରାଜା ଗଲା ମରି ॥ ଜାଇଥିଲେ ପ୍ରଭାତରୁ ଅବଶ୍ୟ ଉଠନ୍ତା । ଏତେ ଭାବ ମନେ ତାଙ୍କ ହେଲା ଗୁରୁ ଚିନ୍ତା ॥ କହେ ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ ନ ବୁଝି ଓକଲ । ଦୁଃଖ ଗଲା ପ୍ରକାଶିବ ଏବେ ଶୁଭବେଳ ॥

ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କର ପରିଚୟ ପ୍ରଦାନ

ଏଥିଅନ୍ତେ ସାଧୁଜନେ ମନ ଦେଇ ଶୁଣ । ଏକହିତେ ବିସ୍ମରନ୍ତ ଯେତେ ମନ୍ତ୍ରିଗଣ ॥ ଗତ ରାତ୍ରେ କି ଘଟିଲା ଜଣା ଗଲା ନାହିଁ । ମଲା କି ବା ନରପତି ଅଛି ପ୍ରାଣେ ରହି ॥ ଏତେ ଭାବ ତହୁଁ ଦୂତ ଏକ ପଠାଇଲେ । ଦେଖି ଆସ ନରପତି ଜୀବତ କି ମଲେ ॥ କେହି ତ ରାକ୍ଷସୀ ମୁଖୁ ବଞ୍ଚି ଆସି ନାହିଁ । ଏହାଙ୍କୁ କି ନିଶାଚରୀ ରଖିଛି ନ ଖାଇ ॥ ମନ୍ତ୍ରୀ ଆଜ୍ଞା ଘେନି ଚର ଚଳିଗଲା ବେଗେ ॥ ଏମନ୍ତ କହିଲା ଦେଖି ଆସି ମନ୍ତ୍ରୀ ଆଗେ ॥ ବସିଛି ପୁରୁଷ ଏକ ଦେଖିଲି ଭିତରେ । ବିସ୍ମରନ୍ତ ଶୁଣି ମନ୍ତ୍ରୀ ଭୀତ ହୋଇପାରେ ॥ କିବା ନିଶାଚରୀ ତାଙ୍କୁ ଖାଇନାହିଁ ରହ । ଦେଖିବାକୁ ଯିବା ନ ହୁଏ ଭୟଜାତ ॥ ଏପରି ସମୟେ ତହିଁ ଏକଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ପଢ଼ୁଥିଲେ

ହରିନାମ ମୁଖେ ଉଚ୍ଚାରଣ ॥ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ମନ୍ତ୍ରୀଗଣ କଲେ ନମସ୍କାର ପଠାଇଲେ ଦେଖି ଆସ ବୋଲି ରାଜପୁର ॥ ବ୍ରହ୍ମତେଜେ ଗର୍ଭପୁରେ ପେଷ୍ଟ ବିପ୍ରବର । ପଶିଯାଇ ଦେଖିଲେ ଯେ ବିକ୍ରମ ମିହିର ॥ ବସିଛନ୍ତି ପଲ୍ୟଙ୍କରେ ଦୂର କରି ଭୟ । କହେ ବିପ୍ର ଦଣ୍ଡଧାରୀ ଜୟଯୁକ୍ତ ହୁଅ ॥ ଶୁଣି ରାଜା ଉଠି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣାମ କରିଲେ । ପାତ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ କାହିଁ ଗଲେ ବୋଲି ପଚାରିଲେ ॥ ବିପ୍ର ଭାଷେ ଭୂତ ଭୟେ ନ ଆସନ୍ତି ଏଥି । ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ ସର୍ବେ ଦୁଆରେ ଅଛନ୍ତି ॥ ଏଠାବରେ ଆଜଯାଏ ରାଜା ଯେତେ ହେଲେ । ରାକ୍ଷସୀ ମୁଖରୁ କେହି ବର୍ତ୍ତି ନ ପାରିଲେ ॥ କି ଉପାୟେ ତୁମ୍ଭେ ଆଜ ରହିଛ ଜୀବିତ । କିଏ ତୁମ୍ଭେ ମହାତମା କହ ସତ୍ୟ ॥ ଶୁଣି ରାଜା ସବନୟେ କହିଲେ ଏମନ୍ତ । ଆମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭ ପୂର୍ବ ରାଜା ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ତହୁଁ ରାଜାବିପ୍ର ଆଗେ ସକଳ କହିଲେ । ରାତ୍ରେ ଯାହା ହୋଇଥିଲା ରାକ୍ଷସୀର ଭୁଲେ ॥ ଶୁଣି ଦ୍ୱିଜ ବେଦମତେ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ । ବିକ୍ରମ ନୃପତି ତାଙ୍କୁ ଧନ ରତ୍ନ ଦେଲେ ॥ ମେଲାଣି ହୋଇଣ ଦ୍ୱିଜ ତହୁଁ ଚଳି ଗଲେ । ସବୁକଥା ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ଆଗେ ଜଣାଇଲେ ॥ ତାଙ୍କଠାରୁ ଧନ ପାଇ ଗଲେ ଦ୍ୱିଜବର । ବାହାରିଲେ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଘେନିଉପହାର ॥ ବହୁବିଧ ଭେଟି ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗତେ ଘେନିଣ । ଆନନ୍ଦେ ରାଜାଙ୍କୁ ଯାଇ କଲେ ଦରଶନ ॥ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ବିକ୍ରମ ମିହିର । ହିଆଅ ଘୋଷଣା ଦେଶୁଁ ଭୟ ହେଲା ଦୂର ॥ ନିଶାଚରୀ ଭୟ ଆଉ ନୋହିବ ତୁମ୍ଭର । ମହାସୁଖେ ପୂର୍ବ ପରି ସର୍ବେ ବାସ-କର ॥ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ମନ୍ତ୍ରୀଗଣ ଚଳିଗଲେ ଘରେ । ଅଭୟ ଘୋଷଣା ଦେଶଯାକ ହିଆଇଲେ ॥ ଗୀତ ଛନ୍ଦେ କହେ ଏହା ସିଂହ ଜଗନ୍ନାଥ । ସୁଖେ ବସି ପ୍ରଜା ପାଳ ଆହେ ନରନାଥ ॥

———

ବତ୍ରିଶ ସିଂହାସନର ଉତ୍ପତ୍ତି ବୃତ୍ତାନ୍ତ

ଏଥିଅନ୍ତେ କଥାରସ ଶୁଣ ସାଧୁ ଜନେ । ସ୍ୱର୍ଗେ ନୃତ୍ୟ କରୁଥିଲେ ଅପସରୀ ଗଣେ ॥ ହୁ ହୁ ଗନ୍ଧର୍ବର ଥିଲେ ବତିଶ କୁମର । ଅପସରାଙ୍କର ଦେଖି ରୂପ ମନୋହର ॥ ଠାଣିଦେଲେ କାମବଶେ ନୟନପ୍ରାନ୍ତରେ । ନାଚୁଣୀର ତାଳ ଭଙ୍ଗ ହେଲା ସେହିଠାରେ ॥ ଦେଖି ତାହାଠାରେ କୋପ କଲେ ପୁରନ୍ଦର । କହେ ଅପସରୀ ତାଙ୍କୁ ଯୋଡ଼ି ବେନିକର ॥ ମୋହଠାରେ ଦୋଷ କିଛି ନାହିଁ ସୁରସାଇଁ । ଏମାନଙ୍କ ନେତ୍ରଠାରେ ଭ୍ରମିଗଲି ମୁହିଁ । ତାଳ ମୋର ଭୁଲିହେଲା ଏ ସତ୍ୟ ଅଟଇ । ଏହା ଶୁଣି ଅତିକ୍ରୋଧେ ତାଙ୍କୁ ଶଚୀସାଇଁ କହିଲେ ଗନ୍ଧର୍ବ ପୁତ୍ରେ ହୁଅ କାଠରୂପ । ଦୁରାତ୍ମର ବ୍ୟବହାରୁ ଘେନ ଏହି ଶାପ ॥ ଶୁଣିଣ ସେମାନେ ପୁରନ୍ଦର ପାଦେ ପଡ଼ି । ଜଣାଇଲେ ଅତିଦୁଃଖେ ଶିରେ କର ଯୋଡ଼ି ॥ ତୁମ୍ଭ ଅଭିଶାପେ ଯେବେ ଆମ୍ଭେ ହେବୁ କାଷ୍ଠ । କହ କ ରୂପରେ ପୁଣି ହୋଇବୁ ମୁକତ ॥ ସେମାନଙ୍କ ଭକ୍ତି ଦେଖି ତୋଷେ ସୁରରାଣ । କହିଲେ ମୋହର ବାକ୍ୟ ଏବେ ଭଲେ ଶୁଣ ॥ କାଷ୍ଠ ହୁଅ ତାହାକୁ ମୁଁ କରି ସିଂହାସନ । ବିକ୍ରମଆଦିତ୍ୟ ହସ୍ତେ କରିବି ପ୍ରଦାନ ॥ ତହିଁରେ ସେ ବସି ରାଜ୍ୟ ଶାସନ କରିଲେ । ସେ ସକାଶୁ ଅଧେପାପ ଖଣ୍ଡିବ ହେ ଭଲେ ॥ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତେ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ହେବ ଯେବେ ରଜା । ସେହି ସିଂହାସନେ ବସି ପାଳିବ ପରଜା ॥ ସେ ସମୟେ ପାଦେ ପାପ ହୋଇବ କ୍ଷାଳନ ସେହୁ ସ୍ୱର୍ଗେ ଯାନ୍ତେ ପୋତା ହେବ ସିଂହାସନ ॥ ମାଟିତଳେ ବହୁଦିନ ତୁମ୍ଭେ ରହିଥିବ । ଭୂମିରେ ତୁମ୍ଭର ପୁଣି ପାଦେ ପାପ ଯିବ ॥ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନଗରେ ଭୋଜ ହେବ ନରରାଣ । କିଛିକାଳେ ସିଂହାସନ ପାଇବେ ସେ ପୁଣ ॥ ବସିବାକୁ ତା ଉପରେ ଯିବେ ଯେତେବେଳେ । ତୁମ୍ଭେ ମାନେ ନିବେଧିବ ତାଙ୍କୁ ସେହିକାଳେ । ବିକ୍ରମଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି ତାଙ୍କୁ

ନଟେ ଜଣେ କହିଲ । ତହୁଁ ଆସି ସ୍ୱର୍ଗସ୍ଥାନେ ନିଜ ଦେହ ପାଇ ॥ ଏହା ଅଟେ ଜାଣ ତୁମ୍ଭ ଲଲାଟ ଲିଖନ । ନିଶ୍ଚେ ଭୋଗ ହେବ କେବେ ନ ହୋଇବ ଆନ ॥ ଗନ୍ଧର୍ବଙ୍କ ମୁଖେ ତତକ୍ଷଣି କାମ୍ପୁ ହେଲେ । ଡାକିଣ ବିଶ୍ୱକର୍ମାଙ୍କୁ ଇନ୍ଦ୍ର ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ॥ ରତ୍ନମୟ ସିଂହାସନ ଯତନେ ରଚିବ । ଏ ବତିଶ ପିତୁଳାକୁ ତହିଁରେ ଖଞ୍ଜିବ ॥ ଶୀଘ୍ର ଆଣି ସମର୍ପିବ ଆମ୍ଭ ଶ୍ରୀଛାମୁରେ । ଏହା ଶୁଣି ବିଶ୍ୱକର୍ମା କଲା ସେ ପ୍ରକାରେ ॥ ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ କହେ ଦେଖ ଭାଗ୍ୟ ଖେଳ । ପାଇବେ ସେ ସିଂହାସନ ବିକ୍ରମ ନୃପାଳ ।

— ——

ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ସିଂହାସନ ଲାଭ

ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ ସିଂହାସନ କେତେଦିନ ଯାଏ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଗରେ ସଭା ସମୀପରେ ଥାଏ ॥ ଦିନକରେ ସ୍ୱର୍ଗ ମନ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟେ ପୁରୁହୂତ । ରମ୍ଭା ଉର୍ବଶୀଙ୍କି ଡାକି କରାଇଲେ ନୃତ୍ୟ ॥ ସେ ଦୁହେଁ ତ ଧରିସମା ବିବାଦେ ନର୍ତ୍ତନ । କଲେ ତହିଁ ହାରି ଜିଣା ନୋହିଲା ଦର୍ଶନ ॥ ନୃତ୍ୟ ଦେଖି ଗନ୍ଧର୍ବଙ୍କୁ ଇନ୍ଦ୍ର ପଚାରିଲେ । କିଏ ଊଣା କେ ଅଧିକ କହିବନି ଭଲେ । ଏହା ଶୁଣି ଚିତ୍ରସେନ ଉତ୍ତର ଦିଅଇ ॥ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନଗରେ ରାଜା ବିକ୍ରମ ଅଛଇ ॥ ଗନ୍ଧର୍ବସେନର ସେହୁ ଅଟଇ ନନ୍ଦନ । ସେ ଆସିଲେ ହାରି ଜିଣା କହିବ ହେ ଜାଣ ॥ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ଗନ୍ଧର୍ବେକ ଚଳିଗଲା । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କୁ ରଥେ ବସାଇ ଆଣିଲା ॥ ପରବେଶ କଲା ନେଇ ଦେବସଭା ମଧ୍ୟେ । ନରେଶ ପୂଜିଲେ ପୂଜା କରି ଇନ୍ଦ୍ର ପାଦେ ॥ କାହିଁପାଇଁ ଅଣାଇଲ ସତେ ସ୍ୱର୍ଗପୁର । ଯାହା ଆଜ୍ଞା ହେବ କରିବି ମୁଁ ପୁରନ୍ଦର ॥ ପଚାରିଲେ ଦେବରାଜ ଏ ଦୁହିଙ୍କ ନୃତ୍ୟ । ମଧ୍ୟେ ଭଲ କହ କାର ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ॥ ଶୁଣି ନୃପ କହେ ଦେବ ଯୋଡ଼ାଏ ଭ୍ରମର । ଅଣାଇଲେ କହିବି ମୁଁ ନୃତ୍ୟ

ଭଲ କାର । ଭ୍ରମର ବଉଟି ଆଣି ଦେଲେ ସେ ତକ୍ଷଣ । ହସ୍ତ ଧରି ନୃତ୍ୟ ଦେଖୁଥିଲେ ନରଗଣ ॥ ଯତନେ ସେ ତାହା ଗୁଡ଼ିଦେଲେ ଗୁପତରେ । ଦୁହେଁ ଯାଇ ଦୁହିଙ୍କର ଦଂଶିଲେ ସ୍ତନରେ । ନୃତ୍ୟ ଘେନେ ରମ୍ଭା ଅତି ମତ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଭ୍ରମରର ଦଂଶନକୁ ମୋଟେ ନଜାଣିଲା । ମାହଉବଶୀର ହୋଇଗଲା ତାଲଭଙ୍ଗ । ଜଣାଇଲେ ନରପତି ସୁରପତି ଆଗ ॥ ଦୁହିଁଙ୍କର ନୃତ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ରମ୍ଭାର ଅଧିକ ॥ ଶୁଣିଲେ ସେ ବିବରଣ ଦେବଙ୍କ ନାୟକ ଦେବସଭା ମଧ୍ୟେ ବିକ୍ରମଙ୍କୁ ପ୍ରଶଂସିଲେ । ବତିଶ ସିଂହାସନଟି ପୁରସ୍କାର ଦେଲେ । ଶଚୀପତିଠାରୁ ନୃପ ହୋଇଲେ ମେଲଣି । ଗନ୍ଧର୍ବେ ସେ ସିଂହାସନ କାନ୍ଧେ ବହିଆଣି । ଦେଲେ ନେଇ ବିକ୍ରମଙ୍କୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନଗରେ ॥ ଆନନ୍ଦରେ ସେ ଗନ୍ଧର୍ବେ ଗମେ ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ ॥ କହେ ଜଗନ୍ନାଥସିଂହ ଈଶ୍ୱର ଇଚ୍ଛାରେ । ଅସମ୍ଭବ ଦ୍ରବ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅନାୟାସେ ମିଳେ ॥

ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ

ସେହି ସିଂହାସନ ପରେ ବିକ୍ରମ ନୃପତି । ନିତ୍ୟ ବସି ରାଜ କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ କରୁଥାନ୍ତି ॥ ଧନ୍ୱନ୍ତରୀ କ୍ଷପଣକ ବରାହ ମିହିର । କାଳିଦାସ ଭବଭୂତି ସେ ଘଟକର୍ପର ॥ ବେତାଳଭଟ୍ଟ ଅମରସିଂହ ବାଣଭଟ୍ଟ । ଏମାନଙ୍କ ନାମ ନବରତ୍ନରେ ପ୍ରକଟ ॥ ନବରତ୍ନ ସଙ୍ଗେ ସଭା ମଣ୍ଡି ନରପତି । ବସୁଥାନ୍ତି ନିତି ଗୁଡ଼ ମନ୍ତ୍ର ଭିଆନ୍ତି ॥ ଭାନୁମତୀ ନାମେ କନ୍ୟା ନୃପ ବିଭାହେଲେ । କେତୁଦିନେ ଭାନୁମତୀ ପୁତ୍ର ପ୍ରସବିଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣେ ଅଇଲେ ଶୁଣି ଜନମ ପୁତ୍ରର । ବିକ୍ରମସେନ ବୋଲି ସେ ନାମ ଦେଲେ ତାର । ଜନ୍ମ କଲେ ପୃଥ୍ୱୀ- ଯାକ ବିକ୍ରମ ମିହିର । ପାଳିଲେ ସେ ସିଂହାସନେ ପ୍ରଜା ବହୁକାଳ ॥ ଏଥୁଅନ୍ତେ ଯାହା ହେଲା ସାଧୁଜନେ ଶୁଣ । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଦିନେ

ହରଷିତ ମନ । ଶୁଣାଇଲେ ଡାକ ତାଳ ବେତାଳ ଦୁହିଙ୍କୁ । ଗୁପତରେ ଏହି କଥା ପଚାରିଲେ ତାଙ୍କୁ ॥ ସପ୍ତସ୍ୱର୍ଗ ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ମୋର । ଦେଖାଇ ପାରିବ କି ହେ ମୋତେ ସେ ସକଳ ॥ ଏହା ଶୁଣି ସେ ବେତାଳେ ଭାଷିଲେ ବଚନ । ଏହି କଥା ଆମ୍ଭ ପକ୍ଷେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସାମାନ୍ୟ । ମାତ୍ର କଥାଟିଏ ଯେବେ ଯତନେ ପାଳିବ । ସପ୍ତସ୍ୱର୍ଗ ଅନାୟାସେ ଦେଖି ହେବ ଆସିବ ॥ ଗଲାବେଳେ ତୁମ୍ଭେ ବୁଜିଥିବ ଚକ୍ଷୁ ଦୁଇ । ସ୍ୱର୍ଗପୁର ହେଲାପରେ ଦେଖିବ ଫିଟାଇ । ସ୍ୱର୍ଗ ନୋହୁ ବାଟ ମଧ୍ୟେ ଯେବେ ଚାହିଁଦେବ । ତୁମ୍ଭର ଟି ନିଶ୍ଚେ ମୃତ୍ୟୁ ସେହିଠାରେ ହେବ ॥ ବେତାଳଙ୍କ ବାକ୍ୟେ ନୃପ କଲେ ଅଙ୍ଗୀକାର । ଚକ୍ଷୁ ବୁଜି ପଲ୍ୟଙ୍କରେ ବସିଲେ ସତ୍ୱର ॥ ସେ ବେତାଳେ ବହିନେଲେ ତାଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା ପାଇ କଷ୍ଟ ବାଟ ଥିଲା ଆଉ ସ୍ୱର୍ଗେ ଯିବା ପାଇଁ ॥ ଜଗତେ କେ ନାହିଁ କାଳଠାରୁ ବଳୀୟାର । କାଳବଶେ ଚକ୍ଷୁ ଫେଡ଼ି ଚାହିଁଲେ ନୃବର ॥ ପଚାରିଲେ ବେତାଳଙ୍କୁ ଆଉ କେତେ ବାଟ । ଏହା ଦେଖି ଫିଙ୍ଗିଦେଲେ ସେ ବେତାଳେ ଖଟ ॥ ଶେଷ ହୋଇଥିଲା ଆୟୁ ମଲେ ନୃପବର । ଜଗନ୍ନାଥ କହେ ଜଗନ୍ନାଥେ ଯୋଡ଼ି କର

ଭୋଜରାଜାଙ୍କର ସିଂହାସନାରୋହଣ ଓ ଧନେଶ୍ୱର ସୌଦାଗର ବିବରଣ

ଏଥିଅନ୍ତେ ହେଲା ଯାହା ଶୁଣ ସାଧୁଜନ । ସ୍ୱର୍ଗପୁର ଦେଖିଗଲେ ବିକ୍ରମ ରାଜନ ॥ ସେହିଠାରେ ରହି ଆଉ ଫେରି ନଆସିଲେ । ତାହା ଦେଖି ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ରାଜପଣ କଲେ ॥ ପିତାଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧି କ୍ରିୟା ଶାସ୍ତ୍ର ନିୟମରେ । ସାରି ମନ୍ତ୍ରୀ ସହ ରାଜ୍ୟ ପାଳିଲେ ଆଦରେ ॥ ପିତାଠାରୁ ଅଧିକରେ ପାଳି ବସୁମତୀ । ବୋଲାଇଲେ ଭୂମଣ୍ଡଳେ ଏକ-

ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ॥ ସେହୁ ସିଂହାସନରେ ବସି ପ୍ରଜା ପାଳୁଥିଲେ । କ ବଗୃତ ସେହୁଠାରୁ ତାଙ୍କୁ ନେଇଗଲେ । ଗୁପ୍ତ କର ଭୂମିତଳେ ପୋତାଇ ତାହାଙ୍କୁ । କତ୍ଷୁଦନେ ଆୟୁ ଶେଷେ ଗମିଲେ ସ୍ୱର୍ଗକୁ ॥ ତହୁଁ ଗ୍ଳଲଗଲ ଏହୁମତେ କେତେଦନ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନଗରେ ହେଲେ ଭୋଜ ନରୋ୍ଣ ॥ ପ୍ରଜାଗଣେ ପୁତ୍ରସମ କର ସେ ପାଳଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ବଉ ଧନରତ୍ନ ଦାନ ଦେଲେ ॥ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନଗରେ ଥିଲେ ବହୁ ସୌଦାଗର । ବେପାର ଚଳଇ ନାନା ଦେଶେ ତାହାଙ୍କର ॥ ଧନେଶ୍ବର ନାମେ ଏକ ବଡ଼ ସୌଦାଗର । କରେ ସେ ବୋଇତ ଘ୍ଳକ ବଦେଶେ ବେପାର ॥ ସଙ୍ଗେ ଘେନ ସୌଦାଗର ଆଉ ଆଠଜଣ । ଅନୁକୂଳ କର ଗଲେ ବଦେଶକୁ ଜାଣ ॥ ଧନେଶ୍ବର ପର ରୂପ ଧର ଏକ ଭୂତ । କାହୁଁ ଆସି ଘରେ ତାର ହେଲ ଉପସ୍ଥିତ ॥ ଧନେଶ୍ବର ଭାର୍ଯ୍ୟାତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପଚ୍ଚରଇ । ଏତେ ଶୀଘ୍ର କହ ନାଥ ଫେରଲେ କପାଇଁ ? କପଟ ଭୂତ ଯେ ତାଙ୍କୁ ଉତ୍ତରଲ ଧୀରେ । ଆଗୋ ପ୍ରିୟେ ପୀଡ଼ିତ ମୁଁ ପଥେ ହେଲ ଜ୍ୱରେ । ବର୍ଷ୍ଟରଲ ପୁତ୍ରକନ୍ୟା କତ୍ଷୁ ନାହିଁ ମୋର । ଏତେ କଷ୍ଟ କର ସିବ କ ଲଗି ବେପାର ॥ ଯାହା ଅଛୁ ଧନ ମୋର ଶହେ ବରଷେ । ନ ସରିବ ଘରେ ବସି ସୁଖେ ଖାଉଥିଲେ ॥ ଏହା ଶୁଣି ସୌଦାଗରନାରୀ ହେଲ ତୋଷ । ଏହୁ କଥାଗୋଟି ସତ୍ୟ ଅଟଇ ଅବଶ୍ୟ ॥ ବେପାରରେ ନାହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ ସୁଖେ ବସି ଘରେ । ଏହା କହ୍ବ ଦେନ ପ୍ରାଣୀ ଆନନ୍ଦେ ରହୁଲେ ॥ ସୌଦା-ଗର ରମଣୀ ସେ ଭୂତର ଅଂଶରେ । ଛଅ ଗର୍ଭ ପ୍ରସବଲ ଛଅ ବରଷେ ॥ କପଟରେ ଭୂତ ହୋଇଅଛୁ ସୌଦାଗର । ନ ଚହ୍ନିଲେ କେହୁ ମାୟାରୂପ ଗୋଟି ତାର ॥ ଜଗନ୍ନାଥ କହେ କୂଟ ଯେହୁ କରୁଥାଏ । ଅଳ୍ପଦନେ ଇଚ୍ଛାସୁଖେ ସେହୁ ନାଶ ଯାଏ ॥

———

ଭୂତସଙ୍ଗେ ଧନେଶ୍ୱର ସୌଦାଗରର କଳହ

ତାହାପରେ ହେଲା ଯାହା ଶୁଣ ସାଧୁଜନେ । ବେପାରକୁ ଯାଇଥିଲେ ସୌଦାଗରମାନେ ॥ ପତ୍ର ଦେଇ ଦୂତ ହାତେ ଗୃହେ ପଠାଇଲେ । ଯେଝା ଗୃହେ ଆସି ଦୂତମାନେ ପହୁଞ୍ଚିଲେ ॥ ଧନେଶ୍ୱର ଦୂତ ଗଲା ଧନେଶ୍ୱରଘରେ । ସୌଦାଗର ବସିଛି ଦେଖିଲା ସେହିଠାରେ । ଏହା ଦେଖି ଦୂତମନେ ଚକିତହୋଇଲା । ଆଗେ ତୁମ୍ଭେ କେଉଁ ବାଟେ ଆସିଲ ପୁଚ୍ଛିଲା । ସୌଦାଗରରୂପୀ ଭୂତ ଦିଅଇ ଉତ୍ତର । ବିଦେଶରେ ଦେହ ମୋର ଜାତ ହେଲା ଜ୍ୱର । ଅଇଲି ମୁଁ ଛାଡ଼ି ତେଣୁ ମୋର ବ୍ୟବସାୟ । ସେଠାରୁ ଫେରିଲା ଦୂତ ଲଭିଣ ବିସ୍ମୟ ॥ କେତେଦିନେ ପହୁଞ୍ଚିଲା ବେପାର ସ୍ଥାନରେ । ଦେଖିଲା ବସିଛି ଧନେଶ୍ୱର ସେହିଠାରେ ॥ କହିଲା ସେ ଖ୍ୟାତ ହୋଇ ଆଗେ ଯାଇ ତାର । ପତ୍ର ଘେନି ଯାଇଥିଲି ମୁହିଁ ତୁମ୍ଭ ଘର ॥ ଦେଖିଲି ମୁଁ ଘରମଧ୍ୟେ ବସିଥିଲ ତୁମ୍ଭେ । ହାତୁ ମୋର ଘେନିଗଲ ଚିଠି ଦେଲୁ ଆମ୍ଭେ ॥ କହିଲ ମୁଁ ଜ୍ୱର ବେଗେ ପୀଡ଼ିତ ହେବାରୁ । ଛାଡ଼ି ଚାଲି ଆସିଗଲି ଆଗେ ବେପାରରୁ ॥ ଦେଖି କରି ଫେରି ତହୁଁ ଏଠାକୁ ଅଇଲି । ସାକ୍ଷାତରେ ଏହିଠାରେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦେଖିଲି ॥ ସୌଦାଗର ଦୂତ-ବାକ୍ୟେ ପଡ଼ିଲା ଚମକ । କପଟରେ କିଏ ମୋର ଗୃହେ ରହିଲା କି ॥ ସାଥିସାଙ୍ଗ ସୌଦାଗରମାନେ ଏହା ଶୁଣି । ଭାବି ଭାବି କଥା କିଛି ନ ପାରିଲେ ଜାଣି ॥ ବିକାକିଣା ବେପାରକୁ ଶୀଘ୍ର ତୁଟାଇଲେ । ନିଜ ଦେଶେ ଅଲ୍ପଦିନେ ସକଳେ ମିଳିଲେ ॥ ଧନେଶ୍ୱର ବେଗେ ବେଗେ ଯାନ୍ତେ ନିଜ ଘର । ଦେଖିଲା ଦୁଆରେ ଅଛି ଭୂତ ସୌଦାଗର ॥ କୋପେ ଥରି ରାଗରେ ସେ କହିଲା ଏହାକୁ । 'କିଏ ତୁରେ କିଆଁ ଆସୁ ମୋହର ଘରକୁ ॥ ଶୁଣି ଧନେଶ୍ୱର କହେ ମୋହର ଏ ଘର । କେଉଁଠାରୁ ଆସିଛୁ ତୁ କି ଜାତି ରେ ଚୋର ।

ଶୁଣି ପୁଣି ଭୂତ କହେ ଆରେ ଦୁରାଚାର । ଏ ଘରେ ତ ପୁଅ ଝିଅ ଅଛନ୍ତି ମୋହର ॥ କାହୁଁ ଆସି ମିଛଟାରେ କଳହଦ୍ୱନ୍ଦ କରୁ । ଭୋଜରାଜ ରାଜ୍ୟ ବୋଲି ଡରେ ନ ବିଚାରୁ ॥ କହେ ଜଗନ୍ନାଥ ସାଧୁ ନ କର ତୁ ଭୟ । ଧର୍ମେ ଥିବା ଲୋକଟିର ହୁଏ ନିଶ୍ଚେ ଜୟ ॥

———

ଗୋପାଳ ବାଳକଙ୍କର ମୋକଦମା ବିଚାର

ଏହାପରେ ଯାହା ହେଲା ଶୁଣ ମନ ଦେଇ । ଭୀଷଣ କଳହ କଲେ ଦୁଇଜଣ ତହିଁ ॥ ସାଧୁ ନାହିଁ ଦେଖି ଏକା ରୂପ ଦୁହିଁଙ୍କର କିଛି ଭାବି ନ ପାରି ସେ ହୋଇଲା ଅସ୍ଥିର ॥ କି ଘଟିବ ପରିଣାମେ ଜାଣି ନ ପାରିଲା । ଲୋକଲଜ୍ଜା ହେବ ବୋଲି ଭିତରେ ଲୁଚିଲା ॥ ଭୂତ ସାଧୁ ଦୁହେଁ ମରାମରି ହୋଇଗଲେ । ଭୋଜ ନରପତି ଆଗେ ଗୁହାରି କରିଲେ ॥ କହୁଛନ୍ତି ଦୁହେଁ ଘର ଭାରିଯା ମୋହର । ଦେଖାଯାଏ ଏକାପରି ରୂପ ଦୁହିଁଙ୍କର ॥ ସାଧୁ ସଙ୍ଗେ ବେପାରରୁ ଯେତେ ସୌଦାଗର । ଆସିଥିଲେ ବିଦେଶରେ କରି କାରବାର ॥ ରାଜା ଆଗେ କହିଲେ ସେ ଗତକଥାମାନ । ଭୂତ ତାହା ନ ମାନିଲା କହିଲା ଏସନ ॥ ଏମାନଙ୍କ ବଚନରେ ମୋଟେ ସତ ନାହିଁ । କହୁଛନ୍ତି ମୋ ବିପକ୍ଷେ ଏକମେଳ ହୋଇ ॥ ଦେଖି ଶୁଣି ରାଜା ସ୍ଥିର ନ ପାଇଲେ ଅନ୍ତ । ରାଜଦରବାରେ ଦୁହେଁ ଆସୁଥାନ୍ତି ନିତ୍ୟ ॥ ଆସିବା ବାଟରେ ଥିଲା ସୁଦୀର୍ଘ ପଡିଆ । ଜଗୁଥିଲେ ତହିଁ ଗୋରୁ ଗଉଡ଼ଙ୍କ ଟୁଆ ॥ ପଡ଼ିଆ ଶେଷରେ ଏକ ମହୁଲର ଗଛ । ତା ଛାଇରେ ଟୁଙ୍ଗାଟିଏ ଥାଏ ଅତି ଉଚ୍ଚ ॥ ସେ ଟୁଙ୍ଗା ଉପଭୋଗ କରି ସମତୁଲ । ଚାରିପଟେ ଗଞ୍ଜି ଥାନ୍ତି କେତେଜାତି ଫୁଲ ॥ ସେ ପିଲାରୁ ଜଣେ ତହିଁ ବସେ ରାଜା ହୋଇ । ମନ୍ତ୍ରୀରୂପେ ତା ପାଖରେ ଥୋକେ ଥାନ୍ତି ରହି ॥ ମୁଦେଇ ମୁଦାଲା ସାକ୍ଷୀ ପିଆଦା ପ୍ରଭୃତି । ହୋଇ

ଆଜ କେତେଜଣ ତସ୍କର ରହୁଥାନ୍ତି ॥ ମୋକଦ୍ଦମା ଖେଳାକରି କରନ୍ତି ବସ୍ତୁର । ନିତ ପ୍ରତି ହୁଏ ଏହିପରି ତାହାଙ୍କର ॥ କେତେ ଦିନ ସାଧୁ ଭୂତ ତାଙ୍କର ଆଗରେ । ଯାଆ ଆସ କରୁଥାନ୍ତି ରାଜଦରବାରେ ॥ ଦିନେ ତାଙ୍କୁ ସେ ଗୋପାଳ ରାଜ ଡକାଇଲା । କି ଲାଗି ପ୍ରତ୍ୟହ ତୁମ୍ଭେ ଯାଉଛ ପୁଚ୍ଛିଲା ॥ ଶୁଣି ଭୂତ ସାଧୁ ଦୁହେଁ କହିଲେ ତକ୍ଷଣ । ଯେ ଯାହାର ବିବରଣ କରଣ ବର୍ଣ୍ଣନ । ଶେଷ ନ କରନ୍ତି ନ୍ୟାୟ ଭୋଜ ନରପତି । ସେଥିପାଇଁ ଯାଉଅଛୁ ତାଙ୍କ ପାଶେ ନିତି ॥ ଯେବେ ତୁମ୍ଭେ ସେହି ନ୍ୟାୟ ପାରିବ ତୁଟାଇ । ଦୁହିଁଙ୍କର ଭଲ ହେବ ସିବୁ ତୁମ ହୋଇ ॥ ସେ ଗୋପାଳ ରଜା ତାଙ୍କୁ କହେ ଏହା ଶୁଣି । କାଳ ତୁଟିଯିବ ଦୁହିଁଙ୍କର ଏହିକ୍ଷଣି ॥ ଏହା କହି ଡଗରକୁ ବେଗେ ଆଜ୍ଞା ଦେଲା । କଳସୀ ଗୋଟାଏ ଶୀଘ୍ର ଆଣ ରେ ବୋଇଲା ॥ ତାହା ଶୁଣି ଡଗର ସେ ବେଗେ ଧାଇଁଗଲା । ମାଠିଆଟେ ଆଣି ନୃପ ଆଗେ ଥୋଇଦେଲା ॥ •ବସାଇଣ ସେ ଦୁହିଙ୍କି କହଇ ଗୋପାଳ । ପ୍ରକୃତରେ ହୋଇଥିବ ଘରଟି ଯାହାର ॥ ସତ୍ୟବଳେ ପଶିଯିବ ମାଠିଆ ଭିତରେ । ଘର ନାଶ ଧନ ରତ୍ନ ଦେବ ମୁହିଁ କାରେ ॥ ପଶି ନ ପାରିବା ଲୋକ ମିଛୁଆ ପ୍ରମାଣ । ଘରୁ ପଳାଇବ ସେହୁ ପ୍ରହାର ପାଇଣ ॥ ଦିଅଇ ଉତ୍ତର ଏହା ଶୁଣି ଧନେଶ୍ବର ପଶି ନ ପାରିବ ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ ମୋର ଘର ॥ କହେ ଭୂତ ଦେଖ ଏବେ ମୂହିଁ ପଶୁଅଛି । ପ୍ରକୃତରେ ସେ ଘରଟି ମୋ ନାମେ ରହିଛି ॥ ସେହିକ୍ଷଣି ଭୂତ ଯାଇ ସୂକ୍ଷ୍ମରୂପ ଧରି । ମାଠିଆରେ ପଶିଗଲା କିଛି ନ ବିଚାରି ॥ ଏହା ଦେଖି ଗୋପନୃପ ଠାରିଦେଲା ହସ୍ତେ । ଡଗର ଲେପିଲା ମାଟି ଘଟମୁଖେ ପ୍ରସ୍ତେ ॥ ବାଟ ନ ପାଇଣ ଭୂତ ଜୀବନ ବିକଳେ । ଗଡ଼େ ମାଠିଆକୁ ଘେନି ପଡ଼ିଆ ଭିତରେ ॥ ଚମତ୍କୃତ ହୋଇ ସର୍ବେ ଦେଇ କରତାଳି । ହସୁ ହସୁ କୋଣେ ଯାଏ ପଡ଼ିଲା

ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ॥ ଗୋରୁଚରା ନୃପ ତହୁଁ ଉଗରାର ହାତେ । ମାଠିଆକୁ ପଠାଇଲା ଭୋଜଙ୍କ ନିକଟେ ॥ ଧନେଶ୍ୱର ସୌଦାଗର ଘର ସଙ୍ଗେ ଥିଲା । ଭୋଜ ପଚାରନ୍ତେ ସବୁ ବୁଝାଇ କହିଲା । ନରପତି ଏହା ଦେଖି ଆଚମ୍ବିତ ହୋଇ ! ଭୂତ ଥିବା ମାଠିଆଟି ପୋତାଇଲେ ନେଇ ॥ ଧନେଶ୍ୱର ସୌଦାଗର ସ୍ୱଗୃହକୁ ଗଲା । ଗୀତଛନ୍ଦେ ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ ବଖାଣିଲା ॥

ଲକ୍ଷପତି ସୌଦାଗର ବିଷୟ

ଏହାପରେ ସୁଜନରେ ଶୁଣ ଅନ୍ୟ ରସ । ଲକ୍ଷପତି ସୌଦାଗର ଥିଲା ସେହି ଦେଶ ॥ ମଗଧ ଦେଶରେ ସେହୁ ଦୋକାନ କରଇ । ଦିନେକ ସେ ଦେଶରାଜା ତାହାକୁ ଡାକଇ ॥ କହିଲେ ହେ ଲକ୍ଷପତି ସୌଦାଗର ଶୁଣ । ବେଦବିଦ୍ୟା ପଢ଼ିଥିବା ଶ୍ରୋତ୍ରୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ॥ ଜଣେ ଆଣି ଆମ୍ଭପାଶେ ଦେଇ ପାରିବୁ କି । କହେ ଲକ୍ଷାଧିପ ତୁମ୍ଭ ନ ଥାଳ ଏଥିକି ॥ ତୁମ୍ଭ ରାଜ୍ୟେ ଆସି ମୁହିଁ କରୁଛି ବେପାର । ଆଜ୍ଞା ମାନ ଆଣି ଦେବି ନିଶ୍ଚେ ଦ୍ୱିଜବର ॥ ଏହା କହି ସୌଦାଗର ଶୀଘ୍ରେ ଚଳିଗଲା । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନଗରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ॥ ତହିଁ ହରିହର ନାମେ ବ୍ରାହ୍ମଣେକ ଥାଇ । ଅଷ୍ଟାଦଶ ବିଦ୍ୟାରେ ସେ ନିପୁଣ ଅଟଇ ॥ ସବୁକଥା କହି ତାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ ଘେନିଗଲା । ମଗଧ ଦେଶରେ ଯଥାକାଳେ ପହଞ୍ଚିଲା ॥ ସଙ୍ଗେ ଧରି ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ଗଲା ରାଜାପାଶ । ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ମଗଧେଶ ଲଭିଲେ ସନ୍ତୋଷ ॥ କେତୁଦିନ ରଖାଇଲେ ବସାସଞ୍ଜା ଦେଇ । ଯାଗ କରାଇଲେ ଚିନିଗୋଟି ତାଙ୍କ ଦେଇ ॥ ଶେଷକରି ଯାଗକର୍ମ ମଗଧ ଅଧିପ । ସାତୋଟି ମାଣିକ୍ୟ ଦେଲେ ଦକ୍ଷିଣା ସ୍ୱରୂପ ॥ ସେ ମାଣିକ୍ୟ ଧରି ବିପ୍ର ଆନନ୍ଦ ମନରେ । କହିଲା ଏମନ୍ତ ଲକ୍ଷପତି ନିକଟରେ ॥ ଶୁଣ ଆହେ ସୌଦାଗର ମୋର

ବଚନକୁ । ଆଜି କାଲି ତୁମ୍ଭେ ପର ଯାଉନ୍ତି ଘରକୁ ॥ ଏ ସାତୋଟି ମାଣିକ୍ୟ ଯେ ମୋର ନେଇଥିବ । ତତ୍କ୍ଷଣି ଯାଇ ମୋର ପିତା ହସ୍ତେ ଦେବ ॥ ବଳା ବନ୍ଧା କରି ଏହା ଚଳୁଥାନ୍ତୁ ସେଠି । ଯନ୍ତେ ମିବ ମୁହିଁ ଆଜ ବନାକେଠ ରହି ॥ ଏହା ଶୁଣି ସୌଦାଗର ସେ ମାଣିକ୍ୟ ନେଲା । ଖରଚରେ ଦେଶେ ଯିବା ପାଇଁ ବାହାରିଲା ॥ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ବାଟେ ଦେଖି ଅମୂଲ୍ୟ ରତନ । ଲକ୍ଷପତି ସୌଦାଗର ବର୍ତ୍ତରଇ ପୁଣ ॥ ଅମୂଲ୍ୟ ମାଣିକ୍ୟ ଏହା ରଖିବି ଲୁଚାଇ । କି କରିବ ବିପ୍ର ତାକୁ କହିବି ଭଣ୍ଡାଇ ॥ ଏହା ଭାବି ନାଗରଙ୍କ କହଇ ସାଧବ । କହିବି ମୁଁ କଥାଟିଏ ମନେ ରଖିଥିବ ॥ ଗୋଳମାଳ କଲାବେଳେ ବିପ୍ର ହରିହର । ଏହି କଥା ସାକ୍ଷୀ ହୋଇ କହିବ ନାଗର ॥ ଦେଖି-ଅଛୁଁ ଆମ୍ଭେ ଲକ୍ଷପତି ସୌଦାଗର । ସାତୋଟି ମାଣିକ୍ୟ ଦେଲା ପିତାଙ୍କୁ ତୁମ୍ଭର ॥ ଏହା କହି ତାଙ୍କୁ କିଛି ଟଙ୍କା ଦେଲା ଲାଞ୍ଚ । ଘରେ ସେ ମାଣିକ୍ୟ ରଖି ରହିଲା ପ୍ରପଞ୍ଚ ॥ ଏଥୁଅନ୍ତେ କେତେଦିନ ବିତି ଯିବା ପରେ । ହରିହର ବିପ୍ର ଆସି ପହଞ୍ଚିଲା ଘରେ ॥ ଦେଖିଲାକ ଘରେ ତାର ଖାଇବାକୁ ନାହିଁ । ମରୁଅଛନ୍ତି କୁଟୁମ୍ବ ଛଟପଟ ହୋଇ ॥ ପଚାରିଲା ତା ବାପାକୁ ମନେ ଧରି ଦୟା । ଦେଇଥିଲି ସୌଦାଗର ହାତେ ମୁଁ ମାଣିକ୍ୟ ॥ ବଳା ବନ୍ଧା ନ କରି ତା କପା କଲ୍ପ ଯାଅ । ବୁଢ଼ା ବିପ୍ର ଏହା ଶୁଣି ହସେ ଠହ ଠହ ॥ ଦେଖା ନାହିଁ ଆଜଯାଏ ସୌଦାଗର ମୁଖ । କେଉଁଦିନ ଆଣି ମୋତେ ଦେଲା ସେ ମାଣିକ୍ୟ ॥ ତାହା ଶୁଣି ହରିହର ବେଗେ ଚଳିଗଲା । ଲକ୍ଷପତି ସୌଦାଗର ନିକଟେ ମିଳିଲା ॥ କହିଲା ହେ ସୌଦାଗର ଏହା କିପାଁ କଲ । ଦେଇଥିଲି ମାଣିକ୍ୟ ମୋ ପିତାଙ୍କୁ ନ ଦେଲ । ନ ପାଇ ସେ ମାଣିକ୍ୟ ମୋ ପିତା ବହୁତ ଦୁଃଖ । ପାଇଲେଣି କଲ ତାଙ୍କୁ କି ଲାଗି ବିମୁଖ ॥ ଏବେ ମୋ ମାଣିକ୍ୟ ଦିଅ ବେଗେ ମୁହିଁ ଯିବି । ବକାବକି କରି

ମୋର କୁଟୁମ୍ବ ପାଳିବ ॥ ଏହା ଶୁଣି ସୌଦାଗର କ୍ରୋଧେ ଥରହର ।
ହୋଇ କହେ ଦେଉଥିବ ରତ୍ନ କେତେବାର ॥ ସାକ୍ଷୀ ରଖିକରି
ତାହା ଦେଲି ତୋ ବାପକୁ । ଅବିଶ୍ବାସ କଲେ ଏବେ କହ ତୁ
ରାଜାଙ୍କୁ ॥ ବିଚାରରେ ସାକ୍ଷ ଯେବେ ଦେଇ ନ ପାରିବ ।
ସେତେବେଳେ ପୁଣି ଥରେ ରତ୍ନ ତୋତେ ଦେବ ॥ ଏହା ଶୁଣି
କି କରିବ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବିଚାରି । ଭୋଜ ନୃପ ଆଗେ ଯାଇ ଗୁହାରି
କରିଲା ॥ ଆଦ୍ୟପ୍ରାନ୍ତ ସବୁକଥା ନରେଶ ଶୁଣିଲେ । ଲକ୍ଷପତିକୁ
ପିଆଦା ହାତେ ଡ଼କାଇଲେ ॥ ଆଜ୍ଞା ଶୁଣି ଲକ୍ଷପତି ସୌଦାଗର
ଗଲା । ଭୋଜରାଜ ସିଂହାସନତଳେ ଠିଆ ହେଲା । ଦେଖି ତାକୁ
ପ୍ରଶ୍ନକଲେ ଭୋଜ ନରସାଇଁ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ମାଣିକ୍ୟ ତୁହୋ ନ ଦେଲୁ
କପାଇଁ ॥ ଲକ୍ଷପତି କହେ ମୁହିଁ ଆସିବାର କ୍ଷଣି । ମାଣିକ୍ୟ ଯେ
ଦେଇ ଯାଇ ପିତା ହସ୍ତେ ଗଣି ॥ ସେତେବେଳେ ବିପ୍ରପିତା
ସେଠାବରେ ଥିଲା । କେଉଁଦିନ ରତ୍ନ ମୋତେ ଦେଲ ହେ
ବୋଇଲା ॥ ଲକ୍ଷପତି ବୋଲେ ବୁଢ଼ା ମିଛ କହୁ ତୁହି । ଦେଖିଛନ୍ତି
ନାଉରିଏ ଦେଲାବେଳେ ମୁହିଁ ॥ ଏହା କହି ନାଉରିଙ୍କୁ ଆଣି ସାକ୍ଷୀ
ଦେଲା । ଏ ସାକ୍ଷୀରେ ରଜାଙ୍କର ସନ୍ଦେହ ଜନ୍ମିଲା ॥ ସନ୍ଦେହ
ହେବାରୁ ରାଜା ଛିଣ୍ଡାଇଲେ ନାହିଁ । ଦଉଡ଼ିଲେ ପ୍ରତିଦିନ ମୁଦାଲା
ମୁଦେଇ ॥ ଦିନେ ଗୋରୁଚରା ରଜା ହୁଙ୍କାର ଉପରେ । ବସିଥିଲା
ଗଲେ ଦୁହେଁ ରାଜଦରବାରେ ॥ ଯାଉଥିଲେ ସେହି ବାଟେ ତାହାଙ୍କୁ
ଦେଖିଲା । ପଠାଇଣ ଡ଼ଗରା ସେ ପାଶେ ଡ଼ାକନେଲା ॥ ପଚାରିଲା
କି କାରଣେ ତୁମ୍ଭେ ପ୍ରତି ଦିନ । ଦଉଡ଼ୁଛ ଏହିବାଟେ ସେ କଥା
କହାଣ ॥ ତାହାଠାରୁ ଏହାଶୁଣି ସେହି ଦୁଇଜଣ । ଯେଯାହାର ଆପତ୍ତି
ତା ଜଣାଇଲେ ପୁଣ ॥ ଶୁଣି କହେ ହୁଙ୍କାରଜା ଏହି ସ୍ଥିର ନ୍ୟାୟ ।
ରାଜାଙ୍କର ଏଥିପାଇଁ ହୁଅଇ ସଂଶୟ ॥ ତୁମ୍ଭେ ଦୁଇଜଣ ରାଜା ଆଦିଗ

ଯାଇ କହ । ଯେବେ ସେ ବୋଲିବେ ଛୁଣ୍ଡାଇବ ମୁହିଁ ନ୍ୟାୟ ॥ ମୁହାଳି ମୁଦେଇ ଏହାଶୁଣି ବଳୁଡ଼ିଲେ । ହୁଙ୍କାରଜା କଥାଯାକରାଜାଙ୍କୁ କହିଲେ ॥ ଶୁଣିରାଜାଦେଲେ ଆଜ୍ଞା କରୁ ସେ ବିଚାର । ଦେଖିବା ସେ ନ୍ୟାୟ କରେ କେଉଁ ପରକାର ॥ ଏହାଶୁଣି ହୁଙ୍କା ରାଜା ହୋଇଲି ସନ୍ତୋଷ । ମୁହାଳି ମୁଦେଇ ସାକ୍ଷୀ ଦେଲେ ପରବେଶ ॥ ସାକ୍ଷୀମାନେ ତାହା ଆଗେ କହିଲେ ଏସନ । ଦେଖିଛୁ ମାଣିକ୍ୟ ଆମ୍ଭେ ହେଲୁ ମହାଜନ ॥ କହିଲି ସେ ହୁଙ୍କାରଜା ଦେଖିଅଛ ଯେବେ । ମୁହିଁ ଯାହା କହୁଅଛି କର ଯାଇ ସବେ ॥ ଦେଖିଥିଲି ଯେଉଁ ପରି ମାଣିକ୍ୟ ହେବାର । ଗଢ଼ିଆଣ ସେହିପରି ମାଟିରେ ସଭିଏ ॥ ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇ ବସ ଜଣେ ଜଣେ । ଜାଣିବେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଆମ୍ଭ ଜଗୁଆଳମାନେ ॥ ସାକ୍ଷୀମାନେ ଏହାଶୁଣି ଠାବେ ଠାବେ ଗଲେ । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯାଇ ପ୍ରହରୀ ଜଗିଲେ ॥ ମାଣିକ୍ୟକୁ ନାଉଁଶୁଆ ଦେଖିବେ ବା କାହୁଁ । ମନେ ମନେ ପାଞ୍ଚ ପାଞ୍ଚ ଗଢ଼ିଲେ ସେ ତହୁଁ ॥ କେହୁ ଆମ୍ଭ କେ ବା ତାଳ କେ ପଣସ ପରି । ଗଢ଼ିଲି କେ ବର କୋଳି ସୃଷ୍ଟ ବୁଦ୍ଧି ଧରି । ଗଢ଼ାଗଢ଼ି କରି ସାରି ଯତନେ ଧଇଲେ । ହୁଙ୍କା ନରପତି ଆଗେ ନେଇ ଥୋଇଦେଲେ । ହୁଙ୍କାନୃପ ଦେଖି ସୌଦାଗରକୁ ବନ୍ଧାଇ । ଭୋଜ ନରପତି ପାଶେ ଦେଲି ପଠାଇ । ବିଚାର ତାହାର ଭୋଜ ନରେଶ ଦେଖିଲେ । ସୌଦାଗର ଠାରୁ ବହେ ରତ୍ନ ଦିଆଇଲେ ॥ ବିଚାରିଲେ ମନେ ମନେ ଗଙ୍ଗଡ଼ର ପୁଅ । ଛୁଣ୍ଡାଇଲି କି ପ୍ରକାରେ ଏଡ଼େ ବଡ଼ ନ୍ୟାୟ ॥ ଏତେ ଭାବି ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ଧଇଲେ ସଙ୍ଗରେ । ଗୋରୁଚରା ଗଙ୍ଗଡ଼ର ପାଶେ ପ୍ରବେଶିଲେ । ଭୋଜରାଜେ ଦୂରୁଁ ଦେଖି ଗୋପାଳ ବାଳକ । ହୁଙ୍କା ଗୁଡ଼ ତଳେ ଠିଆହୋଇ ବହି ଦକ । ପାଶେ ଦେଖି ଭୋଜରାଜା ପଚାରିଲେ ତାକୁ । କିପରି କଲୁ ଏ ନ୍ୟାୟ କହ ତ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ॥ ଏହା

ଶୁଣି ସେ ଗୋପାଳ କିଛି ନକହିଲା । ଥନଥନ ଆଖି କରି ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେଲା ॥ ଏହା ଦେଖି ନରପତି ମନେ ବିଚାରିଲେ । ଦ୍ରବ୍ୟ କିଛି ଥାଇ ପାରେ ଏ ହୁଙ୍କା ମଧ୍ୟରେ ॥ ସେ ହୁଙ୍କାକୁ ତଡ଼ାଇଲେ ଲଗାଇ ମୂଲିଆ । ତାହାତଳେ ସିଂହାସନ ହୋଇଥିଲା ଠିଆ ॥ ବତିଶଟି ପିତ୍ତୁଳାରେ ଦିଶଇ ଶୋଭିତ । ତାକୁ ଦେଖି ନରପତି ହେଲେ ଆଚମ୍ବିତ ॥ ଏହି ସିଂହାସନଗୁଣେ ଗୋରୁ ରଖା ପିଲେ । କହୁଥିଲେ ସୁବଚର ବୋଲି ସେ ଭାବିଲେ ॥ ଏହି ସିଂହାସନ ନେବା ରାଜନବରକୁ । ଏହା ପରେ ବସି ଆମ୍ଭେ ପାଳିବା ରାଜ୍ୟକୁ ॥ ଏହା ଭାବି ସଫା କରି ତାକୁ ଘେନି ଗଲେ । ବଚର ସ୍ଥାନରେ ନେଇ ଯତନେ ରଖିଲେ ॥ ଶୁଭଲଗ୍ନ ଦେଖି ଭୋଜ କଲେ ସ୍ନାନ ଦାନ । ଡକାଇଣ ଦରିଦ୍ରଙ୍କୁ ଦେଲେ ବସ୍ତ୍ର ଅନ୍ନ ॥ ଦେବ ପିତୃ ଦ୍ୱିଜ ତୋଷି ହୃଷ୍ଟମନ ହୋଇ । ସିଂହାସନ ପାଶେ ଗଲେ ଭୋଜ ନରସାଇଁ ॥ ଜଗନ୍ନାଥ କହେ ଯେବେ ପୂର୍ବ ଭାଗ୍ୟଥିବ । ତେବେ ଆହେ ନରପତି ଏଥିରେ ବସିବ ॥

ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ଏହାପରେ ଆନନ୍ଦରେ ଭୋଜ ନରେଶ୍ୱର । ସିଂହାସନେ ଉଠିବାକୁ ଯାଆନ୍ତେ ସତ୍ୱର ॥ ପ୍ରଥମ ପୁତ୍ତଳି କହେ ଆହେ ନରନାଥ ଏଥି ବସିବାକୁ ତୁମ୍ଭେ ନୁହ ସମରଥ ॥ ବସନ୍ତି ଏ ସିଂହାସନେ ବିକ୍ରମ ମିହିର । ଯେବେ ତାଙ୍କ ସମାନରେ ପୁଣ୍ୟ କରିପାର ॥ ତେବେ ଯାଇ ଏହି ସିଂହାସନରେ ବସିବ । ଏହା ଶୁଣି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ଭୋଜ ନରଦେବ ॥ କହ ହେ ପୁତ୍ତଳି କେଉଁ ରୂପେ ସେ ବିକ୍ରମ । କରି-ଥିଲେ ଧର୍ମକୀର୍ତ୍ତି ବୁଝାଇ ଉତ୍ତମ ॥ ସୁରୂପ ପୁତ୍ତଳି ଭୋଜ ନୃପ ବାଣୀ ଶୁଣି । ବୋଇଲା ହେ ଶୁଣ ତେବେ ଭୋଜ ନୃପମଣି ॥ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଥିଲେ ରାଜା ବିକ୍ରମଆଦିତ୍ୟ । ଧର୍ମକୀର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପିବାରେ ଥାଏ ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତ ॥

ବିନକରେ ଗଲେ ସେହୁ ବସନ୍ତ କାଳରେ । ରାଣୀ ଦାସୀ ପରିବାରି ଘେନି ସଙ୍ଗତରେ ॥ ବନମଧ୍ୟେ ଥିଲା ତାଙ୍କ ବିହାର କାନନ । ଦେଖୁଥିଲେ ବୁଲି ବୁଲି ବନ ଶୋଭାମାନ ॥ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦେ ବସନ୍ତ ଋତୁ ନାନା ଫୁଲ ଫୁଟି । ମନ୍ଦ ପବନରେ ବାସ ଆମୋଦ ଉଠନ୍ତି ॥ ଥିଲେ ସେ ବନରେ ଏକ ତପସ୍ୱୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଦେଖିଲେ ସେ ରାଜସ୍ତ୍ରୀ ଅତି ଶୋଭାବନ ॥ କାମଶରେ ପୀଡ଼ା ପାଇ ହୋଇ ଅଚେତନ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କୁ ଯାଇ ଜଣାଇଲେ ପୁଣ ॥ ତୁମ୍ଭ ନାରୀଗଣେ ବନ ମଧ୍ୟେ ଦେଖିକରି । କାମବାଣେ ମୋର ଦେହ ହେଉଅଛି ଘାରି ॥ ତହିଁ ମଧ୍ୟୁ ନାରୀ ଏକ ମତେ ତୁମ୍ଭେ ଦେଲେ । ନିବାରଣ କରିବି ମୁଁ କାମବାଧା ଭଲେ ॥ ସହି ନ ପାରିଲେ ରାଜା ନିକୃଷ୍ଟ ବଚନ । ଦାସୀମଧ୍ୟୁ ରୂପବତୀ ବାଛିଲେକ ପୁଣ ॥ ନାନା ଅଲଙ୍କାର ତାକୁ ଭୂଷଣ କରାଇ । ସେ ତପସ୍ୱୀ ଦ୍ୱିଜ ହାତେ ଅରପିଲେ ନେଇ ॥ ବିହରିବା ଲାଗି ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଉପବନ । ରତିଭୋଗେ ମହାସୁଖେ ରହିଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ॥ ବିକ୍ରମ ରାଜନଙ୍କର ଏପରି ଚରିତ । ମନେ ରଖିଥାଅ ଶୁଣ ଭୋଜ ନରପତି । ଏହା କହି ସେ ପୁତ୍ତଳି ସିଂହାସନୁ ଖସି । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ କହେ ହେଲା ସ୍ୱର୍ଗବାସୀ ॥

ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ଦ୍ୱିତୀୟ ଦିବସ ପହୁଁ ହୋଇଲା ପ୍ରବେଶ । ବ୍ରାହ୍ମ ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ଉଠି ଭୋଜ ନରଇଶ ॥ ସ୍ନାନ ସନ୍ଧ୍ୟା ଆଦି ନିତ୍ୟକର୍ମ ଶେଷ କଲେ । ଡକାଇଣ ବିପ୍ରଗଣ ବହୁ ଦାନ ଦେଲେ ॥ ରାଜବିଧି ଅନୁଯାୟୀ ସାରି ଦେବାର୍ଚ୍ଚନ । ସଙ୍ଗେ ଘେନି ପାତ୍ର ମିତ୍ର ପାରିଷଦ ଗଣ ॥ ସିଂହାସନ ତଳେ ଯାଇ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ । ଇଷ୍ଟଦେବ ସରି ଧୀରେ ଉପରେ ଉଠିଲେ ॥ ଦ୍ୱିତୀୟ ପାହାଚେ ପହୁଁ

ପକାଇଲେ ମାଦ । ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ତଳ ଉଠି କରଇ ନିଷେଧ । ବିକ୍ରମ ରାଜାଙ୍କର ଏହି ସିଂହାସନ । ଯେ ରୂପରେ ବସୁଛ ହେ ଭୋଜ ନର- ଗଣ ॥ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ପର ହୋଇଲେ ନିର୍ଲୋଭ । ଏହି ସିଂହାସନ ଗୋଟି କରିବ ହେ ଲଭ ॥ ଭୋଜରାଜ ଏହା ଶୁଣି ପଚାରିଲେ ତାକୁ । ନିର୍ଲୋଭ ସେ କି ପ୍ରକାରେ କହ ତୁ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ॥ ଶୁଣି ସେ ପୁତ୍ତଳ ତାଙ୍କୁ କହିଲା ବଚନ । ଯାଗ କରିବାକୁ ଭାବ ବିକ୍ରମ ରାଜନ ॥ ପଣ୍ଡିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗଣେ ଆଣିଲେ ଡକାଇ । ତାଙ୍କୁ ପଠା- ଇଲେ ହସ୍ତେ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ଦେଇ । ସେ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଦ୍ୱିଜ ସମୁଦ୍ର ତୀରରେ । ଠିଆ ହେଲେ ଯାଇଁ ତାଙ୍କୁ ବରିବା ଆଶାରେ । ବିକ୍ରମଙ୍କ ନିମନ୍ତ୍ରଣ ସାଗର ଜାଣିଲେ । ନରରୂପ ଧରି ଆସିକରି ପ୍ରବେଶିଲେ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପାଇ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ସାଗର । ଯିବାଲାଗି ଯାଗସ୍ଥାନ ନାହିଁ ମୋତେ ତର ॥ ଦେଉଛୁ ଏ ଚାରିଗୋଟି ରତ୍ନ ତୁମ୍ଭେ ନେବ । ବିକ୍ରମଙ୍କୁ ଦେଇ ଏହା ବୁଝାଇ କହିବ ॥ ଏକ ରତ୍ନେ ମିଳେଅନ୍ନ ଏକେ ଅଳଙ୍କାର । ଆଉ ଏକେ ମିଳେ ଧନ ଅନ୍ୟେ ଯୋଦ୍ଧା ବୀର । ଏହା କହି ତାଙ୍କୁ ଚାରିଗୋଟି ରତ୍ନ ଦେଲେ । ଜଳମଧ୍ୟେ ସେହିକ୍ଷଣି ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହେଲେ ॥ ରତ୍ନ ଘେନି ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାହୁଡିଣ ଗଲା । ଯାଉଁ ଯାଉଁ ବାଟେ ତାର ବିଳମ୍ବ ହୋଇଲା ॥ ପହଞ୍ଚିଲା ଯାଇ ଯାଗ ଶେଷ ହୋଇଲା ପରେ । ବୁଝାଇ କହିଲା ସବୁ ନୃପେ ବନପୁରେ ॥ ରତ୍ନ ଚାରିଗୋଟି ବିପ୍ର ଦେଲା ନୃପ ହସ୍ତେ । ମେଲାଣି ମାଗିଲା ଗୃହେ ଯିବାକୁ ତଦନ୍ତେ । ଏହା ଶୁଣି ନରପତି କହିଲେ ବିପ୍ରଙ୍କୁ । ନିଅ ଏଥୁ ରତ୍ନ ଏକ ବାଛିଣ ମନକୁ । ଏହା ଶୁଣି ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଇଲେ ରାଜନ । ଘରେ ଯାଇ ବୁଝି ଆସେ କୁଟୁମ୍ବଙ୍କ ମନ ॥ ଏହା କହି ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନିଜଗୃହେ ଗଲା । ପୁତ୍ର ଭାର୍ଯ୍ୟା ଆଗେ ସବୁ ବିଷୟ କହିଲା ॥ କହିଲା ତା ଭାର୍ଯ୍ୟା ଯହିଁ ମିଳେ ଅଳଙ୍କାର । ସେହି ରତ୍ନ

ଗୋଟି ଆଣ ଯାଇ ବୋଲ ମୋର ॥ ପୁତ୍ର ବୋଲେ ଧନ ଦେବା ରତ୍ନଗୋଟି ଆଣ । ଅନ୍ନ ମିଳିବା ରତ୍ନରେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ମନ ॥ କାହାର ମନକୁ କାହା କଥା ନ ପାଇଲା । ବୋଲା ବୋଲି ହୋଇ ଚିନ୍ତିଁ କଲା ଉପୁଜିଲା । ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଆରଦ୍ଧନ ପ୍ରଭାତରୁ ଯାଇ । ଛୁଡ଼ା ହେଲା ନୃପ ଆଗେ ବଦନ ଶୁଖାଇ ॥ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ବିକ୍ରମ ମିହିର । ବରସ ଦଶଇ କପାଁ ବଦନ ତୁମ୍ଭର । କହିଲା ସେ ଘର କଥା ବୁଝାଇ ତାହାଙ୍କୁ । ତିନିଗୋଟି ରତ୍ନ ନେଇ ନୃପ ଦେଲେ ତାକୁ ॥ ଏହିପରି ସେ ବିକ୍ରମ ଥିଲେ ଲୋଭଶୂନ୍ୟ । ଛୁଡ଼ିଲା ପୁତ୍ତଳି ଏହା କହି ସିଂହାସନ ॥ କହେ ଜଗନ୍ନାଥ ତହୁଁ ଗଲା ଶୂନ୍ୟ ମାର୍ଗେ । ଗନ୍ଧର୍ବ ହୋଇଣ ସୁଖେ ବାସ କଲା ସ୍ୱର୍ଗେ ॥

ତୃତୀୟ ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ଭୋଜ ନୃପ ଛୁଡ଼ିକରି ଗଲେ ସିଂହାସନ । ପୁଣି ବସିବାକୁ ଖୋଜାଇଲେ ଶୁଭ ଦିନ ॥ କରାଇ ବିବିଧ ଦାନ ପୁଣ୍ୟ ମହୋତ୍ସବ । ମାହେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗରେ ଯାଇ ନୃପ ଭୋଜଦେବ ॥ କରନ୍ତେ ସେ ସିଂହାସନେ ବସିବାକୁ ମନ । ତୃତୀୟ ପୁତ୍ତଳି ତାଙ୍କୁ କହଇ ବଚନ ॥ ବୃଥା ଆଶା କର ନରସାଇଁ ଅକାରଣେ । ନୁହ ତୁମ୍ଭେ ଯୋଗ୍ୟ ବସିବ ଏ ସିଂହାସନେ ॥ ଏଥିରେ ଯେ ବସୁଥିଲେ ବିକ୍ରମଆଦିତ୍ୟ । ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ତାଙ୍କ ପରି ହେବ ଦୃଢ଼ଚିତ୍ତ ॥ ଆସି ତେବେ ସିଂହାସନ ଉପରେ ବସିବ । ପଚାରିଲେ ଏହା ଶୁଣି ଭୋଜ ନରଦେବ ॥ କହେ ହେ ପୁତ୍ତଳି ସେହି ବିକ୍ରମ ଚରିତ । ହୋଇଥିଲେ କେଉଁରୂପେ ସେହୁ ଦୃଢ଼ଚିତ୍ତ ॥ ତୃତୀୟ ପୁତ୍ତଳି ଶୁଣି କହଇ ଏ ବାଣୀ । ବିକ୍ରମଙ୍କ ରାଜ୍ୟେ ଥିଲା ଏକ ବିପ୍ରମଣି । ପୁତ୍ର ନ ଥିବାରୁ ସେବା କଲା ଭଗବତୀ । ଭଗବତୀ କରୁଣାରୁ ପୁତ୍ର ଉତପତି ॥ ନାମ ହେଲା ସେ

ସୁନ୍ଦର ଭଗବନ୍ତ ଦତ୍ତ । ବେଦବିଦ୍ୟାପ୍ରବୀଣେ ସେ ହୋଇଲା ପଣ୍ଡିତ ॥
କେତେ ଦିନେ ମାତାପିତା ମରିଗଲେ ତାର । ଭଗବନ୍ତ ଦତ୍ତ
କଲା ମନରେ ବିଚାର ॥ ପିତାମାତା ମଲେ ଗୃହେ ଆଉ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ ।
ବନମଧ୍ୟେ ଯାଇ ତପସ୍ୟା ମୁଁ ସାଧିବଇଁ ॥ ଏହା ଭାବି ଭଗବନ୍ତ ଦତ୍ତ
ତହୁଁ ଚଳେ । ବନେ ଫଳମୂଳ ଖାଇ ତପ ଆଚରିଲେ ॥ ଦିନକରେ
ବିକ୍ରମ ଯେ ମୃଗୟା ଇଚ୍ଛାରେ । ଅଶ୍ୱର ପିଠିରେ ଗଲେ ସେବନମଧ୍ୟରେ
ଜୀବ ଜନ୍ତୁ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ଶ୍ରାନ୍ତ ହେଲା ଆସି । ଏକା ହୋଇ ନରପତି
ଗଛମୂଳେ ବସି ॥ ଶ୍ରାନ୍ତ ହେଲା ବୋଲି ମନେ ହୋଇଲେ ଭାବିତ ।
ଏ ସମୟେ ପ୍ରବେଶିଲା ଭଗବନ୍ତ ଦତ୍ତ ॥ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ପଚାରିଲେ
ବିକ୍ରମ ମିହିର । କି ନାମ ତୁମ୍ଭର ଅଟେ କେଉଁଠାରେ ଘର ॥ ସେ
କହିଲା ବିକ୍ରମଙ୍କ ରାଜ୍ୟେ ମୋର ଜନ୍ମ । ତପ କରେ ଭଗବନ୍ତ
ଦତ୍ତ ମୋର ନାମ ॥ ତୁମ୍ଭେ କିଏ କାହିଁପାଇଁ ବସିଛ ଏଠାବେ ।
ଦିଅ ତୁମ୍ଭ ପରିଚୟ ଶୁଣିବି ମୁଁ ଏବେ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ମୁଁ ଅଟେ
କହିଲେ ନୃପତି । କି କାରଣେ ତୁମ୍ଭେ ଥିବ ବନେ କଷ୍ଟେ ଅତି ॥
ଏହା କହି ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କୁ ଘେନି କରି ଗଲେ । ଧନଦ୍ରବ୍ୟ ଗୃହ ଦେଇ
ଯତ୍ନେ ରଖାଇଲେ ॥ ପଣ୍ଡିତ ସଭାରେ ତାଙ୍କୁ ଦେଇ ବଡ଼ପଣ । କୁଣ୍ଡଳ
ମୁଦ୍ରିକା ଦେଇ ତୋଷିଲେ ତା ମନ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ଧୈର୍ଯ୍ୟ
ବୁଝିବା ନିମନ୍ତେ । ସେ ପଣ୍ଡିତ ଏକଦିନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁପତେ ॥
ରାଜକୁମାରଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ ନେଲେ ଡାକ କରି । ଲୁଚାଇ ରଖିଲେ ତାଙ୍କୁ
ନିଜ ଘରେ ଭରି ॥ ହଜିବାରୁ ରାଜପୁତ୍ର ପଡ଼ିଲା ଚହଳ ।
ଖୋଜାଇଲା ରାଜା ଆଜ୍ଞା ପାଇ ସରଦାର ॥ ଖୋଜି ଖୋଜି ଡ଼ଗର
ଯେ ନିରସ୍ତ ହୋଇଲେ । କି କରିବା ବୋଲି ଠାଏ ବସିଣ ସେ
କଲେ । ସେ ସମୟେ ଭଗବନ୍ତ ଦତ୍ତଙ୍କ ଚାକର । ହାଡ଼ୁଦାସ ନାମ
ତାର ଜାତିରେ ଗୋପାଳ । ରାଜପୁତ୍ର ଗଳାହାର ନେଇ ବଜାରରେ ।
ବିକୁଥିଲା ଦେଖିଦେଲେ ସେକାଳେ ଡଗରେ ॥ ବୋଲେ ଧରି ହାତ-

କଣ୍ଡା ପିନ୍ଧାଇ ତା ହାତେ । ବନ୍ଧମଙ୍କ ସମୀପକୁ ନେଲେ ସେ ଲୋକେ ॥ ବନ୍ଧମାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ଜଣାଇଲେ ହାଡ଼ୁଦାସ । ଦେଇଛନ୍ତି ପଣ୍ଡିତେ ମୋ ନାହିଁ ଏଥି ଦୋଷ ॥ ରାଜନ ଶୁଣିଣ ମନ୍ତ୍ରିଙ୍କୁ ଡକାଇଲେ । ଭଗବନ୍ତଦତ୍ତ ତହୁଁ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ଗଲେ ॥ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ବନ୍ଧମ ମିହିର । ସତ୍ୟ କହ ପାଇଅଛ କେଉଁଠାରୁ ହାର ॥ ଏହା ଶୁଣି ଜଣାଇଲେ ଭଗବନ୍ତ ଦତ୍ତ । ଅର୍ଥହୀନ ଯୋଗୁଁ ମୋର ହେଲା ପାପଚିତ୍ତ । ମୂର୍ଖପଣେ ରାଜକୁମାରଙ୍କୁ ବଧ କଲି । ହାଡ଼ୁ ଦାସ ହାତେ ପଠାଇଣ ଦେଇଥିଲି ॥ ଏହା ଶୁଣି ସଭା ଲୋକେ ହେଲେ ଆଚମ୍ବିତ । ବନ୍ଧମ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ପଚାରିଲେ ନିଜ ଚିତ୍ତ ॥ ସ୍ୱଭାବରେ ପଣ୍ଡିତ ଏ ପୁଣି ଆମ୍ଭ ପାଶ । ରହିଛନ୍ତି ଏ କଥାରେ ନୁହଇ ବିଶ୍ୱାସ ॥ ଏହା ଭାବି ବସ୍ତ୍ର ହାତେ ରତ୍ନହାର ଦେଇ । ଆଜ କିଛି ଧନ ଦେଲେ ଭଣ୍ଡାରରୁ ନେଇ ॥ ରାଜାଙ୍କର ଧୈର୍ଯ୍ୟପଣ ଦେଖି ସେ ପଣ୍ଡିତ । ସମର୍ପିଲେ କୁମାରଙ୍କୁ ହୋଇ ଆନନ୍ଦିତ ॥ ପୁତ୍ରକୁ ଦେଖିଣ ରାଜା ହରଷ ହୋଇଲେ । ସଭାଜନ ମୁଖ ଚାହିଁ ଏପରି କହିଲେ ॥ ଶତ୍ରୁ ହେଉ ଯେବେ ପଛେ ପଣ୍ଡିତ ଅଟଇ । ସେ ଲୋକକୁ ରଖିଥିବ ବିଶ୍ୱାସ କରାଇ ॥ ମିତ୍ର ଅବା ପୁତ୍ର ହେଉ ଯେବେ ମୂର୍ଖ ହେବ । ଶାସ୍ତ୍ରେ ଲେଖାଅଛି ତାକୁ ବିଶ୍ୱାସ ନ ଯିବ ॥ ଶୁଣିଲ ତ ଏବେ ଏହା ଆହେ ଭୋଜପତି । ତାଙ୍କର ସମାନ ଯେବେ ହେବ ଦୃଢ଼ମତି ॥ ତେବେ ଆସି ସିଂହାସନ ଉପରେ ବସିବ । ଏହା କହି ସେ ପୁତ୍ତଳି ଛାଡ଼ିଲା ସେ ଠାବ ॥ କହେ ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ ଶୂନ୍ୟେ ଉଡ଼ିଗଲା । ଦେବ ଦେହ ପାଇ ସୁଖେ ସ୍ୱର୍ଗରେ ରହିଲା ।

—:*:—

ଚତୁର୍ଥ ପୁତ୍ତଳର କଥା

ଏଥୁଅନ୍ତେ ଭୋଜରାଜା ତିନି ଦିନ ପରେ । ହୋମ ଦାନ କରାଇଲେ ମହା ଆନନ୍ଦରେ ॥ ପାତ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ଘେନି ସିଂହାସନ ପାଶେ ଗଲେ । ବସିବାକୁ ସିଂହାସନ ଉପରେ ଉଠିଲେ ॥ ଚତୁର୍ଥ ପାବଚ୍ଛେ ନେଇ ପକାଇନ୍ତେ ଚରଣ । ଚତୁର୍ଥ ପୁତ୍ତଳ ତାଙ୍କୁ କଲା ନିବାରଣ ॥ ବୋଲେ ଏଥି ବସିବାକୁ ନୁହ ସମରଥ । ଏଣୁଠାରୁ ଫେରି ଯାଅ ଏବେ ନରନାଥ ॥ ଅମୂଲ୍ୟ ଅଟଇ ଏହୁ ଦେବ ସିଂହାସନ । ଏହା ପରେ ବସୁଥିଲେ ବିକ୍ରମ ରାଜନ । ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ତାଙ୍କ ପରି ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ହେବ । ତେବେ ଆସି ସିଂହାସନ ଉପରେ ବସିବ ॥ ଶୁଣି ତାକୁ ପଚ୍ଛରିଲେ ଭୋଜ ନରସାଇଁ । ବିକ୍ରମ କିପରି ଥିଲେ କହ ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ॥ ସ୍ୱରୂପ ପୁତ୍ତଳ ଶୁଣି କହଇ ଏ ଗିର । ରାଜା ଥିଲେ ଏହି ରାଜ୍ୟେ ବିକ୍ରମ ମିହିର ॥ ଦିନେ ଏକ ସୌଦାଗର ବେପାରେ ଅଇଲା । ବିକ୍ରମ ରାଜନଆଗେ ଯାଇ ଦେଖାକଲା । ବୋଇଲା ଶ୍ରୀରାଜା ମୋର କାଞ୍ଚିଦେଶେ ଘର । ନାନା ରାଜଧାନୀ ବୁଲି କରଇ ବେପାର ॥ ମଣିରତ୍ନ ଗଜମୁକ୍ତା ଆଣି ବିକୁଅଛି । ତୁମ୍ଭ ପାଇଁ ଏକ ମହାରତ୍ନ ଆଣିଅଛି ॥ ଏହା କହି ରତ୍ନ ଗୋଟି ନୃପ ହସ୍ତେ ଦେଲା । ଦୁଇଲକ୍ଷ ମୂଲ୍ୟ ଟଙ୍କା ତାର ଗଣିନେଲା ॥ ରତ୍ନ ଦେଖି ରାଜା ପଚ୍ଛରିଲେ ସୌଦାଗର । କେତେ ରତ୍ନଅଛି ଏହିପରି ତୋ ପାଖର । ନୃପବାକ୍ୟ ଶୁଣି ତାଙ୍କୁ କହେ ସୌଦାଗର । ରତ୍ନ ଆଉ ଆଠଗୋଟି ଘରେଅଛି ମୋର ॥ ତାହା ଶୁଣି ନରପତି ଟଙ୍କା ଗଣିଦେଲେ । ବିଶ୍ୱାସୀ ଲୋକ ଜଣେ ତା ସଙ୍ଗେ ପଠାଇଲେ ॥ ବୋଇଲେ ହେ ଲୋକ ତୁହି ଏହା ସଙ୍ଗେ ଯିବୁ । ରତ୍ନ ଆଣି ସାତଦିନେ ଆମ୍ଭ ପାଶେ ଦେବୁ ॥ ଏହା ଶୁଣି ଦୁଇଜଣ ସାଙ୍ଗ ହୋଇଗଲେ । ସୌଦାଗର ଘରେ ତିନିଦିନେ

ପଡ଼ନ୍ତିଲେ ॥ ସୌଦାଗର ନିଜ ଘରୁ ଆଠ ରତ୍ନ ଆଣି । ରାଜପୁରୁଷଙ୍କ ହାତେ ଦେଲା କେତେ ଗଣି ॥ ଯତ୍ନ କରି ରତ୍ନ ଧରି ସେହୁ ବାହୁଡ଼ିଲା । ଆସୁ ଆସୁ ବାଟେ ଘୋର ନଈବଢ଼ିହେଲା ॥ ଅତିବଡ଼ ବଢ଼ି ସେହୁ ଡଙ୍ଗା ନ ଚଳଇ । ରତ୍ନ ଧରି ସେ ପୁରୁଷ ମନେ ବିଚାରଇ ॥ ଆଜ ଯାଇ ନ ପାରିଲେ କଣ୍ଠ ବଳିଯିବ । ରାଜାଙ୍କର ଆଜ୍ଞା ନିଶ୍ଚେ ଅବଜ୍ଞା ହୋଇବ ॥ ଏହା ଭାବି ତିନିରତ୍ନ ନାଉରୀକି ଦେଲା । ନଦୀ ପାରି ହୋଇ ନୃପ ସମୀପେ ମିଳିଲା ॥ ସକଳ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ତାଙ୍କୁ କହିଲା ବୁଝାଇ । ବାକି ପାଞ୍ଚରତ୍ନ ଦେଲା ନୃପ ହସ୍ତେ ନେଇ ॥ ଉଚିତ୍ୟ ଗୁଣ ବୁଝି ରାଜା ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ । ପାଞ୍ଚରତ୍ନ ପୁଣି ତାକୁ ପୁରସ୍କାର ଦେଲେ ॥ ଗୁଣଗ୍ରାହୀ ଏହିପରି ବିକ୍ରମଆଦିତ୍ୟ । ଆହେ ଭୋଜ ଶୁଣିଲ ତ ତାହାଙ୍କ ଚରିତ ॥ ଏହା କହି ସେ ପୁତ୍ତଳି ତହୁଁ ଚଳିଗଲା । କହେ ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ ସ୍ୱର୍ଗରେ ରହିଲା ॥

ପଞ୍ଚମ ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ଏହା ପରେ ଭୋଜନୃପ ଅପର ଦିନରେ । ସିଂହାସନେ ବସିବାକୁ ମନେ ବିଚାରିଲେ ॥ ଗଣକେ ଡକାଇ ଶୁଭ ଯୋଗ ବୁଝାଇଲେ । ଦେବପୂଜା ଦାନ ପୁଣ୍ୟ ବହୁତ ସେ କଲେ ॥ ଆନନ୍ଦରେ ତହୁଁ ଯାଇ ଉତ୍କଳ ନରେଶ । ପଞ୍ଚମ ପାବଚ୍ଛ ପରେ ହୁଅନ୍ତେ ପ୍ରବେଶ ॥ ପଞ୍ଚମ ପୁତ୍ତଳି ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇ କହଇ । ନ ବସହେ ନରରାଣ ସିଂହାସନେଯାଇ ॥ ବସୁଥିଲେଏକା ଏଥି ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ତାଙ୍କପରି ଭୂମେ ଯେବେ ହେବ ତପୋବନ୍ତ ॥ ତେବେ ଏହି ସିଂହାସନେ କରି ଆରୋହଣ । କପାଁ ଏବେ ଅକାରଣେ ପାଇବ

କଥଣ ॥ ପୁଣି ତାକୁ ପ୍ରେରିଲେ ଭୋଜ ନରେଶ୍ୱର । କହ ପୁତ୍ତଳି ଶୁଣିବା ଚରିତ ତାଙ୍କର ॥ କେପରି ଧାର୍ମିକ ଥିଲେ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ॥ ଏହା ଶୁଣି ସେ ପୁତ୍ତଳି କହିଲା ତ୍ୱରିତ । ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ କେ ବା ହେବ ତାଙ୍କ ସମାନରେ । ରାଜା ଥିଲେ ପୂର୍ବେ ସେହୁ ଉଜ୍ଜୟିନୀ ନଗରେ ॥ ଦିନକରେ ସେ ବିକ୍ରମ ପାରିଧି ଇଚ୍ଛାରେ । ବିଜେକଲେ ପାତ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ସୈନ୍ୟ ସଙ୍ଗତରେ ॥ ଅଶ୍ୱର ଉପରେ ବସି ଚଳିଲେ ତ୍ୱରିତ । ଘୋର ବନମଧ୍ୟେ ଯାଇ ହୋଇଲେ ଉପସ୍ଥିତ ॥ ନିବିଡ଼େ ଉଭୟ ଦିଗେ ଜାଲ ବହାଇଲେ । ଅନ୍ୟ ଦିଗେ ନରପତି ଏକାକୀ ଜଗିଲେ ॥ ବାକି ଅନ୍ୟ ଦିଗଆଡ଼ୁ ରାଜଲୋକଗଣ । ଘଉଡ଼ିଲେ ଶାବଜନ୍ତୁ ବଜାଇ ନିଶାଣ ॥ ବାଦ୍ୟ ଶୁଣି ଭୟେ ଏକ ହରିଣ ଆଇଲା ନୃପତିଙ୍କ ପାଖେ ପାଖେ ଶୀଘ୍ରେ ପଳାଇଲା ॥ ପଳାଇବା ଦେଖି ରାଜା ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇଲେ । ଲୁଚିଲା କେଉଁଠି ରାଜା ଦେଖି ନ ପାରିଲେ ॥ ସେସମୟେ ସେହିଠାରେ ଏକ ବୃଦ୍ଧା ନାରୀ । କାନ୍ଦୁଥିଲା କାଠବୋଝ ତଳେ ଥୋଇକରି ॥ ତାହା ଦେଖି ନରପତି ପୁଚ୍ଛିଲେ ବଚନ । କାହିଁପାଇଁ ବନସ୍ଥରେ କରୁଛୁ ରୋଦନ ॥ ସେ କହିଲା କାଠ ବୋଝ ନ ପାରଇ ଟେକି । ଜୀବନ ପୋଷିବି ଏହା ନେଇ ଗ୍ରାମେ ବିକି ॥ ଏହା ଶୁଣି ସେ ବିକ୍ରମ ନୃପ ଦୟା କଲେ । ଘୋଡ଼ାରୁ ଓହ୍ଲାଇ କାଠ ବୋଝ ଟେକି ଦେଲେ ॥ ମୁଣ୍ଡେ ବୋଝ ଧରି ବୃଦ୍ଧା ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲା । ମୌନାବତୀ କନ୍ୟା ତୁମ୍ଭେ ଲଭ ହେ ବୋଇଲା ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଶୁଣି ବିନୟେ ଭାଷିଲେ । କେଉଁଦେଶରେ ସେ କନ୍ୟା ଅଛି କହ ଭଲେ ॥ ଶୁଣି ବୃଦ୍ଧା କହେ କନ୍ୟା ଦକ୍ଷିଣ ଦେଶରେ । ମୌନାବତୀ ଅଛି ଜାଣ କାଞ୍ଚନ ଖଣ୍ଡରେ ॥ ଏହା କହି ବୃଦ୍ଧାନାରୀ ଚଳିଲା ତ୍ୱରିତ । ଘୋଟକ ପିଠିରେ ବସି ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ॥ ଦକ୍ଷିଣଦେଶକୁ ଯିବାପାଇଁ ବାହାରିଲେ । ତାଳ ବେତାଳଙ୍କୁ ରାଇ ବୁଝାଇ କହିଲେ ॥ ଯାଉଅଛି

ମୌନାବତୀ କନ୍ୟାପାଶେ ମୁହିଁ । ରହିଥିବ ମୋ ପାଶରେ ସାବଧାନ ହୋଇ ॥ କ୍ଷଣମାତ୍ର ସଙ୍ଗ ମୋର କେବେ ନ ଛାଡ଼ିବ । ଯାହା ଯେତେବେଳେ କହୁଥିବ କରୁଥିବ ॥ କହିସାରି ନରପତି ସୁମରି ପାର୍ବତୀ । କାଞ୍ଚନଖଣ୍ଡ ରାଜ୍ୟକୁ ଗମିଲେ ତୁରନ୍ତ ॥ ପବନ ଗତିରେ ତାଙ୍କ ଘୋଡ଼ା ଚଳିଯାଇ । କାଞ୍ଚନଖଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ଦେଲା ପହଞ୍ଚାଇ ॥ ନୃପ ଦେଖି ପଚାରିଲେ ସେ ଦେଶ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ । କାହାର ଏ ରାଜ୍ୟ ଅଟେ କହ ହେ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ॥ ବର୍ତ୍ତମାନ ରାଜାଙ୍କର ନାମ କହ କିସ । ଶୁଣି ପ୍ରଜାମାନେ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ସନ୍ଦେଶ ॥ ଏ ଦେଶରେ ମୌନାବତୀ କନ୍ୟା ଅଟେ ରାଜା । ଆମ୍ଭେ ସବୁ ପ୍ରଜା କରୁ ସଦେ ତାଙ୍କ ପୂଜା ॥ ଶୁଣି ହରଷିତ ହୋଇ ବିକ୍ରମ ମିହିର । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇ ମୌନାବତୀ ଘର ॥ ଭିତରକୁ ଯିବା ଲାଗି ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ପଚାରନ୍ତେ ଦ୍ୱାରିମାନେ କହିଲେ ଏମନ୍ତ ॥ ଦେଖ ଆଗେ ବସିଅଛୁ ଯେଉଁ ପକ୍ଷୀ ତାକୁ । ଧରିବ ଯେ ଯିବ ସେହି ଭିତରପୁରକୁ ॥ ଶୁଣିଣ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ପକ୍ଷୀ ଧରିବାକୁ । ଯାଆନ୍ତେ ସେ ଉଡ଼ିଗଲା ବୃକ୍ଷ ଉପରକୁ ॥ ବୃକ୍ଷେ ଯାଇ ନରପତି ଉଠିବାର ବେଳେ । ଉଡ଼ିଯାଇ ପୁଣି ପକ୍ଷୀ ପଶିଗଲା ଜଳେ ॥ ତାଳ ବେତାଳଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ନରବର । ଯାଅ ହେ ବେତାଳେ ବେଗେ ଏ ପକ୍ଷୀକି ଧର ॥ ସେ ଦୁବେତାଳେ ଅଦୃଶ୍ୟରେ ପକ୍ଷୀକି ଧଇଲେ । କେହି ନ ଦେଖିଲା ଆଣି ନୃପ ହସ୍ତେ ଦେଲେ ॥ ପକ୍ଷୀଟିକି ହସ୍ତେ ଧରି ବିକ୍ରମ ମିହିର । ଯିବାକ୍ଷଣି ଦ୍ୱାରପାଳ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଦ୍ୱାର ॥ ଭିତରେ ପଶିଲେ ଯାଇ ବିକ୍ରମ ନରେଶ । ଦେଖିଲେ ସେ ଦ୍ୱାର ଆଗେ ଗୋଟିଏ ପୁରୁଷ ॥ ଏକପାଦେ ଛିଡ଼ାହୋଇ ରହିଅଛି ସେହି । ପଚାରିଲେ ନରପତି ତା ମୁଖକୁ ଚାହିଁ ॥ କହ ମହାତ୍ମା ଏପରି ରହିଛ କିପାଇଁ । ସେ କହିଲା ରାଜପୁତ୍ର ଅଟଇ ସେ ମୁହିଁ ॥ ଆସିଥିଲା ମୌନାବତୀ କନ୍ୟା ନେବା-

ଆଶେ । ଯାଇଥିଲି ବହୁକଷ୍ଟେ ସେ କନ୍ୟାର ପାଶେ ॥ ହାରିବାରୁ ତାକୁ ମୋତେ ଦଣ୍ଡ ଦେଇଅଛି । ବାରମାସ ହେଲା ଜାଣ ଏହିପରି ଅଛି ॥ ଛଅମାସ ରହିବାକୁ ଦେଇଛୁ ଆଦେଶ । ରକ୍ଷାକର ଏ ବିପଦୁ ମୋତେ ହେ ବୀରେଶ । ବହୁକଷ୍ଟ ପାଇଲଣି କନ୍ୟା ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ବିକ୍ରମ ଏହା ଶୁଣି ତାକୁ ଦେଲେ ମୁକୁଳାଇ ॥ ମୁକ୍ତ ହୋଇଗଲା ସେହୁ ଆପଣା ଭୁବନ । ତା ବଦଳେ ଠିଆହେଲେ ପାଦକେ ରାଜନ ॥ ସେହିଠାରେ ହୋଇଗଲା ଦୁଇମାସ ଶେଷ । ଚଳିଗଲେ ସେ ଠାବରୁ ବିକ୍ରମ ନରେଶ ॥ ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ ଯାଇ ମୌନାବତୀ ପୁରେ । ବସିଥିଲା ମୌନାବତୀ କନ୍ୟା ପଲଙ୍କରେ ॥ ରାହିଁ ତାକୁ କହିଲେ ଯେ ବିକ୍ରମ ନରେଶ । ଶୁଣ ମୌନାବତୀ ତୋର ପୂର୍ବର ଆଦେଶ ॥ ଏକ ପାଦେ ଛଅମାସ ଛିଡ଼ା ହେବାପାଇଁ । ସେହିପରି ଛଅମାସ ଗଲା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ॥ ବହୁଯତ୍ନେ ଅସିଅଛୁ ପାଶକୁ ତୋହର । ଏଥିଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ ଆଣି ମୋ ଗଳାରେ ହାର ॥ ତାହାଶୁଣି ମୌନାବତୀ ଉତ୍ତର ନ ଦେଲା । ସହଜେ ତ ମୌନାବତୀ ମଉନେରହିଲା ॥ ପ୍ରତାପ ଏମନ୍ତ ତାଙ୍କୁ କହଇ ସନ୍ଦେଶ । ମୋହଠାରୁ ଶୁଣ ତୁମ୍ଭେ ବିଦେଶୀ ପୁରୁଷ ॥ ମୌନାବତୀ ନାମ ତାର ମୌନ ରହିଥାଇ । ବିଦେଶୀ ପୁରୁଷକୁ ସେ କଥା ନ କହଇ ॥ ଯଦି ବିଶପଦରେ ଯେ କୁହାଇବ କଥା । ବରମାଳ୍ୟ ଦେବ ତାକୁ ନୋହିବ ଅନ୍ୟଥା ॥ ଏହାଶୁଣି ବିକ୍ରମ ନୃପ ହେଲେ ଆନନ୍ଦିତ । ତାଳ ବେତାଳଙ୍କୁ ରାହିଁ କହିଲେ ଏମନ୍ତ ॥ ତୁମ୍ଭେ ମୋର ବଚନକୁ ରହିଥିବ ରାହିଁ । ପାଳିବ ଆଦେଶ ଶୀଘ୍ର ଯାହା କହିବଇଁ ॥ ଏହାକହି ଦୃଢ଼ାସନେ ବସିଲେ ରାଜନ । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ କହେ ହୁଅ ସାବଧାନ ॥

———

ପ୍ରଥମ ପ୍ରହର କଥା

ପ୍ରଥମ ପ୍ରହର ରାତ୍ରି ହୋଇଲା ପରବେଶ । ପ୍ରତାପକୁ କହିଲେ ସେ ବିକ୍ରମ ନରେଶ ॥ ଶୁଣ ହେ ପ୍ରତାପ ଏକ ନୃପତି ରାଜ୍ୟରେ । ରାଜପୁତ୍ର ବୁଲି ଦେଶେ ଉପଦ୍ରବ କରେ ॥ ସୁନାରି, ବଢ଼େଇ, ତନ୍ତୀ ଏହି ତିନିଜଣ । ମିତ୍ର ତାର ତାଙ୍କୁ ନେଇ କରେ ଦୁଷ୍ଟପଣ ॥ ପତିବ୍ରତା ନାରୀଙ୍କର ଧର୍ମ ନ ରଖଇ । ରୂପବନ୍ତୀ ରମଣୀକୁ ବଳେ ସେ ହରଇ ॥ ଧନ ହରେ ବଳେ କାର କାହାକୁ ସେ ମାରେ । ଏପରି ଉପଦ୍ରବ କଲା ଘରେ ଘରେ ॥ ଉପଦ୍ରବ ଦେଖି ତାର ଗଲେ ପ୍ରଜାଗଣ । ଅତିଦୁଃଖେ ରାଜା ଆଗେ କହିଲେ ଜଣାଣ । ଦୁଷ୍ଟପଣ ତାର ବୁଝି ରାଜା କ୍ରୋଧ କଲେ । ନ ରହିବ ପୁତ୍ର ବୋଲି ରାଜ୍ୟୁ ତଡ଼ି ଦେଲେ ॥ ମିତ୍ର ତିନିଗୋଟି ସଙ୍ଗେ ନେଇ ପଳାଇଲା ॥ ଅରଣ୍ୟରେ ବୃକ୍ଷ ମୂଳେ ରାତ୍ରରେ ରହିଲା ॥ ଚାରିମିତ୍ର ବସି ଚର୍ଚ୍ଚା କରନ୍ତି ବିଚାର । ନିବିଡ଼ ଅରଣ୍ୟ ପୁଣି ଘୋର ଅନ୍ଧକାର ॥ ଯେବେ ଆମ୍ଭେ ଏକାବେଳେ ଶୋଇବା ସମସ୍ତେ । ବାଘ ଭାଲୁ ଆସି କରି ଖାଇବେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ॥ ଏଣେ ରାତ୍ର ଜଣେ ଜଣେ ପ୍ରହରେ ପ୍ରହରେ । ଜଗିଲେ ମେ ପାଳି କରି ରହି ଉଜାଗରେ ॥ ପ୍ରଥମରେ ବଢ଼େଇର କୁମର ଜାଗିଲା । କାଠରେ ସେ କନ୍ୟାଟିଏ ଗଢ଼ି ଥୋଇ ଦେଲା ॥ ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରହରେ ଜଗି ରହିଲା ସୁନାରି । ସୁନାରେ ସେ ଅଳଙ୍କାର ପିନ୍ଧାଇଲା କରି ॥ ତୃତୀୟରେ ତନ୍ତୀ ତାକୁ ଲୁଗା ପିନ୍ଧାଇଲା । ଚତୁର୍ଥରେ ଜୀବନ୍ୟାସ ରାଜପୁତ୍ର କଲା ॥ ଜୀବ ପାଇ ତକ୍ଷଣେ ସେ ହେଲା ଦିବ୍ୟ ନାରୀ । ସମାନ ନୋହିବ ତାକୁ ସ୍ୱର୍ଗ ଅପସରୀ । ତା ରୂପକୁ ଦେଖି ସର୍ବେ ଆରମ୍ଭିଲେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ । ସମସ୍ତେ ଏ କନ୍ୟା ନେବୁ ବୋଲି କଲେ ବାଦ । କହ ପ୍ରତାପ ସେ କନ୍ୟା ହୋଇବ କାହାର । ତାହା ଶୁଣି ପ୍ରତାପଟି

ଦେଲାକ ଉତ୍ତର ॥ ବଡ଼ାଇର ସେ କନ୍ୟାଟି ହୋଇଲା ବଧୂରେ ॥ ଏହା ଶୁଣି ମୌନାବତୀ କହଇ କ୍ରୋଧରେ ॥ ଅନ୍ୟାୟ କହିଲୁ କପଁ। ହୋଇ ମୋ ପ୍ରତାପ । ବଡ଼ାଇ ତ ହେଲା ତାର ନିଜ ଧର୍ମବାପ ॥ ଜୀବ ଦେଇ ରାଜପୁଅ ପିତା ବୋଲାଇଲା । ଅଳଙ୍କାର ଦେଲା ଯେ ସେ ଶ୍ୱଶୁର ହୋଇଲା ॥ ଯେ ଦେଲାଟି ବସ୍ତ୍ର କନ୍ୟା ହୋଇଲା ତାହାର ମୌନାବତୀ କଥା ଶୁଣି ବିକ୍ରମ ମିହିର ॥ ସାକ୍ଷୀ କରି ପ୍ରତାପକୁ କହିଲେ ଏମନ୍ତ । ଶୁଣିଲୁ ତ ଏବେ ଆମ୍ଭ କଥାର ତଦନ୍ତ ॥ ସାକ୍ଷୀ ଥାଅ ପ୍ରତାପ ତୁ ଆମ୍ଭର ଆଗରେ । ମୌନାବତୀ କଥା କହେ ପ୍ରଥମ ପ୍ରହରେ ॥ କହେ ଜଗନ୍ନାଥ ସର୍ବେ ମନ ଦେଇ ଶୁଣ । ପ୍ରଥମ ପ୍ରହର କଥା ହେଲା ସମାପନ ॥

ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରହର କଥା

ରଜନୀ ଦ୍ୱିତୀୟ ଯାମ ହୋଇଲା ପ୍ରବେଶ । ମୌନାବତୀ ପୂର୍ବ ପରି ରହିଲା ଅବଶ୍ୟ ॥ ତାର ଏ ଗ୍ଳାନିକ ଦେଖି ବିକ୍ରମ ରାଜନ । ଘଟକୁ ସମ୍ବୋଧି ତାକୁ ପୁଚ୍ଛିଲେ କାରଣ ॥ ତାଳ ବେତାଳ ଯାଇ ସେ ଘଟ ମଧ୍ୟେ ଥିଲେ । ପଶ୍ଚାତ୍ତେ ରାଜା ତାଙ୍କୁ ଏପରି କହିଲେ ॥ ଶୁଣ ହୋ ବଦେଶୀ ମୋର ସଧୀରେ ବଚନ । ମାନସରୋବରରେ ଥିଲି ମୃତ୍ତିକା ରୂପେଣ ॥ କୁମ୍ଭକାର ଯାଇ ମୋତେ ସେଠାରୁ ଆଣିଲା । ଦଳାଦଳି କରି ଚନ୍ଦ୍ର କଳସ ଗଢ଼ିଲା ॥ ଖରାରେ ଶୁଖାଇ ତହୁଁ ପୋଡ଼ିଲା ଅଗ୍ନିରେ । ବିକିଲା ସେ ଆଣି ମୋତେ ମୌନାବତୀ-ଠାରେ ॥ ସେଦିନୁ ଦିନୁ ମୌନାବତୀ ପାଶରେ ମୁଁ ଅଛି । ଇତିହାସ ଶୁଣିବାକୁ ମନ ମୋ ହେଉଛି ॥ ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ସୁପଣ୍ଡିତ ବଦେଶୀ ପୁରୁଷ । ଜାଣିଥିଲେ ଇତିହାସ କରି ଦିଅ ପ୍ରକାଶ ॥ ଶୁଣ ଘଟ ଏକ

ହେଲେ ସୌଦାଗର ଘରେ । ପାଞ୍ଚ ଗୋଟି ଭାଇ ଥାଆନ୍ତି ଯେ
ଏକଭରେ ॥ ପାଞ୍ଚଭାଇଙ୍କର ପାଞ୍ଚଥାଆନ୍ତି ଘରଣୀ । ସାନଭାଇ ଭାର୍ଯ୍ୟା
ଅଟେ ଅତି ଦୋଷ୍ଟରୁଣୀ । ଦଣ୍ଡପୁତ୍ର ଶୋଇବାର ଦେଖି ସବକାଳେ ।
ଖିଡ଼କି ଫିଟାଇ ଗୁପ୍ତେ ଏକା ହୋଇ ଚଳେ ॥ ଜାରପୁରୁଷର ସଙ୍ଗେ
ଏକାନ୍ତେ କ୍ରୀଡ଼ଇ । ଆସି ପୁଣି ପତିପାଶେ ଶେଯରେ ଶୁଅଇ ॥ ତାର
ଏ ଚରିତକ କେହି ନ ଜାଣନ୍ତି ଘରେ । ପ୍ରତିଦିନ ସେ ପାପୀ ଏହି
ବୃତ୍ତିକରେ ॥ ଦିନେ ସେ ଖିଡ଼କି ଫିଟାଦେଖି ଚଉକିଆ । ସୌଦାଗର
ପୁତ୍ର ଆଗେ କହିଲା ସେ ଏହା ॥ ପ୍ରତି ରାତ୍ର ତୁମ୍ଭ ଘରେ ଫିଟଇ
ଖିଡ଼କି । ଫିଟାଏ କେ ତାହା ମୁହିଁ ନ ପାରଇ ଦେଖି ॥ ଯତ୍ନ କରି
ରାତ୍ରେ ତୁମ୍ଭେ ଦେଖ ଜଗି ରହି । ଏହା ଶୁଣି ବିଚାର ଯେ କଲେ
ପାଞ୍ଚଭାଇ ॥ କାହା ଆଗରେ ସେ କଥା କିଛି ନ କହିଲେ । କପଟେ
ସେ ନିଜ ନିଜ ଶେଜରେ ଶୋଇଲେ ॥ ସାନବୋହୂ ଏ ବିଚାର କିଛି
ନ ଜାଣଇ । ପତି ଶୋଇବାର ଜଣ୍ଡୁ ଥାଏ ଯିବା ପାଇଁ ॥ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ର
ହୋଇଗଲା ଶୋଇଲେ ସମସ୍ତେ । ସେ ସୁନ୍ଦରୀ ଉଠି ତାହା ଉଠିଲା
ତୁରିତେ ॥ କବାଟ ଫିଟାଇ ଜାରପୁଂସ ପାଶେ ଗଲା । ତାକୁ ଦେଖି
ରାଗେ ଉପପତି ଗାଳିଦେଲା ॥ ବୋଇଲା ବିଳମ୍ବ ଏତେ କଲୁ
କାହିଁ ପାଇଁ । ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରି [illegible] ଆସି ତୋତେ ଚାହିଁ ଚାହିଁ ॥ କାମରେ
ପୀଡ଼ା ପାଇ ହେଲି କଲବଲ । ପ୍ରୀତି କଲେ ତୋ ସଙ୍ଗରେ ନାହିଁ
ଆଉ ଭଲ ॥ ଜାରପୁରୁଷର ଦେଖି ସେ ଏପରି ମାନ । ତା ପାଦରେ
ପଡ଼ି କହେ ଶୁଣ ପ୍ରାଣଧନ ॥ ଏକବାରେ ଦୋଷ ମୋର କ୍ଷମା ତୁମ୍ଭେ
କର । ନ କରିବ କାଲିଠାରୁ ଆଉ ହରବର । ଜାରପୁରୁଷ ତା ଶୁଣି
ସନ୍ତୋଷ ହୋଇଲା । ରତି ବେଗେ ଦୁହିଁଙ୍କର ଇଚ୍ଛାପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ॥
ହରଷରେ ଚାଲିଗଲା ଚିହ୍ନି ସେହି ନାହିଁ । ମିଳିଲା ଜଳାକବାଟି ପାଶେ
ଯାଇକରି ॥ ତାର ଚରିତ ଦେଖି ସ୍ୱାମୀ ଖିଡ଼କି ଦୁଆର । ଆଣ୍ଟେକିଲ

ଘରେ ବସିଥିଲା ଉଜାଗର ॥ ଟିଡ଼କ କଳବା ଜାଣି ଉଚେ ଦେଲା ଡକା । ଫିଟାଅ ହେ ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର ହୋଇଛି ମୁଁ ଏକା ॥ ପେଟମୋଡ଼ା ଝାଡ଼ା ରୋଗ ହୋଇଛି ମୋହର । ସେହି ଯୋଗୁଁ ରାତ୍ରମଧ୍ୟେ ଉଠେ ପାଞ୍ଚଥର ॥ ତୁମ୍ଭ ନିଦ ନ ଭାଙ୍ଗି ମୁଁ ଆସୁଥାଏ ଏକା । ଚଞ୍ଚଳ ଫିଟାଅ ମୋତେ ଲାଗୁଅଛି ଶଙ୍କା ॥ ଶୁଣି ସାଧୁପୁତ୍ର କହେ ଚୋରେ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ । ନ ବୁଝିବ ମୁଖ ଚୋର ଦୋଷ୍ଟରୁଣୀ ତୁହି ॥ ଯେଣେ ଇଚ୍ଛା ତେଣେ ଯାଅ ନ ଆସ ମୋ ଘର । ଏହା ଶୁଣି ସେ କପଟୀ କ୍ରୋଧେ ବୋଲେ ଗିର ॥ ଯାଉଛି ମରିବ ବୁଡ଼ି ଗାଡ଼ିଆ ଭିତରେ । ତୁମ୍ଭର ନିଷ୍ଠୁର ବାଣୀ ସହି ମୁଁ ନ ପାରେ ॥ ଏତେ କହି ଗାଡ଼ିଆକୁ ପଥର ଫିଙ୍ଗିଲା । ପାଖେ ଥିବା ଗଛମୂଳେ ଲୁଚିଣ ରହିଲା ॥ ପଥର ପଡ଼ନ୍ତେ ଜଳେ ଶବ୍ଦଜାତ ହୋଇ । ଶୁଣି ସେହି ଶବ୍ଦ ମନେ ସାଧୁ ବିଚାରଇ ॥ ଜଳେ ପଡ଼ି ବୁଡ଼ିମଲେ ରାଜଦଣ୍ଡ ହେବ । ଏତେ ଭାବି ସୌଦାଗର ଧାଇଁଗଲା ଯେବେ ॥ ପାଣି ଦଣ୍ଡିଲା ଯାଇ ଗାଡ଼ିଆ ଭିତରେ । ଏସମୟେ ସେ ଚତୁରା ପଶିଗଲା ଘରେ । କବାଟକୁ ଆଣ୍ଟେ କଲା ଶେଯରେ ଶୋଇଲା । ସାଧୁ ତାକୁ ନ ପାଇଣ ଦ୍ୱାରେ ବାହୁଡ଼ିଲା ॥ ଦେଖିଲା ସେ କବାଟ ଯେ କିଲା ହୋଇଅଛି । ଏହା ଦେଖି ସାଧୁର ଯେ ନ ଫୁରଇ କଣ୍ଠ ॥ ଧୀରେ ଧୀରେ ଦେଲା ଡାକ ଶୁଣ ଗୋ ଚତୁରି । ଓଦା ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଦେହ କମ୍ପଇ ମୋହର ॥ କବାଟ ଫିଟାଅ ବେଗେ ଯିବି ମୁଁ ଘରକୁ । ଏହା ଶୁଣି ସେ ରମଣୀ କହଇ ତାହାକୁ ॥ ବୁଲିଯାଅ ନିତି ନିତି କବାଟ ଫିଟାଇ । ପିଲାଙ୍କୁ ମୁଁ ଧରି ଶୋଇଥାଏ ଏକା ହୋଇ ॥ ବୋଲାବୋଲି ହେଉଁ ଦୁହେଁ କଳି ହେଲା ଜାତ । ତାହା ଶୁଣି ଭାଇମାନେ ଅଇଲେ ତୁରିତ ॥ ଦେଖି ତାକୁ ସାନଭାଇ ଲଜ୍ଜରେ ରହିଲା । କପଟୀ ଅବଳା ସାହସରେ ଜୟ କଲା ॥ କହ ତ ଘଟ ଏ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ । କେ ବଡ଼ ଚତୁର ହେଲା ବିଚାରି

ମନରେ ॥ ଘଟ ଚତୁର ବୋଲେ ସେ ପୁରୁଷ ହୋଇଲା । ଏହା ଶୁଣି ମୌନାବତୀ କ୍ରୋଧରେ ଉଠିଲା ॥ କହେ ମୋର ଘଟ ହୋଇ କହୁ ନ ବସୁର । ସେ ଦୁଇରୁ ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ ଅଟଇ ସେ ନାରୀ ॥ ଶୁଣି ମୌନାବତୀ ବାଣୀ ବିକ୍ରମ-ଆଦିତ୍ୟ । ବୋଇଲେ ମଞ୍ଜୁନାବତୀ କଥା କହିଲ ତ ॥ ଶୁଣିଥାଅ ସଖୀମାନେ ସାକ୍ଷୀ ତୁମ୍ଭେ ହେବ । କହେ ଜଗନ୍ନାଥ ସେହୁ ଅବଶ୍ୟ ମାନିବ ॥

ତୃତୀୟ ପ୍ରହର କଥା

ପୂର୍ବପରି ମୌନାବତୀ ମଉନେ ରହିଲା । ତୃତୀୟ ପ୍ରହର ଜାଣି ଆସି ପହୁଞ୍ଚିଲା ॥ ଏହା ଦେଖି କହନ୍ତି ଯେ ବିକ୍ରମ ରାଜନ । ଶୁଣ ଖଟଖୁରା ତୁ ହେ ମୋହର ବଚନ ॥ ପଥରହୃଦୟ ତୁମ୍ଭ ମୌନାବତୀ ଅଟେ । ଦୟା କରି ପଦେ କଥା ନ କହେଟି ମୋତେ ॥ ମୂକପରି ବସିଥିବ କେତେ ବେଳ ସ୍ୱର୍ଗେ । ଦୟା ବହି କଥା ପଦେ କହ ହେଲେ ତୁହି ॥ ଖଟଖୁରା ମଧ୍ୟେ ଥାଇ ବୋଲଇ ବେତାଳ । ପୂର୍ବଚରିତ ମୋ ଶୁଣ ଆହେ ନରପାଳ ॥ ବନମଧ୍ୟେ ଅତିସୁଖେ ରହିଥିଲି ମୁହିଁ । ନେଲ ମୋତେ କାଟିକରି ସେଠାରୁ ବଢ଼େଇ ॥ ଖଟଖୁରା ଗଢ଼ି ବନ୍ଦୀ କଲ ଏଠି ମୋତେ । ମୌନାବତୀ ମୋ ଉପରେ ଶୁଅଇ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ॥ ସେହିନୁ ମୁଁ କାହା ମୁଖ ସ୍ୱର୍ଗେ ନ ପାରିଲି । ବିଦ୍ୟାବନ୍ତ ରାଜା ତୁମ୍ଭେ ବୋଲି ମୁଁ ଜାଣିଲି ॥ ତୁମ୍ଭଠାରୁ ଶୁଣିବଇଁ ସୁନ୍ଦର କାହାଣୀ । ବିକ୍ରମ ନରେଶ କହିଲେ ଯେ ତାହା ଶୁଣି ॥ ଶୁଣ ତେବେ ଖଟଖୁରା ଏକଇ ରାଜ୍ୟରେ । ରାଜା ଏକ ଥାଇ ପ୍ରଜା ପାଳଇ ସୁଖରେ ॥ ସେ ରାଜା ନବରେ ଫୁଲ ଦିଅଇ ମାଲୁଣୀ । ଦିନେ ତାହା ସଙ୍ଗେ ଦେଖା ହେଲା ଗୋପାଳୁଣୀ ॥ ଗୋପାଳୁଣୀ ବୋଇଲା ମୁଁ ତୋହଠାରୁ ବଡ଼ । ତା ଶୁଣି ମାଲୁଣୀ କଲା କଥାଟିକୁ

ଦୂତ ॥ ରାଜାଘର ପଶଗୃଷ୍ଣ ଦୁହେଁ ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ । କଥା ପଡ଼ୁ ପଡ଼ୁ ଦୁହେଁ ହୋଇଲେ ଅପ୍ରୀତ ॥ ଗୋପାଳୁଣୀ କହେ ମୁହିଁ ପାଅିଲେ କ୍ଷଣକେ । ବିପଦ ଘଟାଇ ପାରେ ଧର୍ମମାର୍ଗଲୋକେ ॥ ତାହା ଶୁଣି ସେ ମାଳୁଣୀ ଦିଅଇ ଉତ୍ତର । କ୍ଷଣକେ ମୁଁ ଭୁଟାଇବ ଘଟଣା ତୋହର ॥ ଶୁଣିକର ଗୋପାଳୁଣୀ ଗଲା ସେହିକ୍ଷଣି । ରାଜଜେମା ଆଗରେ ଯେ କହିଲାକ ପୁଣି ॥ ଥିଲ କାଲି ତୁମ୍ଭେ ଜଳାକବାଟି ପାଖରେ । ରଘୁପତି ସୌଦାଗର ଦେଖିଲା ସେଠାରେ ॥ ଦେଖିକର ଖାଉ ନାହିଁ ଅନ୍ନ ଜଳ ସେହି । ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ଦେବ ବୋଲି ଅଛି ମୋତେ କହି ॥ ଏକ ନିଶି ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ତାହା ପାଶେ ଯିବ । ସେ ଲକ୍ଷକ ଟଙ୍କା ନିଶ୍ଚେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସେ ଦେବ ॥ ତାହା ଶୁଣି ରାଜଜେମା ସନମତ କଲା । ଗୋପାଳୁଣୀ ସୌଦାଗର ପାଖେ ପହୁଞ୍ଚିଲା ॥ ଶୁଣ ଆହେ ରଘୁପତି ଗବାକ୍ଷ ମାର୍ଗରେ । ରାଜଜେମା ଦେଖି କରି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଦାଣ୍ଡରେ ॥ ତନଦନ ହେଲା ସେହୁ ଖାଇ ନାହିଁ ଅନ୍ନ । ରହିଅଛି ଏକା ତୁମ୍ଭ-ଠାରେ ତାର ମନ ॥ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ମୋଟେ ତାକୁ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତୁମ୍ଭେ ତାକୁ ଏକ ରାତି ସମ୍ଭୋଗ କରିବ ॥ ବୋଲେ ସୌଦାଗର ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ଦେବି ମୁହିଁ । ଏକରାତି ଯେବେ ରାଜଜେମା ଭୋଗିବଇଁ । ଗୋପାଳୁଣୀ ଏହା ଶୁଣି ତହୁଁ ଚାଲିଗଲା । ରାଜାର କନ୍ୟାକୁ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରରେ ଆଣିଲା ॥ ଦେଖି ମନ୍ଦିରରେ ନେଇ ତାହାକୁ ରଖାଇ । ସୌଦାଗରେ ଡାକ ନେଇ ଦେଲାକ ମିଳାଇ ॥ ସୌଦାଗର ରାଜ-କନ୍ୟା ଦୁହେଁ ସେ ନିଶିରେ । ରତିରସେ ମାତିଗଲେ ଦେଖାଙ୍କ ମନ୍ଦିରେ ॥ ଗୋପାଳୁଣୀ ତାହା ଦେଖି ବାହାର କଳଣୀ । ପକାଇଲା ଆଣ୍ଠୁ କରି ଆସି ସେହିକ୍ଷଣି ॥ ସେଠାବରୁ ଯାଇ ଗଡ଼ ଚଉକିଆ ଆଗେ । ନଟକୁଟୀ ଗଉଡ଼ୁଣୀ କହିଦେଲା ବେଗେ ॥ ଦେଖ ଆହେ ଚୌକିଦାର ଦେବୀଙ୍କ ଦେଉଳେ । ରଘୁପତି ସୌଦାଗର ରହି

କସ କରେ ॥ କାହା ଯୁବଜଣକ ସେଡୁ ଗ୍ୱେଗ୍ୱାଇ ନେଇଛୁ । ତାହା ଦେଖି କବାଟ ମୁଁ କଳ ଦେଇଅଛୁ ॥ ଚୌକିଦାର ଏହା ଶୁଣି ବେଗେ ଧାଇଁଗଲା । ଦେବୀଙ୍କ ମନ୍ଦିର ପାଶେ ପାହାରୁ ଜଗିଲା ॥ ଖଞ୍ଜି ଦେଇ କୂଟପନ୍ତ ଗୋପାଳୁଣୀ ଗଲା । ମାଳୁଣୀ ଆଗରେ ଯାଇ ଏମନ୍ତ କହିଲା ॥ ଲଗାଇ ଆସିଛୁ ନିଆଁ ଲଗ୍ୱ ଯାଇ କର । ଜଣା-ଯିବ କେତେ ବୁଦ୍ଧି ଅଛଇ ତୋହର ॥ ଏହା ଶୁଣି ସେ ମାଳୁଣୀ ଗଲା ସେହିକ୍ଷଣି । ସନ୍ଧାନ କରଣ ସବୁ ପକାଇଲା ଜାଣି ॥ ରଘୁପତି ସୌଦାଗର ପିତା ପାଶେ ଗଲା । ଉଠାଇ ସକଳ ତାକୁ ବୁଝାଇ କହିଲା ॥ ସୌଦାଗର ବାପ ହେଲା ଭୟେ ଥରହର । ବୁଝାଇ ମାଳୁଣୀ କହେ କର୍ପା ଭୟଙ୍କର ॥ ମାଗିବ ମୁଁ ଯାହା ତୁମ୍ଭେ ଏହିକ୍ଷଣି ଦେବ । ଅନାୟାସେ ତେବେ ତୁମ୍ଭ ପୁତ୍ର ମୁକୁଳିବ ॥ ଯିବେ ତୁମ୍ଭ ଝିଅ ବୋହୂ ମୋହର ସଙ୍ଗରେ । ସଙ୍ଗେ ପୁଣି ଦେବ ଭଲ ବାଦ୍ୟ ଭଜାସାରେ ॥ ଟଙ୍କା କଣ୍ଟ୍ଠ ଦେଇଥିବ ଧରି-ଥିବ ମୁହିଁ । ଟଙ୍କା ଥିଲେ ଶଙ୍କା ନାହିଁ ତଥ୍ୟ ଏ ଅଟଇ ॥ ସହସ୍ରେ ଟଙ୍କାର ଥଳ ଦେଲା ସୌଦାଗର । ଝିଅ ବୋହୂମାନଙ୍କୁ ଯେ ଗୁଡିଲା ସଙ୍ଗର ॥ ଚମକିଲା ବାଦ୍ୟନାଦେ ସେ ନଗରଯାକ । ମାଳୁଣୀ ତା ଘରୁ ନେଲା ଗୋଟିଏ ବାଳକ ॥ ସର୍ବେ ମିଳିଗଲେ ତହୁଁ ଦେବୀଙ୍କ ମନ୍ଦିରେ । ଜଗି ବସିଥିଲା ଚୌକିଦାର ଦେବୀଦ୍ୱାରେ ॥ ମାଳୁଣୀ କହଇ ତାକୁ ବଚନ ସଧୀରେ । କବାଟ ଫିଟାଅ ଯିବୁ ମନ୍ଦିର ଭିତରେ ॥ ଚୌକିଦାର ଶୁଣି କହେ ଫିଟାଇବି ନାହିଁ । କହିଅଛି ଗୋପାଳୁଣୀ ରାଜା ଆଗେ ଯାଇ ॥ ରଘୁପତି ସୌଦାଗରଅଛି ଏହି ଘରେ । ଯୁବଜଣେ ଆଣି ତାର ରଖିଛି ସଙ୍ଗରେ ॥ ରାଜା ଆଜ୍ଞା ପାଇ ଆସି ଜଗିଅଛି ମୁହିଁ । ରାଜା ନ ପାଇଲେ ଦ୍ୱାର ଫିଟାଇବି ନାହିଁ ॥ ମାଳୁଣୀ କହଇ ତାକୁ ଆରେ ବାବୁ ଶୁଣ । ହେବ ପ୍ରାତେ ଏ ଶିଶୁର ଅନ୍ନପ୍ରାଶନ ॥

ଏହିକ୍ଷଣି ଦେବଙ୍କର ପୂଜାବଧି ସାର । ଦ୍ୱାର ଫେଡ଼ି ଯିବୁ ବାବୁ ବିଳମ୍ବ ନ କର । ଶିଶୁ ଶିଶୁମାଆ ଝୁଡ଼ୀ ଭଣ୍ଡାରୁଣୀ ମୁହିଁ । ଗୃହଜଣ ଯିବୁ ଆଜ କେହି ଯିବେ ନାହିଁ ॥ ଗଣିଥିବୁ ଗଲାବେଳେ ଆସିଲେ ଗଣିବୁ । ଏହିତକ ଦୟାକଥା କରଦିଅ ବାବୁ ॥ ଏହା କହି ଶତେ ଟଙ୍କା ହାତେ ଗୁଞ୍ଜି ଦେଲା । ଲୋଭେ ଚୌକିଦାର କିଛି କହି ନ ପାରିଲା ॥ ଏଣେ ତେଣେ ଗୃହିଁ ଦ୍ୱାର ସେ ଫିଟାଇ ଦେଲା । ମାଳୁଣୀ ତିନଙ୍କୁ ଧରି ମନ୍ଦିରରେ ପଶିଲା ॥ ମାଳୁଣୀ ସେ ଶିଶୁଟିକି ଜେମା କୋଳେ ଦେଲା । ସଙ୍ଗେ ଆଣି ତାଙ୍କୁ ସାଧୁ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଛାଡ଼ି ଦେଲା ॥ ଗୃହଜଣ ବାହାରିଲେ ଗଣି ଚୌକିଦାର । ଦ୍ୱାର ପକାଇଲା ଦ୍ୱାରେ ଉତ୍ତମ ପ୍ରକାର ॥ ରାଜନନ୍ଦନୀକୁ ସଙ୍ଗେ ନେଇ ସେ ମାଳୁଣୀ । ଛାଡ଼ିଦେଲା ଉଆସରେ କେହି ନାହିଁ ଜାଣି ॥ ବାକି ନଅଶହ ଟଙ୍କା ଘେନି ଆନନ୍ଦରେ । ସେ ମାଳୁଣୀ ଚାଲିଗଲା ଆପଣାର ଘରେ ॥ ଏ ସମୟେ ହୋଇଗଲା ଯହୁଁ ରାତି ଶେଷ । ଜଣାଇଲା ଚୌକିଦାର ଯାଇ ରାଜା ପାଶ ॥ ରଘୁପତି ସୌଦାଗର କାହାର ଯୁବତୀ । ନଗରକର ଦେବୀ ଗୃହେ ରହିଅଛି ରାତି ॥ ଗୋପାଳୁଣୀ କହିବାରୁ ଜଗିଅଛି ମୁହିଁ । ଶୁଣି ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ରାଜା ଘେନିଆସ ଯାଇ ॥ ଆଜ୍ଞାପାଇ ଚୌକିଦାର ସେ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କୁ । ଘେନିଗଲା ବାନ୍ଧି କରି ରାଜାଙ୍କ ଛାମୁକୁ ॥ ସେ ମାଳୁଣୀ ଗୋପାଳୁଣୀ ଦୁହେଁଯାକ ଯାଇ । ରାଜଦ୍ୱାରେ ଜଗିଛନ୍ତି ଦେଖିବାର ପାଇଁ ॥ ରାଜା ଦେଖି କୋପେ କହେ ଆରେ ରଘୁପତି । ଦେବଗୃହେ ଘେନି ଥିଲୁ ଏ କାହାର ଯୁବତୀ ॥ ସୌଦାଗର ବୋଇଲା ଏ ଭାର୍ଯ୍ୟା ମୋହର । ଆସିଥିଲୁ ଦୁହେଁ ନିଶି ଘରେ କଳକର ॥ କହିଲେ ଚନ୍ଦ୍ରିକା ଲୋକେ ଏ ମିଥ୍ୟା ନୁହଇ । ରଘୁପତି ସୌଦାଗର ଭାର୍ଯ୍ୟା ତ ଏହି ॥ ନରପତି ଏହା ଶୁଣି ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ । କହିବୁଝି ଖଟଖୁରି ବାରେ ଏବେ ଭଲେ ॥ ମାଳୁଣୀ ସେ ଗୋପାଳୁଣୀ ଦୁହିଙ୍କ

ଭିତରେ । କଏ ସାନ କଏ ବଡ଼ ବସ୍ତୁର ଦେଖରେ ॥ କହେ ଖୁସି ଗୋପାଳୁଣୀ ବଡ଼ ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ । ଶୁଣି କ୍ରୋଧେ ଋଷି ଓଷ୍ଠ କହେ ମୌନାବନ୍ତ ॥ ବସ୍ତ୍ରରେ ମାଲୁଣୀ ହେଲ ବୁଦ୍ଧିର ସାଗର ॥ କହିଲୁ ଅନ୍ୟାୟ ତୁହି ଖୁସି ହୋଇ ମୋର ॥ ବିକ୍ରମଆଦିତ୍ୟ ବୋଲେ ଖୁସି ଥାଅ ଶୁଣି । କହିଲନ୍ତି କଥା ତୁମ ମୌନାବନ୍ତ ରାଣୀ ॥ ତିନିଥର କଥା ଏବେ କହିଲ ତ ସେହି । ବରମାଳ ମୋ ଗଳାରେ କପାଁ ଦେଉ ନାହିଁ ॥ ଜଗନ୍ନାଥ କହେ ଶୁଣ ବିକ୍ରମ ମିହିର । ଆଉ ପ୍ରହରକୁ ନିଶ୍ଚେ ହୋଇବ ତୁମ୍ଭର ॥

ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରହର କଥା

ଏହାପରେ ସୁଜନରେ କର୍ଣ୍ଣଦେଇ ଶୁଣ । ପଞ୍ଚରନ୍ତ ପୁତ୍ତଳିକ ଭୋଜ ନରଗଣ ॥ କହ ପୁତ୍ତଳି ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରହର ଚରିତ । ଏହାପରେ କି କଲେ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ॥ ପୁତ୍ତଳି କହଇ ଶୁଣ ଭୋଜ ନରପତି । ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରହର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହେଲ ଆସି ରାତି ॥ ମୌନାବନ୍ତ ମୌନ ଥାଏ ବିକ୍ରମ ରାଜନ । ତା ରତ୍ନହାରକୁ ଧୀରେ କଲେ ସମ୍ବୋଧନ ॥ ଦେଖ ହାର ମୌନାବନ୍ତୀରେ ଦୟା ନାହିଁ । ପଦଟିଏ କଥା ଆଜ ମୁଖେ ନ କହଇ ॥ ହାରେ ଥାଇ ବେତାଳ ଯେ କହଇ ଉତ୍ତର । ସ୍ୱଭାବରେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁଣି ଅଟେ ମୌନାବନ୍ତ ॥ ପ୍ରତାପ ତୁମ୍ଭର କାହୁଁ ଜାଣିବନ୍ତି ସେହି । ମୁଁ କହୁଛି ଶୁଣ ମୌନାବନ୍ତ ପକ୍ଷ ହୋଇ ॥ ଏକ ରାଜପୁତ୍ର ତିନି ସଙ୍ଗୀ ସହିତରେ । ଯାଉଥିଲେ ବିଦେଶକୁ ଦେଖିଲେ ବାଟରେ ॥ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ଅଛି ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମନ୍ଦିର । ଖଞ୍ଜା ହୋଇ ନାନାରତ୍ନ ଦିଶେ ଚମତ୍କାର ॥ କଉତୁକେ ଚାରି ମିତ୍ର ସେ ଘରକୁ ଗଲେ । ବସିଅଛି କନ୍ୟାଟିଏ ତହିଁରେ ଦେଖିଲେ ॥ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିମା ପରି ଦିଶୁଅଛି ସେହି ।

ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରେ ତା ରୂପକୁ ତୁଳନା ବା କାହିଁ ॥ କଟୀ ତାର ସିଂହକଟୀ ପରଶୋଭା ପାଇ । ମୁଖରୁ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ରବିମ୍ବକୁ ନିନ୍ଦଇ ॥ ଡାଳିମ୍ବର ବୀଜ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଦଶନ । ପକ୍ୱ ବିମ୍ବ ପରି ଜାଣ ଓଷ୍ଠ ଶୋଭାବନ ॥ କହଇ ବଚନଯେହ୍ନେ କୋକିଳର ସ୍ୱର । ଗଜଗମନକୁ ନିନ୍ଦେ ଗମନ ତାହାର ॥ ରତ୍ନହାର ତା ଗଳାରେ ଲମ୍ବେ କୁଚତଟେ ପର୍ବତ କନ୍ଦରେ ଯେହ୍ନେ ବିଜୁଳି ଚହଟେ ॥ ଯୁବତୀର ରୂପ ଶୋଭା ଦେଖି ଚୋରଜଣ ॥ ଧାଇଁଲା ମଦନ ବାଣ ହେଲେ ଅଚେତନ ॥ ଏ ସମୟେ ଆଉ ତିନି ଯୁବତୀ ସେଠାରେ । ଏକା ବୟସର ଆସି ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ॥ କାମାକ୍ଷୀ ରାକ୍ଷସୀ ସେ ତିନହେଁ ଅଟନ୍ତି । କପଟେ ମୋହିନୀ ରୂପ ଧରି ଆସିଛନ୍ତି । ଦେଖି ଚୋର ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଚେତା କରାଇଲେ । ଚୋର ସଙ୍ଗୀ ଉଠି ଚାରି ଯୁବତୀ ଦେଖିଲେ ॥ ତହୁଁ ତାଙ୍କୁ ରମଣୀଏ ମନ୍ଦେ ମନ୍ଦେ ହସି । ଇଙ୍ଗିତରେ ପଚାରିଲେ ତାଙ୍କ ପାଶେ ବସି ॥ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ଘର ଅଟେ କେଉଁ ଦେଶ । ଘୋରବନେ କିକାରଣେ ହୋଇଲ ପ୍ରବେଶ ॥ ତାହା ଶୁଣି ସେ ଚୋରହେଁ ସକଳ ବୃତ୍ତାନ୍ତ । ତାଙ୍କ ଆଗେ ବୁଝାଇଲେ ନ କରି ଗୁପତ ॥ ଶୁଣି ତାଙ୍କୁ ନାରୀମାନେ କହିଲେ ଏ ବାଣୀ । ହୋଇ ନାହୁଁ ବିଭା ଆମ୍ଭେ ଚାରିହେଁ ମିତଣୀ ॥ ଯେବେ ତୁମ୍ଭେମାନେ ବିଭା ହୋଇବ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ । କହ ତେବେ ଦେବୁ ବରମାଳା ଯେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ॥ ଏହା ଶୁଣି ସେ ଚୋରହେଁ ହରଷ ହୋଇଲେ । ବରମାଳା ଦିଅ ଆମ୍ଭ ଗଳାରେ କହିଲେ ॥ ତାହା ଶୁଣି ଚାରି କନ୍ୟା କଲେ ନ ବିଚାର । ଦେଲେ ତାଙ୍କୁ ବରମାଲ୍ୟ ପତିଭାବେ କରି ॥ ରାଜକନ୍ୟା ବରିନେଲା ରାଜକୁମାରକୁ । ତିନି ଅସୁରୀ ବରିଲେ ତିନି ସଙ୍ଗାତଙ୍କୁ ॥ ଚୋର ସଙ୍ଗୀ ଚାରି କନ୍ୟା ପାଇ ଆନନ୍ଦରେ । ରତି ସୁଖ ଭୋଗ କଲେ ରହିଣ ସେଠାରେ ॥ କେତେଦିନ ଏହିପରି ତହିଁ ଚାଲିଗଲା ।

ହଇବେ ସେ ରାଜକନ୍ୟା ଗର୍ଭବନ୍ତ ହେଲ ॥ ଗର୍ଭ ହେବା ଜାଣି ମନେ ଗରୁ ଚନ୍ତା ବହି । ଗୁମରେ ରାଜପୁତ୍ରକୁ ଜଣାଇଲ ସେହି ॥ ପ୍ରାଣନାଥ ଶୁଣ ଏବେ କହିବ ମୁଁ ଯାହା । ଜାଣିବଟି ସତ୍ୟ ବୋଲି ମିଥ୍ୟା ନୁହେଁ ତାହା ॥ ଜାଣ୍ ଏହି ତନ ସଖୀ ନୁହନ୍ତ ମାନୁଷୀ । ମାୟା ରୂପ ଧରିଛନ୍ତ ପ୍ରକୃତେ ରାକ୍ଷସୀ ॥ ମାୟାବଳେ ଭୁଲଇ ସେ କେତେ ପୁରୁଷଙ୍କୁ । ଏହିଠାରେ ଖାଇଛନ୍ତ ଦେଖିଛି ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ॥ ପ୍ରାଣରକ୍ଷା ହେବ ଜାଣ ଏଥୁଁ ପଳାଇଲେ । ବିପଦ ପଡ଼ିବ ଜାଣ ଏ ସ୍ଥାନେ ରହିଲେ ॥ ଶୁଣି କହେ ରାଜପୁତ୍ର କ କରିବା ସଖି । କଥା ଶୁଣି ଜୀବାତ୍ମା ମୋ ଯାଉଅଛି ଶୁଖି । ପ୍ରାଣ ଧରି ରାକ୍ଷସୀଙ୍କ ମୁଖରୁ ପଳାଇ । ଯିବା ଲାଗି ବିଚ୍ଛରିଲେ ବାଟ ଦିଶୁ ନାହିଁ ॥ ପିଲାଦିନୁ ରହିଛୁ ତୁ ତାଙ୍କର ମେଳରେ । ତାଙ୍କ କଥା ଜାଣିଥିବୁ ବୁଦ୍ଧି କହିଦେଲେ ॥ କ ଉପାୟେ ଏବେ ଏଥୁ ପଳାଇବା କହ । ଏଥି ଥିଲେ ତାଙ୍କ ହାତେ ମରଣ ନିଶ୍ଚୟ ॥ କହେ ରାଜଜେମା ଶୁଣ ଆହେ ପ୍ରାଣପତ । ରାକ୍ଷସୀମାନଙ୍କ ଅଛି ଯାହା ରୀତିଗତ ॥ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଦିନ-ଯାକ ଜଗି ରହିଥାନ୍ତ । ଅର୍ଦ୍ଧ ରଜନୀରେ ତାଙ୍କୁ ଶୁଆଇ ଦଅନ୍ତ ॥ ମାୟାବଳେ ନିଦ୍ରାଗତେ ମୋହି ସେମାନଙ୍କୁ । ସେହି ସମୟରେ ଯାନ୍ତ ଦୂରେ ବୁଲିବାକୁ ॥ ସେହି ସମୟକୁ ଆମେ ଜଗି ରହିଥିବା । ଯେତେବେଳେ ବୁଲିବାକୁ ସେ ଯିବେ ଜାଣିବା ॥ ପକ୍ଷିରାଜ ଘୋଡ଼ା ଆଣି ବସିବା ସମସ୍ତେ । ଆକାଶରେ ପଳାଇବା ଉଡ଼ି ଶୂନ୍ୟପଥେ ॥ ଏ କଥାରେ ନାଥ କିଛି ନ ଘେନ ସଂଶୟ । ଏବେ ଯା କହୁଛି ଶୁଣ ମନ କରି ଥୟ ॥ ନିଅ ଏହି ଅଉଷଧି ଅଛି ମୋହଠାରେ । ଲଗାଇବ ଘୋଡ଼କର ସମସ୍ତେ ଆଖିରେ ॥ ଏ ଅଞ୍ଜନ ଲଗାଇଲେ ଅସୁରଙ୍କ ମାୟା । କଦାଚିତେ ନ ଲାଗିବ ଜାଣିଥାଅ ଏହା ॥ ଅଉଷଧି ଘେନିକରି ରାଜପୁତ୍ର ଗଲ । ତିନି ସଙ୍ଗାତକୁ ଡାକି ଗୁପତେ

କହିଲା ॥ ଦେଇ ତାହା ତାଙ୍କୁ ସବୁ କହିଲା ବୁଝାଇ । ରହିଥିବ ଚେତା ହୋଇ ପଳାଇବାପାଇଁ ॥ ଚେତା ହୋଇ ସେହିପରି ସର୍ବେ ରହିଥିଲେ । ଅସୁରୀଏ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରେ ବୁଲି ବାହାରିଲେ ॥ ସେହି ସମୟକୁ ଜାଣି ଉଠିଲେ ସମସ୍ତେ । ବସିଲେ ଘୋଡ଼ାରେ ରାଜକନ୍ୟାର ସହିତେ ॥ ପକ୍ଷୀରାଜ ଘୋଡ଼ା ଯହୁଁ ଉଡ଼ିଲା ଶୂନ୍ୟରେ । ଅସୁରୀଙ୍କ ବୁକୁ ତେଣେ ଦାଉ ଦାଉ କରେ ॥ ଜାଣିଲେ ସେମାନେ ସବୁ ମାୟା ଛଦ୍ୟାବଳେ । ଚାହିଁ ଚାହିଁ ବାଟେ ବାଟେ ଗୋଡ଼ାଇଣ ଗଲେ ॥ ଗୋଡ଼ାଇ ସେ ବହୁଦୂର ସେମାନଙ୍କୁ ଭେଟି । ଯାଉଥିଲେ ଆକାଶରେ ଚାହିଁଲେ ତରାଟି ॥ ବିଚାରିଲେ ଏତେ ଭେଦ ଜାଣିଲେ କେମନ୍ତେ । ରାଜସୁତା ଏହା ସବୁ କରିଛୁ ଗୁପତେ ॥ ସେ ଲାଗି ସେ କେମାଟିର ମରଣ ପାଞ୍ଚିଲେ । ତଳେ ଥାଇ ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରେ ଏପରି କହିଲେ ॥ ଶୁଣ ଆଗୋ ପ୍ରିୟସଖି କୁଟ ପାଞ୍ଚକରି । ଚାରି ପୁରୁଷଙ୍କୁ ଏକା ନେଉଅଛୁ ଧରି ॥ ଏକା କରି ଖାଇବୁ ତୁ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ନ ଦେଇ । ଏହା କରିବା କି ତୋର ଉଚିତ ଅଟଇ ॥ ଚାରିହେଁ ତ ପାଳିଥିଲେ ଖାଇବାର ପାଇଁ । ଗୋଟିଏ ହେଲେ ତୁ ଦିଅ ତଳକୁ ଖସାଇ ॥ ସେ ଗୋଟିକ ଖାଇକରି ବୋଧ ହେବୁ ଆମ୍ଭେ । ବାକି ତିନିଗୋଟି ଖାଇ ରହ ତୁହି ଦମ୍ଭେ ॥ ଏହାଶୁଣି ଚାରିମିତ କଲେ ମହାଭୟ । ଭାବିଲେ ଏ କୂଟ କରି ନେଉଛି ନିଶ୍ଚୟ ॥ ଶିଖାଇ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଏହି ରାକ୍ଷସୀ ନେଉଛି । ଏ କଥାରେ ସଂଶୟ ହେ ନାହିଁ ଆଉ କିଛି ॥ ଚାରିସଙ୍ଗୀ ଏହିପରି ବିଚାର କରିଲେ । ଘୋଡ଼ାରୁ ସେ କନ୍ୟାଟିକୁ ଫୋପଡ଼ାଇ ଦେଲେ ॥ ତଳେ ପଡ଼ୁ ରାକ୍ଷସୀଏ ଖାଇଲେ ତାହାକୁ । ମଲାବେଳେ ରାଜଜେମା କହେ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ॥ ପୁରୁଷ ଜାତିରୁ ବଳି ନିର୍ଦ୍ଦୟ କେ ନାହିଁ ॥ ସୁଖେ କରୁଥାନ୍ତି ଭୋଗ ରସାଇ ହସାଇ ॥ ଭୃତ୍ୟପରି ରହିଥାନ୍ତି ଖଟି ପାଦତଳେ । ଭୋଗ ଶେଷେ ଦିଅନ୍ତି

ସେ ମରଣ କରବେ ॥ ମଲେ ଗଲେ ନ ପକାନ୍ତି ମନରେ ସେ କେବେ । ମଲେ ରହନ୍ତି ସେ ଅନ୍ୟ ନାରୀ ପ୍ରେମଭାବେ ॥ କରୁଅଛି ଶପଥ ମୁଁ ନାରୀ ଜନ୍ମ ହେଲେ । ପୁରୁଷଙ୍କ ମୁଖ କେବେ ନ ଚାହିଁବି ଭଲେ । ଏହା କହି ସେହିଠାରେ ଛାଡ଼ିଲା ଜୀବନ । ପକ୍ଷୀ ଦେହେ ବନ୍ଦୀ ହୋଇ ପୁଣି ହେଲା ଜନ୍ମ ॥ ସେହି ବନ୍ଦୀ କରିଅଛି ବାସ ଏହିଠାରେ । ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ନିନ୍ଦା ସବୁବେଳେ କରେ ॥ ଏ ସମୟେ କାକ ଏକ ସେଠାବରେ ଥିଲା । ବନ୍ଦୀମାଦତ୍ୟଙ୍କୁ ଚାହିଁ ଏମନ୍ତ କହିଲା ॥ ଇନ୍ଦ୍ରଦ୍ୱାର ସ୍ତ୍ରିରୀଙ୍କର ଗତି ନ ଜାଣଇ । ତେଣୁ ସ୍ତ୍ରିରୀ ପକ୍ଷଧରି ବଚନ କହଇ ॥ ସ୍ତ୍ରିରୀଙ୍କର ଗତି ଗତ ଭଲ ଜାଣେ ମୁହିଁ । ହେ ରାଜନ ପଚାରିଲେ ସବୁ କହିବଇଁ ॥ ତାହା ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ଯେ ବନ୍ଦମ ମିହିର । କ କ କଥା ଅଛି କାକ କହିବୁଟି ତୋର ॥ ଶୁଣି କାକ ରାଜା ପାଦେ ନମସ୍କାର କରି । କହଇ ଯେ ପୂର୍ବ ଜନ୍ମ କଥାଯାକ ସ୍ମରି ॥ କହେ କାକ କଥା ମୋର ଶୁଣ ନରବର । ଥିଲା ଏକ ଦେଶେ ବଡ଼ ଧନୀ ସୌଦାଗର ॥ ଭାର୍ଯ୍ୟା ତାର ଥିଲା ଯେଣୁ ଅତି ରୂପବତୀ । ନ ଛାଡ଼ଇ ପାଖ ସାଧୁ ତା'ର ଦିବାରାତି ॥ କିଛି କାଳ ପରେ ନାରୀ ପଡ଼ିଲା ରୋଗରେ । ପ୍ରାଣପଣେ ସାଧୁ ତା'ର ଲାଗିଲା ସେବାରେ ॥ ଯେତେ କଲା ଚିକିତ୍ସା ସେ ଭଲ ହେଲାନାହିଁ । ଛାଡ଼ି ତାକୁ ସୌଦାଗର ବେପାରେ ନ ଯାଇ ॥ ଏହିପରି ବହୁକାଳ ଗତ ହୋଇଯାନ୍ତେ । ଦିନେ ସାଧୁ କହିଲା ତା ମାତାର ଅଗ୍ରତେ ॥ ସେ ନାରୀକି ସମର୍ପଣ କରିଣ କହଇ । ଯାଉଛି ଗୋ ମାତ ଏବେ ବେପାରରେ ମୁହିଁ ॥ ଯତ୍ନ କରି ଏହାକୁ ତୁ ଘରେ ପାଳିଥିବୁ । ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ କେବେ ତାକୁ ପୋଡ଼ାଇ ନ ଦେବୁ ॥ ଘୃତେ ସିକ୍ତ ରଖିଥିବୁ ସିନ୍ଦୁକ ଭିତରେ । ଫେରିଲେ ମୁଁ ବେପାରରୁ ଦେଖିବି ଆଖିରେ ॥ ମାତା ଆଗେ ଏହା କହି ଗଲା ସୌଦାଗର । ବୋଇତରେ

ଦ୍ରବ୍ୟ ସାଜ ଗ୍ଭଲଲ ବେପାର ॥ ସିନ୍ଧୁ ପାର ହୋଇ ପହୁଞ୍ଚଲ ଦକ୍ଷିଣରେ । ଭେଟି ନେଇ ଦେଖାକଲ ସେ ରାଜା ପାଶରେ ॥ ରାଜା ଅନୁମତ ପାଇ ତହୁଁ ସୌଦାଗର । ବକା କଣା କର ଲଭ ପାଇଲ ପ୍ରଚୁର ॥ ନେଇଥିବା ମୂଳଧନ ହେଲ ସାତଗୁଣ । ଗୃହକୁ ଫେରିବା ଲଗି ହେଲ ତାର ମନ ॥ ଅନୁକୂଳ କଲ ଯିବାପାଇଁ ନଜ ଦେଶେ ॥ ଶୁଣରାଜା ହୋଇଥିଲ ଯାହା ତାର ବାସେ ॥ ଭାର୍ଯ୍ୟା ତାର ପଡଥିଲ ରୋଗ ଆକ୍ରାନ୍ତରେ । ଭଲ ନ ହେଲ ଯେତେକ ଉପାୟ କରଲେ ॥ ଦେଖି ଦେଖି ବୈଦ୍ୟମାନେ ହୋଇଲେ ସ୍ତମ୍ଭିତ । କଷ୍ଟୁବନେ ସେ ରମଣୀ ଛାଡଲ ଜୀବତ ॥ ବୋହୂ ମରିବାର ଦେଖି ଶାଶୁ ଶୋକ କଲ । ପୁଅ ବୋଲ ମାନ ତାକୁ ଝିଅରେ ଗ୍ଭଳିଲ ॥ ରଖିଦେଲ ଯତ୍ନକର ସିନ୍ଦୁକ ଭିତରେ । ସୌଦାଗର କଷ୍ଟୁବନେ ମିଳେ ଆସି ଘରେ ॥ ମାତାକୁ ସେ ପଗ୍ଭରଲ ବଧୂ ଗଲ କାହିଁ । ଶୁଣିବା ମାତ୍ରକେ ମାତା ବକଳେ କାନ୍ଦଇ ॥ ସବୁକଥା କହ୍ବ ଆଣି ଦେଲ ସେ ବାକସ । ଫିଟାଇ ଦେଖିଲ ସାଧୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ୱ ଭଜା ମାଂସ ॥ ଘରଦ୍ୱାର ଧନ ଦ୍ରବ୍ୟ କଲ ସବୁ ଦୂର । ବାକସକୁ ମୁଣ୍ଡାଇ ସେ ଚଳଲ ସତ୍ୱର ॥ ବହୁଦୂର ଯାଇ ପଶିଗଲ ବନସ୍ତରେ । ନୟନେ ତା ପୂର ଥାଏ ଅଶ୍ରୁ ସବୁବେଳେ ॥ ବୁଲି ବୁଲି ନରାହାରେ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଗଲ । ଚଳ ନ ପାର ସେ ଗଛ ମୂଳରେ ବସିଲ ॥ କନ୍ୟାଟିକୁ ବାହୁନ ସେ କରୁଛ ରୋଦନ । ପାର୍ବତୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସେ ସମୟେ ତ୍ରିଲୋଚନ ॥ ବୃଷଭରେ ବସି ଭ୍ରମଣ ଯେ କରୁଥିଲେ । ଅକସ୍ମାତେ ସେହିଠାରେ ଆସି ମିଳଗଲେ ॥ ଦୁଃଖ ଦେଖି ତାର ଦୟା କଲେ ଦେବୀ ଚଣ୍ଡୀ । ଜଣାଇଲେ ଘଟଣାଟି ଶିବଙ୍କ ଅଗ୍ରତେ ॥ ଆହେ ପ୍ରଭୁ ଅଟ ତୁମ୍ଭେ ଜଗତର ପିତା । କଲଗି ଏ କରେ ଶୋକ ବୁଝ ଏ ବାରତା ॥ ଏହା ଶୁଣି ସଦାଶିବ ହୋଇଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ତକ୍ଷଣେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ

ହେଲେ ଠାକୁରାଣୀ ଜାଣ ॥ ଦୁହେଁ ଏକସଙ୍ଗେ ଗଲେ ତାହାର ପାଶକୁ । ବୁଝିଲେ ତା ଦୁଃଖ କଥା ପଚାରି ତାହାକୁ ॥ ଦୟା ବହି ସେ ନାୟକ ଜୀବନ୍ୟାସ ଦେଲେ । ସୌଦାଗର ଆଗେ ପୁଣି ଦେବୀ ବଖାଣିଲେ ॥ ଶୁଣ ତୋର ଏହି ନାୟୀ ଅମର ହୋଇବ । ଫିଙ୍ଗିଲେ ଭୂ କୁଳୁକୁଞ୍ଚା ପାଣି ସେ ମରିବ ॥ ଏହା କହି ଦେବଦେବୀ ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ । ଭାର୍ଯ୍ୟା ପାଇବାରୁ ସାଧୁ ହେଲା ତୋଷମନ ॥ ସଙ୍ଗେ ଧରି ସେ ନାୟକ ସୌଦାଗର ଗଲା । ନଈକୂଳ ଗଛମୂଳ ଛାଇରେ ରହିଲା । ଶୋଇଲା ସେ ରମଣୀର ବେନଜାନୁପରେ । ମୁଣ୍ଡଦେଇ ସୌଦାଗର ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ଭାବରେ ॥ ଦଇବ ଭିଆଣ କଥା ଶୁଣ ନରବର । ଏ ସମୟେ ନଦୀମଧ୍ୟେ ଦ୍ୱିତୀୟ ସୌଦାଗର ॥ ନାବ ଘେନି ଯାଉଥିଲା ସେହି ବେପାରରେ । ସେ ନବୀନବାଳା ତାର ପଡ଼ିଲା ଦୃଷ୍ଟିରେ ॥ ଶୋଭା ତାରଦେଖି ରଖାଇଲା ସେ ନାବକୁ । ଏ ସମୟେ ସେ ରମଣୀ ଠାରିଲା ତାହାକୁ ॥ ଏହା ଦେଖି ସୌଦାଗର ନାବରୁ ଆଇଲା । ରମଣୀ ପାଶକୁ ଯାଇ ହସି ପଚାରିଲା ॥ ରମଣୀରତନ କପାଁ ଡାକିଲୁ ଗୋ ମୋତେ । କହିଲା ସେ ଯିବି ମୁହିଁ ତୁମ୍ଭର ସଙ୍ଗତେ ॥ ଆଣ ଢେଲା ଏକ ସ୍ୱାମୀର ମୁଣ୍ଡତଳେ ଦେବ । ନ କର ସଂଶୟ ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗତରେ ଯିବ ॥ ଏହା ଶୁଣି ସୌଦାଗର ଢେଲା ଦେଲା ଖରେ । ମୁଣ୍ଡଟେକ ଥୋଇଲା ସେ ଢେଲାର ଉପରେ ॥ ଚଳଗଲା ନାବେ ବସି ସଙ୍ଗରେ ତାହାର । ଧର୍ମସାଧୁ ସଙ୍ଗେ ଥିଲା ଶିକାରୀ କୁକୁର ॥ କନ୍ୟା ନେବା ଦେଖି ଗଲା ନଦୀ ତୀରେ ତୀରେ । ସେ ସାଧୁର ଘର ଦେଖି ବାହୁଡ଼ିଲା ଖରେ ॥ ଧର୍ମ ସୌଦାଗର ତହିଁ ଅଚେତ ନିଦ୍ରାରେ । ଶୋଇଥିଲା ନ ଜାଣଇ କି ହେଲା ସେଠାରେ ॥ ଭାଙ୍ଗିଦେଲା ନିଦ୍ରାତାର ଯହୁଁ ସେ କୁକୁର । ନିଦ୍ରାତେଜି ଉଠି ବସିଲା ସେ ସୌଦାଗର ॥ ନାୟିକା ନ ଦେଖି ପାଶେ ବିକଳ ହୋଇଲା । ସେ

କୁକୁର ବାଟ ତାକୁ କଢ଼ାଇଣନେଲା ॥ ପଛେଯାଏ ସାଧୁ ଆଗେ ଯାଇ ସେ କୁକୁର । ଦେଖାଇଲା ନାରୀ ତା'ର ଥିଲା ଯେଉଁ ଘର ॥ ସୌଦାଗର ଧନଯାକ ରଖି ସେଇଠାରେ । ଖଡ୍‌ଗ ଧରି ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରେ ପଶିଲା ସେ ଘରେ ॥ ଦେଖିଲା ସେ ନାରୀ ସେହି ପୁରୁଷ ସଙ୍ଗତେ ॥ ଆଲାପଇ ବସି ରସରଙ୍ଗେ ତୋଷଚିତ୍ତେ ॥ ଦେଖି ସାଧୁ ପ୍ରଜ୍ୱଳିତ ହେଲା କୋପାନଳେ । ଖଡ୍‌ଗ ଚୋଟ ପ୍ରହାରିଲା ପୁରୁଷ ସ୍କନ୍ଧରେ ॥ ତାହା ଦେଖି ଦୁଇକର ଯୋଡ଼ି ପ୍ରାଣଭୟେ । ସେ ସ୍ତ୍ରୀ କହିଲା ତାକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିନୟେ ॥ ମୋ'ଠାରେ କୋପ ନ କର ଆହେ ପ୍ରାଣପତି । ତୁମ୍ଭର ହୋଇଲା ଏବେ ଏ ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ॥ ଏହା କହି ଧନଯାକ ପେଡ଼ିରେ ଭରିଲା । ଗୁପତରେ କଟାମୁଣ୍ଡ ଲୁଚାଇ ଧଇଲା ॥ ସେ ପେଡ଼ିର ମଧ୍ୟେ ତାହା ରଖିଦେଲା ନେଇ । ସୌଦାଗର ସେ ବିଷୟ କିଛି ନ ଜାଣଇ ॥ କପଟୀ ନାରୀରକଥା ବୁଝଇ ତ କିଏ । ପକାଏ ସେ ଲୁହଁ ଲୁହଁ ଦି'ଆଖିରେ ଧୂଳି ॥ କାଟିପାଞ୍ଚ କଟାମୁଣ୍ଡ ରଖିଲା ପେଡ଼ିରେ । ପେଡ଼ି ମୁଣ୍ଡାଇ ସେ ଆପେ ଚାଲିଲା ମଝିରେ ॥ ସାଧୁ ଆଗେ ମଧ୍ୟେ ନାରୀ ପଛରେ କୁକୁର । ଏହିପରି ସେ ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିଲେ ସତ୍ୱର ॥ ସେ ପେଡ଼ିରୁ ଟୋପା ଟୋପା ପଡ଼ିଲା ରକତ । ଦେଖି ତାକୁ ଚାଟିଯାଏ କୁକୁର ତ୍ୱରିତ ॥ ଚାହିଁ ଯହୁଁ ନ ରହିଲା ରକତ ବିନ୍ଦୁର । କପଟୀ ରମଣୀ କଲା ମନରେ ବିଚାର ॥ କାଳ ହେଲା ଏ କୁକୁର ମୋ ପଛରେ ରହି । ମରାଇବି ଯାକୁ ଏବେ ଉପାୟ ରଚାଇ ॥ ଏହା ପାଞ୍ଚି ଥରି ଥରି ବୃକ୍ଷମୂଳେ ଗଲା । ମଳି ମଳି କହି ଗଛ ମୂଳରେ ବସିଲା ॥ ସୌଦାଗର ତା'ର ମାୟା ନ ପାରିଲା ଜାଣି । ପଚାରିଲା କାହିଁକି ଗୋ ବସିଲ ଧରଣୀ ॥ ସେ କହିଲା ଦେଖ ମୋତେ ହେଲା ବଡ଼ ଜର । କି କରିବି ଚାଲିବାକୁ ନାହିଁ ମୋର ବଳ ॥ ପଚାରିଲା ସାଧୁ ଏହା ଘୁଞ୍ଚିବ କପରି ।

ଏହା ଶୁଣି ଉତ୍ତରିଲା ବଟପୀ ଚଞ୍ଚୁଣ୍ଡ ॥ ପିଲାଦିନେ ବାପଘରେ ଏହି ଜ୍ୱର ହେଲା । କୁକୁର ରକତେ ବୈଦ୍ୟ ସ୍ନାନ କରାଇଲା ॥ ସେହିକ୍ଷଣି ଦେହୁ ମୋର ଗୁଡ଼ିଗଲା ଜ୍ୱର । ଆହେ ପ୍ରାଣପତି ଏବେ ସେହିକଥା କର ॥ ସୌଦାଗର ତା କଥାକୁ ସତ ବିଚାରିଲା । ଏଣେ ତେଣେ ବୁଲି ବୁଲି କୁକୁର ଖୋଜିଲା ॥ ଅପରେ କୁକୁର ଏକ ନ ପାଇଲା ତହିଁ । ନିଜ କୁକୁରକୁ ତହିଁ ହାଣିଲା ସେ ଯାଇ ॥ ସେ ରକତ ନେଇ ତା'ର ମୁଣ୍ଡେ ଅଜାଡ଼ନ୍ତେ । ଜ୍ୱର ଗୁଡ଼ି ପଳାଇଲା ଦେହରୁ ତ୍ୱରିତେ ॥ ଧଡ଼ପଡ଼ ହୋଇ ତହୁଁ ଉଠିଲା ଯୁବତୀ । ବୋଲେ ପ୍ରାଣନାଥ ଦେଖ ଆଉ ନାହିଁ ତାତି ॥ ପେଡ଼ିଟିକ ସେହିକ୍ଷଣି ମୁଣ୍ଡାଇ ମୁଣ୍ଡରେ । ପୂର୍ବ ପରି ଚାଲିଲା ସେ ପୁରୁଷ ପଛରେ ॥ କଟାମୁଣ୍ଡରୁ ରକତ ଟୋପା ଟୋପା ହୋଇ । ପେଡ଼ିତଳେ ଗଳିଆସି ଭୂଇଁରେ ପଡ଼ଇ ॥ ରାଜାର ସିପାହୀ ସେହି ବାଟେ ଯାଉଥିଲା । ରକତ ପଡ଼ିବା ଦେଖି ପଥ ଓଗାଳିଲା ॥ ପଚାରିଲା କ ରଖିଛୁ ଏ ପେଡ଼ିରେ ଭୁହି । ତାହା ଶୁଣି ସେ ବଟପୀ ଏମନ୍ତ କହଇ ॥ ତୁମ୍ଭେ ନିଜେ ଦେଖ ଏବେ ଫିଟାଇ ପେଡ଼ିକ । ଏହା କହି ଦେଖାଇଲା ଗ୍ଭଙ୍କୁଡ଼ିକୁ ଟେକ । ମୁଣ୍ଡ ଦେଖି ସେ ସିପାହୀ କୋପମାନ ହେଲା । କାହାର ଏ ମୁଣ୍ଡ ବୋଲି ଗର୍ଜି ପଚାରିଲା ॥ ଏହା ଶୁଣି କହେ ତାକୁ ସେ ବଟପୀ ନାରୀ । ମୋ ପତିକୁ ଖଡ଼୍ଗେ ଏ ଖଣ୍ଡ ହାଣିକରି ॥ ପୁଣି ମୋତେ ହାଣିବାକୁ ହୁଅନ୍ତେ ଉଦ୍ୟତ । ଭୟେ ଗୋଡ଼ ଧରି ମୁଁ ଯେ ହୋଇଲି ମୁକତ ॥ କହିଲି ନ ମାର ମୋତେ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଯିବି । ଦାସୀପଣେ ତୋ ପାଦରେ ସେବା କରୁଥିବି ॥ ଦାସୀ କରିବାକୁ ମତେ ନେଉଛି ସଙ୍ଗତେ । ଧର୍ମପରାୟଣ ତୁମ୍ଭେ ବିଚାର ହେ ଚିତ୍ତେ ॥ ଏହା ଶୁଣି ସେ ସିପାହୀ ନେଇ ସତ୍ୱରରେ । ସେ ଦୁହିଙ୍କୁ ବାନ୍ଧିନେଲା ରାଜା ସମୀପରେ । ଦେଖି ପଚାରିଲେ ରାଜା ତହିଁର

କାରଣ । କହଇ ରମଣୀ ତାଙ୍କୁ ଶୁଣ ନରଗଣ ॥ ଏହି ଖଣ୍ଡ ଗତ-ରାତେ ମୋ ଗୃହେ ପଶିଲା । ଖଣ୍ଡାଘାତରେ ମୋ ସ୍ୱାମୀର ମୁଣ୍ଡ କାଟି ଦେଲା ॥ ପୁଣି ମୋତେ ମାରିବାକୁ ଆସିବାର ବେଳେ । ଧାଇଁ ଯାଇ ପଡିଗଲି ତାହା ପାଦତଳେ ॥ କହିଲି ନ ମାର ମୋତେ ମୁଁ ଅବଳା ନାରୀ । କ ଯଶ ପାଇବ ଅବା ମୋତେ ମାରି କରି ॥ ସ୍ତ୍ରୀହତ୍ୟା ପାପ କପାଁ ବହିବଟି ଅଙ୍ଗେ । ତୁମ୍ଭର ମୁଁ ଦାସୀ ହୋଇ ଯିବି ପଛେ ସଙ୍ଗେ ॥ ତାହା ଶୁଣି ସଙ୍ଗେ ମୋତେ ଯାଉଅଛି ଘେନି । କର ନ୍ୟାୟ ତୁମ୍ଭେ ଧର୍ମ ଯାହା ନୃପମଣି ॥ ଏହା ଶୁଣି ସୌଦାଗର ବୋଇଲ ବଚନ । ଏହିମୋର ଭାର୍ଯ୍ୟା ମିଥ୍ୟା ନୁହଇ ରାଜନ ॥ ଯଦି ସତ୍ୟେ ଏହି ମୋର ଭାର୍ଯ୍ୟା ହୋଇଥିବ । ଦେଖ ମୋର କୁନ୍ତକୁଞା ପାଣିରେ ମରିବ ॥ ପୁଣିରାଜା ଆଗେ ପୂର୍ବକଥା ବୁଝାଇଲା । ତୁଣ୍ଡେ ଧରି କୁନ୍ତକୁଞା ପାଣି ଫିଙ୍ଗି ଦେଲା ॥ ପଡ଼ନ୍ତେ ସେ ପାଣି ଦେହୁ ପ୍ରାଣ ଗଲା ଛୁଡ଼ି । ପଡ଼ିଗଲା ଭୂତଳରେ ଶବ ମୁହଁମାଡ଼ି ॥ ଏହା ଦେଖି ନରପତି ମନେ ଭୟ କଲେ । ସିଦ୍ଧପୁରୁଷ ଏ ଶବ ମୁକୁଳାଇ ଦେଲେ ॥ ସେହି ସୌଦାଗର ମୁହିଁ କାକ ଦେହ ପାଇ । ଏହି ବନେ ରହିଅଛି ଜାଣ ନରସାଇଁ ॥ ସ୍ତ୍ରୀଜାତି ଅବିଶ୍ୱାସୀ ତାହାଙ୍କ ବଦନ । ନଶୁଣିବ କଦାଚିତେ ସତ୍ୟ ମୋ ବଚନ ॥ ବକର ମୋହର ସବୁ ଶୁଣିଲ ଚରିତ । କେ ରହିବ ଏ ବନରେ କହ କରି ତଥ୍ୟ ॥ ମୌନାବତୀ ହାର ଥାଇ କହଇ ବେତାଳ । ବକ ବନେ ରହିବାର ଉଚିତ ବଗୁର ॥ ଏହା ଶୁଣି ମୌନାବତୀ ଉଠି ଶିର ଝୁଣି । ବୋଇଲା ମୋ ହାର ହୋଇ କହୁ ମିଥ୍ୟାବାଣୀ ॥ ବକ ଯାଉ ଦୂର ହୋଇ ରହୁ ଥାଉ କାକ । ସ୍ତ୍ରୀଜାତି ଅବିଶ୍ୱାସୀ ଶାସ୍ତ୍ରେ ଅଛି ବାକ୍ୟ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଶୁଣି ଆନନ୍ଦ ମନରେ । କହିଲେ ସେ ମୌନାବତୀ ସଖୀଙ୍କି ସଧୀରେ । ଶୁଣିଲ ତ ତୁମ୍ଭେମାନେ ବସି

ଏହିଠାରେ । ମୌନାବତୀ କହିବାର କଥା ଗୃହିଥରେ ॥ ଚତୁର୍ଥ ପ୍ରହର ଏବେ ହେଲା ସମାପନ । ପୁଣି କହଁ। ମୌନାବତୀ ହୋଇଲା ମଗନ ॥ ହୋଇଲା ତ ଏବେ ତା'ର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପୂରଣ । ମାଳା ଧରି କରୁ ଏବେ ମୋତେ ସେ ବରଣ ॥ ଅଥବା ତା ମନେ ଆଉ କିଛି କଥା ଥିଲେ । ପଚାରି ସଖୀଏ କହ ତୁମ୍ଭେ ମୋତେ ଭଲେ ॥ ତାହା ଶୁଣି ମୌନାବତୀ ସଖୀଙ୍କି କହଇ । ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯାଅ ତାଙ୍କୁ କହିବ ବୁଝାଇ ॥ ମୋ ଆଗରେ ଯେଉଁ ଗୁଗୀ ବନ୍ଧା ହୋଇଅଛି । ସବୁ ସମୟରେ ତାଙ୍କୁ ଭୁତ ଲଗିଅଛି ॥ ସେ ଗୁଗୀକ ଦୁହିଁ କରି ଆଣି କ୍ଷୀର ଦେଲେ । ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପୂରଣ ହେବ ବରିବି ମୁଁ ଭଲେ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ତାହା ଶୁଣି ତୋଷ ମନେ । ତାଳ ବେତାଳଙ୍କୁ ଡୋଇଲେ ସେ ଗୋପନେ ॥ ତାଳ ବେତାଳ ଗୁଗୀର ମୁଖକୁ ଧଇଲେ । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ନିଜେ ବସିଣ ଦୁହିଁଲେ ॥ ମୌନାବତୀ ପାଶେ ନେଇ ଦେଲେ ସଦ୍ୟ କ୍ଷୀର । କ୍ଷୀର ଦେଖି ମୌନାବତୀ ହେଲା ଚମତ୍କାର ॥ ମନେ ବିଚାରିଲା ବରମାଳା ଦେବା ପାଇଁ । ନିଜ ସଖୀମାନଙ୍କୁ ସେ କହିଲା ବୁଝାଇ ॥ ନିସ୍ତରେ ଏ ରସିକଙ୍କୁ କେଉଁ ଦେଶେ ଘର । କାହାର କୁମର ପୁଣି କି ନାମ ତାଙ୍କର ॥ ନ ଜାଣିଲେ କୁଳଗୋତ୍ର ତାହାଙ୍କୁ କିପରି । ଦେବି ବରମାଳା ରାଜକନ୍ୟା ହୋଇକରି ॥ ବୋଇଲେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ଶୁଣ ମୌନାବତୀ । ଉଜ୍ଜୟିନୀ ନଗରେ ଆମ୍ଭେ ଅଟୁ ନରପତି ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ନାମେ ଜଗତେ ବିଦିତ । ଗନ୍ଧର୍ବ ଗନ୍ଧର୍ବସେନଙ୍କର ଆମ୍ଭେ ସୁତ ॥ ଏହା ଶୁଣି ମୌନାବତୀ ଉଠିଲା ହରଷେ । ଗଳେ ମାଳା ଦେଇ ହସ୍ତ ଧଇଲା ସୁହାସେ । ବସାଇଲା ନେଇ ତାଙ୍କୁ ନିଜ ଆସନରେ । ଆପେ ବସିଲା ତାଙ୍କର ବାମପାର୍ଶ୍ୱରେ ॥ ତାମ୍ବୁଳ ବିଡ଼ିଆ ଦେଇ ଯୋଡ଼ ବେନି କର । ବୋଲେ ଦୋଷ କ୍ଷମାକର ଅହେ

ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର ॥ ସ୍ୱଭାବରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି ଅଳ୍ପ ବୁଦ୍ଧି ମୋର । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଚହ୍ନିବା ପାଇଁ କାହିଁ ଶକ୍ତି ମୋର ॥ ପୂର୍ବ ଭାଗ୍ୟ ଥିଲା ଆଜ ପାଇଲି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ । ଘଟାଇଲା ବିଧି ଜାଣି ମୋହର ଚିତ୍ତକୁ ॥ ଏହା କହି ମନ୍ଦ-ହାସ କରଣ ଉଠିଲା । ଅଧର ପାନର ଆଣି ନୃପଙ୍କୁ ସିଞ୍ଚିଲା ॥ ତାଙ୍କ ଭାବ ଜାଣି ସଖୀମାନେ ଉଠିଗଲେ । ରତିରସେ ଦେହଜନ ପ୍ରମୋଦ ଲଭିଲେ ॥ ଏହିପରି ନୃପ ତହିଁ ରହି କେତେ ଦିନ । ଯିବାପାଇଁ ନିଜ ରାଜ୍ୟେ କଳାଇଲେ ମନ ॥ ମୌନାବତୀ ମୌନ ଭାର୍ଗି ସଙ୍ଗତରେ ନେଲେ । ଉଜ୍ଜୟିନୀ ନଗରେ ଯଥାକାଳେ ପହୁଞ୍ଚିଲେ ॥ ଶୁଣିଲ ତ ଭୋଜରାଜ ତାଙ୍କର ଚରିତ । କେତେ ଗୁଣବନ୍ତ ଥିଲେ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ॥ ତାଙ୍କପରି ଗୁଣବାନ ଯେବେ ତୁମ୍ଭେ ହେବ । ତେବେ ଆସି ଏହି ସିଂହାସନରେ ବସିବ ॥ ଏହା କହି ସେ ପୁତ୍ତଳି ସ୍ୱର୍ଗେ ଚଳିଗଲା । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ ଏହା ଗୀତରେ କହିଲା ॥

———

ଷଷ୍ଠ ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ତହୁଁ କେତେଦିନ ପରେ ଭୋଜ ନରପତି । ସିଂହାସନେ ବସିବାକୁ ବଳାଇଲେ ମନ ॥ ଦେବ ଦ୍ୱିଜ ପୂଜା ସାରି କଲେ ହୋମଦାନ । ସିଂହାସନ ନିକଟକୁ କଲେ ସେ ଗମନ ॥ ବସିବାକୁ ତାହାପରେ ଉଠନ୍ତେ ସେ ଯାଇ । ଷଷ୍ଠ ପୁତ୍ତଳି ତାହାଙ୍କୁ କହିଲା ବୁଝାଇ ॥ ଶୁଣ ଆହେ ଭୋଜନୃପ ବଚନ ମୋହର । ବସନ୍ତି ଏ ସିଂହାସନେ ବିକ୍ରମ ମିହିର ॥ ତାଙ୍କ ସମ ତୁମ୍ଭେ ହୁଅ ଯାଇ ଏବେ ଆଗ । ପଛେ ଆସି ସିଂହାସନେ ବସି କର ଭୋଗ ॥ ଏହା ଶୁଣି ପଚାରିଲେ ଭୋଜ ନରେଶ୍ୱର । ଜାଣିଥିଲେ ତାଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି କହ ମୋ ଆଗର ॥ ଶୁଣି ବୋଲେ ସେ ପୁତ୍ତଳି ଆହେ ନରସାଇଁ । କହିବି

ବୁଝାଇ ଯାହା ଜାଣିଅଛୁ ମୁହିଁ ॥ ତାହାଙ୍କର ଭାର୍ଯ୍ୟା ନାମ ଅଟଇ ଭାନୁମତୀ । ସୁଲକ୍ଷଣୀ ରୂପବତୀ ପୁଣି ମହାସତୀ ॥ ରୂପେ ତା'ର ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ବିକ୍ରମ ମହ୍ୱର । ତା ପାଶରୁ ଢବାକଣି ନୋହିଲେ ଅନ୍ତର । ସବୁବେଳେ ଅନ୍ତଃପୁର ଭିତରେ ରହିଲେ । ଏହା ଦେଖି ପାତ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ସବୁ ବିଚାରିଲେ ॥ ସର୍ବଦା ନୃପତି ଯେବେ ଥିବେ ଅନ୍ତଃପୁରେ । କପଟ କରିବା ଆମ୍ଭେ ବିଚାର ଦେଖଣରେ ॥ ଏହା ଭାବି ନୃପତିଙ୍କି ଆଣିଲେ ଡକାଇ । କର ଯୋଡ଼ି ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ କହିଲେ ବୁଝାଇ ॥ ଆପଣ ତ ସବୁବେଳେ ଥିବେ ଅନ୍ତଃପୁରେ । ମନ୍ତ୍ରୀ କରିବେ ହେ ରାଜ୍ୟ ରକ୍ଷା କି ପ୍ରକାରେ ॥ ଭାନୁମତୀ ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି ଗୋଟିଏ କରାଅ । ସିଂହାସନ ପାଶେ ରଖି ତାକୁ ଦେଖୁଥାଅ ॥ ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ବଚନ ନୃପ ସତ ବିଚାରିଲେ । ହେଉ ପ୍ରତିରୂପ ଏକ ଗଢ଼ାଅ ବୋଇଲେ ॥ ତାହା ଶୁଣି ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଡକାଇ ବିଜ୍ଞାଣି । ଭଣ୍ଡାରରୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣରତ୍ନ ଦେଲେ ତାକୁ ଗଣି ॥ ବୋଇଲେ ସେ ଭାନୁମତୀ ରୂପଟି ଗଢ଼ିବ । କେଉଁଠାରେ କିଛୁ ଊଣା ଅଧିକ ନୋହିବ ॥ ଏହା ଶୁଣି ସେ ବିଜ୍ଞାଣି ସୁନାତକ ନେଲା । ଅତିଯତ୍ନେ ଭାନୁମତୀ ମୂରତି ଗଢ଼ିଲା ॥ ରାଜସଭା ମଧ୍ୟେ ନେଇ ଥୋଇଲା ତାହାକୁ । ଦେଖି ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଜଣା କରିଲେ ରାଜାଙ୍କୁ ॥ ତାହା ଶୁଣି ନରପତି ସଭାକୁ ଆସିଲେ । ମୂର୍ତ୍ତିଟିକୁ ଦେଖି ସଭାଜନେ ପଚାରିଲେ ॥ ଭାନୁମତୀ ରୂପ ସଙ୍ଗେ ହେଲା କି ସମାନ । କହ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ପାଉଛି କି ମନ ॥ କହିଲେ ସକଳେ ଶୁଣି ସମାନ ହୋଇଲା । ଧନ୍ୟ ଏ ବିଜ୍ଞାଣି ଅତି ଯତନେ ଗଢ଼ିଲା ॥ ବୋଇଲେ ନୃପତି ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ଅଟଇ । ସର୍ବଗୁଣେ ଭାନୁମତୀ ସମ ଅଛି ହୋଇ ॥ ବରରୁଚି ନାମେ ଥିଲେ ପଣ୍ଡିତ ଶେଖର । ସରସ୍ୱତୀ ପୁତ୍ର ସେହୁ ବିଦ୍ୟାର ସାଗର ॥ ସହୁଁ ଭଲ ହେଲା ବୋଲି କହିଲେ ସମସ୍ତେ । ହେଲା ନାହିଁ କହି ମଥା ହଲାଇଲେ ଆସ୍ତେ ॥ ରଙ୍ଗ କଳା

ବନକକୁ ଧରି ଶିଳ୍ପକାର । ଛୁଡ଼ା ହୋଇଥିଲା ମୌନଭାବେ ସେ ଠାବର ॥ ବରରୁଚ କହିବାର କର୍ଣ୍ଣରେ ଶୁଣିଲା । କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ସଭାମଧ୍ୟେ ଏପରି କହିଲା ॥ ଭାନୁମତୀ ଭୁଲେ ଯେବେ ନୋହିବ ଏ ସମ । ନ ଧରିବ ବନକ ମୁଁ ଏ ମୋର ନିୟମ । ଏହା କହି ଧରିଥିବା ବନକ ପାଟକୁ । ଫିଙ୍ଗିଦେଲା କୋପକରି ପଣ୍ଡିତ ଆଗକୁ ॥ ତଳେ ପଡ଼ି ସେ ପାଟଟି ଗୁଣ୍ଡ ହୋଇଗଲା । କାଳଛିଟା ସେ ମୂର୍ତ୍ତିର ଜାନୁରେ ପଡ଼ିଲା ॥ କଳାଜାଇ ପରି ଚିହ୍ନ ଦିଶିଲା ସୁନ୍ଦର । ବୋଲନ୍ତି ଯେ ବରରୁଚ ହୋଇଲା ଏଥର ॥ ତାହା ଶୁଣି ସଭାଲୋକେ ହୋଇଲେ ଚକିତ ॥ ଦେଖିଛନ୍ତି ରାଣୀଙ୍କର ଉରୁ ଏ ନିଶ୍ଚିତ ॥ ନରପତି ଶୁଣି ପୁଣି ହେଲେ ଅତି ରୁଷ୍ଟ । ବୋଇଲେ ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନିଶ୍ଚେ ବଡଦୁଷ୍ଟ ॥ ସୁପଣ୍ଡିତ ବୋଲି ରଖିଥିବାରୁ ପାଶରେ । ମହତ୍ତ୍ୱ ସାରିଲା ବସି ଆମ୍ଭର ସଭାରେ ॥ ମୁଖ ଯାର ମୋଟେ ଆଉ ଦେଖିବି ନ ଯୋଗାଇ । ଏହାଭାବି ଆଜ୍ଞାଦେଲେ କଟୁଆଳ ରାଇ ॥ ଏ ଦୁଷ୍ଟକୁ ଏଥୁ ବେଗେ ଧରି ଘେନିଯିବୁ । ଶ୍ମଶାନ ମଧ୍ୟକୁ ନେଇ ମସ୍ତକ ଛେଦିବୁ ॥ ବିଳମ୍ବ କରିବା ଆଉ ନାହିଁ ପ୍ରୟୋଜନ । ଆଜ୍ଞା ମାତ୍ରେ କଟୁଆଳ କରିଲା ଗମନ ॥ ବରରୁଚ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ବାନ୍ଧି ଦଉଡ଼ିରେ । ଟାଣି ନେଇ ପହଞ୍ଚିଲା ଶ୍ମଶାନ ଭିତରେ ॥ ସେଠାବରେ ତାହାଙ୍କୁ ସେ ଦେଲା ପିଟାଇଣ । ତତ୍ତେ ଦୟା ବହି ପୁଣି ଭାଷିଲା ବଚନ ॥ ଶୁଣ ଅହେ ବିପ୍ର ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ସୁପଣ୍ଡିତ । ତୁମ୍ଭ ପ୍ରାଣ ନାଶିବାକୁ ଚିତ୍ତ ନାହିଁ ହାତ ॥ ଛାଡ଼ି ଦେଉଅଛୁ ତୁମ୍ଭେ ଏଠାରୁ ପଳାଅ । ଅନ୍ୟ ଦେଶେ ଲୁଚି ପ୍ରାଣ ଘେନି ରହିଥାଅ ॥ ଏହା କହି ଛାଡ଼ିଦେଲା ତାଙ୍କୁ ସେଠାବରେ । ବରରୁଚ ପଳାଇଲେ ଜବନ ଆତୁରେ ॥ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗୃହରେ ଲୁଚି ରହିଲେ ସେ ଯାଇ । କୁକୁରଟେ କଟୁଆଳ କାଟି ରକ୍ତ ନେଇ ॥ ନୃପତି ଛାମୁରେ ଯାଇ ତାହା ଦେଖାଇଲା ॥ ଦେଖି

ତାହା ରାଜାଙ୍କର ମନେ କଷ୍ଟ ହେଲା ॥ ବସୁଣିଲେ ମୋ ସମାନେ ନାହିଁ ପାପୀ ଆଉ । କ୍ରୋଧବଶେ ଏହା କଲ ନିସ୍ତରିବ କାହିଁ ॥ ଏହାପରେ କଥାଶୁଣ ଭୋଜନରବର । ଦିନକରେ ବସମାର୍କ ରାଜାଙ୍କ କୁମର ॥ ଶିକାର କରିବା ଲାଗି ବନ ମଧ୍ୟେ ଗଲେ ॥ ଘୋଡ଼ା ହାତୀ ସେନ୍ୟସବୁ ସଙ୍ଗତରେ ନେଲେ ॥ ଯାଇଁ ଘୋର ବନମଧ୍ୟେ ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ । ଗଡ଼କରି ଜଗାଇଲେ ସୈନ୍ୟ ଚତୁପାଶ ॥ ଅନ୍ୟହରେ ରାଜପୁତ୍ର ତୁରଙ୍ଗ ପିଠିରେ । ବସି ସ୍ଥିର ଦୃଷ୍ଟିଦେଲେ ଈନୁଙ୍କ ଉପରେ ॥ ଜଗି ରହିଥିଲେ ନୃପସୁତ ଯେଉଁ ଘାଟେ । ପଳାଇଲା ମୃଗଶିଶୁଟିଏ ସେହି ବାଟେ ॥ ନୃପସୁତ ତାହା ପଛେପଛେ ଗୋଡ଼ାଇଲେ । ବୁଲି ବୁଲି ସୈନ୍ୟମାନେ ଭେଟ ନ ପାଇଲେ । ବିରସ ବଦନେ ସର୍ବେ ବାହୁଡ଼ିଲେ ଘରେ । ଏକା ହୋଇ ରାଜପୁତ୍ର ରହିଲେ ବନରେ ॥ ଖୋଜି ଖୋଜି ମୃଗଶିଶୁ ନ ପାଇଲେ କାହିଁ । ଏ ସମୟେ ରବି ଅସ୍ତ ହୋଇଗଲେ ତହିଁ ନୃପସୁତ ରାତ୍ର ହେବା ଦେଖି ଭୟ କରି । ଚଢ଼ିଲେ ବୃକ୍ଷରେ ଯାଇଁ ଘୋଡ଼ାରୁ ଓହ୍ଲାଇ ॥ ଫିଟିବାରୁ ଘୋଡ଼ା ତହୁଁ ଘରେ ପଳାଇଲା । ଆପଣା ଶାଳରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ॥ ଏଥିଅନ୍ତେ ହେଲା ଯାହା ଶୁଣ କହିବଇଁ । ଭାଲୁ ଏକ ବାଘ ଦେଖି ପଳାଇ ଆସଇ ॥ ପ୍ରାଣ ଆତୁରରେ ଭାଲୁ ତରସ୍ତ ହୋଇଲା । ନୃପସୁତ ଥିବା ଗଛ ଉପରେ ଉଠିଲା ॥ ଦେଖିଲା ସେ ନର ଏକ ବସିଅଛି ତହିଁ । ଦେଖି ତାକୁ ଭାଲୁ କହେ ଭୟ କରୁଛ ନାହିଁ ॥ ମୋହଲାଗି ତୁମ୍ଭେ ମନେ ନହୁଁ କେବେ ଭୀତ । ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭେ ଆଜଠାରୁ ହୋଇବା ମଇତ୍ର ॥ ରାତ୍ରଯାକ ଦୁଇମିତ ସୁଖେ ରହିଥିବା । ପ୍ରଭାତ ହୋଇଲେ ନିଜ ନିଜ ସ୍ଥାନେ ଯିବା ॥ ଅଙ୍ଗୀକାର କଲା ତାହା ଶୁଣି ରାଜପୁତ୍ର । ଧର୍ମ ସାକ୍ଷୀ କରି ଦୁହେଁ ହୋଇଲେ ମଇତ୍ର ॥ ଏହା ଦେଖି ବାଘ ଗଛ ମୂଳରେ ବସିଲା । କେତେ

ଗୋଟେ ପଡ଼ିଗଲେ ଖାଇବ ଭାବିଲା ॥ କେତେକ୍ଷଣ ଗଲାପରେ କହେ ରାଜପୁତ୍ର । ବଡ଼ ନିଦ ଲାଗୁଅଛି ମୋ ଆଖିକି ମିତ୍ର ॥ ଏହା ଶୁଣି ଭାଲୁ ବୋଲେ କିଛି ଭୟ ନାହିଁ । ଶୁଅ ତୁମ୍ଭେ ମୋ ଜଙ୍ଘରେ ମୁହିଁ ଥିବି ଚାହିଁ ॥ ସୁଖେ ଯାଇଁ ରାଜପୁତ୍ର ନିଦରେ ଶୋଇଲା । ଦେଖି ତାକୁ ତଳୁ ବାଘ ଭାଲୁକୁ କହିଲା ॥ ଶୁଣ ଆରେ ଭାଲୁ ତୋତେ କିଛି ଜଣା ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ ସଙ୍ଗରେ ମିତ୍ର ହୋଇଛୁ କପାଇଁ ॥ ଏ ଗୋଡ଼ଆ ଜନ୍ତୁକୁ ତୁ କରିଛୁ ବିଶ୍ୱାସ । ମୁଁ ଗଲେ ସକାଳେ ତୋତେ କରିବ ବିନାଶ ॥ ପାଇଅଛୁ ଭଲଯୋଗ ଶୋଇଛି ନିଦରେ । ପେଲିପକା ଖାଇଦେବି ତାକୁ ମୁଁ ଏଠାରେ ॥ ଆନନ୍ଦରେ ପଳାଇବି ଖାଇ ତାକୁ ମୁହିଁ । ରାତ୍ର ଶେଷେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ରହିଯିବୁ ତୁହି ॥ ତାହା ଶୁଣି ଭାଲୁ କହେ ଶୁଣ ଆହେ ବାଘ । ତୋ ବୋଲରେ ଧର୍ମକୁ ମୁଁ କରିବି ଲାଘବ ॥ ଧର୍ମସାକ୍ଷୀକରି ମିତ୍ର ହୋଇଅଛି ସେହି । ଅବିଶ୍ୱାସ କଲେ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହୀ ମୁଁ ହେବଇଁ ॥ ବିଶ୍ୱାସଘାତୀର ସୁଖ ନାହିଁ ଇହ-ଲୋକେ । ମଲେ ମଧ୍ୟ ପରଲୋକେ ପଡ଼ଇ ନରକେ ॥ ତାହା ଶୁଣି ବାଘ ତହିଁ ଆରବେ ବସିଲା । କେତେକ୍ଷଣେ ରାଜପୁତ୍ର ନିଦରୁ ଉଠିଲା ॥ ଭାଲୁ ବୋଲେ ଆହେ ମିତ୍ର ଶୋଇଅଛି ମୁହିଁ । ବସିଥାଅ ସାବଧାନେ ତୁମ୍ଭେ ଚେତା ରହି ॥ ଶୁଣି ରାଜପୁତ୍ର ବୋଲେ ହେଉ ସେହିପରି । ଶୋଇଲା ଭଲ୍ଲୁକ ବୃକ୍ଷେ ନଖ ଛନ୍ଦିକରି ॥ ପୂର୍ବରୁ ତ ବାଘକଥା ଜାଣିଥିଲା ସେହି । ସେଥିଲାଗି ତା ଆଖିକୁ ନିଦ ନ ଆସଇ ॥ ଆଖି ବୁଜି ଢୁଲୁ ଢୁଲୁ ହୋଇଲା ମିଛରେ । ଦେଖି ଏହା ବାଘ ବୋଲେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଖରେ ॥ ଶୁଣରେ ମାନବ ଯାହା କହୁଅଛି ମୁହିଁ । ପୀରତି ତୁ ଭାଲୁ ସଙ୍ଗେ କରୁ କାହିଁପାଇଁ ॥ ଭାଲୁ ଅଟେ ବନଜନ୍ତୁ ନଖ ଥିବା ଜୀବ । କପଟ ମନୁଷ୍ୟଠାରେ ପୀରତି ରଖିବ ॥ ଡରି ମୋତେ ରହିଅଛି ତୋପାଖରେ ଯାଇ । ସେହି ହେତୁ ତୋତେ କିଛି କରିପାରୁ

ନାହିଁ ॥ ମୋହ ବାଟେ ଯିବ ମୁହିଁ ସକାଳୁ ଉଠିବ । ନିଶ୍ଚିନ୍ତରେ ଖାଇ ତୋତେ ବଣରେ ପଶିବ ॥ ମନମଧ୍ୟେ ବିଚାରି ତୁ ମୋହର କଥାକୁ । ପେଲିଦିଅ ତଳକୁ ମୁଁ ଖାଇଦେବ ତାକୁ ॥ ଖାଇ ତାକୁ ଆନନ୍ଦରେ ପଳାଇବ ମୁହିଁ । ନିରାପଦେ ପ୍ରଭାତରୁ ଉଠିଯିବୁ ତୁହି ॥ ରାଜପୁତ୍ର ବାଘ କଥା ସତ ବିଚାରିଲା । ସେ ଭାଲୁକୁ ଧରି ଆଣ୍ଟେ ତହୁଁ ପେଲିଦେଲା ॥ ବୃକ୍ଷେ ନଖ ମାରି ଭାଲୁ ରହିଥିଲା ଦୃଢ଼େ । ପେଲିବାରୁ ରାଜପୁତ୍ର ନ ଦୁଝିଲା ଦାଢ଼େ ॥ ଉଠି ବୋଲେ ଆରେ ମୂଢ଼ କେଡ଼େ କର୍ମ କଲୁ । ମୋ ବିନାଶ ପାଇଁ ବୃକ୍ଷୁଁ ପେଳି ଦେଉ-ଥିଲୁ । ତୋତେ ପେଳିବାକୁ ବାଘ ଆରୁ ଥିଲା କହି । ପେଲିଥିଲେ ଜୀବନରେ ଥାଆନ୍ତୁ କି ତୁହି ॥ ଅବିଶ୍ୱାସୀ ନର ତୋତେ ହେଉ ରେ ଧିକ୍‌କାର । ନାଶ କଲେ ତୋତେ ହେବ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହ ମୋର । ଏହା କହି ଭାଲୁ ତାର ଜିଭ ଟାଣି ନେଲା । ସସେମିରା ଚାରିଗୋଟି ଅକ୍ଷର ଲେଖିଲା ॥ ବୋଇଲା ସେ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହ ଫଳ ଏବେ ପାଅ । ସବୁବେଳେ ସସେମିରା ବୋଲି ଜପୁଥାଅ ॥ ରାତ୍ର ପାହି ଏ ସମୟେ ଦିଶିଲା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ । ପଳାଇଲା ବ୍ୟାଘ୍ର ତହୁଁ ଛାଡ଼ି ବୃକ୍ଷମୂଳ ॥ ବୃକ୍ଷରୁ ଓହ୍ଲାଇ ଭାଲୁ ଗଲା ନିଜସ୍ଥାନେ । ରାଜପୁତ୍ର ସସେମିରା ଜପି ବୁଲେ ବନେ ॥ ବୁଲି ବୁଲି ନିଜ ଦେଶେ ହେଲା ପରବେଶ । ପଚାରିଲେ ଅନ୍ୟ କିଛି ନ କହଇ ଭାଷ ॥ ସସେମିରା କହି କହି ବାଇ ପରି ବୁଲେ । ପୁତ୍ରର ଏପରି ଦଶା ନୃପତି ଦେଖିଲେ ॥ ଚିକିତ୍ସକମାନଙ୍କୁ ସେ ଡକାଇ ସତ୍ୱର । ଦେଲେ ଔଷଧି ନାନାବିଧ ଉପଚାର ॥ ତହିଁରେ ସେ ରୋଗ ମୋଟେ ନୋହିବାରୁ ଶାନ୍ତ । ଜ୍ୟୋତିଷ ଡକାଇ ରାଜା କଲେ ଗ୍ରହ ଶାନ୍ତ ॥ ତଥାପି ସେ ପାଗଳାମି ଭଲ ନ ହୋଇଲା । ସସେମିରା ଭିନ୍ନ ଆଉ କିଛି ନ କହିଲା ॥ ତାହା ଦେଖି ମନଦୁଃଖେ କହିଲେ ନୃପତି । ଏ ବିପଦ ବେଳେ ବରରୁଚି ଥିଲେ ଏଥି ॥ ଏହାର

କାରଣ ଜାଣି କରନ୍ତେ ଉପାୟ । ମନ୍ଦପଣେ ତାହାଙ୍କୁ ମୁଁ କରିଅଛି କ୍ଷୟ ॥ କାଳିଦାସ ତାହା ଶୁଣି କହିଲେ ସ୍ୱଧୀରେ । ଲୁଚି ରହିଛନ୍ତି ବରରୁଚି ଗୁପତରେ ॥ ସରସ୍ୱତୀପୁତ୍ର ସେହୁ ତାଙ୍କୁ କେ ମାରିବ । ମିଥ୍ୟା ନୁହଇ ଏ କଥା ଜାଣ ନରଦେବ ॥ ଘୋଷଣା ଦିଅାଅ ତାଙ୍କ ତଥ୍ୟ ମିଳି ଜଣା । ଅବଶ୍ୟ କହିବେ ସେହୁ ଏଥିର ଘଟଣା ॥ କାଳିଦାସ କଥା ରାଜା ସତ୍ୟ ବିଚାରିଲେ । ସେହିକ୍ଷଣି ନିଜ ରାଜ୍ୟ ନାଗରି ପିଟିଲେ ॥ ପୁତ୍ରକୁ ଆମ୍ଭର ଯେହୁ ଭଲ କରିଦେବ । ଯେତେ ଇଚ୍ଛା ତେତେ ଧନ ଆମ୍ଭଠାରୁ ନେବ ॥ ଲୁଚି ରହିଥିଲେ ବରରୁଚି ଯାହା ଘରେ । ଏହା ଶୁଣି ସେ ବିପ୍ରକୁ କହିଲେ ଗୁପ୍ତରେ ॥ ଆହେ ବିପ୍ର କହ ତୁମ୍ଭେ ରାଜା ଆଗେ ଯାଇ । ପୁତ୍ରବଧୂ ମୋର ପ୍ୟାର ଉପାୟ ଜାଣଇ ॥ ବସ୍ତ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ଘର କରିଦେବ ଯେବେ । ସଙ୍ଗେଘେନି ତାଙ୍କୁ ମୁହିଁ ଆଣିବି ସେଠାବେ ॥ ସେ ଭିତରେ ରହି ସବୁ ବୁଝିବ କାରଣ । ରାଜକୁମାରଙ୍କ ରୋଗ ଦେବ ଛଡ଼ାଇଣ ॥ ଯେବେ ସେହିପରି ରାଜା କରିଦେବେ ଘର । ଆରୋଗ୍ୟ କରିବ ନିଶ୍ଚେ ପୁତ୍ରକୁ ତାଙ୍କର ॥ ଏହା ଶୁଣି ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶୀଘ୍ରେ ଚଳିଗଲା । ନରପତି ଆଗେ ସେହିମତି ଜଣାଇଲା ॥ ଶୁଣି ବିପ୍ର କଥା ରାଜା କଲେ ବସ୍ତ୍ରଘର । ସ୍ତ୍ରୀ ବେଶେ ବରରୁଚି ମିଳିଲେ ସେଠାର ॥ ଅଣାଇଲେ ନିଜ ପାଶେ ରାଜକୁମରକୁ । ବୋଇଲେ ଅର୍ଥ କର ମୁଁ ପଢ଼ିବା ଶ୍ଳୋକକୁ ॥

ସଦ୍ଭାବ ପ୍ରତିପନ୍ନାନାଂ ବଞ୍ଚନେ କା ବିଦଗ୍ଧତା ।
ଅଙ୍କମାରୁହ୍ୟ ସୁପ୍ତାନଂ ହନ୍ତୁଃ କିଂ ନାମ ପୌରୁଷଂ ॥

ମିତ୍ରଭାବ କରି ତୁମ୍ଭେ ଗଲ ସହିତରେ । ରହିଥିଲ ଦୁହେଁ ବୃକ୍ଷେ ବାଘର ଭୟରେ ॥ ବିଶ୍ୱାସରେ ଭାଲୁ ତୁମ୍ଭ କୋଳେ ଥିଲା ଶୋଇ । ବୋଲାଇଲ କି ଚତୁର ତାକୁ ପେଲି ଦେଇ ॥ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହୀ

ହେଲ ନାଶ ଗଲ ପଉରୁଷ । ତାହା ଶୁଣି ସକାଉକୁ ଗୁରୁ ରାଜଶିଷ୍ୟ ॥ ସେମିରା ସେମିରା ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରିଲା ପଦ୍ମ । ବରରୁଚି ଏହି ଶ୍ଲୋକ ଶୁଣାଇଲେ ତହୁଁ ॥

ସେତୁବନ୍ଧେ ପ୍ରୟାଗେ ଚ ଗଙ୍ଗାସାଗରସଙ୍ଗମେ ।
ବ୍ରହ୍ମହା ମୁଚ୍ୟତେ ପାପୈର୍ମିତ୍ରଦ୍ରୋହୀ ନ ମୁଚ୍ୟତେ ॥

ସେତୁ ବନ୍ଧ ପ୍ରୟୋଗ ବା ସମୁଦ୍ରସଙ୍ଗମ । ପୁଣ୍ୟତୀର୍ଥମାନଙ୍କେ ଏ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉତ୍ତମ ॥ ସେହି ତୀର୍ଥେ ସ୍ନାନ କଲେ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟାକାରୀ । ଛୁଟିଯାଏ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ତା ଦେହରୁ ବାହାରି । ମିତ୍ରଦ୍ରୋହୀ ସେ ତୀର୍ଥରେ ଶତେବାର ସ୍ନାନ । କଲେ ମଧ୍ୟ ପାପତାର ନୁହଇ ମୋଚନ ॥ ଧର୍ମ ସାକ୍ଷୀ କରି ଭାଲୁ ସଙ୍ଗେ ହେଲ ମିତ୍ର । ବାଘ କଥା ଶୁଣି ନଷ୍ଟ କଲ ହେ ଚରିତ୍ର ॥ ମିତ୍ରଦ୍ରୋହଠାରୁ ବଳ ପାପ ଆଉ ନାହିଁ । ତାହା ତୁମ୍ଭେ ଆଚରିଲ ରାଜପୁତ୍ର ହୋଇ ॥ ଶୁଣିଣ ସଲଜ୍ଜେ ସେହୁ ପୋତିଲା ବଦନ । ସସେ ଗୁଡ଼ି ମିରା ମିରା କଲା ଉଚ୍ଚାରଣ ॥ ତାହା ଦେଖି ବରରୁଚି ବୋଲନ୍ତି କୁମର । ପଢ଼ୁଛି ଅପର ଶ୍ଲୋକ ଅର୍ଥ ହେତୁ କର ॥

ମିତ୍ରଦ୍ରୋହୀ କୃତଘ୍ନଶ୍ଚ ଯେ ଚ ବିଶ୍ୱାସଘାତକାଃ ।
ତେ ନରା ନରକଂ ଯାନ୍ତି ଯାବଚ୍ଚନ୍ଦ୍ର ଦିବାକରୌ ॥

ମିତ୍ରଦ୍ରୋହୀ କୃତଘ୍ନ ଯେ ବିଶ୍ୱାସଘାତକ । ମହାପାପୀ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଏ ତିନିଜଣଯାକ ॥ ଏହି ତିନି ମହାପାପୀ ଗମନ୍ତି ନର୍କକୁ । ଚନ୍ଦ୍ର, ସୂର୍ଯ୍ୟ ଥିବାଯାକ କହିଲି ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ॥ ଏକାବେଳେ କଲ ତୁମ୍ଭେ ତିନି ପାପଯାକ । କଷ୍ଟ ନ ପାଇବ କପାଁ ନ ଯିବ ନରକ ॥ ରାଜପୁତ୍ର ଏହା ଶୁଣି ମନେ ଚିନ୍ତା କଲା । ସସେମି ଏ ତିନିଗୋଟି ଅକ୍ଷର ଛାଡ଼ିଲା । ରା ମି ବୋଲି ଅନୁକ୍ଷଣେ କହନ୍ତେ ମୁଖରେ । ବରରୁଚି ଶୁଣାଇଲେ ଅନ୍ୟ ଶ୍ଲୋକ ଥରେ ।

ରାଜର୍ଷି ରାଜପୁତ୍ରୋଽସି ଯଦି କଲ୍ୟାଣମିଚ୍ଛସି ।
ଦେହି ଦାନଂ ଦ୍ୱିଜାତିଭ୍ୟୋ ଦେବତାରାଧନଂ କୁରୁ ॥

ଶୁଣ ଆହେ ରାଜପୁତ୍ର ମୋହର ବଚନ । ଯଦି ତୁମ୍ଭେ ଇଚ୍ଛାକର ନିଜର କଲ୍ୟାଣ ॥ ଆରାଧନା କର ଦେବେ ଦିଅ ବିପ୍ରେ ଦାନ । ଆରୋଗ୍ୟ ଲଭିବ ମନୋବାଞ୍ଛା ହେବ ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥ ଶୁଣି ରାଜପୁତ୍ର ସସେମିରା ଦେଲା ଛାଡି । ଏମନ୍ତ କହିଲା ବରରୁଚ ପାଦେ ପଡ଼ି ॥ ତୁମ୍ଭ କରୁଣାରୁ ଆଜ ରୋଗ ନଷ୍ଟ ହେଲା । ପୂର୍ବ ଭାବ ଆସି ମୋର ଦେହେ ପ୍ରକାଶିଲା ॥ ତୁମ୍ଭପାଦେ ଆଜଠାରୁ ହୋଇଲି ମୁଁ ଦାସ । କ୍ଷମା କରୁଥିବ ମୁହିଁ କରୁଥିଲେ ଦୋଷ ॥ ବସୁଧର ଉହାଡ଼େ ସେ ଚରିତକୁ ଶୁଣି । ବିକ୍ରମ ବୋଇଲେ ବନ୍ଧୁ ଶୁଣ ମୋର ବାଣୀ ॥ ଏହା କହି ସେହି ସଭାଜନଙ୍କ ଆଗରେ । ଶୁଣାଇଲେ ଏହି ଶ୍ଳୋକ ପଢ଼ି ଉଚ୍ଚସ୍ୱରେ ॥

ଗୃହେ ବସସି କୌମାର ! ଅରଣ୍ୟଂ ନୈବ ଗଚ୍ଛସି ।
ଋକ୍ଷବ୍ୟାଘ୍ରମନୁଷ୍ୟାଣାଂ କଥଂ ଜାନାସି ଭାଷିତଂ ॥

କୁଳବନ୍ତି ନାରୀ ତୁମ୍ଭେ ଗୃହେ ସଦା ଥାଅ । କେତେବେଳେ ହେଲେ ତୁମ୍ଭେ ବନକୁ ନ ଯାଅ ॥ ଭାଲୁ ବାଘ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ଏହି ସମାଚାର । କପରି ଜାଣିଲ ତାହା କହ ମୋ ଆଗର । ନୃପ ବାକ୍ୟ ବରରୁଚ ଶୁଣିଲେ କର୍ଣ୍ଣରେ । ଶୁଣ ବୋଲି କହି ଏହି ଶ୍ଳୋକଟି ବୋଲିଲେ ॥

ଗୁରୁଦେବପ୍ରସାଦେନ ଜିହ୍ୱାଗ୍ରେ ମେଽସ୍ତି ସରସ୍ୱତୀ ।
ତେନାହଂ ନୃପ ଜାନାମି ଭାନୁମତ୍ୟାସ୍ତିଳଂ ଯଥା ॥

ଗୁରୁଦେବଙ୍କର କୃପା ଥିବାରୁ ମୋଠାରେ । ବସିଛନ୍ତି ସରସ୍ୱତୀ ସଦା ମୋ ଜିହ୍ୱାରେ ॥ ସେଥିପାଇଁ ଜାଣିଲି ମୁଁ ସେ କଥା ସକଳ । ଜାଣିଥିଲି ଯେଉଁରୂପେ ଭାନୁମତୀ ତିଳ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ତାହା ଶୁଣି

ଧାତକାରେ । ପଶିଯାଇ ବସୁଧରେ ତାହାଙ୍କ ପାଦରେ ॥ ପୂଜାକରି ଆନନ୍ଦରେ ତାଙ୍କୁ ସେଣାଗଲେ । ଧନ ରତ୍ନ ଅଳଙ୍କାର ବହୁତର ଦେଲେ ॥ ରଖାଇଲେ ପୂର୍ବପରି ହୋଇ ହରଷିତ । ଏରୂପରି ଗୁଣବାନ ବିକ୍ରମଆଦିତ୍ୟ ॥ ମୋହଠାରୁ ଶୁଣିଲ ତ ଭୋଜ ନରବର । ଯେଉଁଦିନ ହେବ ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କର ସମାନ ॥ ସେହିଦିନ ବସିବ ହେ ଆସି ସିଂହାସନେ । ହୋଇନାହଁ ଏବେ ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କର ସମାନେ ॥ ଏହା କହି ସେ ପୁତ୍ତଳ ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗେ ଗଲା । କହେ ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ ସ୍ୱର୍ଗରେ ରହିଲା ॥

ସପ୍ତମ ପୁତ୍ତଳର କଥା

ତାହାପରେ ଶୁଭଲଗ୍ନେ ଭୋଜ ନରବର । ସନ୍ତୋଷିଲେ ଦେବ ଦ୍ୱିଜ ଅତିଥିଙ୍କ ମନ ॥ ତହୁଁ ସିଂହାସନ ପାଶେ ପ୍ରବେଶିଲେ ଯାଇଁ । ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ସପତମ ପୁତ୍ତଳ କହଇ ॥ ଶୁଣ ତୁମ୍ଭେ ବାକ୍ୟ ମୋର ଭୋଜ ନରପତି । ବସନ୍ତ ଏ ସିଂହାସନେ ବିକ୍ରମ ନୃପତି ॥ ଯେତେ ବେଳେ ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କ ସମାନ ହୋଇବ । ସେତେବେଳେ ଏହି ସିଂହାସନରେ ବସିବ ॥ ପୁତ୍ତଳର କଥା ଶୁଣି ଭୋଜ ନରବର । ବୁଝିବାକୁ ପଚାରିଲେ ହୋଇ ହୃଷ୍ଟମନ ॥ ଜାଣିଅଛ ଯେତେ ଯେତେ ତାଙ୍କର ସୁଗୁଣ । କହ ପୁତ୍ତଳକେ ତାହା ବିସ୍ତାର କରଣ ॥ ତାହା ଶୁଣି କହଇ ସେ ସ୍ୱରୂପ ପୁତ୍ତଳ । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଥିଲେ ସର୍ବ ଗୁଣଶାଳୀ । ଦିନେକ ସେ ବିକ୍ରମାର୍କ ଆପଣା ରାଜ୍ୟରେ । ଦିଆଇଲେ ଘୋଷଣା ଯେ ବୁଲାଇ ଡାଣ୍ଡରେ ॥ ବିଦ୍ୱାନ ପଣ୍ଡିତ ଯେତେ ଅଛ ଏହି ଦେଶ । ସେ ସକଳେ ଯାଇ ରାଜସଭା ମଧ୍ୟେ ବସ ॥ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ପାଳିବେ ରାଜା ଅତି ଯତନରେ । ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ଧନ ବସ୍ତ୍ର ତୁମ୍ଭ

ଘରେ ॥ ଏହା ଶୁଣି ଯେତେ ଗୁଣବାନ ଲୋକ ଥିଲେ । ସର୍ବେ ଯାଇ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ସଭାରେ ବସିଲେ ॥ ନାନା ଦେଶ କଥା ନାନା ପୁରାଣ ଚରିତ । ରାଜାଙ୍କୁ ସେ ଶୁଣାଇଲେ ହୋଇ ହରଷିତ ॥ ସେହି ସଭା ମଧ୍ୟେ ଏକ ବିପ୍ର ବସିଥିଲା । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ଆଗେ ଏପରି କହିଲା ॥ ତୀର୍ଥ କରିବାକୁ ଜାଣ ମୁହିଁ ଯାଇଥିଲି । ବୁଲି ବୁଲି ଚିତ୍ରକୂଟ ପର୍ବତେ ମିଳିଲି ॥ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ନଦୀ ଏକ ଅଛି ସେଠାବରେ । କେତେ ମୁନି ଜପ ତପ କରନ୍ତି ତା ତୀରେ ॥ ଦିଗମ୍ବରୀ ନାମେ କାଳୀ ରହିଛନ୍ତି ତହିଁ । ପୂଜା କରୁଛନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ବଳଭୋଜା ଦେଇ ॥ ବିପ୍ରଠାରୁ ଏହି କଥା ଶୁଣି ସେ ରାଜନ । ସେ ବିପ୍ରଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ ଧରି ଗମିଲେ ସେ ସ୍ଥାନ ॥ ଚିତ୍ରକୂଟେ ମିଳି ସ୍ନାନକଲେ ନଦୀ ଜଳେ । ଦେବୀଙ୍କ ମନ୍ଦିରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ॥ ସେଠାରେ ଦେଖିଲେ ବିପ୍ର ତପ କରୁଅଛି । ଚୌରପାଶେ ଅଗ୍ନି ଜାଳି ମଧ୍ୟରେ ବସିଛି ॥ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ବିକ୍ରମ ମିହିର । ଏତେ କଷ୍ଟ ସହି ତପ କି କାରଣେ କର ॥ ସତ କହି ସେ କାରଣ ସକଳ ବୁଝାଅ । ତୁମ୍ଭ କଷ୍ଟ ଦେଖି ହୁଏ ମୋ ମନ ଅଥୟ ॥ ଚକ୍ଷୁ ଦୁଇ ବୁଜି ବିପ୍ର କରୁଥିଲେ ଧ୍ୟାନ । ନୃପ ବାକ୍ୟଶୁଣି ତାଙ୍କୁ କହିଲେବଚନ ॥ କଏ ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭ ନାମକର ହେ ପ୍ରକାଶ । ଉତ୍ତରିଲେ ନୃପତି ମୁଁ ବିକ୍ରମ ନରେଶ ॥ ବିପ୍ର ବୋଲେ ଶୁଣ ଯାହା ପୁଚ୍ଛିଲ ନୃପତି । ସ୍ୱପନରେ ଦିନେ ଆସି ମୋତେ ଭଗବତୀ ॥ କହିଲେ ହେ ବିପ୍ର ମୋତେ ନାନା ଉପହାରେ । ପୂଜା କରି ନୃପ ବଳି ଦେଲେ ମୋ ଆଗରେ ॥ ତୁମ୍ଭ ମନୋବାଞ୍ଛା ସବୁ କରିବି ପୂରଣ । ମିଥ୍ୟା କେବେ ନୁହଇଟି ଏହିକଥା ଜାଣ । ଏହା କହି ଭଗବତୀ ହୋଇଲେ ଅନ୍ତର । ଯୋଗାଡ଼ିଲି ସେହିଦିନୁ ନାନା ଉପହାର ॥ ମାତ୍ର ନୃପବଳି କାହିଁ ଦେବି ନ ମିଳଇ । ସେଥିପାଇଁ କରୁଅଛି ତପ କଷ୍ଟ ସହି । ତାହା ଶୁଣି କହିଲେ ସେ ବିକ୍ରମ

ଆଦ୍ଭୁତ୍ୟ । ମୁହିଁ ନୃପ ବଳି ହେଲ କହୁଅଛୁ ସତ୍ୟ ॥ ମୋତେ ବଳି ଦେଇ ତୁମ୍ଭେ ଦୂର କର କଷ୍ଟ । ତାହା ଶୁଣି ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଉଠିଲେ ଉଶତ ॥ ସଙ୍ଗେନେଇ ସେ ରାଜାଙ୍କୁ ଦେବୀ ପାଶେଗଲେ । ଧୂପ ଦୀପ ନଇବେଦ୍ୟ ଉପଚାର ଦେଲେ । ପ୍ରୋକ୍ଷଣ କରଣ ତାଙ୍କୁ ସେହି-ଠାରେ ରଖି । ବଳି ଦେବାପାଇଁ ଖଡ୍‌ଗ ରଖନ୍ତେଣ ଟେକି ॥ ଭଗବତୀ ତାହା ଜାଣି ନିଜ ରୂପେ ଆସି । ଛଡ଼ାଇ ନେଲେ ବିପ୍ର ହସ୍ତରୁ ସେ ଅଣି । ନୃପ ମୁଖ ଚାହିଁ ଦେବୀ ବୋଲନ୍ତି ବଚନ । ତୁଷ୍ଟ ହେଲ ଆହେ ନୃପ ମାଗି ବର ନେନ ॥ ଦେବୀ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ନୃପ ଜଣାନ୍ତି ସତ୍ୱର । ଏ ବିପ୍ରର ମନବାଞ୍ଛା ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ କର ॥ ତାହା ଶୁଣି ଭଗବତୀ କହିଲେ ବିପ୍ରକୁ । ଯାହା ଇଚ୍ଛା କରଅଛ ମାଗ ସେ ବରକୁ ॥ ବିପ୍ର ବୋଲେ ଯେବେ ହୋଇଲ ପ୍ରସନ୍ନ । ମାଗୁଅଛୁ ତୁମ୍ଭ ପାଦେ କର ମୋତେ ଲୀନ ॥ ଅସ୍ତୁ ବୋଲି ସେ ବିପ୍ରକୁ କହି ଭଗବତୀ । ତଦନ୍ତେ କହିଲେ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ହେ ନୃପତି ॥ ଜଗତରେ ଏକା ତୁମ୍ଭେ ପର ଉପକାରୀ । ସେ ଯୋଗେ ଏ ବର ଦେଉଅଛୁ ପ୍ରୀତିକରି ॥ ସବୁକାଳେ ତୁମ୍ଭ ବାଞ୍ଛା ହେଉଥିବ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହା କହି ଦେଗମ୍ବରୀ ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ॥ ବର ପାଇ ସେ ବିକ୍ରମ ନିଜ ଦେଶେ ଚଲେ । ଶୁଣିଲ ତ ତାଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି ଭୋଜନୃପ ଭଲେ ॥ ତାଙ୍କ ପରି ହୋଇପାର କୀର୍ତ୍ତିଶାଳୀ ଯେବେ । ସିଂହାସନେ ବସିବାକୁ ଆସିବଟି ତେବେ ॥ ଏହିପରି ଚରିତକୁ କହି ସେ ପୁତ୍ତଳି । କହେ ଜଗନ୍ନାଥ ଗଲି ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ ଚଳି ॥

ଅଷ୍ଟମ ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ତାହାପରେ ଦିନେ ଭୋଜ ଦେବାର୍ଚ୍ଚନ କଲେ । ଶୁଭବେଳେ ଦେଖି ସିଂହାସନ ପାଶେ ଗଲେ ॥ ବସିବାକୁ ଯାଇ ନୃପ ପାଦଛନ୍ତେ

ଉଠନ୍ତେ । ଅଷ୍ଟମ ପୁତ୍ତଳି ତାଙ୍କୁ କହଇ ଏମନ୍ତେ ॥ ଆହେ ଭୋଜନୃପ ଏହା ନୁହଇ ଉଚିତ । ଏଥିପରେ ବସୁଥିଲେ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ॥ ତାଙ୍କ ସମ ହେଲେ ତୁମ୍ଭେ ଏଥେ ଆସି ବସ । ପଚାରିଲେ ତାହା ଶୁଣି ବିକ୍ରମ ନରେଶ ॥ କହ ହେ ପୁତ୍ତଳି ତାଙ୍କ ଅପୂର୍ବ ଚରିତ ॥ ଶୁଣିବାକୁ ତୋହଠାରୁ ବଳିଅଛି ଚିତ୍ତ ॥ ତାହା ଶୁଣି ସେ ପୁତ୍ତଳି ହରଷ ମନରେ । ଶୁଣ ତେବେ ନୃପ ବୋଲି କହି ଆରମ୍ଭିଲେ ॥ ସଭା ମଣ୍ଡାଇଲେ ଦିନେ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ସକଳ ପଣ୍ଡିତ ତହିଁ ଥିଲେ ଉପସ୍ଥିତ । କାଳିଦାସ ଆଦି ସର୍ବେ ସେ ସଭାରେ ଥିଲେ । ଆସି ସେହିଠାରେ ଜଣେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ମିଳିଲେ ॥ ଦେଖି ନୃପ ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ । ଆସନରୁ ଉଠି ପୂଜା ଯଥାବିଧି କଲେ ॥ ବିନୟ ବଚନେ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ଏହା । କି କାରଣେ ଆଗମନ କଲ ପୁଣ୍ୟଦେହା ॥ ଯା ମାଗିବ ତାହା ଦେବି ଅଟେ ମୋର ସତ୍ୟ । ତାହା ଶୁଣି ସେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ହୋଇ ତୋଷଚିତ୍ତ ॥ ବୋଇଲେ ହେ ନୃପ ଶୁଣ ଏକାନ୍ତ ସ୍ଥାନରେ । କହିବି ଯା ଇଚ୍ଛା ଅଛି ମୋହର ମନରେ ॥ ରାଜା ଶୁଣି ସେହିକ୍ଷଣି ସେଠାରୁ ଉଠିଲେ । ସଙ୍ଗେ ଧରି ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କି ଅନ୍ତଃପୁରେ ଗଲେ ॥ ବସିଲେ ଏକାନ୍ତେ ଦୂରି କରି ସମସ୍ତଙ୍କୁ । ତହୁଁ ଫିଟାଇଲେ ଯୋଗୀ କୋଥଳି ମୁଣାକୁ ॥ ସେ ଭିତରୁ ମଲାଶୁଆ ଗୋଟିଏ କାଢ଼ିଲେ । ରାଜାଙ୍କର ମୁଖଚାହିଁ ଦୁଃଖରେ କହିଲେ । ଆହେ ନୃପ ବଡ଼ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଏହାଠାରେ ମୋର । ୟାକୁ ବଞ୍ଚାଇଲେ ତୃପ୍ତି ଲଭିବ ଅପାର ॥ ତାହା ଶୁଣି ବୋଇଲେ ସେ ବିକ୍ରମ ରାଜନ । ମୃତ ଶବ ଜୀଇଁବାର ଅସମ୍ଭବ ଜାଣ ॥ ଦଣ୍ଡେମାତ୍ର ତାକୁ ଅବା ପାରିବି ବଞ୍ଚାଇ । ସବୁଦିନେ ଜୀଆଇବା ବିଦ୍ୟା ମୋର ନାହିଁ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀ କହିଲେ ନୃପ ସେହିପରି କର । ଦଣ୍ଡେ ହେଲେ ଦେଖି ମନୁ ଦୁଃଖ ଯିବ ମୋର ॥ ଶୁଣି ରାଜା ପରଦେହ ପ୍ରବେଶ ମନ୍ତ୍ରରେ । ନିଜ

ଆତ୍ମା ପୂରାଇଲେ ଶୁଆର ପିଣ୍ଡରେ ॥ ସେତ୍କ୍ଷଣି ପ୍ରାଣ ପାଇ ଉଠିଲା ସେ ଶୁକ । ମୃତ ପରି ଥିଲେ ରାଜା ହରାଇ ବିବେକ ॥ ଦୁଷ୍ଟବୁଦ୍ଧି ଆଚରଣ କଲା ସେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ । ନିଜଦେହ ଗୁପ୍ତ ରାଜାଦେହେ ଗଲା ପଶି ॥ ନରପତି ତାହା ଦେଖି ଆକୁଳ ହୋଇଲେ । ଶୁକ ଦେହେ ଥାଇ ଘର ମଧ୍ୟରେ ବୁଲିଲେ ॥ ଯୋଗୀ ଥାଇ ରାଜା ଦେହେ ଯଷ୍ଟିଏ ବୁଲାଇ । ନିର୍ଘାତେ ପିଟିଲା ଶୁଆ ଶରୀରକୁ ଲକ୍ଷି ॥ ଭୟେ ରାଜା ଜଗଦୀଶ୍ୱର ପାଦପଦ୍ମ ସ୍ମରି । ଗବାକ୍ଷ ବାଟରେ ଉଡ଼ିଗଲେ ପ୍ରାଣ ଧରି ॥ ରାଜା ଦେହେ ଯୋଗୀ ପଶି ସଭା ମଧ୍ୟେ ଗଲା । ଖାତ ଖୋଳି ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ଦେହ ପୋତାଇଲା । ସିଂହାସନେ ବସି ଯୋଗୀ ଟେକାଇଲା ଛତ୍ର । ଡକାଇଲା ଥିଲେ ଯେତେ ସେ ଦେଶେ କିରାତ ॥ ସେମାନଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା ଦେଲା ପାଶରେ ବସାଇ । ଧରି ଯେତେ ଶୁଆଛନ୍ତି ଦେଶ ମଧ୍ୟେ ରହି ॥ ଯେତେ ଗୋଟି ଶୁଆ ଆଣିଦେବ ଆମ୍ଭ ପାଶେ । ତେତେ ଗୋଟି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ଦେବି ମୁଁ ସନ୍ତୋଷେ ॥ ଏହା ଶୁଣି ସେ କିରାତମାନେ ଚଳିଗଲେ । ବ୍ୟାଧବୃତ୍ତି ଉପାୟରେ ଶୁଆଙ୍କୁ ଧରିଲେ । ରାଜାପାଶେ ଦେଇ ତାର ମୂଲ୍ୟ ନେଇ ଯାନ୍ତି । ବଧ କରେ ସେ ଶୁଆଙ୍କୁ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ନୃପତି । ରାଜ୍ୟ ଲୋକେ ଜ୍ଞାନ ଧର୍ମ ହରାଇ ସକଳ । ଶୁଆମରା ବୃତ୍ତିଟିକ କରିଥାଏ ମୂଳ ॥ କହଇ ପୁତ୍ତଳି ଶୁଣ ଭୋଜ ନରରାଣ । ବୀରସେନ ନାମେ ଥିଲା ଶବରେକ ଜାଣ ॥ ବନ୍ନମ ଆଢତ୍ୟ ତାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା କରିଥାନ୍ତି । ପ୍ରତିଦିନ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ଗୋଟିଏ ଦିଅନ୍ତି ॥ ସେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଯେଉଁ ଦିନୁ ନୃପତି ହୋଇଲା । ସେ ଦିନୁ ତାହାକୁ ଆଉ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ନ ମିଳିଲା ॥ ମନ ଦୁଃଖେ ଯେ ଶବର ଘରେ ଥିଲା ତାର । ଶୁଆ ଧରିବାକୁ ଦିନେ ହୋଇଲା ବାହାର ॥ ଜାଲ ପୋତି ବନ ମଧ୍ୟେ ଖୁଦ ବୁଣିଦେଲା । ଲୁଚିକରି ବୃକ୍ଷ ମୂଳେ ଯାଇ ସେ ବସିଲା ॥ ଶୁଆ ପଲ ଖୁଦକଣି ଖାଇବା

ଆଶାରେ । ଉଡ଼ି ଆସି ପଡ଼ିଗଲେ ଶବର ଜାଲରେ ॥ ବୀରସିଂହ ଶବର ତା ଦେଖି ଧାଇଁଗଲା । ଦୁଇହାତେ ଜାଲ ଡୋରି ଧରି ସେ ଟାଣିଲା ॥ ଶୁଆରୂପୀ ବିକ୍ରମ ସେ ବୃକ୍ଷେ ବସିଥିଲେ । ଆପେ ଆସି ବୀରସିଂହ ଜାଲରେ ପଡ଼ିଲେ ॥ ତାହା ଦେଖି ସେ ଶବର ହୋଇଣ ଚକିତ । ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନେ ଯତ୍ନେ ତାକୁ ରଖିଲା ତୁରିତ ॥ ଭାବଇ ସେ ମନମଧ୍ୟେ ଏ କି ବିପରୀତ । ଏହୁ କମ୍ପା ଆପେ ଆସି ହୋଇଲା ପତିତ ॥ ବଡ଼ ଲୋକ ଜଣେ କେହି ଏହି ହୋଇଥିବ । ଏହା ଭାବି ଶୁଆପାକ ବାନ୍ଧିଲା ସେ ଜବ ॥ ଗୃହେ ଯିବାପାଇଁ ତହୁଁ ହୋଇଲା ବାହାର । ବାଟେ ତାକୁ କହିଲେ ସେ ବିକ୍ରମ ମିହିର ॥ ଶୁଣ ମୋର ବଚନ ବୀରସିଂହ ବ୍ୟାଧ । କି କାରଣେ ଏତେ ଜୀବ କରିବୁ ତୁ ବଧ ॥ ବୋଇଲା କସ୍ତ ରାଜା କିଣିକରି ନେବ । ଯେତେ ଶୁଆଦେବ ତେତେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ଦେବ । ପୋଷିବ ମୁଁ ତାହା ବିକି କୁଟୁମ୍ବ ମୋହର । ଶୁଣି କହେ ଶୁଆରୂପୀ ବିକ୍ରମ ମିହିର ॥ ଏକା ମୋତେ ରଖି ସବୁ ଶୁଆ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ॥ ସହସ୍ରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମୁଦ୍ରା ମୁହିଁ ଦେବି ଭଲେ ॥ ତାହା ଶୁଣି ସେ ଶବର ଦେଲା ସବୁ ଛାଡ଼ି । ରାଜା ଶୁଆଟିକୁ ଯତ୍ନେ ରଖିଲା ସଜାଡ଼ି ॥ ରାଜା ଶୁଆ ସେ କସ୍ତ ଘରେ ରହିକରି । ସବୁବେଳେ ପଢୁଥାଏ ରାମ କୃଷ୍ଣ ହରି ॥ ଶୁଣ ଆହେ ଭୋଜ ନୃପ ସେ ପାପୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ । ରାଣୀହଂସ ପୁରେ ପଶି ନ ପାରେ ଉରସି ॥ ରୂପବନ୍ତ କନ୍ୟାଟିଏ ମନ୍ତ୍ରୀ ଘରେ ଥିଲା । ତାକୁ ବିଭା ହେବା ଲାଗି କଥା ପକାଇଲା ॥ ଏହାଶୁଣି ମନ୍ତ୍ରୀବର ହେଲା ଉତଫୁଲ୍ଲ । ଜାମାତାହୋଇବେ ରାଜା ହେବ ମୋର ଭଲ ॥ ଯୋଗାଡ଼ିଲା ଆନନ୍ଦରେ ବିଭାର ବିଧାନ । ଅଧିବାସ ବିଧି କନ୍ୟା କଲା ପୂବନ୍ଧନ ॥ ବିଭାଦିନ ପ୍ରଭାତରୁ ଉଠି ମନ୍ତ୍ରୀସୁତା । ସଖୀ ହସ୍ତେ ଧରାଇଲା ହଳଦୀ ଅଳତା ॥ ସ୍ନାନ କରିବାକୁ ଗଲା ସରସ୍ୱତୀ କଲେ । ସଖୀଗଣ ସହିତରେ ମିଶି କୁରୁହଲେ ॥

ବୀରସିଂହ ଶବରର ସରସ୍ୱତୀ ତୀରରେ । ଗୃହ ଅଟେ ମନ୍ତ୍ରୀସୁତା ଗଲ
ସେ ବାଟରେ ॥ ଶୁଆ ପାଠ ପଢ଼ିବାର କର୍ଣ୍ଣରେ ଶୁଣିଲା । ଶୁଆ ପାଶେ
ମନ୍ତ୍ରୀ ସୁତା ପରବେଶ ହେଲା ॥ ପଚ୍ଚରିଲା ଶବରକୁ ମନ୍ତ୍ରୀର କୁମାରୀ ।
ଶୁଆଟିକ ଦେବୁ କ ମୁଁ ନେବ କଣିକରି ॥ କରାତ ବୋଇଲା ହେଲେ
ସହସ୍ରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ । ଏ ଶୁଆକୁ ତେବେ ମୁହିଁ ଦେଇପାରେ ଜାଣ ॥
ସହସ୍ରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ମନ୍ତ୍ରୀସୁତା ଅଣାଇଲା । ଶବରକୁ ତାହା ଦେଇ
ଶୁଆଟିକ ନେଲା ॥ ଯତନେ ଝୋଡ଼ାଇ ତାକୁ ପଣତ କାନିରେ । ସେ
ନବୀନା ପହଞ୍ଚିଲା ଆପଣା ମନ୍ଦିରେ । ଶୁଆ ପାଠ ଶୁଣିବାକୁ କରନ୍ତେ
ସେ ମନ । ଶୁଆ ତାକୁ ସେହିକାଳେ କହିଲା ଏସନ ॥ କଥାଟିଏ
କହିବ ମୁଁ କରିବୁ ତୁ ଯେବେ । ବହୁତ ମଙ୍ଗଳ ତୋର ହୋଇବଟି
ତେବେ॥ ମଧୁଶଯ୍ୟା ଘରେ ମତେ ଗୋପନେ ରଖିବୁ । ମୋ କଥା
ସେ ରାଜା ଆଗେ କିଛି ନ କହିବୁ ॥ ମେଣ୍ଢାଟିଏ ବାନ୍ଧିଥିବୁ ପଲ୍ୟଙ୍କ
ଖୁରାରେ । ବସିଥିବୁ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ପଲ୍ୟଙ୍କ ଉପରେ ॥ ପଚ୍ଚାରିଲେ
ରାଜା ତୋତେ ନକହିବୁ କଥା । ବସିଥିବୁ ମୁକପରି ପୋତିଦେଇ ମଥା
ବହୁତ ବିନୟ ହୋଇ ପଚ୍ଚାରିବ ଯେବେ । ଲାଜେ ଲାଜେ ଏହି କଥା
କହିବୁ ତୁ ତେବେ ॥ ଦେଖ ଏହି ମେଣ୍ଢା ଅଟେ ମୋର ନିଜ ଭାଇ ।
ତା ଆଗରେ କିପରି ମୁଁ କଥା କହିବଇଁ ॥ ତୋହ କଥା ଶୁଣି ରାଜା
ନେଲେ ମେଣ୍ଢା ପ୍ରାଣ । ବକଲେ ତୁ ଭାଇ ବୋଲି କରିବୁ କ୍ରନ୍ଦନ ॥
ରାଜାଙ୍କୁ କହିବୁ ପୁଣି ବିନୟ ବଚନ । ଏ ଭାଇକି ମୋର ତୁମ୍ଭେ
ଦିଅ ଜୀବଦାନ ॥ ରାଜା ତାକୁ ଯେତେବେଳେ ଦେବଟି ଜିଆଇଁ ।
ସେହିକ୍ଷଣି ମୋତେ ଆସି ଦେଖାଯିବୁ ତୁହି ॥ ରାଜାର ଉପରେ ନେଇ
ବସାଇବୁ ମୋତେ । ଏମନ୍ତ କରିଲେ ସୁଖେ ରହିବୁ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ॥
ତାହା ଶୁଣି ମନ୍ତ୍ରୀସୁତା ସନମତ କଲା । ମେଣ୍ଢାଟିଏ ଆଣି ଖଟ ଖୁରାରେ
ବାନ୍ଧିଲା ॥ ଶୁଆକୁ ଗୁପତେ ରଖିଦେଲା ସେହିଠାରେ । ବସିଥିଲା ମୁଣ୍ଡ

ପୋଡ ପଲ୍ୟଙ୍କ ଉପରେ । ବଣିକାର୍ଯ୍ୟ ବନବେଲ୍କୁ ହୋଇଥିଲା ଶେଷ । ବେଳକାଳ ଜାଣି ରାଜା ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ ॥ ମନ୍ତ୍ରୀସୁତା ପାଶେ ଯାଇ ଆନନ୍ଦେ ବସିଲ । ହାସ୍ୟ ପରିହାସ କରି ବଚନ ଭାଷିଲ ॥ ସବୁ ଶୁଣି ମନ୍ତ୍ରୀସୁତା ନ ଦେଲା ଉତ୍ତର । ପଚାରିଲ ରାଜାପୁଣି ହୋଇ କାମାତୁର ॥ ଉତ୍ସବ କାଳରେ କପାଁ କରୁ ମୌନବ୍ରତ । କହ ଗୋ ସୁନ୍ଦରି ତୋର କେବଣ ଚରିତ ॥ ତାହା ଶୁଣି ଧୀର କରି କହଇ ସୁନ୍ଦରୀ । ଏହି ମେଣ୍ଢା ଭାଇ ମୋର ଜାଣ ଦଣ୍ଡଧାରୀ । ତାଆଗରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା ମୁହିଁ ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ । କପରି ହେବ କହନ୍ତେ ନୃପ ଉଠି ରାଗେ ॥ ଯଷ୍ଟି ପ୍ରହାରି ସେ ଶୀଘ୍ର ମେଣ୍ଢା ପ୍ରାଣ ନେଲ । ମନ୍ତ୍ରୀସୁତା ତାହା ଦେଖି ବିକଳେ କାନ୍ଦିଲ ॥ ବୋଇଲ ହେ ପ୍ରାଣନାଥ ଭାଇ ମୋର ଏହି । ଏହାକୁ ବଞ୍ଚାଅ ମୋହଠାରେ ଦୟାବହି । ସ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରବଣେ ପଡ଼ ଯୋଗୀ ହରାଇଲ ଜ୍ଞାନ । ପୂରାଇଲ ମେଣ୍ଢା ଦେହେ ଆପଣା ଜୀବନ । ତାହା ଦେଖି ମନ୍ତ୍ରୀସୁତା ବେଗେ ଧାଇଁଗଲ । ଶୁଆଟିକ ନେଇ ରାଜାଉପରେ ଛାଡ଼ିଲ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଶୁଆ ଦେହ ଛାଡ଼ିଦେଇ । ନିଜ ଦେହେ ପ୍ରବେଶିଲେ ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ॥ ସେ କନ୍ୟାକୁ ପଠାଇଲେ ନିଜ ଅନ୍ତଃପୁରେ । ସଙ୍ଗେ ଧରି ମେଣ୍ଢାଟିକ ମିଳିଲେ ସଭାରେ ॥ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ମୃତପିଣ୍ଡ ମାଟିରୁ ଖୋଳାଇ । ମିଶାଇଲେ ସେହିକ୍ଷଣି ମେଣ୍ଢା ସଙ୍ଗେ ନେଇ ॥ ସନ୍ନ୍ୟାସୀର ମୃତପିଣ୍ଡ ପାଇଲ ଜୀବନ । ଅକାରଣେ ମେଣ୍ଢାଟିର ନାଶଗଲ ପ୍ରାଣ ॥ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଲଜ୍ଜାରେ ମୁଖ ପୋତିଲ ତଳକୁ । ତା ଦେଖି ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ବୋଇଲେ ତାହାକୁ ॥ ଏପରି ବିଶ୍ୱାସଘାତ କଥା କାହାଠାରେ । ନ କରିବ କେବେଁ କଲେ ପଡ଼ିବ ନର୍କରେ ॥ ଏପରି ବୁଝାଇ ତାକୁ ଧନରତ୍ନ ଦେଲେ । ଦୋଷ କ୍ଷମା କରି ପୁଣି ବିଦାୟ କରିଲେ ॥ ଶୁଣିଲ ତ ଭୋଜରାଜ ବିକ୍ରମ ଚରିତ । ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ତାଙ୍କପରି ହେବ ଦୟାବନ୍ତ ॥ ତେବେ ଆସି

ସିଂହାସନେ ବସିବ ରାଜନ । ଏହା କହି ସେ ପୁତ୍ତଳ ଗୁଡ଼ଲା ଯେ ସ୍ଥାନ ॥ ପକ୍ଷୀପରି ଉଡ଼ିଗଲା ଗଗନ ମାର୍ଗରେ । କହେ ଜଗନ୍ନାଥ ଯାଇ ବସିଲା ସ୍ୱର୍ଗରେ ॥

ନବମ ପୁତ୍ତଳର କଥା

ଏଣୁତ୍ତର ପରେ ଭୋଜ ହୃଷ୍ଟମନା ହୋଇ । ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ବିପ୍ର ହାତେ ଦାନ ଦେଇ ॥ ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ପୂଜ ହରଷ ମନରେ । ଗଲେ ସିଂହାସନ ପାଶେ ମାହେନ୍ଦ୍ର ବେଳାରେ । ଦେଖି ତାଙ୍କୁ କହଇ ସେ ନବମ ପୁତ୍ତଳ । ବସିବାକୁ ସିଂହାସନେ ନ ହୁଅ ଚାଉଳ । ତୁମ୍ଭପରି ରାଜା କାହୁଁ ଏଥିରେ ବସିବ । ବସନ୍ତ ଏଥିରେ ରାଜା ବିକ୍ରମ ନୃଦେବ ॥ ତାଙ୍କପରି ଗୁଣବାନ ଆଗେ ତୁମ୍ଭେ ହୁଅ । ତତପରେ ବସିବାକୁ ମାନସ ବଳାଅ ॥ ଏହା ଶୁଣି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ଭୋଜ ନରନାଥ । କି କି କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ॥ ଜଣା ଥିଲେ ପୁତ୍ତଳ ହେ କହ ମୋର ଆଗେ । ଶୁଣିକରି ସେ ପୁତ୍ତଳ କହେ ଅନୁରାଗେ ॥ ରାଜା ଥିଲେ ସେ ବିକ୍ରମ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନଗରେ । ପ୍ରଜାଗଣ ପାଳୁଥିଲେ ପୁତ୍ର ସମାନରେ ॥ ବହୁସଂଖ୍ୟାରେ ସେ ଦେଶେ ଥିଲେ ସୌଦାଗର । ପୂରିଥାଏ ଧନରତ୍ନେ ତାହାଙ୍କର ଘର ॥ ଧନପାଳ ନାମେ ଏକ ସୌଦାଗର ଥିଲା । ଦିନୁଦିନ ସମ୍ପତ୍ତି ତା ବହୁତ ବଢ଼ିଲା । ସୁଖଭୋଗେ କେତେକାଳ ବିତିଗଲା ତା'ର । ଦିନକରେ ମନମଧ୍ୟେ କଲା ସେ ବିଚାର ॥ ମିଛ ମାୟା ସଂସାର ଏ କେ ନୁହେଁ କାହାର । ଧନରତ୍ନ ଦାରସୁତ ମଲା ପରେ ପର ॥ ସଙ୍ଗେ କେହି ଯିବେ ନାହିଁ ଜୀବ ଯିବା ବେଳେ । ଏକମାତ୍ର ସାହା ହୁଏ ଧର୍ମ ଶେଷକାଳେ ॥ ଜୀବନରେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଧର୍ମ କଲି ନାହିଁ । ଦାନ

ପୁଣ୍ୟ ତୀର୍ଥ ବ୍ରତ ଏବେ କରିବଇଁ ॥ ଏହା ଭାବି ପାଶେ ଡାକି ପୁତ୍ରେ ବୁଝାଇଲା । ଘରଦ୍ୱାର ଧନଧାନ୍ୟ ତାଙ୍କ ହାତେ ଦେଲା ॥ ଆପଣା ପତ୍ନୀକୁ ଘେନି ହୋଇଲା ବାହାର । ତୀର୍ଥ ଭ୍ରମିବାକୁ ଆଗେ କଲା ଅନୁକୂଳ ॥ ପ୍ରୟାଗ ମଥୁରା କାଶୀ ବୃନ୍ଦାବନ ଆଦି । ବହୁତୀର୍ଥ ବୁଲିଲା ସେ ପାଳି ଶାସ୍ତ୍ରବିଧି ॥ ଶେଷେ ଏକ ଗିରି ଶିଖେ ଦୁହେଁ ପ୍ରବେଶିଲେ । ହରଗଉରୀଙ୍କ ମୂର୍ତ୍ତି ସେଠାରେ ଦେଖିଲେ ॥ ଅଷ୍ଟରତ୍ନେ ନିର୍ମିତ ସେ ଦେବଙ୍କ ମନ୍ଦିର । ରତ୍ନ ତେଜେ ନ ପଶଇ ତହିଁ ଅନ୍ଧକାର ॥ ଶିବଙ୍କ ଆଗରେ ଏକ କୂପ ଅଛି ରହି । କୂପର ଚହଦିଗ ମଧ୍ୟ ରତ୍ନେ ଝଟକଇ ॥ କୂପପାଶେ ଦେଖିଲେ ସେ ଦୁଇଗୋଟି ଶବ । ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ସତେ ଥିଲା ପରି ଜୀବ ॥ ଦୁହିଁଙ୍କ ମୁଖକୁ ଦୁହେଁ ଚାହିଁ ରହିଛନ୍ତି । ଏକ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁଣି ଏକ ପୁରୁଷ ଅଟନ୍ତି ॥ ଏଥିର ତଥ୍ୟକୁ ସୌଦାଗର ନ ଜାଣିଲା । ପତ୍ନୀକୁ ସଙ୍ଗତେ ଘେନି ବାହୁଡି ଅଇଲା ॥ ତୀର୍ଥ ସାରି ସାଧୁ ଫେରି ଆଛି ଧନପରେ । ଦେଖାକଲା ନିଜ ରାଜା ବିକ୍ରମ ଛାମୁରେ ॥ ଦେଖି ତାକୁ ନରପାଳ ଅତି ଅନୁରାଗେ । ଆସନରେ ନେଇ ବସାଇଲେ ନିଜ ଆଗେ ॥ ବୋଇଲେ ତୁ ସୌଦାଗର ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟବନ୍ତ ! ନାନାତୀର୍ଥ ବ୍ରତକରି ହୋଇଲୁ ମୁକତ ॥ କେଉଁଠାରେ କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଦେଖିଅଛୁ କହ । ଶୁଣିବାକୁ ତୋ ମୁଖରୁ ବଳିଅଛି ସ୍ନେହ ॥ ତାହା ଶୁଣି ସୌଦାଗର ସଧୀରେ କହଇ । ନାନା ତୀର୍ଥ ଯାତ୍ରା ସଙ୍ଗେ ବୁଲି ଦେଖିଲଇଁ ॥ ଉତ୍ତର ସୀମାରେ ଅଛି ଉଚ୍ଚ ପରବତ । ତା ଶିଖରେ ଆମେ ଦୁହେଁ ହେଲୁ ଉପଗତ ॥ ବିଜେ କରିଛନ୍ତି ସେ ସ୍ଥାନରେ ବିଶ୍ୱନାଥ । ତାଙ୍କ ପାଦେ ଭକ୍ତିଭରେ ଲଗାଇଲୁ ମାଥ ॥ ସେ ଶିବ ମନ୍ଦିର ଆଗେ ଅଛି ଏକ କୂପ । ତହିଁ ଦୁଇଗୋଟି ଶବ ଦେଖିଲୁ ସ୍ୱରୂପ ॥ ଦେହେ ପ୍ରାଣ ନାହିଁ ଦୁହେଁ ଠିଆହୋଇଛନ୍ତି । ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଲାଗିଲା ବଡ଼ ପଡ଼ ସେ

ନପାନ୍ତି । ତାଙ୍କର କାରଣ କହି ନ ପାରିଲ ଜାଣି । ଦେଖିଥିବା କଥା ଦେଲ ଗୁମୁରେ ବଖାଣି ॥ ଶୁଣିଲେ ଏମନ୍ତ ପତ୍ନି ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ସଙ୍ଗତରେ ଧରି ତାଙ୍କୁ ଚଳିଲେ ତ୍ୱରିତ ॥ ମିଳିଲେ ସେ ପରବତ ଶିଖେ କହୁ ଯତନେ । ହର ପାଦେ ପୂଜା କଲେ ଉଚିତ ବିଧାନେ ଦୃଷ୍ଟି ପକାଇଲେ ତହିଁ ନୃପ କୂପ ପ୍ରତି । ଶବ ଦୁଇଗୋଟି ସେଠି ଠିଆ ହୋଇଛନ୍ତି ॥ ଶବଙ୍କର କଥା କଛୁ ବୁଝି ନ ପାରିଲେ । ଶିବଙ୍କ ଆଗରେ ସ୍ତୁତି କଲେ ଭକ୍ତିଭରେ ॥ ଜୟ ଜୟ ବିଶ୍ୱନାଥ ପାର୍ବତୀ-ରମଣ । ଜୟ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ଜୟ ହର ତ୍ରିଲୋଚନ ॥ କଳିରେ ଦୟା ବହି ସେନ ମୋର ଭକ୍ତି । ଦିଅ ହେ ଜୀଆଇ ଏହି ଶବ ଦୁଇଗୋଟି ଏ ସମୟେ ଶୁଭାଗଲ ଆକାଶରୁ ବାଣୀ । ଶବପାଇଁ ଦୟାହେଲେ ଆହେ ନରମଣି ॥ ମସ୍ତକ ତୁମ୍ଭର ଯେବେ ତୁମ୍ଭେ କାଟିଦେବ । ଜାଣ ନିଶ୍ଚେ ବେନି ଶବ ପାଇବଟି ଜୀବ ॥ ବିକ୍ରମ ସେ ଶୂନ୍ୟବାଣୀ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରକେ । କୋଷମୁକ୍ତ କରି ଅସି ଧଇଲେ କ୍ଷଣକେ ॥ ନିଜ ଶିର ଛେଦିବାକୁ ଚେଷ୍ଟନ୍ତେ ତାହାକୁ । ସ୍ୱରୂପରେ ବିଜେକଲେ ହର ସେହିଠାକୁ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ହସ୍ତୁଁ ଖଡ୍ଗ ସେନି ଗଲେ । ଆହେ ନୃପ ବର ମାଗ ବୋଲି ଆଜ୍ଞା କଲେ ॥ ରାଜା ବୋଲେ ଯେବେ ତୁଷ୍ଟ ହେଲ ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ । ଶବ ଦୁଇଟିଙ୍କୁ ପ୍ରଭୁ ଜୀବଦାନ ଦିଅ ॥ ଅସ୍ତୁ ବୋଲି ସଦାଶିବ କହନ୍ତେ ବଚନ । ବେନି ଶବ ସେହିକ୍ଷଣି ପାଇଲେ ଜୀବନ ॥ ପ୍ରାଣ ପାଇ ଦୁଇପ୍ରାଣୀ ଶିବଙ୍କୁ ପୂଜିଲେ । ରାଜାଙ୍କୁ ଆଶିଷ ଦେଇ ନିଜ ଘରେ ଗଲେ ॥ ବିଶ୍ୱରୂପୀ ତ୍ରିଲୋଚନ ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ । ସାଧୁସଙ୍ଗେ ନିଜ ଦେଶେ ଚଳିଲେ ରାଜନ ॥ ଆନନ୍ଦରେ ରହି ନିଜ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ପାଳିଲେ । ଶୁଣିଲ ତ ଭୋଜ ତାଙ୍କ ମହିମାକୁ ଭଲେ ॥ ତାଙ୍କପରି ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ହେବ ନରସାଇଁ । ବସିବ ଏ

ସିଂହାସନେ କହୁଅଛୁ ମୁହିଁ ॥ ଏହା କହି ସେ ପିତୁଳା ଗଲା ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ ଏହା ଗାଇଲା ଗୀତରେ ।

ଦଶମ ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ଅନ୍ୟଦିନେ ଶୁଭଲଗ୍ନେ ଭୋଜ ନରପତି । ବସିବାକୁ ସିଂହାସନେ ବଳାଇଲେ ମତି ॥ ସ୍ନାନବିଧି ଅନ୍ତେ ପିତୃ ତର୍ପଣ ସାରିଲେ । ଦେବତାଙ୍କୁ ପୂଜି ବିପ୍ରେ ରତ୍ନ ଦାନଦେଲେ ॥ ତାହାପରେ ସିଂହାସନ ନିକଟକୁ ଯାଇ । ତା ଉପରେ ବସିବାକୁ ଉଠିଲେ ଆଗେଇ । ଦଶମ ପୁତ୍ତଳି ଉଠି କହିଲା ବଚନ । ଯୋଗ୍ୟ କି ହେ ତୁମ୍ଭେ ନୃପ ବିକ୍ରମ ସମାନ ॥ ତାଙ୍କପରି ସର୍ବଗୁଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ତୁମ୍ଭେ । ବସିପାର ଏ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସିଂହାସନେ ତେବେ ॥ ଉତ୍ତରିଲେ ଭୋଜ ନୃପ କହ ତାଙ୍କ ଗୁଣ । କିପରି ଅଟନ୍ତି ସର୍ବ ଗୁଣେ ସେ ନିପୁଣ ॥ ପୁତ୍ତଳି ବୋଇଲା ପଚ୍ଛିଁ ବିକ୍ରମ ରାଜନ । ସେ ଦେଶରେ ବାସକରେ ପୁଷ୍କର ବ୍ରାହ୍ମଣ ॥ ସେହୁ ବିପ୍ର ଅଟେ ସର୍ବ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ପଣ୍ଡିତ । ପଦ୍ମନାଭ ନାମେ ତା'ର ଥିଲା ଏକ ପୁତ୍ର ॥ ଯେତେ ପରକାରେ ପୁଅକୁ ସେ ପଢ଼ାଇଲା । ନ ପଢ଼ି ସେ ପଦ୍ମନାଭ ମୂରୁଖ ହୋଇଲା ॥ କେତେଦିନ ପରେ ପିତା ଗୁଡିଲା ଜୀବନ । ଶୁଦ୍ଧି କ୍ରିୟାସାରି ପୁତ୍ରହେଲା ହୀନମାନ । ପୁଷ୍କର ଦ୍ୱିଜକୁ ଯେଉଁମାନେ ମାନୁଥିଲେ । ପଦ୍ମନାଭକୁ ସେ ଦେଖି ହତମାନ୍ୟ କଲେ ॥ ପଦ୍ମନାଭ ତାହାଦେଖି ବିଚାରିଲା ମନେ । ମୂର୍ଖ ହେବାରୁ ମୁଁ ମୋତେ ନ ମାନନ୍ତି ଜନେ ॥ ଅପମାନ ସହି କିପାଁ ଏଠାରେ ରହିବି । ଦୂରଦେଶେ ଯାଇ ନିଶ୍ଚେଁ ବିଦ୍ୟା ମୁଁ ପଢ଼ିବି । ଏହିପରି ମନମଧ୍ୟେ ରଖି ସେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟରେ ଯାଇ ହେଲା ପରବେଶ ॥ ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ ନାମେ ଏକ ସେ ଦେଶେ ପଣ୍ଡିତ ।

ବହୁ ବିଦ୍ୟା ଲଭିଥିଲେ ସାଧି ଦେବୀ ମନ୍ତ୍ର ॥ ପଦ୍ମନାଭ ବିପ୍ର ତାଙ୍କ ପାଖରେ ରହିଲ । ବିଦ୍ୟା ଲାଭହେବା ମାନସରେ ସେବାକଲା ॥ ଏହି ପରି କେତେକାଳ ସେବାକଲା ଯତ୍ନେ । ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼ବିପ୍ରଙ୍କର ଦୟାହେଲା ତହିଁ ॥ ପଦ୍ମନାଭକୁ ସେ ଡାକି ବୋଇଲେ ବଚନ । ଦେଉଛି ମୁଁ ସିଦ୍ଧିମନ୍ତ୍ର ବିଶ୍ୱାସରେ ଘେନ ॥ ଏହାକହି ସିଦ୍ଧିମନ୍ତ୍ର ଦେଲେ ତା ଶ୍ରବଣେ । ମନ୍ତ୍ରପାଇ ପଦ୍ମନାଭ ଜପେ ଅନୁକ୍ଷଣେ ॥ ମନ୍ତ୍ର ସଦା ଜପିବାରୁ ବିଦ୍ୟାବନ୍ତ ହେଲା । ଶେଷେ ଗୁରୁପାଦେ ନମି ଗୃହକୁ ଫେରିଲା । ପଥମଧ୍ୟେ ଆସୁ ଆସୁ ମିଳିଲା କାଶୀରେ । ଦେଖିଲା ସେ ରମଣୀଏ ବସିଛି ଦୁଆରେ ॥ ରୂପ ତା'ର ଦେଖି ବିପ୍ର ବିମୋହିତହେଲା । ବିଭା ହେବା ଲାଗି ତାକୁ ମନରେ ଭାବିଲା । ଦେଖିଲା ସେ ପୁରୁଷେକ ଯାଉଛି ବାଟରେ । ପାଶେ ତାକୁ ଡାକି ବିପ୍ର ପଚାରିଲା ଧୀରେ ॥ ଜାଣିଥିଲେ କହ ମୋତେ ଏ ନାରୀ ବୃତ୍ତାନ୍ତ । ତାହା ଶୁଣି ଉତ୍ତରିଲା ପୁରୁଷ ତ୍ୱରିତ ॥ ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ଚରିତ ବଡ଼ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଅଟଇ । ତାକୁ ଆଶା କଲେ ପ୍ରାଣ ହରାଇବୁ ତୁହି ॥ ଭୂତଟାଏ ସେ ସ୍ତ୍ରୀ ପାଖେ ରଖିଅଛି ତହିଁ । ଖାଇଦିଏ ତା ପାଖକୁ ଗଲାମାନେ କେହି ॥ ତାହା ଶୁଣି ପଦ୍ମନାଭ ନଗରେ ଫେରିଲା । ବହୁବାଟ ଚାଲି ନିଜ ଗୃହେ ପହୁଞ୍ଚିଲା । ହପ୍ତାଏ ବିଶ୍ରାମ ନେଇ ଘରେ ମନତୋଷେ । ପ୍ରବେଶିଲା ଯାଇ ରାଜା ବିକ୍ରମଙ୍କ ପାଶେ ॥ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟା ଗୁରୁଠାରୁ ଥିଲା ପାଇ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ଆଗେ କହିଲା ବୁଝାଇ ॥ ପାଠ ତା'ର ଶୁଣି ରାଜା ସନ୍ତୋଷ ହୋଇଲେ । କି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କାହିଁ ଦେଖିଅଛ ପଚାରିଲେ ॥ ତା' ଶୁଣି ବୋଇଲା ବିପ୍ର ଶୁଣ ମହାରାଜ । କାଶୀ ଧାମେ ଶୁଣିଲି ମୁଁ ଏକଇ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ॥ ଅଛି ରମଣୀଏ ଏକ ନବୀନା ସୁନ୍ଦରୀ । ଦ୍ୱାରେ ବସିଥିଲା ମୃଦୁ ମନ୍ଦହାସ ଧରି ॥ ତା'ରୂପକୁ ଚାହିଁ ମୁହିଁ ବିମୋହିତ ହେଲି । ବିଭା ହେବା ଲାଗି ତା'ର ଚରିତ ବୁଝିଲି ॥ ଶୁଣିଲି ମୁଁ

ଭୂତଟାଏ ନାୟକ ରଖିଛୁ । କନ୍ୟାଲୋକେ ଗଲେ କେହ୍ନ ସୁଖେ ଖାଉଅଛୁ । ଶୁଣିବାରୁ ଏହା ମୁହିଁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ମଣିଲି ॥ ନଯାଇ ସେ କନ୍ୟାପାଶେ ଜାଗଣେ ଫେରିଲି ॥ ପଦ୍ମନାଭ କଥା ଶୁଣି ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ସଙ୍ଗେଧରି ତାକୁ ତହିଁ ଚଳିଲେ ତୁରିତ ॥ କେତେଦିନେ କାଶୀକ୍ଷେତ୍ରେ ମିଳିଲେ ନରେଶ । ବିଶ୍ୱନାଥ ପୂଜି ପହୁଞ୍ଚିଲେ କନ୍ୟା ପାଶ ॥ ନିଜ ପରିଚୟ ଦେଇ କନ୍ୟାକୁ କହନ୍ତି । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ମୋ ନାମ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନୃପତି ॥ ଆମ୍ଭ ନଗରକୁ ଆସ ଆମ୍ଭସଙ୍ଗେ ଯିବ । ତା ଶୁଣି ଯୁବତୀ କହେ ଯା ନୋହେ ସମ୍ଭବ ॥ ପଳାଅ ରାଜନ ତୁମ୍ଭେ ଏଥୁ ବେଗ ହୋଇ । ରହିଥିଲେ ଏ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରାଣେ ଆଶା ନାହିଁ ॥ ଆଣି ମୋତେ ଏହି ଘରେ ରଖିଅଛି ଭୂତ । ଅନ୍ୟ କେ ଆସିଲେ ମାରି ଖାଉଛି ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ॥ ଶୁଣିଲ ତ ଏବେ ଏଠୁଁ ଯାଅ ହେ ସତ୍ୱର । ବେଳ ହୋଇଲାଣି ଭୂତ ଆସିବ ଏଥର ॥ ଏତିକ ବେଳକୁ ଆସି ପହୁଞ୍ଚିଲା ଭୂତ । କଲା ସେ ଗର୍ଜନ କାଢ଼ି ବିକଟାଳ ଦନ୍ତ ॥ ଆଗେ ଦେଖି ସେ ଭୂତର ଭୟଙ୍କର ରୂପ । ତାଳ ବେତାଳଙ୍କୁ ଶୀଘ୍ର ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ନୃପ ॥ ମାରିଦିଅ ଏ ଭୂତକୁ ବିଳମ୍ବ ନକର । ଆଜ୍ଞାପାଇ ବୀର ଦୁହେଁ ଉଠିଲେ ସତ୍ୱର ॥ ଭୂତସଙ୍ଗେ ସେହିକ୍ଷଣି ଲଗାଇଲେ ରଣ । ମୁଥ ମରାମରି ଶବ୍ଦେ କମ୍ପଇ ଭୁବନ । ବେତାଳଙ୍କ ମାଡ଼ ଭୂତ ସହି ନ ପାରିଲା । ରଡଘୁଣ୍ଡ ଜିଭକାଢ଼ି ପରାଣ ହାରିଲା ॥ ତା ଦେଖି ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ହୋଇ ହରଷିତ । ଯୁବତୀକୁ ସୁମଧୁରେ କହିଲେ ଏମନ୍ତ ॥ ଭୂତର ବନ୍ଧନେ ଯିନା ଥିଲ ଏ ସ୍ଥାନରେ । ମୁକତି ପାଇଲ ଏବେ ଆମ୍ଭ ବଳରେ ॥ ଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତୁମ୍ଭଠାରେ ରଖିଛନ୍ତି ଆଶ । ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ପୂରଅ ଗୋ ଭାଳି ରତି ରସ ॥ ବ୍ରାହ୍ମଣର ପତ୍ନୀ ହୋଇ ରହ ତାଙ୍କ ଘରେ । ଧନଧାନ୍ୟ ଦେବୁ ଆମ୍ଭେ ରହିବ ସୁଖରେ ॥ ଏହା କହି ପଦ୍ମନାଭ ହସ୍ତେ ସେ କନ୍ୟାକୁ । ସମର୍ପିଲେ

ମହାସୁଖେ ଭୋଗ କରିବାକୁ ॥ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେଧରି ନିଜ ରାଜ୍ୟେ ଗଲେ । ସକଳ ସମ୍ପଦ ଦେଇ ସୁଖେ ରଖାଇଲେ ॥ ଆହେ ଭୋଜ ଏହିପରି ବିକ୍ରମ ରାଜନ । ପର ଉପକାରେ ସଦା ଥିଲା ତାଙ୍କ ମନ ॥ ତାଙ୍କପରି ହେଲେ ତୁମ୍ଭେ ପର ଉପକାରୀ । ସୁଖେ ବସ ସିଂହାସନେ ଭୋଜ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥ ଏହା କହି ସିଂହାସନ ତେଜି ସେ ପିତୁଳୀ । ଜଗନ୍ନାଥ କହେ ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ ଚଳିଗଲା ॥

ଏକାଦଶ ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ଦିନାକେତେ ପରେ ଭୋଜ ନିତ୍ୟକର୍ମସାରି । ସିଂହାସନ ପାଶେ ଗଲେ ଦାନପୁଣ୍ୟ କରି । ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଏକାଦଶ ପୁତ୍ତଳିକା କହେ । ଏଥି ତୁମ୍ଭେ ବସିବାଟା ସମୁଚିତ ନୁହେଁ ॥ ବିକ୍ରମଙ୍କ ସମ ଯେବେ ପୁଣ୍ୟବାନ ହେବ । ତେବେ ଏହି ଦେବ ସିଂହାସନରେ ବସିବ ॥ ଏହା ଶୁଣି ଭୋଜରାଜ କହିଲେ ସରାଗେ । କହ ହେ ପୁତ୍ତଳି ତାଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି ମୋର ଆଗେ ॥ ଏକାଦଶ ପୁତ୍ତଳି ଯେ କହେ ଏହା ଶୁଣି । ବିକ୍ରମଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି ଯାହା ମୁହିଁ ଅଛି ଜାଣି ॥ ତାହା ଏବେ ତୁମ୍ଭ ଆଗେ କହୁଅଛି ଶୁଣ । ନିତି ସଭା କରୁଥାନ୍ତି ବିକ୍ରମ ରାଜନ ॥ ଦିନକରେ ସେ ସଭାକୁ ଆସି ଏକ ଦ୍ୱିଜ । ପ୍ରବେଶିଲା ବିପ୍ରକେ ତା ଦେହେ ବ୍ରହ୍ମତେଜ ॥ ତାକୁ ଦେଖି ନରପତି ବହୁ ମାନ୍ୟ କଲେ । ଆସନ ଦିଆଇ ନିଜ ପାଶେ ବସାଇଲେ ॥ ପଚାରିଲେ ତାହା ପରେ କୋମଳେ ରାଜନ । ଆହେ ବିପ୍ରବର କମ୍ପା କଲ ଆଗମନ ॥ କେଉଁ ଦେଶରେ ଘର କି କାର୍ଯ୍ୟ ତୁମ୍ଭର । ଶୁଣିଲେ ସଂଶୟ ମନୁ ହୋଇଯିବ ଦୂର ॥ ତାହା ଶୁଣି ବିପ୍ର ବୋଇଲେ ଶୁଣ ନରପତି । କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟରେ ମୋର ଅଟଇ ବସତି ॥ ଧନୀ ସୌଦାଗର ଏକ ଅଛି ସେହି ଦେଶେ ।

ଖୋଳାଇଲ ପୁଷ୍କରଣୀ ଦେଶବ୍ରତ ଆଶେ ॥ ସ୍ୱଶପାଖେ ସୁବର୍ଣ୍ଣରେ ବାନ୍ଧ ଘାଟମାନ । ତା ଖରରେ ହରଗୌଗ୍ଣ କରଛୁ ସ୍ଥାପନ ॥ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ତୋଳଛୁ ସେ ସୁରମ୍ୟ ଦେଉଳ । କେବଳ ସେ ପୋଖରୀରେ ନ ପଡ଼ଇ ଜଳ ॥ ତାହା ଦେଖି ସୌଦାଗର ମହା ଚନ୍ତା କଲ । ଅନଶନ ବ୍ରତେ ଶିବ ଚରଣେ ସେବଲ ॥ ଏକାଳେ ଶୁଭିଲ ଦୈବ ଯୋଗେ ଶୂନ୍ୟ ବାଣୀ । ବତିଶ ଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ପୁରୁଷେ ତୁ ଆଣି ॥ ଯେବେ ସୌଦାଗର ଏଥି ଦେଇପାରୁ ବଳ । ତେବେ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ ନ ବସ ତୁ ଖଳ ॥ ସୌଦାଗର ଶୁଣିବାରୁ ଏ ଶୂନ୍ୟ ବଚନ । ନିଜ ଓଜନରେ ତୁଳ ରଖିଲ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ॥ ସେ ସୁନାରେ ଯନ୍ତ୍ରରୂପେ ପିତୁଳା ଗଢ଼ାଇ । ପୁଷ୍କରଣୀକୂଳେ ସେହି ମୂର୍ତ୍ତିଅଛୁ ଥୋଇ ॥ ଢ଼ଆଇଛୁ ଘୋଷଣା ସେ ଦେଶେ ସୌଦାଗର । ବତିଶ ଲକ୍ଷଣ ଥିବ ଯେଉଁ ପୁରୁଷର ॥ ସେପୁରୁଷ ଯେବେ ଏଥି ଶିରଦାନଦେବ । ପୁରସ୍କାର ଏହି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମୂରତି ଲଭିବ ॥ ବତିଶଲକ୍ଷଣଯୁକ୍ତ ପୁଂସ ମିଳୁ ନାହିଁ । ଥିଲେ ଅବା ଶିର ଦାନ ଦେବ କେ ଇଚ୍ଛଇ ॥ ତାହା ଶୁଣି ନରପତି ସେ ବିପ୍ର ସଙ୍ଗତେ । କାଶ୍ମୀରକୁ ଅନୁକୂଳ କରିଲେ ତୁରିତେ ॥ ଜଳଶୂନ୍ୟ ନୂଆ ପୁଷ୍କରଣୀ ପାଶେ ଯାଇ । ଶିବଙ୍କୁ ଦର୍ଶନ କଲେ ପ୍ରଲମ୍ବିତ ହୋଇ ॥ ତାହାପରେ ପୁଷ୍କରଣୀ ମଧ୍ୟକୁ ସେ ଗଲେ । ନିଜ ଶିର କାଟିବାକୁ ଖଡ଼୍ଗ ଉଠାଇଲେ ॥ ବୋଲନ୍ତି ସେ ଭକ୍ତିଭରେ ଭଗବନ୍ତ ଶୁଣ । ମୋ ଶରୀରେ ରହିଅଛୁ ବତିଶ ଲକ୍ଷଣ ॥ ବଳିରୂପେ ଅର୍ପିଛୁ ମୁଁ ମୋ ଶିରକମଳ । ତାହା ଖାଇ ସନ୍ତୋଷରେ ଭର ସରେ ଜଳ ॥ ଏହା କହି ସେ ଖଡ଼୍ଗ ଲଗାନ୍ତେ ବେକରେ । ସେହିକ୍ଷଣି ଭଗବନ୍ତ ତାଙ୍କୁ ଦୃଶ୍ୟ ହେଲେ ॥ ଖଡ଼୍ଗ ଧରି ବୋଇଲେ ସେ କାଟ ନାହିଁ ଶିର । ତୋ ସାହସେ ତୁଷ୍ଟହେଲି ଘେନ ଇଚ୍ଛାବର ॥ ବିକ୍ରମ ବୋଇଲେ ଅନ୍ୟବରେ କାର୍ଯ୍ୟ ନାହିଁ । ଶୁଦ୍ଧଜଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣହେଉ

ସର୍ବେଷ୍ଟ ଏହି ॥ ଅସ୍ତୁ ବୋଲି ଜଗନ୍ନାଥ କହିବା ମାତ୍ରକେ । ଜଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ସର ତଷ୍ଟୁର ପଲକେ ॥ ସେହିଠାରେ ଭଗବନ୍ତ ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ । ସୌଦାଗର ନୃପେ କହେ ବିନସ୍ର ବଚନ ॥ ତୁମ୍ଭ ଯୋଗେ କୀର୍ତ୍ତି ମୋର ହୋଇଲା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିମା ତୁମ୍ଭେ ନିଅ ନରପାଳ ॥ ବିକ୍ରମ ବୋଲନ୍ତି ସାଧୁ ସେ କଥା ନ କହ । ଅତିଥିଙ୍କ ହସ୍ତେ ତାହା ଦାନ କରି ଦିଅ ॥ ଏହା କହି ନିଜ ରାଜ୍ୟେ ଶୀଘ୍ର ଚଳିଗଲେ । ସୁଖେ ପ୍ରଜାଗଣ ପାଳି ଆନନ୍ଦେ ରହିଲେ । ଦେଖ ଆହେ ଭୋଜ ନୃପ ହୃଦୟ ତାଙ୍କର । ପରକାର୍ଯ୍ୟେ ଦେଉଥିଲେ ଆପଣାର ଶିର ॥ ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ତାଙ୍କ ପରି ହେବ ନରପତି । ତେବେ ସିଂହାସନେ ବସି ଟେକାଇବ ଛତି ॥ ଏହା କହି ସେ ପୁତ୍ତଳି ଗଲା ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ ଏହା ଭଣଇ ଗୀତରେ ॥

—:o:—

ଦ୍ୱାଦଶ ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ଆଜ ଦିନକରେ ଭୋଜ ଧାରି ପ୍ରାତଃ କୃତ୍ୟ । ଦୀନ ଦୁଃଖୀମାନଙ୍କୁ ସେ ଦେଇ ଅନ୍ନ ବସ୍ତ୍ର ॥ ଦେବପୂଜା ଶେଷକରି ବିପ୍ରେ ଦାନ ଦେଲେ । ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ସହିତରେ ଆନନ୍ଦେ ଗମିଲେ ॥ ସିଂହାସନେ ବସିବାକୁ ଉଠାନ୍ତେ ଚରଣ । ଦ୍ୱାଦଶ ପୁତ୍ତଳି ତାଙ୍କୁ କରିଲା ବାରଣ ॥ ବୋଇଲା ଏ ସିଂହାସନେ ବସ ନାହିଁ ନୃପ । ବସନ୍ତି ଏଥିରେ ଏକା ସେ ବିକ୍ରମ ଭୂପ । ତାଙ୍କ ସମ ଗୁଣୀ ତୁମ୍ଭେ ହେଲେ ବସିପାର । ନୋହିଲେ ଘଟିବ ଜାଣ ବିପଦ ନିକର ॥ ତାହା ଶୁଣି ପ୍ରଶ୍ନ କଲେ ଭୋଜ ନରରାଣ । କି କି ଗୁଣ ଅର୍ଜିଥିଲେ ବିକ୍ରମ ରାଜନ ॥ ବୋଇଲା ପୁତ୍ତଳି ଏହି ଉଜ୍ଜୟିନୀ ନଗରେ । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ରାଜା ଥିଲେ ସେ

କାଳରେ ॥ ପାଳୁଥାନ୍ତି ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ସେ ପୁତ୍ର ନିର୍ବିଶେଷେ । ଉପବନ ଏକ ଥିଲା ତାଙ୍କର ଏ ଦେଶେ ॥ ନାନାବିଧ ଫୁଲ ଫୁଟି ବାସ ଚହଟଇ । ସୁମଧୁର ପକ୍ୱଫଳ ସବୁବେଳେ ଥାଇ ॥ ଦିନେ ଏକ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ସେ ବନ ମଧ୍ୟରେ । ତେଜ ଦିଶେ ଅଗ୍ନି ପରି ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ॥ ତପ ଆଚରିଲେ ବସି ରଜନୀ ଦିବସ । ବନପାଳେ ତେଜ ଦେଖି ଡରିଲେ ବିଶେଷ ॥ ବନକୁ ସେ ଛାଡିଦେଇ ପଳାଇଲେ ଡରେ । କରଯୋଡ଼ି ଜଣାଇଲେ ରାଜାଙ୍କ ଆଗରେ ॥ ତାହା ଶୁଣି ନରମଣି ଆନନ୍ଦିତ ହେଲେ । ବନପାଳଙ୍କର ସଙ୍ଗେ ବଗିଚ୍ଚକୁ ଗଲେ ॥ ବ୍ରହ୍ମଋଷି ପାଶେ ଯାଇ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ । ପ୍ରଣମିଲେ ଭକ୍ତି ଗଦ-ଗଦେ ନରସାଇଁ ॥ ସନ୍ତୋଷରେ ବ୍ରହ୍ମଋଷି କରି ସୁକଲ୍ୟାଣ । ବୋଇଲେ ଦେଉଛୁଁ ଏହି ମନ୍ତ୍ର ଗୋଟି ଘେନ ॥ ନିଷ୍ଠମରେ ରହି ହୋମ କଲେ ସାତଦିନ । ଅଗ୍ନି ନିଜେ କରିବେ ହେ ଫଳେକ ଅର୍ପଣ ॥ ସେ ଫଳକୁ ଖାଇବ ଯେ ହେବ ସେ ଅମର । ନଛୁଇଁବ ଜରାଜୀର୍ଣ୍ଣ କେବେ ତା ଶରୀର ॥ କ୍ଷୁଧା ତୃଷା ରୋଗ ବ୍ୟାଧି ଶଙ୍କା ନ ରହିବ । ସବୁକାଳେ ଯୁବା ହୋଇ ସେହୁ ରହିଥିବ ॥ ଏହା କହି ବିକ୍ରମଙ୍କୁ ଦେଲେ ସେହି ମନ୍ତ୍ର । ମନ୍ତ୍ର ପାଇ ସେ ବିକ୍ରମ ହୋଇ ଆନନ୍ଦିତ ॥ ଦ୍ୱିଜ ଡାକି ବିଧିମତେ ହୋମ ଆରମ୍ଭିଲେ । ନିଜେ ରାଜା ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡେ ଆହୁତି ଅର୍ପିଲେ ॥ ସାତଦିନ ବସି ହୋମ କଲେ ନୃପବର । ହୋମକୁଣ୍ଡମଧ୍ୟେ ଦେଖାଦେଇ ବୈଶ୍ୱାନର ॥ ଦିବ୍ୟ ଚୂତଫଳ ଟିଏ ନୃପହସ୍ତେ ଦେଲେ । ଏ ଫଳ ଖାଇଲେ ବୃଦ୍ଧ ନୋହିବ ବୋଇଲେ ॥ କ୍ଷୁଧା ତୃଷା ରୋଗ ବ୍ୟାଧି କେବେ ନବାଧିବ । ଯୁବା ହୋଇ ସବୁବେଳେ ଆନନ୍ଦରେ ଥିବ ॥ ଏହା କହି ଅଗ୍ନିଦେବ ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ । ଫଳ ଲଭି ନରପାଳ ହୋଇ ହୃଷ୍ଟମନ ॥ ଯିବାବେଳେ ଦେଖିଲେ ସେ ବୃଦ୍ଧ ଦ୍ୱିଜବର । ଯଷ୍ଟି ଧରି ଦେଇ

କଷ୍ଟେ ଗ୍ଭଲଇ ପଥର ॥ ଦୟା କରି ନୃପ ତାଙ୍କୁ ସେ ଫଳଟି ଦେଲେ । ଖାଇବାମାତ୍ରକେ ବୃଦ୍ଧ ଯୁବକ ହୋଇଲେ ॥ ତାହା ଦେଖି ସର୍ବେ ତକ୍ଷଣି ହେଲେ ଚମତ୍କୃତ । ନୃପଙ୍କୁ କଲ୍ୟାଣ କଲେ ସକଳେ ବହୁତ । ଯୁବା ହୋଇ ବୃଦ୍ଧ ବିପ୍ର ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ସୁଖେ ରାଜ୍ୟରେ ରହିଲେ ॥ ଶୁଣ ଭୋଜ ତାଙ୍କ ପରି ପର ଉପକାର ।କଲେ ସିନା ସିଂହାସନେ ଯାଇ ବସିପାର ॥ ଏହା କହି ସେ ପୁତ୍ତଳ ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ ଗଲା । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ ଏହା ଗୀତରେ ଗାଇଲା ॥

ତ୍ରୟୋଦଶ ପୁତ୍ତଳର କଥା

ଆନନ୍ଦେ ଭୋଜରାଜ ଦାନ ପୁଣ୍ୟ ସାରି । ସିଂହାସନେ ବସିବାକୁ ଉଠନ୍ତେ ବିଚାରି ॥ ତ୍ରୟୋଦଶ ପୁତ୍ତଳ ଯେ କରିଲା ବାରଣ । କେଉଁ ଗୁଣେ ସିଂହାସନେ ଉଠ ନରଗଣ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ରାଜା ଏଥି ବସୁଥିଲେ । ବସିବ ଏଥିରେ ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କ ସମ ହେଲେ । ଭୋଜ ପଚାରିଲେ ତେବେ ତାଙ୍କର ଚରିତ । କହ ହେ ପୁତ୍ତଳ ଶୁଣିବାକୁ ବଳେ ଚିତ୍ତ ॥ ବୋଇଲା ପୁତ୍ତଳ ଶୁଣ ଭୋଜନୃପ ଭଲେ । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଶୁଭେ ପ୍ରଜା ପାଳୁଥିଲେ ॥ ବିଚାରିଲେ ମନ ମଧ୍ୟେ ଏକାନ୍ତରେ ସେହି । ମୋର ନିନ୍ଦା ସ୍ତୁତି ଅବା କରୁଥିବେ କେହି ॥ ନିଜ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଜା ବୋଲି ନ କହନ୍ତି ଭୟେ । ଆମ୍ଭେ ଥରେ ଜାଣିବା ତା ଯେବଣ ଉପାୟେ ॥ ଏହା ଭାବି ରାଜା ଭିକ୍ଷୁ ରୂପକୁ ଧଇଲେ । ଚିହ୍ନି ନ ପାରିଲେ କେହି ରାଜ୍ୟରେ ବୁଲିଲେ ॥ କାହା ମୁଖୁଁ ନ ଶୁଣିଲେ କିଛି ନିନ୍ଦାବାଣୀ । ପ୍ରଶଂସା କରନ୍ତି ସର୍ବେ ନରେଶ କରଣି ॥ ତାହା ଶୁଣି ଚଳିଗଲେ ଅତି ଆନନ୍ଦରେ । ପହଞ୍ଚିଲେ ଯାଇ ଏକ ଗିରି

ନିକଟରେ ॥ ରଜନୀ ପ୍ରବେଶ ହେଲା ଜାଣି ସେହିକାଳେ । ବଣ୍ଡମିଲେ ନରପତି ବରଗଛ ମୂଳେ ॥ ବସି ବସି ଭାବୁଭାବୁ ଦେଖି ସେ ପାଉଲେ । ପକ୍ଷିଶାବକ ଗୃହେଟି ବୃକ୍ଷକୁ ଆଇଲେ ॥ ଚଞ୍ଚୁ ମଧ୍ୟେ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଆଣିଥିଲେ ଯାହା । ବାପ ମାଆଙ୍କର ପାଶେ ନେଇ ଦେଲେ ତାହା ॥ ସବା ସାନ ଭାଇ କିଛି ନ ଥିଲା ତ ଆଣି । ମୁଖଟିକୁ ଶୁଖାଇଣ ହୋଇଲା ମଉନୀ ॥ ତାହା ଦେଖି ବାପ ବୋଲେ କପାଇଁ ବରସ । ଦଶଇ ତୋ ମୁଖ ଆଜ କର ତା' ପ୍ରକାଶ । ପକ୍ଷିଶିଶୁ ଶୁଣିକରି ଏମନ୍ତ କହଇ । ମରିଥିଲୁଁ ପୂର୍ବଜନ୍ମେ ଆମ୍ଭେ ଦୁଇଭାଇ ॥ ବଡ଼ଭାଇ ଜପ ହେଲା ଦ୍ୱୀପାନ୍ତରେ ଯାଇ । ହୋଇଛୁ ଏଠାରେ ପକ୍ଷୀ ମୋ କର୍ମରୁ ମୁହିଁ ॥ ଏହିଠାରୁ ପ୍ରତିଦିନ ମୁହିଁ ଯାଉଥାଏ । ସେ ଭାଇକି ଦେଖିକରି ଫେରି ଆସୁଥାଏ ॥ ଦୈତ୍ୟ ଏକ ସେ ଦେଶରେ ରାଜା ହୋଇଅଛି । ପ୍ରତିଦିନ ନର ଏକ ଭୋଗ ଖାଉଅଛି ॥ ବାସ କରିଛନ୍ତି ସେ ଦେଶରେ ଯେତେ ନରେ । ଅଛନ୍ତି ସେ ପାଳି କରି ନିତି ଘରେ ଘରେ ॥ ଯାହା ଘରେ ପାଳି ଆସି ଯେ ଦିନ ପଡ଼ଇ । ତାହା ଘରୁ ଜଣେ ଗଲେ ଦଏ ତାକୁ ଖାଇ ॥ ସେହି ଭାଇ ଘରେ ଆଜ ପଡ଼ିଅଛି ପାଳି ॥ ଅସୁରକୁ ଡରି ମନେ ବସିଥିଲେ ଭାଳି ॥ ତା'ର ଭାର୍ଯ୍ୟା ଦେଖି ମୋତେ ମୋ ଆଗେ କାନ୍ଦିଲା । ତୁମ୍ଭ ଭାଇ ଆଜ ନିଶ୍ଚେ ମରିବେ ବୋଇଲା ॥ ତାଙ୍କ ଅନ୍ତେ କି କରିବ ଦିଅ ମୋତେ କହି । ଏହା ଶୁଣି ମୋତେ ଆଉ କିଛି ନ ରୁଚଇ ॥ ତାହା ଶୁଣି ସବୁ ପକ୍ଷୀ କରିଲେ ରୋଦନ । ବୃକ୍ଷମୂଳେ ଥାଇ ସବୁ ଜାଣିଲେ ରାଜନ ॥ ଦୟା ବହି ତାଙ୍କୁ ନୃପ ଦିଅନ୍ତି ଉତ୍ତର । ନ କର ପକ୍ଷୀଏ ଶୋକ ମୋର ବୋଲ କର ॥ ମୋତେ ନେଇ ରଖ ସଙ୍ଗେ ମୁଁ ତା' ବଦଳରେ ॥ ଭଲ ହେବ କିଛି ଆଉ ନ ଭାଳ ମନରେ ॥ ତାହା ଶୁଣି ପକ୍ଷୀମାନେ କହିଲେ ଏପରି । ବହୁଦୂର ବାଟ ତୁମ୍ଭେ ଯିବଟି କପରି ॥ ତାହା

ଶୁଣି ନୃପ ବୋଲେ ମିବା ବଦ୍ୟାବଳେ । ଉଡ଼ିଲେ ପକ୍ଷୀଏ ହୁନ୍ତି ଆକାଶ ମଣ୍ଡଳେ । ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ରାଜା ବସି ଯୋଗାସନେ । ଉଡ଼ିଗଲେ ଆକାଶରେ ହରଷିତ ମନେ ॥ କଛୁକ୍ଷଣ ପରେ ଯାଇ ମିଳିଲେ ସେ ଦେଶେ । ପ୍ରବେଶିଲେ ବଳ ପାଳ ଥିବା ବପ୍ର ପାଶେ ॥ ମନ୍ଦିର ନିକଟେ ବପ୍ର ହୋଇଣ ଦୁଃଖିତ । ବସିଥିଲା ରାଜା ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ଏମନ୍ତ ॥ ମୁହିଁ ତୁମ୍ଭ ବଦଳରେ ହେଉଅଛି ବଳ । ଆନନ୍ଦରେ ଯାଅ ବପ୍ର ନିଜ ଗୃହେ ଚଳ ॥ କଦାଚିତେ ମିଥ୍ୟା ନୁହେଁ କହୁଅଛି ସତ୍ୟ । ଖାଇଲେ ଖାଇବ ମତେ ଆଜ ମୋତେ ଦୈତ୍ୟ ॥ ମରଣରୁ ମୁକ୍ତ ପାଇ ଦ୍ୱିଜ ଆନନ୍ଦରେ । ସୁକଲ୍ୟାଣ ନୃପେ ଦେଇ ଗଲା ନିଜ ଘରେ ॥ ରହିଲେ ବକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ସେହିଠାରେ ବସି । ତୃତୀୟ ପ୍ରହର ରାତ୍ର ପ୍ରବେଶିଲା ଆସି ॥ ଘୋଟିଗଲା ହୁହୁଁ ହୁହୁଁ ନିବଡ଼ ଅନ୍ଧାର । ମିଳିଲା ଅସୁର ଆସି ନୃପତି ଆଗର ॥ ଘୋଷଣ ବଦନ ପୁଣି ବକଟାଳ ଦନ୍ତ । ଗର୍ଜନ ଶୁଣିଲେ ତା'ର କମ୍ପଇ ଜଗତ ॥ ବୋଲଇ ରେ କେଉଁ ଦେଶେ ଅଟେ ତୋର ଘର । କିପାଁ ଆସି ବସିଛୁ ତୁ ମୋ ରାଜ୍ୟ ଭିତର ॥ ମୋର ରାଜ୍ୟ ହୋଇ ତୋତେ ନାହିଁ କି ରେ ଜଣା । କାହା ବୋଲେ ପଡ଼ି ତୁ ରେ ହେଲୁ ବୁଦ୍ଧି ବଣା ॥ ଖଜଣା ରୂପରେ ଖାଏ ମୁହିଁ ନରବଳ । ପଡ଼ିଥିଲା ବ୍ରାହ୍ମଣର ଆଜ ସେହି ପାଳ ॥ ତା' ସ୍ଥାନରେ କ କାରଣେ ବସିଅଛୁ ତୁହି । ଏହିକ୍ଷଣି ଜାଣ ତୋତେ ଖାଇଦେବି ମୁହିଁ ॥ ଏହା ଶୁଣି କହିଲେ ସେ ବକ୍ରମ ରାଜନ । ଶୁଣ ଦୈତ୍ୟେଶ୍ୱର ତୁମ୍ଭେ ମୋହର ବଚନ ॥ ଜନ୍ମ ହେଲେ ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ ମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ଜନ୍ମ । ଏହିପରି ଲଗିଅଛି ସଂସାର ନିୟମ ॥ ଆଗେ ହେଉ ପଛେ ହେଉ ଦିନେ ହେବ ନାଶ । ଅନିତ୍ୟ ଶରୀର ପାଇଁ କିପାଁ ଏତେ

ଆଶ । ମୋତେ ଯେବେ ଆଜ ତୁମ୍ଭେ ଏଠାରେ ଖାଇବ । ତୁମ୍ଭ କ୍ଷୁଧା ଯିବ ପୁଣ୍ୟ ମୋହର ହୋଇବ ॥ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଞ୍ଚିବ ତା'ର ରକ୍ଷା ହେବ କୂଳ । ଜନ୍ମରେ ତ ନିଶ୍ଚେ ଥିବ ପର ଉପକାର ॥ ପର ଉପକାର-ଠାରୁ ବଳ ପୁଣ୍ୟ ନାହିଁ । ଏପରି ସୁଯୋଗ ଆଜ ଛାଡ଼ିବ କପାଇଁ ॥ ହେ ଅସୁରରାଜ ମୋତେ ତୁମ୍ଭେ ଏହିଠାରେ । ଖାଅ ବସି ଆନନ୍ଦରେ ବିପ୍ର ବଦଳରେ ॥ ରାଜାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଯହୁଁ ଏମନ୍ତ ଶୁଣିଲା । ହୋଇଣ ସନ୍ତୋଷ ଦୈତ୍ୟ ଏମନ୍ତ କହିଲା ॥ ଆହେ ନୃପ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ଧାର୍ମିକ ପୁରୁଷ । କେହି ନାହିଁ ଏ ସଂସାରେ ତୁମ୍ଭର ସଦୃଶ ॥ ଦିଅ ପର ଉପକାରେ ଆପଣା ପରାଣ । ଦେଖି ଏହା ବଡ ତୁଷ୍ଟ ହେଲା ମୋର ମନ ॥ ସନ୍ତୋଷେ ଦେଉଛି ଏବେ ମାଗି ବର ନେଇ । ତାହା ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ସେ ବିକ୍ରମ ରାଜନ ॥ ଶୁଣ ଦୈତ୍ୟରାଜ ତୁମ୍ଭେ ହେଲ ଯେବେ ତୋଷ । ବିନୟେ ମାଗୁଛି ଛାଡ଼ ଯାଅ ଏହି ଦେଶ ॥ ନରବଳ ଆଜଠାରୁ ଦେବେ ନାହିଁ କେହି । ବାସକରି ଆନନ୍ଦରେ ସର୍ବେ ଥିବେ ରହି ॥ ତୁମ୍ଭ ଅଧିକାର ଆଉ ଏଠାରେ ନ ଥିବ । ଏହି ବର ମାଗୁଅଛି ସନ୍ତୋଷରେ ଦେବ ॥ ତାହା ଶୁଣି ଅସ୍ତୁ ବୋଲି କହି ସେ ଅସୁର । ଚାଲିଗଲା ସେ ରାଜ୍ୟକୁ ଛାଡ଼ି ବହୁଦୂର ॥ ବାସ କଲା ଇଚ୍ଛାମତେ ଯାଇ ଅନ୍ୟ ଦେଶେ । ଦିବସ ହୋଇଲା ଆସି ରଜନୀର ଶେଷେ ॥ ପ୍ରଭାତରୁ ଉଠିଯାଇ ଦେଖିଲେ ସକଳେ । ଗଡଗ୍ରହ ନରବଳ ବସିଛି କୁଶଳେ ॥ ନିଶ୍ଚେ ଏ ଦେବତା ବୋଲି ମନେ ବିଚାରିଲେ । ତାଙ୍କ ପାଦେ ଯାଇ ସର୍ବେ ମିଳି ପୂଜା କଲେ ॥ ସକଳ କାରଣ ରାଜା କହିଲେ ବୁଝାଇ । ଦୈତ୍ୟ ଭୟ ଆଜଠାରୁ ଆଉ ହେବ ନାହିଁ ॥ ଯାହା ପାଇଁ ହୋଇଥିଲେ ବଳି ନରଗଣ । ସେ ବିପ୍ରକୁ ଡକାଇଲେ କରି ମନେ ତୋଷ ॥ ସେହି ଦେଶ ମଧ୍ୟେ ତାକୁ କରାଇଲେ ରାଜା । ପ୍ରଜାଗଣ ମିଳି କଲେ ତାଙ୍କ ପାଦେ

ପୂଜା ॥ ଏମନ୍ତ ଶୁଣି ନେଇଣ ରାଜା ଗଲେ ନିଜ ଲେଖେ । ପାଳିଲେ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ନିଜ ଅତ୍ୟନ୍ତ ହରଷେ ॥ ଏପରି ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ପର ଉପକାର । କରୁଥିଲେ ଜାଣ ଆହେ ଭୋଜ ନୃପବର ॥ ଯେବେ ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ହୋଇବ ସମାନ । ଅଧିକାର କର ତେବେ ଏହି ସିଂହାସନେ ॥ ଏହା କହି ସିଂହାସନ ଗୁଡ଼ ସେ ପୁତ୍ତଳି । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ କହେ ସ୍ୱର୍ଗେ ଗଲା ଚଳି ॥

ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ତାହାପରେ ଦିନେ ଭୋଜ କରି ଦାନ ପୁଣ୍ୟ । ସିଂହାସନେ ବସିବାକୁ କଲେ ପୁଣି ମନ ॥ ଆନନ୍ଦରେ ବାହାରିଲେ ଉତ୍ସବ କରାଇ । ପ୍ରବେଶ ହୁଅନ୍ତେ ସିଂହାସନେ ତଳେ ଯାଇ ॥ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ପୁତ୍ତଳି କହଇ । ନ ବୁଝି ନ ବସ ଏଥି ଆହେ ନରସାଇଁ ॥ ଏଥିରେ ବସନ୍ତି ରାଜା ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ତାଙ୍କ ପରି ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ହେବ ଗୁଣବନ୍ତ ତେବେ ଆସି ସିଂହାସନ ଉପରେ ବସିବ । ଅକାରଣେ କପାଁ ଏବେ ହଟହଟା ହେବ ॥ ତାହା ଶୁଣି ପଚାରିଲେ ଭୋଜ ନରସାଣ । କହ ହେ ପୁତ୍ତଳି ଥିଲା ତାଙ୍କର କି ଗୁଣ ॥ ଶୁଣି ସେ ପୁତ୍ତଳି ତାଙ୍କୁ କହଇ ଏମନ୍ତ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳନଗର ରାଜା ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ॥ କେତେ କେତେ ଗୁଣ ତାଙ୍କ ଦେହେ ଥିଲା ପୁଣି । ଅଟନ୍ତି ସେ ବିଶେଷରେ ପର ଉପକାରୀ ॥ ତାଙ୍କ ନିଜ ରାଜଧାନି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନଗରେ । ଧନୀ ସୌଦାଗର ଜଣେ ସୁଖେ ବାସ କରେ ॥ ରାଜାଙ୍କ ବେପାର ସେହି ଠିକା ନେଇଥାଏ । ରାଜପୁରରେ ଯାହା ଯାହା ଲୋଡ଼ା ହେଲେ ଦିଏ ॥ ରାଜାଙ୍କର ତାହାଠାରେ ଥାଏ ଦୟା ଅତି । ମାଗଇ ସେ ଯାହା ତାକୁ ତକ୍ଷଣେ ଦିଅନ୍ତି ॥ ଏହିକ୍ରମେ ବହୁ

ଧନ ରକ୍ଷା ସୌଦାଗର । ଆୟୁ ଶେଷ ହୋଇବାରୁ ଗଲା ସ୍ୱର୍ଗପୁର ॥ ପୁତ୍ର ତା'ର ଜାଣ ଅଛି ପୁରନ୍ଦର ଦାସ । ନିରନ୍ତରେ କଲା ବେଶ୍ୟା ସଙ୍ଗ ଅଭିଳାଷ ॥ ବେଶ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ସବୁବେଳେ ଯହୁଁ ସେ ମାତିଲା । ସକଳ ସମ୍ପତ୍ତି ସାର ନିର୍ଦ୍ଧନ ସେ ହେଲା ॥ ସ୍ନେହ କରୁଥିଲା ବେଶ୍ୟା ଥିବାଯାଏ ଧନ । ଧନ ଶେଷେ ଧିକ୍କାର ସେ କଲା ହୀନମାନ । ତହୁଁ ପୁରନ୍ଦର ଚେତାପାଇ ବସ୍ତୁରଇ । ପିତୃଧନଯାକ ହାରି କସ କରିବଇଁ । ଖାଲିହାତେ ବନ୍ଧୁ ଘରେ ଯିବା ଅନୁଚିତ । ଏହା ଭାବି ଯୋଗୀହୋଇ ବୁଲିଲା ବନସ୍ତ ॥ ବୁଲିବୁଲି ସେ ମଳୟ ପର୍ବତ ପାଖରେ । ପଡ଼ା ଏକ ଥିଲା ତହିଁ ଚଳିଲା ଭିକ୍ଷାରେ ॥ ଦିନକରେ ପୁରନ୍ଦର ଘରେ ଶୋଇଥିଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ କାନ୍ଦଇ ଉଚ୍ଚେ ନିଶୀଥେ ଶୁଣିଲା ॥ ପ୍ରଭାତେ ପୁଚ୍ଛିଲା ଯାଇ ସେହି ବ୍ରାହ୍ମଣୀକି । କି ଲାଗି କାନ୍ଦିଲ ରାତେ ମୋତେ କହିବ କି ॥ ଶୁଣି ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ କାନ୍ଦି କହିଲା ତାହାକୁ । କି କହିବି ଘଟୁଛି ଯା ମୋର କପାଳକୁ ॥ ଅର୍ଦ୍ଧରାତେ ନିତି ଭୂତ ପଶଇ ମୋ ଘରେ । ନର୍ଦ୍ଦୟ ଭାବରେ ମୋର ଶରୀରେ ପ୍ରହାରେ ॥ ତା' ମାଡ଼ରେ ବ୍ୟଥା ପାଇ କରେ ମୁଁ ରୋଦନ । କିଏ ବା ମୋ ଦୁଃଖ ନେବ ମୁଁ ତ ହୀନଜନ ॥ ବ୍ରାହ୍ମଣୀର ଦୁଃଖ ଶୁଣି ପୁରନ୍ଦର ଦାସ । ଅନେକ ବୁଝାଇ ତାକୁ ଦେଲା ସେ ଆଶ୍ୱାସ । ତାହାପରେ ପୁରନ୍ଦର ନିଜରାଜ୍ୟେ ଗଲା । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟଙ୍କର ସଭାରେ ମିଳିଲା ॥ ବ୍ରାହ୍ମଣୀର କଥାଯାକ କହିଲା ବୁଝାଇ । ତା' ଶୁଣି ବିକ୍ରମ ପର ଦୁଃଖେ ଦୁଃଖୀ ହୋଇ ॥ ପୁରନ୍ଦର ଦାସକୁ ସେ ସଙ୍ଗତେ ଧରିଲେ । ସେହିକ୍ଷଣି ଯିବା-ଲାଗି ଅନୁକୂଳ କଲେ ॥ ମଳୟ ଗିରିରେ ମିଳି ଡାକି ବ୍ରାହ୍ମଣୀକି । ବୋଇଲା ସେ ପୁରନ୍ଦର ନ ଭାଳ ଏଣିକି ॥ ଏହି ଯେ ନୃପତି ତୋର ଛଡ଼ାଇବେ ଭୂତ । ଏହା ଶୁଣି ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ହୋଇ ଆନନ୍ଦିତ ॥ ଆପଣା ଗୃହରେ ତାଙ୍କୁ ବସା ସଜ୍ଞା ଦେଲା । ରନ୍ଧଣା ସାମଗ୍ରୀ ଆଣି

ବସି ଯୋଗାଇଲ ॥ ଉନ୍ଧନ ଭୋଜନ ସାରି ଶୋଇଲେ ସକଳେ । ନିଶୀଥେ କାନ୍ଦିଲା ଦ୍ୱିଜା ପୂର୍ବ ପରକାରେ ॥ ନ ମାର ହେ ମରିଗଲି ବୋଲି କାନ୍ଦେ ସେହି । ତଥାପି ସେ ଭୂତ ତାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦୟେ ପିଟଇ ॥ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ବଚନ ଶୁଣି ବିକ୍ରମ ରାଜନ । ତାଳ ବେତାଳଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ସେହିକ୍ଷଣି ॥ ଆଜ୍ଞା ପାଇ ସେ ବେତାଳେ ଶୀଘ୍ର ଚଳିଗଲେ । ଭୂତ ସଙ୍ଗେ ଯୁଝି ତା'ର ପ୍ରାଣ ବିନାଶିଲେ ॥ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତା' ଦେଖି ବଡ଼ ସନ୍ତୋଷ ଲଭିଲା । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କୁ ବହୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲା ॥ ତହୁଁ ନୃପ ପଚାରିଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣୀକି ଚାହିଁ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଏ ଭୂତ ନିତମାରେ କାହିଁ ପାଇଁ ॥ ବୋଇଲା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ହେ ରାଜନ । ଏହି ଭୂତ ଅଟଇ ମୋ ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର ଜାଣ ॥ ଯଉବନ ବେଳେ ମୁହିଁ ଉନ୍ମତ୍ତ ହୋଇଲି । ଚୋର ପ୍ରୀତି କରି ପରପୁରୁଷେ ମାତିଲି ॥ ତାହା ଜାଣି ପତି ମୋର ମହାକ୍ରୋଧ ବହି । ମୋ ମୁଖ ନ ଚାହିଁ ମଲା ଆତ୍ମଘାତୀ ହୋଇ ॥ ସେହିଦିନୁ ସେ ଭୂତ ହୋଇ ଥାଏ ଏହି ଘରେ । ରାତ୍ରଅର୍ଦ୍ଧ ହେଲେ ଆସି ନିର୍ଦ୍ଦୟେ ପ୍ରହାରେ ॥ ତୁମ୍ଭେ ଦୟା କରିବାରୁ ପାଇଲି ଉଦ୍ଧାର । ରତ୍ନ ସାତ ଗରା ଅଛି ନିଅ ଉପହାର ॥ ବିକ୍ରମ ନୃପତି ତାହାଠାରୁ ରତ୍ନ ନେଇ ॥ ପୁରନ୍ଦରେ ଡାକ ପାଶେ କହିଲେ ବୁଝାଇ । ତୁମ୍ଭ ପିତା ପୂର୍ବେ ଥିଲେ ବଡ଼ ଭାଗ୍ୟବାନ । ନିଜ କର୍ମ-ଦୋଷେ ତୁମ୍ଭେ ହୋଇଲ ନିର୍ଦ୍ଧନ ॥ ଏହି ସାତଗରା ରତ୍ନ ଦେଉଅଛି ନିଅ । ବେପାର ବାଣିଜ୍ୟ କରି ମହାସୁଖେ ରହ ॥ ଏହା କହି ପୁରନ୍ଦର ହାତେ ତାହା ଦେଲେ । ଆପଣା ରାଜ୍ୟରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ । ଧନ ପାଇ ନିଜ ଗୃହେ ଗଲା ସାଧୁ ପୁଅ । ଶୁଣିଲ ପରୋ-ପକାରୀ ବିକ୍ରମ ଚରିତ । ଅଟ ହେ ଭୋଜ ହେଲେ ତୁମ୍ଭେ ତାହାଙ୍କ ସମାନ । ସିଂହାସନେ ବସିବାକୁ ବଳାଇବ ମନ ॥ ଏହା କହି ଶୂନ୍ୟ ମାର୍ଗେ ଗଲା ସେ ପୁତ୍ତଳ । ସିଂହ ଜଗନ୍ନାଥ କହେ ପୂର୍ବ କଥା ଭଲ ॥

—:o:—

ପଞ୍ଚଦଶ ପୁତ୍ତଳର କଥା

ତହିଁ ଆରଦିନ ଭୋଜ ଦାନ ପୁଣ୍ୟକରି । ବସିବାକୁ ସିଂହାସନେ ସକଳେ ହକାରି ॥ ଦେବ ପିତୃ ପୂଜା ସାରି ଅମୃତ ବେଳାରେ । ସିଂହାସନ ପାଶେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ॥ ପଞ୍ଚଦଶ ପୁତ୍ତଳିକା ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ହସି । ବୋଇଲା ହେ ଭୋଜ ଏଥି ନ ପାରିବ ବସି ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟଙ୍କର ଏହି ସିଂହାସନ । ଏଥିରେ ବସି ସେ ରାଜ୍ୟ କରନ୍ତି ଶାସନ ॥ ତାଙ୍କ ପରି ଗୁଣ ଯେବେ ଅର୍ଜନ କରିବ । ଏ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସିଂହାସନ ଉପରେ ବସିବ ॥ ପୁତ୍ତଳ ବଚନ ଶୁଣି ରାଜନ ବୋଇଲେ । କହ ତାଙ୍କ ଗୁଣ ତେବେ ଶୁଣିବି ମୁଁ ଭଲେ ॥ ଦେଲା ତହୁଁ ପଞ୍ଚଦଶ ପୁତ୍ତଳ ଉତ୍ତର । ବିକ୍ରମଙ୍କ ବଡ଼ଗୁଣ ପରଉପକାର ॥ ସିନ୍ଧୁ ନୃପ ନାମେ ଥିଲେ ଏକ ନରପତି । ବହୁ ବିପ୍ର ତାଙ୍କ ଦେଶେ ବାସ କରିଥାନ୍ତି ॥ ବିପ୍ର ଏକ ଥିଲେ ତାଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ସୁପଣ୍ଡିତ । ସର୍ବୋଜାଖ୍ୟ ନାମରେ ସେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଦିତ ॥ ଯାଦବାନନ୍ଦ ନାମକ କୁମର ତାଙ୍କର । ଗାୟକ ବିଦ୍ୟାରେ ସେହୁ ଅତି ଧୁରନ୍ଧର ॥ ସେ ଗୀତ ଗାଆନ୍ତେ ପଶୁ ହେଲେ ହେଁ ଶୁଣିବ । ଶୁଖିଥିବା ଗଛ ମଧ୍ୟ କଅଁଳ ଉଠିବ ॥ ସେ ଗ୍ରାମର ନାରୀଗଣ ଗୀତ ଶୁଣି ତା'ର । ଘର ବର ପିଲା ଛାଡ଼ି ହୁଅନ୍ତି ବାହାର ॥ ଏପରି ଘଟଣା ନିତି ଘଟିବାର ଦେଖି । ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ହେଲେ ଅତିଶୟ ଦୁଃଖୀ ॥ ଗୁହାରି କଲେ ସେ ରାଜାଆଗେ ସବୁ ଯାଇ । ଆମ୍ଭର ଆପତ୍ତି ଶୁଣ ଆହେ ନରସାଇଁ ॥ ଦାଣ୍ଡରେ ଯାଦବାନନ୍ଦ ଗାଉଥିଲେ ଗୀତ । ଲଜ୍ଜା ଛାଡ଼ି କୁଳବଧୂ ମିଳନ୍ତି ତୁରିତ ॥ ତାହା ଯୋଗେ ସମସ୍ତଙ୍କ ମହତ୍ତ୍ୱ ସରଇ । ଏ ରାଜ୍ୟ ଭିତରୁ ତାକୁ ଦିଅ ଘଉଡ଼ାଇ ॥ ନୋହିଲେ ସେ ରହୁ ଆମ୍ଭେ ଯିବୁ ଅନ୍ୟ ଦେଶ । ସୁବିଚାର କରି ଆଜ୍ଞା ଦିଅ ହେ ନରେଶ ॥ ଏହା ଶୁଣି

ରାଜା ତାଙ୍କୁ ପାଶେ ଡକାଇଲେ । ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ତାଙ୍କ ଆଗେ ଆଜ୍ଞା କଲେ ॥ ରାଜାଙ୍କ ଆଦେଶ ପାଇ ଯାଦବ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ବୀଣାସଙ୍ଗେ ତାଳ ଦେଇ କରନ୍ତେ ଗାୟନ ॥ ଶୁଣୁ ଶୁଣୁ ପ୍ରେମଭୋଳେ ରାଜା ମୋହ ଗଲେ । ଜଳ ସିଞ୍ଚି ମନ୍ତ୍ରୀଗଣ ଚେତା କରାଇଲେ ॥ ଚେତା ପାଇ ନରପତି କୋପମନ ହୋଇ । ସେକ୍ଷଣି ରାଜ୍ୟରୁ ତାଙ୍କୁ ଦେଲେ ଘଉଡ଼ାଇ ॥ ଯାଦବ ଚଳାଇ ଯାଇ ବହୁ ଦୂର ଦେଶେ । ରାଜା ଘରେ ଚହଞ୍ଚିଲା ରଜନୀ ପ୍ରବେଶେ ॥ ସେ ରାଜାଙ୍କ ଉଆସରେ ହେଉଥିଲା ନୃତ୍ୟ । ତା ଶୁଣି ଯାଦବାନନ୍ଦ ଗାଇଲା ସଙ୍ଗୀତ ॥ ତାହା ଶୁଣି ଦ୍ୱାରପାଳ ନୃପତି ଛାମୁରେ । ଜଣାଇଲା ଗୁଣୀ ଏକ ଗାଉଛି ଦୁଆରେ ॥ ଦ୍ୱାରୀ ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ରାଜା ଡକାଇ ତାହାକୁ । ଆଦେଶିଲେ ବୀଣା ବାଇ ଗୀତ ଗାଇବାକୁ ॥ ତା ଶୁଣି ଯାଦବାନନ୍ଦ କଲା ଗାୟନ । ଗୀତ ଶୁଣି ପ୍ରେମେ ଭୋଳ ହେଲେ ନରରାଣ ॥ ହାନି ଲାଭ କଥା ନୃପ ଜାଣି ନ ପାରିଲେ । ନିଜହାତୁ କାଢ଼ି ତାଙ୍କୁ ରତ୍ନ ମୁଦ୍ର ଦେଲେ ॥ ତାହାପରେ ଆସି ନୃତ୍ୟ କଲେ ବେଶ୍ୟାଗଣ । ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ଦେଖାଇଣ ଭୁଲାଇଲେ ମନ ॥ କାମକାନ୍ତା ନାମେ ଏକ ବେଶ୍ୟା ଥିଲା ତହିଁ । ରୂପ ଗୁଣେ ସ୍ୱର୍ଗବେଶ୍ୟା ସମ ହେବେ ନାହିଁ ॥ ନୃତ୍ୟ ତାର ଦେଖି ତୋଷେ ସେ ଯାଦବାନନ୍ଦ । ରାଜା ଦେବା ମୁଦ୍ର ତାକୁ ଦେଲା ବହୁ ମୋଦ ॥ ତାହା ଦେଖି ନରପତି କୋପ ବହୁ ମନେ । ଯାଦବକୁ ତଡ଼ିଦେଲେ ସେଠାରୁ ତକ୍ଷଣେ ॥ ଯାଦବ ନୃପତି ଭୟେ କିଛି ଦୂର ଗଲା । ସେହି କାମକାନ୍ତା ଘରେ ଗୁପତେ ରହିଲା ॥ ଗାନ୍ଧାରରେ ସେ ଦୁହେଁ ତ ନିପୁଣ ଅଟନ୍ତି । ଦୁହେଁ ଦୁହିଁ ତହିଁ ହେଲେ ବଢ଼ି ଗଲା ପ୍ରୀତି ॥ ପ୍ରେମଭୋଳେ ଦୁହେଁ ଯାକ ଥିଲେ ଗୁପ୍ତେ ରହି । ଯାଦବ ବୋଇଲା ଧନେ ଶୁଣ ପ୍ରିୟସହି ॥ ହୋଇଛନ୍ତି ମୋହଠାରେ

ରଜା କୋପଚନ୍ତି । ରହିବା ତୋପାଶେ ମୋର ନୁହଇ ଉଚିତ ॥ ଏହା କହି ସେ ଯାଦବ ତହୁଁ ଚଳିଗଲା । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନଗରେ ଯାଇ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ॥ ବ୍ରହ୍ମଙ୍କ ସିଂହଦ୍ୱାରେ କଲା ବସି ଗାନ । ଅନ୍ତଃପୁରେ ଥାଇ ଶୁଣି ନୃପ ପ୍ରୀତ ମନ ॥ ସିଂହଦ୍ୱାରେ ଆସି ପୁଣି ଗାୟନ ଶୁଣିଲେ । ପ୍ରଶଂସା କରିଣ ତାକୁ ପାଶେ ରଖାଇଲେ ॥ ଘନେ ନରପତି ତାକୁ ବସାଇ ପାଶରେ । ପରସ୍ପରନ୍ତେ ଦୁଃଖ ସୁଖ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ॥ କହିଲା ଯାଦବାନନ୍ଦ ତାର ଗତକଥା । ଯାହା ଯାହା ହୋଇଥିଲା ପୂର୍ବର ବ୍ୟବସ୍ଥା ॥ କହୁଁ କହୁଁ ବାମକାନ୍ତା ମନରେ ପଡ଼ିଲା । ଦୁଃଖରେ ତା ନୟନରୁ ଲୋତକ ଝରିଲା ॥ ପ୍ରବୋଧି ନୃପତି ତାକୁ କାରଣ ବୁଝିଲେ । ସତ୍ୟ କରି ନରପତି ବୁଝାଇ କହିଲେ ॥ ହେ ଯାଦବାନନ୍ଦ ତୁମ୍ଭେ ଛାଡ଼ ମନୁ ଚିନ୍ତା । ଆଣାଇ ଦେବି ମୁଁ ନିଶ୍ଚେ ସେହି କାମକାନ୍ତା ॥ ଏହା କହି ନିସ ବିପ୍ରକୁ ରଖିଲେ ପାଶରେ । ଆଜ୍ଞାପତ୍ର ଲେଖି ଦେଲେ ଉଗର୍ଗ ହସ୍ତରେ ॥ ଉଗର୍ ସେ ଲେଖା ନେଇ ବେଗେ ଚଳିଗଲା । ସେ ଦେଶର ନୃପତିଙ୍କ ହସ୍ତେ ଅରପିଲା ॥ ଫିଟାଇ ସେ ପତ୍ର ପଢ଼ି ଜାଣିଲେ ନରେଶ । ବ୍ରହ୍ମ ଆଦିତ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଦେଇଛି ଆଦେଶ ॥ ଲେଖିଛି ସେ କାମକାନ୍ତା ଅଛି ତୁମ୍ଭ ଦେଶେ । ଆଜ୍ଞା ମାନି ପଠାଇବ ତାକୁ ଆମ୍ଭ ପାଶେ । ନୋହିଲେ ଲାଗିବ ନିଶ୍ଚେ ତୁମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ । ପଢ଼ୁ ପଢ଼ୁ ନରପତି ବୋଲେ ହୋଇ କ୍ରୁଦ୍ଧ ॥ ଆରେ ଦୂତ କହ ଯାଇ ତୋହର ରଜାକୁ । ଯୁଦ୍ଧ ହେଲେ ହେଉ ଆମ୍ଭେ ନ ଡରୁ ତାହାକୁ ॥ ଆମ୍ଭରାଜ୍ୟ ତାହାର ତ ନୁହଇ ଅଧୀନ । ଆମ୍ଭେ କପାଁ ତା ଆଜ୍ଞାକୁ କରିବୁ ପାଳନ ॥ ବେଗେ ଯାଇ କହ ଦୂତ ବ୍ରହ୍ମାଦିତ୍ୟକୁ । ଅଛୁ ତାର କେତେବଳ ଆସୁ ସମରକୁ ॥ କଟୁବାକ୍ୟ ଏହିପରି କହନ୍ତେ ସେ ନୃପ ॥ ଶୁଣି ଫେରିଗଲା ଦୂତ

ମନେ ବିଷ୍ଣୁ ଚାପ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ପାଶେ ପରବେଶ ହେଲା । କରଯୋଡ଼ି ସେ ସକଳ ବୃତ୍ତାନ୍ତ କହିଲା ॥ ଶୁଣି ସେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ସଜାଇ ସଇନ । ଯାଦବ ସଙ୍ଗରେ ବିଜେ କରିଲେ ବହନ ॥ କାମକାନ୍ତା ବାରାଙ୍ଗନା ଥିଲା ଯେ ରାଜ୍ୟରେ । ସୈନ୍ୟ ଘେନି ନରପତି ମିଳିଲେ ସେଠାରେ ॥ ଶିବିର ପକାଇ ନୃପ ରଖିଲେ ସଇନ ॥ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରେ ଆରମ୍ଭିଲେ ଗୁପତଭ୍ରମଣ ॥ ସୌଦାଗର ବେଶ ଧରି କ୍ଷୀଣଙ୍କ ମନରେ । କାମକାନ୍ତା ଗୃହେ ନୃପ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ପଶିଲେ ॥ ଶାନ୍ତିତ ମନରେ କାମକାନ୍ତା ପଲ୍ୟଙ୍କରେ । ବସିଥିଲା ସୁଷ୍ଟୁଭାଷା ନୃପ ଆରମ୍ଭିଲେ ॥ ଦେଇଅଛୁ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ହାଅ ତୋର ଦେହ । ବୋଇଲା ସେ ନାଗର ହେ ସେ କଥା ନ କହ ॥ ଯାଦବାନନ୍ଦ ବିହୁନେ ଆନେ ନ ଭଜିବି । ଜଞ୍ଜାଳ ନ କର ମୋତେ ଦେହ ମୁଁ ନ ଦେବି ॥ ଲକ୍ଷେ ଗ୍ରୁଡ଼ କୋଟି କୋଟି ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା ଦେଲେ । ଯାଦବ ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟେ ନ ଟଳିବି ତିଳେ ॥ ତାହା ଶୁଣି ବୋଲନ୍ତି ସେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନୃପତି । ରାକ୍ଷକ ଶୁଆଅ ମୋତେ ସୁନ୍ଦରୀ ତୋ କତି ॥ ନିଶ୍ଚେ ଦେବି ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ମିଥ୍ୟା କହୁ ନାହିଁ । ତାହାଶୁଣି କାମକାନ୍ତା କହେ ଦୟାବହି ॥ ଶୁଣ ହେ ରସିକ ଯେବେ ମୋ ଘରେ ରହିବ । କେବଳ ମୋ ପଲଙ୍କରେ ସୁଖେ ବସିଥିବ ॥ ମାତ୍ର ମୋ ଦେହରେ କେବେ ଦେବନାହିଁ ହସ୍ତ । ଶୁଣି ତା'କଥାରେ ନୃପ ହୋଇଲେ ସମ୍ମତ ॥ କାମକାନ୍ତା ସହିତରେ ବସିଲେ ପଲଙ୍କେ । ହାସ୍ୟ ପରିହାସ କଲେ ନାନା କଉତୁକେ ॥ ପରିହାସ ରସ ବେଳେ ବିକ୍ରମ ମିହିର । କାମକାନ୍ତା କୁଚ ପରେ ପକାଇଲେ କର ॥ ତା' ଦେହରେ ରାଜାଙ୍କର ଲାଗିବାରୁ ହସ୍ତ । କାମକାନ୍ତା ସେହିକ୍ଷଣି ହୋଇଲା ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ॥ ତାହା ଦେଖି ରାଜା ଜଳ ସିଞ୍ଚି ତା' ମୁଖରେ । ପୁଣି ବିଞ୍ଚଣାରେ ବିଞ୍ଚି ଚେତା କରାଇଲେ ॥ ପୃଚ୍ଛିଲେ ବିକ୍ରମ ନୃପ ତା ମୁଖକୁ ଚାହିଁ । ହାତ ମୋର

ଲାଗୁଁ ମୂର୍ଚ୍ଛା ଗଲୁ ଗୋ କପାଇଁ ॥ ତହିଁର କାରଣ କହ ବୁଝାଇ ଭୂପତ । ବୋଲେ କାମକାନ୍ତା ଶୁଣ କହୁଅଛି ସତ୍ୟ ॥ ଯାଦବାନନ୍ଦ ମୋ ଦେହେ ଅଧିକାଶ୍ରଅଟେ । ସବୁବେଳେ ମନ ମୋର ତା ପାଦରେ ଖଟେ ॥ ତେଣୁ ଅନ୍ୟଠାରେ ମୋର ନ ବଳଇ ମନ । ସେଥିପାଇଁ ଏହା ହେଲା ସତ୍ୟ ଏବଚନ ॥ ଏ କଥାକୁ ଶୁଣି ବଖାଣିଲେ ନରପତି । ଧନ୍ୟ ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରାଣୀ ଧନ୍ୟ ତାଙ୍କ ପ୍ରୀତି ॥ ଏହା ଭାବ ନୃପବର ଉଠି ପ୍ରଭାତରେ । ଶିବିରକୁ ଗଲେ ତାହା କେହି ନ ଜାଣିଲେ ॥ ସାରି ପ୍ରାତଃକୃତ୍ୟ ବିଧି ସେ ରାଜାଧିମୀପ । ପଠାଇଲେ ପ୍ରୀତିପଦ ଦୂତ ହାତେ ନୃପ ॥ ଯେ ଆଜ୍ଞା ବୋଲିଣ ଜଣେ ଦୂତ ଚଳିଗଲା । ସେହି ଦେଶ ନରେଶଙ୍କ ପାରୁଶେ ମିଳିଲା ॥ ଯଥାମାନ୍ୟ କରି ତାଙ୍କୁ କହଇ ସେ ଦୂତ । ହେ ରାଜନ ଶୁଣ ମୋର କହିବା ବୃତ୍ତାନ୍ତ ॥ ଉଜ୍ଜୟିନୀନଗର ରାଜା ବିକ୍ରମ ମିହିର । ସମସ୍ତ ଭୂମିରେ ଖ୍ୟାତ କୀର୍ତ୍ତି ଯାହାଙ୍କର ॥ ପ୍ରୀତିପଣେ କହିଛନ୍ତି ବନପୁରେ ସେହି । ସେ କହିବା କଥା ଏବେ କହୁଅଛି ମୁହିଁ ॥ ବାରନାରୀଙ୍କଠାଏ ଲାଗି ଲଗାଇଲେ ବାଦ । ଯଶ ପାଇବା କ ଆମ୍ଭେକରି ଘୋର ଯୁଦ୍ଧ ॥ ଯୁଦ୍ଧ ହେଲେ ଜୟ ପରାଜୟ ତ ନିଶ୍ଚିତ । ମାତ୍ର ଶ୍ରେଷ୍ଠ କଥାଲାଗି ସୈନ୍ୟେ ହେବେ ହତ ॥ ନ ଦେଲେ ସେ ବାରନାରୀ ନିଶ୍ଚେ ଯୁଦ୍ଧ ହେବ । ହା'ନ ଲାଭ ଭଲ ମନ୍ଦ ପରେ ଜଣାଯିବ ॥ ଏହି ସବୁ କଥା ଭାବ ଆପଣା ମନରେ । ଯାହା ତୁମ୍ଭ ଇଚ୍ଛା କହ ଏ ଦୂତ ମୁଖରେ ॥ ଦୂତ ମୁଖୁଁ ଶୁଣି ଏହା ଗଲେ ସେ ନୃପତି । ମନ୍ତ୍ରୀଗଣ ସଙ୍ଗେ ବସି ବିଗୃହ କରନ୍ତି ॥ ଶେଷରେ ସ୍ଥିର ହେଲା ଏକ ବେଶ୍ୟାଲାଗି । ବଇରି ଅର୍ଜିବା କପାଁ ବୃଥାଟାରେ ରାଗୀ ॥ ଯେବେ ମାଗୁଛନ୍ତି ଏବେ ନିଅନ୍ତୁ ତାହାକୁ । ଏହାଭାବ ଡକାଇଲେ ସେ ବାରନାରୀକୁ ॥ ବେଶ କରାଇଲେ ତାକୁ ନାନାଭୂଷଣରେ । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ପାଶେ

ପଠାଇଲେ ଖରେ ॥ ବଡ଼ବମ ନୃପତ୍ତ ତାଙ୍କୁ ପାଇ ହେଲେ ତୁଷ୍ଟ । ଆଦେଶିଲେ ସୈନ୍ୟଗଣେ ଦେଶକୁ ଲେଉଟ ॥ ଡକାଇଣ ତାହାପରେ ଯାଦବାନନ୍ଦଙ୍କୁ । କାମକାନ୍ତା ବାରନାରୀ ଅରପିଲେ ତାଙ୍କୁ ॥ ପାଇଣ ଯାଦବ ତାଙ୍କୁ ହେଲା ହୃଷ୍ଟମତ । ମିଳଗଲା ସତେ ଅବା ଇନ୍ଦ୍ରର ସମ୍ପତ୍ତି ॥ ଆନନ୍ଦରେ ପଥ ମଧ୍ୟେ ସର୍ବେ ଯାଉଥିଲେ । ଇଙ୍ଗିତରେ ଯାଦବକୁ ନୃପତ୍ତ କହିଲେ ॥ ଶୁଣ ହେ ଯାଦବ ତୁମ୍ଭ କାମକାନ୍ତା ନାରୀ । ହାସିଗଲା ନଈ ସୁଏ ନ ଆସଇ ଫେରି ॥ ପୁଣି ଆହା କହିବାରେ ଯାଦବ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ସେହିଠାରେ ପଡ଼ିଗଲା ଗୁଡି ଦେହୁଁ ପ୍ରାଣ ॥ ତାହା ଦେଖି ବସିଗଲେ ସର୍ବେ ଚିନ୍ତାକରି । ଦେଖିଲା ତାହାକୁ ଆସି କାମକାନ୍ତା ନାରୀ ॥ ମୃତ୍ୟୁ ତାର ଜାଣି ଆହା ଜୀବଧନ କହି । ତଳପଡ଼ିଲା ସେ ତଳେ ଜୀବନ ହରାଇ ॥ ଏପରି ଘଟଣା ଦେଖି ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ବିଚାରିଲେ ମୋ ଲାଗି ଏ ଦୁହେଁ ହେଲେ ମୃତ ॥ ଏହା ଭାବି ମନମଧ୍ୟେ ଆକୁଳିତ ହେଲେ । ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ପାଦ-ପଦ୍ମେମନେ ନିବେଶିଲେ ॥ ଯୋଗାସନେ ରହି ମନ୍ତ୍ର ଜପିଲେ ଅନେକ । ହୋମକଲେ ଯଥାବିଧି ବସି ଅନପାକ ॥ ହୋମ ଶେଷ ପରେ ଦେବା ପାଇଁ ବଳଭାଗ । କାଟିବାକୁ ନିଜଶିର ଧଇଲେ ଖଡ଼ଗ ॥ ରଜାଙ୍କର ଶୁଦ୍ଧମନ ଜାଣି ଜଗନ୍ମାତା । ତାଙ୍କପାଶେ ସେହିକ୍ଷଣି ହେଲେ ଉପସ୍ଥିତ ॥ ଧାଇଁକାରେ ନୃପହସ୍ତୁ ଖଡ଼୍ଗ ଦେନିଗଲେ । ତାଙ୍କରୂପ ଦେଖି ରଜା ବହୁ ସ୍ତୁତିକଲେ ॥ ଭଗବତୀ ତୁଷ୍ଟହୋଇ ଯାଚ ଦେଲେ ବର । ସଙ୍କଳ୍ପେ ମାଗିଲେ ସେ ବିକ୍ରମମିହିର ॥ ମୋହଠାରେ ତୁଷ୍ଟ ଯେବେ ହେଲେ ମହାମାୟୀ । ଏହିଶବ ଦୁଇଗୋଟି ଦିଅହେ ଜୀଆଇ ॥ ଅସ୍ତୁକହି ଭଗବତୀ ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ । ଉଠି ବସିଲେ ସେ ଦୁହେଁ ପାଇଣ ଜୀବନ ॥ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ତା ଦେଖି ଚିନ୍ତା ଦୂର କରି ॥ ପରବେଶ ହେଲେଯାଇ ଆପଣା ନଗରୀ ॥ ଯାଦବାନନ୍ଦଙ୍କୁ କାମକାନ୍ତା ସହିତରେ ।

ରଖାଇଲେ ସତ୍ୟ କରି ଆପଣା ରାଜ୍ୟରେ ॥ ଶୁଣିଲ ତ ଭୋଜ ନୃପ
କପଟ ଚରିତ । କେଉଁଠେ ପର ଉପକାରୀ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ॥ ତୁମ୍ଭେ
ଯେବ ହୋଇପାର ତାଙ୍କର ସମାନ । ତେବେ ଯାଇ ଦୃଢ଼ଚିତ୍ତେ
ବସ ସିଂହାସନେ ॥ ଏହା କହି ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ ଗଲା ସେ ପୁତ୍ତଳି ।
ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ ଏହା ଗୀତେ କହେ ଭଣି ॥

—୧୫—

ଷୋଡ଼ଶ ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ଆଉଦିନେ ଭୋଜରାଜ ସାରି ନିତ୍ୟକର୍ମ । ବସିବାକୁ ସିଂହାସନେ
କରନ୍ତେ ଉଦ୍ୟମ ॥ ଷୋଡ଼ଶ ପୁତ୍ତଳି କହେ ହୋଇ ହସହସ ।
ଆହେ ନରପତି ଏହା ଉପରେ ନ ବସ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟଙ୍କର ଏହି
ସିଂହାସନ । ଏଥି ବସି କରନ୍ତି ସେ ପରଜା ପାଳନ ॥ ତାଙ୍କ ପରି
ହେଲେ ତୁମ୍ଭେ ସିଂହାସନେ ବସ । ତା' ନ ହେଲେ ବସିବାକୁ ନ
କର ସାହସ । ଏହା ଶୁଣି ଭୋଜନୃପ ବୋଲନ୍ତେ ଏ ଗୀର । ହେ
ପୁତ୍ତଳି କହ ତେବେ ଚରିତ ତାଙ୍କର ॥ କହେ ପୁତ୍ତଳିକା ଶୁଣ
ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ଉଜ୍ଜୟିନୀ ନଗରେ ଥିଲେ କରି ଆଧିପତ୍ୟ ॥ ଏକ-
ଦିନେ ସୈନ୍ୟ ସଖା ନେଇ ସଙ୍ଗତରେ । ନୃପ ପହୁଞ୍ଚିଲେ ପଦ୍ମ
କେତକୀ ଦ୍ୱୀପରେ ॥ ଯମଜୟ ନାମେଥିଲା ତହିଁର ରାଜନ । ବହୁବିଧ
ବିଦ୍ୟାରେ ସେ ଅଟେ ସୁନିପୁଣ ॥ ଦେବାଳୟ ଏକ ତାକ ସିଂହଦ୍ୱାରେ
ଥାଏ । ଯୋଗୀ ଏକ ବାସକରି ସେମନ୍ଦିରେ ରହେ ॥ ସେ ଯୋଗୀଙ୍କ
ପାଶେ ଯାଇ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ବିଶ୍ୱାସରେ କଲେ ତାଙ୍କ ପାଦେ
ପ୍ରଣିପାତ ॥ କଲ୍ୟାଣ ପାଞ୍ଚିଲେ ସେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ରାଜାଙ୍କର । ପଚ୍ଚାରିଲେ
ସବୁ ତାଙ୍କ ଦେଶ ହାଲଚାଲ ॥ ସକଳ ଚରିତ ନୃପ କହିଲେ ବୁଝାଇ
ତାହାପରେ ପଚ୍ଚାରିଲେ ଶିରେ କର ଦେଇ ॥ ନ ଚହ୍ନଇ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୁଁ

ଆହେ ତପଶୀଳ । ମୋରାଜ୍ୟର କଥା ତୁମ୍ଭେ କପରି ଜାଣିଲ । ରାଜାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଏହା ଶୁଣି ସେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ । ହସିଣ କହଇ ତାଙ୍କୁ ବହୁତ ପ୍ରଶଂସି ॥ ଥାଇଥିଲ ଏକଦିନେ ରାଜ୍ୟକୁ ତୁମ୍ଭର । ପାଇଥିଲ ତୁମ୍ଭଠାରୁ ମାନ୍ୟ ବହୁତର ॥ ଅତି ଯତ୍ନକରି ମୋତେ ରଖାଇଲ ତୁମ୍ଭେ । ଅନ୍ନ ବସ୍ତ୍ରପାଇ ସୁଖେ ବଢାହେଲୁ ଆମ୍ଭେ ॥ ସେହିସବୁ କଥା ମନେ ଅଛଇ ମୋହର । ପୁଣ୍ୟବଳେ ଯାଇଅଛୁ ପାଶୋର ତୁମ୍ଭର ॥ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ଲୋକଙ୍କର ସେହିପରି ଚରି । ଏପରି ପ୍ରଶଂଶାକଲେ ରାଜାଙ୍କୁ ବହୁତ ॥ ସ୍ନେହେ ପୁଣି ପଚାରିଲେ ତାଙ୍କୁ ସେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ । ଦେଶ ଛାଡ ତୁମ୍ଭେ କପାଁ ହେଲ ପରଦେଶୀ ॥ ଚେଣେ ଯଦି ଶତ୍ରୁ କେହି ଆସିବ ତୁମ୍ଭର । କରିଅଛ ସେଥିପାଇଁ କହ କ ବିଚାର ॥ ଶୁଣିଣ ବହୁମାନ୍ଦତ୍ୟ ଯୋଗୀ ପାଦେ ପଡି । ଜଣାଇଲେ ଆନନ୍ଦରେ କର ଦୁଇ ଯୋଡ଼ି ॥ ଆହେ ଯୋଗୀବର ତୁମ୍ଭ ଆଶୀର୍ବାଦେ ମୁହିଁ । କେ କସ କରିବ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ ନ ଯାଇ ॥ ଦଇବ ଘଟନା କେବେ ନୁହଇ ଅନ୍ୟଥା । ସେଥିପାଇଁ କହୁଛୁ ମୁଁ ଶୁଣ ଏକ କଥା ॥ ଚନ୍ଦ୍ରସେନ ନାମେ ଥିଲା ଏକ ନରପତି । କଳନା ନ ଯାଏ ତା'ର ଯେ ଧନ ସମ୍ପତ୍ତି ॥ ଭାର୍ଯ୍ୟା ନାମ ଜାଣ ତା'ର ଅଟଇ ସୁଶୀଳା । ମହାସତୀ ପତିବ୍ରତା ଅଟଇ ସେ ବାଳା ॥ ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ନ ଥିବାରୁ ସେ ରାଜ ଦମ୍ପତି । ଦେଇଥାନ୍ତି ଇଷ୍ଟଦେବ ପୂଜନରେ ମତି ॥ ଆଣ୍ଡୁକୁଡ଼ା ବୋଲି ଜ୍ଞାତି କୁଟୁମ୍ବେ ମିଳିଲେ । ମୁଖେ ନ ରହିଁବୁ କହି ଦେଶୁ ତଡ ଦେଲେ ॥ ଦେଶ ଛାଡ ପଳାଇଲେ ରାଜା ରାଣୀ ଦୁଇ ! ବନମଧ୍ୟେ ବୃକ୍ଷମୂଳେ ବସିଲେ ସେ ଯାଇ ॥ ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇ ସେ ହରିଙ୍କି ଭଜିଲେ । ତିନିଦିନ ତିନିରାତି ଉପାସେ ରହିଲେ । ତାହାପରେ ଚନ୍ଦ୍ରସେନ ରାଜା ସହିତ । ଭିକ୍ଷା ମାଗିବାକୁ ଗଲା ଦୁଃଖରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ॥ ଦଇବବଳରୁ ବଳ ନାହିଁ ଆଉ ବଳ । ମରିଗଲା ସେହିଦିନ ସେ ଦେଶ ଭୂପାଳ ॥

ପୁଣ ଭାଇ ସହୋଦର ସେ ରଜାର କେହ୍ନ । ନ ଥିଲେ କଏ ସିଂହାସନେ ବସିବାର ପାଇଁ ॥ ତାହା ଦେଖି ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ବସି ବସ୍ତୁଶଲେ । ସୁବର୍ଣ୍ଣ କଳସ ଆଣି ହସ୍ତୀକରେ ଦେଲେ ॥ ବେଶ କର ସେ ହସ୍ତୀକ ଦେଶ ମଧ୍ୟେ ନେଇ । ବୁଲାଇଲେ ନରପତି ଖୋଜିବାର ପାଇଁ ॥ ତାହା ଦେଖି ପଞ୍ଚଭୂତେ କରନ୍ତ ବସ୍ତୁର । ଚନ୍ଦ୍ରସେନ ବୁଲୁଛନ୍ତି ପାଇ କଷ୍ଟ ଘୋର ॥ ଘୁଞ୍ଚଦେଇ ନିଜରଜା ସଙ୍ଗେ ଦେଲା ରାଣୀ । ନୃପତାଙ୍କୁ କରାଇବା ଆମ୍ଭେ ଏତେଥାଣି ॥ ଏହା ଭାବ ଭୂତମାନେ ବେଗେଧାଇଁ ଗଲେ । ହସ୍ତୀଦେହେ ପଶି ଚନ୍ଦ୍ରସେନକୁ ଖୋଜିଲେ ॥ ଚନ୍ଦ୍ରସେନନୃପ ଭିକ୍ଷା ମାଗୁଥିଲେ ଯହିଁ । ରାଜହସ୍ତୀ ସେହିଠାରେ ପହୁଞ୍ଚିଲା ଯାଇ ॥ ଚନ୍ଦ୍ରସେନ ମସ୍ତକରେ କଳସ ଢାଳିଲା । ରାଜାରାଣୀ ଦୁହିଙ୍କି ସେ ପୃଷ୍ଠେ ବସାଇଲା ॥ ଘୁଞ୍ଚଦେଲା ନେଇ ତାଙ୍କୁ ରାଜସିଂହାସନେ । ଛାଡ଼ି ହସ୍ତୀ ଚାଲଗଲା ନିଜ ବାସସ୍ଥାନେ ॥ ସେହି ଦେଶେ ଚନ୍ଦ୍ରସେନ ନୃପତି ହୋଇଲେ । ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀଗଣେ ଆସି ପାଦରେ ଭେଟିଲେ ॥ ସେହି ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ହସ୍ତେ ରାଜ୍ୟଭାର ଦେଇ । ଚନ୍ଦ୍ରସେନ ଈଶ୍ବରଙ୍କ ସେବା କରୁଥାଇ ॥ କେତେଦିନ ଏହିପରି ଗିବାର ଅନ୍ତରେ । ଶତ୍ରୁ ପାଞ୍ଚ ଦେଶ ରାଜା ମିଳି ଏକତରେ ॥ ଚନ୍ଦ୍ରସେନ ନୃପ ସଙ୍ଗେ କରିବାକୁ ଯୁଦ୍ଧ । ତାଙ୍କ ରାଜଦାଣ୍ଡ ଆସି କଲେ ଅବରୋଧ ॥ ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ଜଣାଇଲେ ସେ ଚନ୍ଦ୍ରସେନଙ୍କୁ । ଆସିଛନ୍ତି ଶତ୍ରୁଗଣେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ॥ ରାଜ ଦଣ୍ଡ ରୁନ୍ଧିଲେଣି ଗଡ଼େ ପିବେ ପଶି । ଆଜ୍ଞା ଦିଅ ତାଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେ ପକାଇବୁ ନାଶି ॥ ଶୁଣି ବୋଲେ ଚନ୍ଦ୍ରସେନ ନ କର ସମର । ଶ୍ରୀହରି ଅଛନ୍ତି ରକ୍ଷା କରିବେ ଆମ୍ଭର ॥ ଭଜ ସେ ହରିଙ୍କି ତୁମ୍ଭେ ଆକୁଳ ନହୁଅ ॥ କରିବେ ସେ ନଷ୍ଟେରକ୍ଷା ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧର ରହ ॥ ଏହାଶୁଣି ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ନୀରବ ହୋଇଲେ । ସେହିକ୍ଷଣି ପଞ୍ଚଭୂତେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଲେ ॥ ବୋଇଲେ ହେ ନରପତି ବସ୍ତୁର ନ କର । ଯାଉଅଛୁଁ

ଶତ୍ରୁବଳ ମାରବୁ ତୁମ୍ଭର ॥ ଏହା କହି ପଞ୍ଚଭୂତେ ଧାଇଁଗଲେ ବେଗେ । ଶତ୍ରୁ ସୈନ୍ୟ ମଧ୍ୟେ ପଶି ମାଇଲେ ସେ ରାଗେ ॥ ନ ଦିଶଇ ଶସ୍ତ୍ର ବର୍ଷି କେହି ମାରିବାର । ଆକାଶରୁ ଖଣ୍ଡା ପଡ଼ି କାଟୁଥାଏ ଶିର । ଅଲୌକିକ ମାଡ଼ ସେହି ଭୂତଙ୍କ ମାରେଣି । ଶତ୍ରୁ ସୈନ୍ୟ ପଳାଇଲେ ଭୟେ ପ୍ରାଣ ଘେନି । ଦେଖି ଚନ୍ଦ୍ରସେନ ନୃପ ଆନନ୍ଦ ହୋଇଲେ । ଡକାଇ ଭୂତଙ୍କୁ ରାଜା ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ ॥ କ କାରଣେ ମୋହପାଇଁ କଲ ତୁମ୍ଭେ ରଣ । ସତ୍ୟ କର ତାହା ମୋର ଆଗରେ ବଖାଣ ॥ ଉତ୍ତରିଲେ ଭୂତମାନେ ଶୁଣ ନରନାଥ । କହୁଅଛୁ ଏବେ ଆମ୍ଭ ପୂର୍ବର ଚରିତ ॥ ମାଛ ଦେହ ଧରି ଜଳେ ମହାକଷ୍ଟେ ଥିଲୁ । ତୁମ୍ଭର ଦୟାରୁ ଆମ୍ଭେ ମୁକତି ପାଇଲୁ ॥ ସେହିଦିନୁ କରିଥିଲୁ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ସେଠାରେ । କରିବୁ ସାହାଯ୍ୟ ବୋଲି ତୁମ୍ଭ ବିପଦରେ ॥ ଏବେ ତୁମ୍ଭ ବିପଦକୁ ଦେଖିକରି ଆସି । ମୁହୂର୍ତ୍ତକେ ପଳାଇଲୁ ଶତ୍ରୁ ସୈନ୍ୟ ନାଶି ॥ ଆହେ ଚପୀ ମୂଢ଼ଜନେ ନ ପାରନ୍ତି ଜାଣି । ସମସ୍ତଙ୍କ ରକ୍ଷାକାରୀ ସେହି ଚକ୍ରପାଣି ॥ ଏହା ଶୁଣି ସେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ସନ୍ତୋଷ ଲଭିଲେ । ଚିନ୍ତାମଣି ଗୋଟିଏ ସେ ବିକ୍ରମଙ୍କୁ ଦେଲେ ॥ ମଣି ପାଇ ନରପତି ହୋଇଲେ ଆନନ୍ଦ । ଗଲେ ତାଙ୍କ ନିଜ ଦେଶେ ଘେନି ସୈନ୍ୟବୃନ୍ଦ ॥ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ବାଟେ ଏକ ଦରିଦ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ । ତାଙ୍କୁ ଆସି କହିଲେ ସେ ହୋଇ ଅତି ଦୀନ ॥ ଆହେ ନୃପ ମୁହିଁ ବଡ଼ କୁଟୁମ୍ବୀ ଅଟଇ । ଅନ୍ନହୀନେ ବୁଲୁଅଛି ମାଗି ଦେହି ଦେହି ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ତାର କଷ୍ଟ ନ ସହିଲେ । ସେହି ଚିନ୍ତାମଣି ଗୋଟି ତାଙ୍କୁ ଦାନ କଲେ ॥ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଚିନ୍ତାମଣି ଘେନିକରି ଗଲା । ମଣି ପ୍ରସାଦରୁ ଚିନ୍ତା ତା'ର ଦୂର ହେଲା ॥ ଆହେ ଭୋଜ ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କ ସମାନ ହୋଇଲେ । ବସିବ ଏ ସିଂହାସନେ କହୁଅଛି ଭଲେ ॥ ଏହା କହି ସେ ପୁତ୍ତଳି ସିଂହାସନ ଛାଡ଼ି । ଗଲା ସ୍ୱର୍ଗପୁରକୁ

ସେ ଆକାଶରେ ଉଡ଼ ॥ ଷୋଡ଼ଶ ପୁତ୍ତଳ କଥା ହେଲା ସମାପତ । ସିଂହ ଜଗନ୍ନାଥ କହେ ଶତ୍ରୁ ରମାକାନ୍ତ ॥

———

ସପ୍ତଦଶ ପୁତ୍ତଳର କଥା

ପରଦିନ ନତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ଭୋଜରାଣ । ଅତିଥିଙ୍କି ଅନ୍ନ ଦେଇ ବିପ୍ରେ ଦେଲେ ଦାନ ॥ ବସିବାକୁ ସିଂହାସନେ ଗଲେ ହୃଷ୍ଟହୋଇ । ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ସପ୍ତଦଶପୁତ୍ତଳ ବୋଲଇ ॥ ଶୁଣ ଆହେ ଭୋଜ ରାଜ ମୋ ବଚନ ବାହରେ । ବସି ନ ପାରିବ ତୁମ୍ଭେ ଏ ସିଂହାସନରେ ॥ ଦେବତାଙ୍କ ସିଂହାସନ ଜାଣ ଅଟେ ଏହୁ । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟେ ଇନ୍ଦ୍ର ଏହା ଥିଲେ ଦେଇ ॥ ସେ ଯେପରି ପୁଣ୍ୟବାନ ପରଉପକାରୀ । ତାଙ୍କ ସମ ହେଲେ ତୁମ୍ଭେ ବସ ଯାଇକରି । ତାହାଶୁଣି ଭୋଜନୃପ ଆନନ୍ଦେ ପୁଚ୍ଛିଲେ । କହ ତେବେ ତାଙ୍କ ଗୁଣ ଶୁଣିବ ମୁଁ ଭଲେ ॥ ପୁତ୍ତଳ ବୋଇଲା ଶୁଣ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ବାହାରିଲେ ଥରେ ଦିଗ ବିଜୟ ନମିତ୍ତ ॥ ଚତୁରଙ୍ଗ ସୈନ୍ୟ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗତରେ ନେଲେ । ଯୁଦ୍ଧେ ଜିଣି କେତେ ଦେଶ କରଗତ କଲେ ॥ କେତେ ନୃପ ଆସି ମଧ୍ୟ ପଶିଲେ ଶରଣ । କଲେ ପୁଣି ସେମାନଙ୍କୁ ଅଭୟ ପ୍ରଦାନ ॥ ଦିଗ୍ବିଜୟ ସାରି ପୁଣି ରାଜ୍ୟକୁ ଅଇଲେ । ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ରାଜ୍ୟ ହାଲଚାଲ ଜଣାଇଲେ ॥ କହିଲେ ମନ୍ତ୍ରୀଏ ପୁଣି ଆହେ ନରରାଣ । ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଅଛୁ ଫୁଲପୁଷ୍ପେ ଉପବନ ॥ ବସନ୍ତର କାଳ ପୁଣି ପଡ଼ିଅଛି ଏବେ । ବିହାର କରନ୍ତୁ ତହିଁ ଇଚ୍ଛା ହୁଏ ଯେବେ ॥ ମନ୍ତ୍ରୀ ମୁଖୁଁ ଶୁଣି ରାଜା ରାଣୀ ସହିତରେ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇ ସେ ଉପବନରେ ॥ ବନ ଶୋଭା ଦେଖି ମନେ ହୋଇଲେ ହରଷ । ଜଣାଇଲା ମନ୍ତ୍ରୀ ଯାଇ ତାହାଙ୍କର ପାଶ । ଗାର୍ଥ

କଣପିବ ମୂର୍ତ୍ତି ଆଜ୍ଞା ମୋତେ କର । ମନ୍ତ୍ରୀର ବଚନ ଶୁଣି ବିକ୍ରମ ମିହିର ॥ ଯାଅ ତୀର୍ଥ କରି ବୋଲି ଦେଲେ ବହୁ ବିତ୍ତ । ଧନ ପାଇ ମନ୍ତ୍ରୀବର ଚଳିଲା ତ୍ୱରିତ ॥ ଭ୍ରମି ନାନା ତୀର୍ଥ ପୁଣି ଦେଖି ବହୁ ଦେଶ । କୁଞ୍ଜଗଳ ଦେଶେ ମନ୍ତ୍ରୀ ହୋଇଲା ପ୍ରବେଶ ॥ ଥିଲେ ଚଣ୍ଡି ମହାଶମ୍ଭୁ ପୂଜା କରି ତାଙ୍କୁ । ପ୍ରବେଶ କରିଲା ମନ୍ତ୍ରୀ ସେ ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟକୁ ॥ ସେ ଗ୍ରାମର କଟୁଆଳ ଆପଣା ଦୁଆରେ । ଟକମକ ଫୁଟାଉଛି ଘୃତ କରେଇରେ ॥ ତାହା ଦେଖି ମନ୍ତ୍ରିବର ପୁଚ୍ଛିଲେ କାରଣ । କଟୁଆଳ ଉତ୍ତରିଲା ଶୁଣ ମୋ ବଚନ ॥ ଆମ୍ଭ ଦେଶ ରାଜଜେମା ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦରୀ । ଖୋଜନ୍ତେ ନ ମିଳେ ବର ତା'ର ସମସରି ॥ କରିଅଛି ରାଜକନ୍ୟା ଏହିପରି ପଣ । ପଡ଼ିବ ଯେ ଏହି ଘୃତଭାଣ୍ଡରେ ଡେଇଁଣ । ବରିବ ତାହାକୁ ନିଶ୍ଚେ ରାଜାର ଦୁହିତା । କଦାଚତେ ଏହିକଥା ନୋହିବ ହେ ମିଥ୍ୟା ॥ ତାହା ଶୁଣି ମନ୍ତ୍ରିବର ଆପଣା ବୁଦ୍ଧିରେ । ସେ କନ୍ୟାକୁ ଦେଖିଲେ ଯେ ରହି ଗୋପନରେ ॥ ତା' ରୂପକୁ ଦେଖି ମନ୍ତ୍ରୀ ଜ୍ଞାନ ହରାଇଲା । ପୁଣି ଧୈର୍ଯ୍ୟଧରି ଦେହେ ଜ୍ଞାନ ଯେ ପାଇଲା ॥ ନ ରହି ସେଠାରେ ଆଜ ଗଲା ସେ ବେଗରେ । ଯଥାକାଳେ ପହୁଞ୍ଚିଲା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନଗରେ ॥ ଆନନ୍ଦେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ସମୀପକୁ ଗଲା । କୁଞ୍ଜଗଳ ଦେଶ କନ୍ୟା ବିଷୟ କହିଲା ॥ ଶୁଣି ନୃପ ସେ ମନ୍ତ୍ରୀକ ଧଇଲେ ସଙ୍ଗରେ । କେତେଦିନେ କୁଞ୍ଜଗଳ ଦେଶେ ପ୍ରବେଶିଲେ ॥ କଟୁଆଳ ପାଶେ ଯାଇ ପଚାରନ୍ତେ ତାକୁ । ପୂର୍ବପରି ବୃତ୍ତାନ୍ତ ସେ କହିଲା ନୃପଙ୍କୁ ॥ କଟୁଆଳ ମୁଖୁଁ ପଣ ଶୁଣି ନରପତି । ଡେଇଁ ପଡିଲେ ସେ ଘୃତ ଭାଣ୍ଡକୁ ତଡ଼ିତି ॥ ତନୁ ତାଙ୍କ ଜଳିଗଲା ତପତ ଘୃତରେ । ରାଜକନ୍ୟା ତାହା ଶୁଣି ଆଇଲା ସତ୍ୱରେ ॥ ଅମୃତ ମିଶ୍ରିତ ଜଳ ହସ୍ତରେ ଧଇଲା । ଶୀଘ୍ରେ ତାକୁ ନେଇ କରେଇରେ ପକାଇଲା ॥

ଅମୃତ ପ୍ରସାଦେ ରାଜା ପାଇ ଜୀବଦାନ । ଆପଣା ଶରୀର ଧରି ଉଠିଲେ ବହନ ॥ କରେଇରୁ ଆସି ଠିଆ ହେଲେ ନରବର । ପୂର୍ବ ଶତେ ଗୁଣ ତେଜ ଦିଶିଲା ତାଙ୍କର ॥ ରାଜକନ୍ୟା ତାହା ଦେଖି ବରମାଳା ଧରି । ଆସିଲା ସେ ନୃପତିଙ୍କୁ ପତି ଭାବେ ବରି ॥ ବୋଇଲେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ଶୁଣ ଆଗୋ ବାଳେ । ଏହି ବରମାଳା ଦିଅ ନାହିଁ ମୋର ଗଳେ ॥ ଚିତ୍ତାଗ୍ନିରେ ପଡ଼ି ମୁହିଁ ହାରିଥିଲି ପ୍ରାଣ । ତୁମ୍ଭେ ଆସି ଦେଲ ମୋତେ ପୁଣି ଜୀବଦାନ ॥ ହୋଇଲ ଧର୍ମରେ ତୁମ୍ଭେ ଜନନୀ ମୋହର । ନୁହଇ ଉଚିତ ମୋତେ ତୁମ୍ଭେ ବରିବାର ॥ ଦେଖ ମୋର ସଙ୍ଗେ ଅଛି ଏହି ମନ୍ତ୍ରିବର । ଏହାର ଆମ୍ଭର ନାହିଁ କିଛି ଭିନ୍ନାଭିନ୍ନ ॥ ମାନ ମୋର ବୋଲି ମାଳ ଏହାଙ୍କ ଗଳାରେ । ଦିଅ ଆଗୋ ନାରୀବର ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ମନରେ ॥ ରାଜକନ୍ୟା ତାହା ଶୁଣି ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ବରିଲା । ହସ୍ତ ଧରି ସେ ମନ୍ତ୍ରୀର ମଉନେ ରହିଲା ॥ ତାହା ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ ବିକ୍ରମ ନରେଶ । ସେ ଦୁହିଙ୍କି ସଙ୍ଗେ ଧରି ଗଲେ ନିଜଦେଶ ॥ କରାଇଲେ ବିଭା ତାଙ୍କୁ ଶୁଭ ଅନୁକୂଳେ । କନ୍ୟାଦେଇ ମନ୍ତ୍ରୀବର ରହିଲେ କୁଶଳେ ॥ ବୁଝିଲ ତ ସେ ବିକ୍ରମ ପରଉପକାରୀ କପରି ଅଟନ୍ତି ତୁମ୍ଭେ ହୁଅ ତାଙ୍କପରି ॥ ଏହା କହି ସେ ପୁତ୍ତଳି ଗଲା ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ କହେ ଭୋଜ ବାହୁଡ଼ିଲେ ॥

ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ତହିଁ ଆରଦିନ ଭୋଜ କରି ଦାନ ପୁଣ୍ୟ । ସଙ୍ଗତରେ ଧରି ପାତ୍ର ଅମାତ୍ୟଗଣ ॥ ବସିବାକୁ ସିଂହାସନେ ଯାନ୍ତେ ବେଗହୋଇ ଅଷ୍ଟାଦଶ ପୁତ୍ତଳିକା ବାରଣ କରଇ ॥ ଇଙ୍ଗିତରେ କହେ ଭୋଜ

ବାତୁଳ କ ତୁମ୍ଭେ । ଆସିଲ କପରି ଭଲ ବସିବାକୁ ଦମ୍ଭେ ॥ ବକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟଙ୍କର ଏହି ସିଂହାସନ । ବସିପାର ତାଙ୍କପରି ହେଲେ ଗୁଣବାନ ॥ ଏହାଶୁଣି ଭୋଜନୃପ କହିଲେ ତାହାକୁ । ତାଙ୍କ ଗୁଣ ଜାଣିଥିଲେ କହ ହେ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ॥ ବକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ଗୁଣ ଶୁଣିବାର ପାଇଁ । ସବୁକାଳେ ମନେ ମୋର ଶ୍ରଦ୍ଧା ବଳୁଥାଇ ॥ ତାହା ଶୁଣି ସେ ପୁତ୍ତଳ କହଇ ସଧୀରେ । ରାଜା ଥିଲେ ସେ ବକ୍ରମ ଉଜ୍ଜୁଳ ନଗରେ ॥ ବସି ଏହି ସିଂହାସନେ ପାଳୁଥାନ୍ତି ପ୍ରଜା । ଶ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ନାମେ ଅନ୍ୟ ଦେଶ ରାଜା ॥ ବକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ଶାଳୀ ଭଉଣୀ ତାଙ୍କର । ଷଣାଶଏ କ୍ରୋଶ ରାଜ୍ୟ ଥାଏ ସେ ନୃପର ॥ ଦିନେ ଏକ ଭାଟ ତାଙ୍କ ନିକଟକୁ ଗଲା । ବକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ଯଶ ସେଠାରେ ଗାଇଲା ॥ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ନୃପ ସେ କଥା ଶୁଣିଲେ । ବମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ପରି ହେବ ବୋଲି ଭାବିଲେ ॥ କରି ଅନଶନ ବ୍ରତ କଲେ ଘୋର ତପ । ତାଙ୍କ କ୍ଳେଶ ଦେଖି ଦେବୀ ଗଲେଟି ସମୀପ । ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଣ ଦେବୀ ବୋଲନ୍ତି ବଚନ । ହୋଇଲି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନୃପ ମାଗି ବର ନେଇ ॥ ତାହା ଶୁଣି ସେହି ରାଜା କହଇ ଉଲ୍ଲାସେ । ବହୁତର ଧନ ମୋତେ ଦିଅ ଗୋ ଅମ୍ବିକେ ॥ ସେ ଧନକୁ ଦାନକରି ଦେବ ବହୁବଟେ । ବକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ସମ ହେବ ଜଗତରେ ॥ ତାହା ଶୁଣି ଭଗବତୀ କହିଲେ ଏପରି । ଆମ୍ଭର ଆଜ୍ଞାକୁ ନୃପ ଧ୍ୟାନ ଦେଇ କରି ॥ ଘଣ୍ଟେ ଘୃତ ପୂର୍ଣ୍ଣକରି ବସାଇ ଅଗ୍ନିରେ । ଫୁଟାଇବ ସେ ଘୃତକୁ ଅତି ପ୍ରଖରରେ ॥ ପଡ଼ିବ ତହିଁରେ ଯାଇ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି । ଖାଇବେ ଯୋଗିନୀ ତୁମ୍ଭ ମାଂସ ଶେଷ କରି ॥ ସେ ସମୟେ ପୁଣି ଆମ୍ଭେ ସେହିଠାକୁ ଯିବୁ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଜୀଆଇଁ ବହୁତର ଧନ ଦେବୁଁ ॥ ଏହିପରି ପ୍ରତିଦିନ କରୁଥିବ ତୁମ୍ଭେ । ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ଜୀଆଇଁ ଧନ ଦେଉଥିବୁ ଆମ୍ଭେ ॥ ଇଚ୍ଛାମତେ ସେ ଧନକୁ ବିପ୍ରେ ଦାନ କରି ।

ସଂସାରରେ ବୋଲାଇବ ପରଉପକାରୀ ॥ ଏହା କହି ଭଗବତୀ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଲେ । ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ନୃପ ସେହିପରି କଲେ ॥ ପ୍ରତିଦିନ ଭଗବତୀ ଦେଉଥାନ୍ତି ଧନ । ନୃପ ନେଇ ସେ ଧନକୁ କରୁଥାନ୍ତି ଦାନ ॥ ନିତି ମରି ରାଜା ପଛୁଁ ଜନ୍ମ ହେଲେ ନିତି । ତାହା ଦେଖି ରାଣୀ ନିତି ଶୋକ କରୁଥାନ୍ତି ॥ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ରାଣୀ ଭଗିନୀର ଶୋକ । ଶୁଣିକରି ମନ ମଧ୍ୟେ ଲଜ୍ଜିତ ଆତଙ୍କ ॥ ବସିଥିଲେ ଶୋକ କରି ଏହି ସମୟରେ । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ରାଜା ମିଳିଲେ ସେଠାରେ ॥ ପଚାରିଲେ ପ୍ରାଣପ୍ରିୟେ ଶୋକ କାହିଁପାଇଁ । କରୁଅଛ ମୋତେ କାହିଁ କହ ମହାଦେଈ । ତାହାଶୁଣି ବୋଇଲେ ସେ ରାଣୀ ପ୍ରାଣେଶ୍ୱର । ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ନୃପ ଭଗ୍ନୀପତି ମୋର ॥ ନିତ୍ୟ ତପ୍ତ ଘୃତେ ସେହି ହାରଇ ଜୀବନ । ତାହା ଦେଖି ଭଗ୍ନୀ ଶୋକ କରେ ପ୍ରତିଦିନ । ଭଗ୍ନୀ ଦୁଃଖ ଶୁଣି ମୋର ଦୁଃଖ ହେଲା ଜାତ । ସେଥିପାଇଁ ଶୋକ ଆସି ହେଲା ଉପଗତ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ରାଜା ଶୁଣି ସେ କଥାକୁ । ଗଲେ ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ରାଜାଙ୍କ ରାଜ୍ୟକୁ ॥ ପ୍ରବେଶିଲେ ଶୀଘ୍ର ଯାଇ ଶିବଙ୍କ ମନ୍ଦିରେ । ଫୁଟୁଥିଲା ଘୃତଭାଣ୍ଡ ଦେଖିଲେ ସେଠାରେ ॥ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରିବାକୁ ରାଜା ଥିଲେ ଯାଇ । ଫେରି ତେଣୁ ଘୃତଭାଣ୍ଡେ ପଡ଼ିଥାନ୍ତେ ଡେଇଁ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ତାହା ଜାଣି ସେହିକାଳେ । ନିଜେ ସେହି ତପ୍ତ ଘୃତଭାଣ୍ଡକୁ ଡେଇଁଲେ ॥ ପଡ଼ିବା ମାତ୍ରକେ ଦେହୁଁ ଛାଡ଼ିଗଲା ପ୍ରାଣ । ଖାଇଗଲେ ମାଂସଯାକ ଆସି ଯୋଗୀଗଣ ॥ ତାହାପରେ ଠାକୁରାଣୀ ସେଠାକୁ ଆସିଲେ । ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ଜୀବଦାନ ଏପରି କହିଲେ ॥ ତୁମ୍ଭର ଏ ସାହାସକୁ ଦେଖି ହେଲି ତୁଷ୍ଟ । ବର ମାଗ ଅହେ ନୃପ ଯେବା ତୁମ୍ଭ ଇଷ୍ଟ ॥ ଦେବୀଙ୍କର ବାକ୍ୟ ଶୁଣି ବିକ୍ରମ ନୃପତି । ଜଣାଇଲେ ତାଙ୍କ ଆଗେ ଅରପି ଭକତି ॥ ଯେବେ ମାତ ଦେବ ବର ଆଜଠାରୁ ଆଜ ।

ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ନୃପ ଏ କଷ୍ଟ ନ ପାଉ ॥ ପ୍ରଭଜାତ୍ୟ ଉପ୍ରସ୍ଥରେ ହୋଇଅଛୁ ବନ୍ଧ । ସେ କଷ୍ଟରୁ ମୁକ୍ତ ତାକୁ କରମହାମାମ୍ପି ॥ ଅସ୍ତୁକହି ଭଗବତୀ ରତ୍ନମୁଦ୍ରିକାକୁ । ନିଜହସ୍ତୁ କାଢ଼ି ଦେଲେ ବଣମାଦିତ୍ୟଙ୍କୁ । କହିଲେ ଏ ରତ୍ନମୁଦ୍ରି କରେ ଯାର ଥିବ । ଯେତେ ମନାସିଲେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରତ୍ନ ପ୍ରାପ୍ତି ହେବ ॥ ବରଦେଇ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହେଲେ ଶକମ୍ବରୀ । ବକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ସେହି ମୁଦ୍ରିକାଟି ଧରି । ଶ୍ରୀଚନ୍ଦ୍ରଶେଖର ନୃପ ସମୀପକୁ ଗଲେ । ବୁଝାଇ ସକଳ ତାଙ୍କୁ ମୁଦିଟିକୁ ଦେଲେ ॥ ମୁଦ୍ରିକା ଲଭିଣ ସୁଖେ ରହି ସେ ରାଜନ । ପ୍ରତିଦିନ ଇଚ୍ଛାମତେ କଲେ ଦାନ ପୁଣ୍ୟ ॥ ବକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ରାଜା ସନ୍ତୋଷେ ଘରେ ଗଲେ । ରାମ ରାଜ୍ୟ ପରି ସୁଖେ ପରଜା ପାଳିଲେ ॥ ଶୁଣ ଏବେ ଭୋଜନୃପ ମନରେ ତୁମ୍ଭର । କେତେ ପର ଉପକାରୀ ବକ୍ରମ ମିହିର ॥ ତାଙ୍କ ପରି ହେଲେ ତୁମ୍ଭେ ବସ ସିଂହାସନେ । ଏହା କହି ସେ ପୁତ୍ତଳି ଉଡ଼ିଲା ଗଗନେ ॥ ଅମର ଭୁବନେ ଯାଇ ହେଲା ପରବେଶ । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ କହେ ମନେ ବହି ତୋଷ ।

ଊନବିଂଶ ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ତହିଁଆର ଦିନ ଭୋଜ ସାରି ନିତ୍ୟକର୍ମ । ଦେବତାଙ୍କୁ ପୂଜି ବିପ୍ରେ ଦେଲେ ବହୁ ଦାନ ॥ ଅନୁକୂଳ ବେଳ ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ ଗଲେ । ସିଂହାସନେ ଉଠିବାକୁ ଗୋଡ଼ ବଢ଼ାଇଲେ ॥ ଏହା ଦେଖି ଊନବିଂଶ ପୁତ୍ତଳିକା କହେ । କର କର୍ପା ବୃଥା ଆଶା ପଡ ସ୍ୱାର ମୋହେ ॥ ବସିବାକୁ ସିଂହାସନେ ନ କର ସାହାସ । ବସୁଥିଲେ ଏହା ପରେ ବକ୍ରମ ନରେଶ ॥ ଅଛୁ ଯେବେ ତାଙ୍କ ସମ ଗୁଣ ହେ ତୁମ୍ଭର । ବସ ସୁଖେ ସିଂହାସନେ ଆନ ନ ବିଚାର ॥ ଏହା ଶୁଣି

ପଚ୍ଚରିଲେ ଭୋଜ ନରବର । କହ କ କ ଭଲ ଗୁଣ ଥିଲା ଟି ତାଙ୍କର ॥ ଏହା ଶୁଣି ସେ ପୁତ୍ତଳ ଆରମ୍ଭିଲା ଖରେ । ବୋଇଲା ବିକ୍ରମ ରାଜ୍ୟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନଗରେ ॥ ପାଳୁଥାନ୍ତି ପ୍ରଜାଗଣ ପୁତ୍ରର ସମାନ । କରୁଥାନ୍ତି ସବୁଲୋକେ ତାଙ୍କୁ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ॥ ବହୁସଂଖ୍ୟ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରୀ ବିପ୍ର ଏକ ଦିନେ । ପ୍ରବେଶିଲେ ସେ ବିକ୍ରମରାଜା ସନ୍ନିଧାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ନୃପ ଆନନ୍ଦ ମନରେ । ଯଥାବିଧି ପୂଜା କରି ବସାଇ ଆଦରେ ॥ ନାନା ତୀର୍ଥମାନଙ୍କର କଥା ପଚ୍ଚରିଲେ । ବିପ୍ରେ ଜାଣିଥିଲେ ଯାହା ବୁଝାଇ କହିଲେ ॥ ପରଶେଷେ ବିପ୍ର ଏକ ହୋଇ ତୋଷମତି । ବୋଇଲେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ କଥା ଶୁଣ ହେ ନୃପତି ॥ ଏକ ଦେଶେ ପର୍ବତର ଶିଖର ଗୁମ୍ଫାରେ । ରହିଅଛି ପୁଷ୍କରିଣୀ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସଲିଳରେ ॥ ଫଳ ପୁଷ୍ପ ଦ୍ରୁମେ ଶୋଭା ପାଏ ଚଉକତି । ଲଭଇ ଦେଖିବା ଲୋକ ଅପାର ତୃପତି ॥ ତାହା ଦେଖି ସେ ସ୍ଥାନରେ ମନତୋଷେ ମୁହିଁ । ଶେଷକଲି ଏକରାତ୍ର ଆନନ୍ଦରେ ରହି ॥ ପ୍ରଭାତରୁ ଉଠି ସ୍ନାନ କରିବା କାଳରେ । ଅଦ୍ଭୁତ ଘଟଣା ଏକ ଦେଖିଲି ସେଠାରେ ॥ ପ୍ରାଚୀ ମୂଳେ ଉଦେ ଯହୁଁ ହୋଇଲେ ଆଦିତ୍ୟ । ଏକ ରତ୍ନସ୍ତମ୍ଭ ସେ ଜଳରୁ ହେଲା ଜାତ ॥ ସ୍ତମ୍ଭଟିର ତେଜ ଦିଶେ ସୂର୍ଯ୍ୟର ସମାନ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ତା ଉପରେ ରତ୍ନସିଂହାସନ ॥ କ୍ଷଣକ ମଧ୍ୟରେ ତହିଁ ହୋଇଗଲା ଜାତ । ମଧ୍ୟାହ୍ନ ବେଳକୁ ହେଲା ଆକାଶରେ ସ୍ଥିତ ॥ ସାୟଂକାଳେ ଜଳେ ପୁଣି ମିଶିଗଲା ସେହି । ତାହା ଦେଖି ଆଚମ୍ବିତ ହୋଇଗଲି ମୁହିଁ ॥ ଶୁଣି ଏହା ବିପ୍ରଠାରୁ ବିକ୍ରମ ମିହିର । ସଙ୍ଗେ ଘେନି ସେ ବିପ୍ରଙ୍କୁ ଚଳିଲେ ସତ୍ୱର ॥ ସେ ସ୍ଥାନରେ କେତେ ଦିନେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ । ବିପ୍ର ସଙ୍ଗେ ଏକ ରାତ୍ର ତହିଁ ବାସ କଲେ ॥ ପ୍ରଭାତରୁ ନିତ୍ୟକର୍ମ ବଡ଼ାଇଲେ ବେଗେ । ସେ ସମୟେ ରବି ଉଦେ ହେଲେ

ସୂର୍ଯ୍ୟବେଗେ ॥ ବାହାର ହୋଇଲା ଜଳମଧ୍ୟୁଁ ରତ୍ନସ୍ତମ୍ଭ । ସିଂହାସନ ଦେଖା ଯିବା ହେଲା ତ ଆରମ୍ଭ ॥ ପରମ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ତାହା ଦେଖିବା ମାତ୍ରକେ । ଜଳେ ଡେଇଁ ସିଂହାସନେ ବସିଲେ ପଲକେ ॥ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ରତ୍ନସ୍ତମ୍ଭ ଉଠିଲା ଆକାଶେ ॥ ପରମ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବସିଥାନ୍ତି ସୁସାହସେ ॥ ଦେହୁ ତାଙ୍କ ସୂର୍ଯ୍ୟ ତେଜେ ପ୍ରାଣ ଗୁଡ଼ିଗଲା । କେବଳ ଶରୀର ଗୋଟି ତହିଁ ରହିଥିଲା ॥ ସୂର୍ଯ୍ୟ ପାଶେ ଉପଗତ ହେଲା ସିଂହାସନ । ନୃପେ ଦେଖି ଦୟା କଲେ ସୂର୍ଯ୍ୟାଙ୍କ ରମଣ ॥ ସିଞ୍ଚି ସେ ଅମୃତ ତାଙ୍କୁ ବଞ୍ଚାଇଣ ଦେଲେ । କୁଣ୍ଡଳ ଯୋଡ଼ିଏ ଦେଇ ବୁଝାଇ କହିଲେ ॥ ଆହେ ନୃପ ଯାହା ପାଖେ ଥିବ ଏ କୁଣ୍ଡଳ । ଯାହା ସେ ଇଚ୍ଛିବ ତାହା ଲଭିବ ତତ୍‌କାଳ ॥ ଏରୂପରେ ଆଜ୍ଞା ହେଲେ ସହସ୍ର ରଶ୍ମିପତି । ରତ୍ନସ୍ତମ୍ଭ ଆସି ଜଳେ ପଶିଲା ଝଟତି ॥ କୂଳେ ଆସି ନରପାଳ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ । ଘେନି କରି ନିଜ ରାଜ୍ୟ ଚଳିଗଲେ ବେଗେ ॥ ଯେଉଁ ବିପ୍ର ନୃପଙ୍କର ସଙ୍ଗେ ଥିଲେ ଯାଇ । ଭିକ୍ଷ ରେ ସେ ପୋଷିଥିଏ ଦରିଦ୍ର ଅଟଇ ॥ ତାହା ଜାଣି ସେ ପରମ କୁଣ୍ଡଳଟି ତାଙ୍କୁ । ଦେଇକରି ବୁଝାଇଲେ ତାହାର ତଥ୍ୟକୁ ॥ କୁଣ୍ଡଳ ଲଭିଣ ବିପ୍ର କଲେ ସୁକଲ୍ୟାଣ । ମନୋବାଞ୍ଛା ଫଳ ପାଇ ରହିଲେ ସୁଖେଣ ॥ କହ ହେ ବସୁର ମନ ମଧ୍ୟେ ଭୋଜନୃପ । କେତେ ବଡ଼ ତ୍ୟାଗୀ ପୁଣି କେଡ଼େ ତାଙ୍କ ଦର୍ପ ॥ ତାଙ୍କ ସମ ହେଲେ ତୁମ୍ଭେ ବସ ସିଂହାସନେ ॥ ଏହା କହି ସେ ପୁତ୍ତଳି ଗମିଲା ଗଗନେ ॥ ଭୋଜରାଜ ଫେରିଗଲେ ବିରସ ବଦନେ । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ ଏହା ଗୀତରେ ବଖାଣେ ॥

ଷୋଡ଼ଶତି ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ତପର ଦିବସେ ଭୋଜ ପ୍ରଭାତୁଁ ଉଠିଲେ । ସ୍ନାନ ଦେବପୂଜା ପିତୃ ତରପଣ କଲେ ॥ ଦରିଦ୍ରଙ୍କୁ ଅନ୍ନ ଦେଇ ବିପ୍ରେ କଲେ ଦାନ ।

ବସିବାକୁ ସିଂହାସନେ ବଳାଇଲେ ମନ ॥ ବଂଶନ୍ତ ପୁତ୍ତଳ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ବୋଲେ ବାଣୀ । ସିଂହାସନେ ବସ କପାଁ କଛୁ ହିଁ ନ ଜାଣି ॥ ବକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟଙ୍କର ଏହୁ ସିଂହାସନ । ଜଗତେ ଯା ସଂକୀର୍ତ୍ତି ନିରତ ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ॥ ଗୁଣବାନ ତାଙ୍କ ପରି ଅଟ କ ହେ ତୁମ୍ଭେ । ବାହାରନ୍ତ ସିଂହାସନେ ବସିବାକୁ ଦମ୍ଭେ ॥ ତାହା ଶୁଣି ପଚ୍ଛରିଲେ ଭୋଜ ନରତ୍ରାଣ । କହ ହେ ପୁତ୍ତଳ ତାଙ୍କ ଥିଲା କ କ ଗୁଣ ॥ ଶୁଣିବାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଜାତ ହୁଏ ମୋର ଚତ୍ତେ । ତହୁଁ ସେ ପୁତ୍ତଳ କହେ ଭୋଜଙ୍କ ଅଗ୍ରତେ ॥ ବସି ଏହୁ ସିଂହାସନେ ବକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ଉତ୍କଳ ଦେଶକୁ ପାଳ ଥିଲେ ତୋଷଚତ୍ତ ॥ ଏକ ଦିନେ ସଭାକର ବସି ଥିଲେ ସେହୁ । ପାଶେ ପରବେଶ ହେଲା ଦୂତ ଏକ ଯାଇ ॥ ଜଣାଇଲା କର ଯୋଡ଼ ଶୁଣ ମହାରାଜ । ଦେଖିଲି ମୁଁ ପୁରୁଷେକ ଉପବନେ ଆଜ ॥ ଯୋଗାସନ କରି ସେହୁ ବସିଛନ୍ତ ତହିଁ । ଜଳନ୍ତ ଅନଳ ପରି ଜ୍ୟୋତ ବରାଜଇ ॥ ନିଶ୍ଚୟେ ଦେବତା ସେହୁ ହୁଅଇ ବଶ୍ୱାସ । ଦୂତ ମୁଖୁଁ ଏହା ଶୁଣି ଉତ୍କଳ ନରେଶ ॥ ସେହିକ୍ଷଣି ଦୂତ ସଙ୍ଗେ ଉଦ୍ୟାନକୁ ଗଲେ । ସେ ଦିବ୍ୟ ପୁରୁଷଙ୍କର ପାଶେ ପ୍ରବେଶିଲେ ॥ ଭଣୁଥିଲେ ସେ ପୁରୁଷ ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ୟ । ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ପ୍ରଣିପାତ କଲେ ନରରାଜ୍ୟ ॥ ହସ୍ତ ଉତ୍ତୋଳନ କରି କଲ୍ୟାଣ ସେ କଲେ । ମୌନବ୍ରତେ ନୃପଙ୍କୁ ସେ କଛୁ ନ କହିଲେ ॥ ଚଳଟଲେ ସେହିକ୍ଷଣି ସେଠାରୁ ସେ ଉଠି । ତା ଦେଖି ବକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ଗଲେ ତାଙ୍କ ସାଥୀ ॥ ପଥ ତାଙ୍କ ଅନୁସରି ବହୁ ଦୂର ଗଲେ । ଏକ ଗିରି ଗହ୍ୱରରେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ । ସେ ଗୁହାରେ ଘୋଟିଅଛି ଘୋର ଅନ୍ଧକାର । ପୁରୁଷଙ୍କୁ ନ ଦେଖିଲେ ବକ୍ରମ ମିହିର ॥ ଯୋଗାସନେ ବସି ରାଜା ଗଲେ ଅନ୍ଧକାରେ । ଭିତରେ ଦେଖିଲେ ଅଛି ଦ୍ୱାର କେତେ ଦୂରେ ॥ ଥିଲେ ତହିଁ ଦୁଇ

ନାରୀ ଦେଖି ସେ ସଜନ । ପୁଚ୍ଛନ୍ତେ ସେ ତାଙ୍କୁ କିଛି ନ କହି ବଚନ ॥ ହାତ ଠାରି ଜଣାଇଲେ ଯାଅ ଭିତରକୁ । ପଶିଗଲେ ନରପତି ଫିଟାଇ ଦ୍ୱାରକୁ ॥ ଦେଖିଲେ ସେଠାରେ ଶୁଭେ ଗହଳ ବିଶେଷ । ବିକ୍ରମ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଶୁଣି ଲଭିଲେ ସନ୍ତୋଷ ॥ ଦେଖିଲେ ସେ ପୁର ଅଷ୍ଟରତନେ ଜଡ଼ିତ । ହୀରା ମାଳା ପାବଚ୍ଛରେ ଝଣେ ସୁଶୋଭିତ ପୂରିଛି ସକଳ ଗୃହ ଗୀତ ନୃତ୍ୟ ନାଦେ । ଜନେ ବିହରନ୍ତି ତହିଁ ପରମ ପ୍ରମୋଦେ ॥ ସର୍ବସୁଲକ୍ଷଣୀ ନାରୀ ଦେଇ ହୁଳହୁଳି । ପୂଜୁଛନ୍ତି ଇଷ୍ଟଦେବ ଦଳେ ଦଳ ମିଳି ॥ ଜରାମୃତ୍ୟୁ ବାଧା ନ ପଶଇ ସେ ପୁରରେ । ସର୍ବେ ଦେଖା ଯାଉଛନ୍ତି ଯୁବା ପରକାରେ ॥ ତାହା ଦେଖି ବିଚାରିଲେ ବିକ୍ରମ ଭୂପତି । ପୁରଧର ପୁର ଅବା ଦିବ୍ୟ ବାରସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ॥ ସେ କାଳେ ପୁରୁଷ ଏକ ଅଇଲା ସେଠାକୁ । ବିକ୍ରମ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ଦେଖି ପଚାରିଲେ ତାକୁ ॥ ହେ ଦିବ୍ୟ ପୁରୁଷ କହ କେଉଁ ପୁର ଏହି । ଶୁଣି ତାଙ୍କୁ ଅଳ୍ପ ହସି ପୁରୁଷ କହଇ ॥ କେଉଁଠାରେ ତୁମ୍ଭ ଘର ତୁମ୍ଭେ କ ନ ଜାଣ । ବୁଝ ଏବେ ଏହା ଅଟେ ପାତାଳ ଭୁବନ ॥ ସେ ପୁରୁଷ ଏହା କହି ହୋଇଲା ଅନ୍ତର । ବିଚାରିଲେ ମନ ମଧ୍ୟେ ବିକ୍ରମ ମିହିର ॥ ବଳିରାଜା ଭୁବନ ଏ ଅଟଇ ପାତାଳ । ଭଲ ଯୋଗେ ଆସିଅଛି ଦେଖିବି ସକଳ ॥ ବଳି ରାଜା ଦ୍ୱାରେ ଥିବେ ଶ୍ରୀମଧୁସୂଦନ । ସେ ପ୍ରଭୁଙ୍କ ପାଦପଦ୍ମ କରିବି ଦର୍ଶନ ॥ ଏହା ଭାବି ଗଲେ ତହିଁ ବିକ୍ରମ ନରେଶ । ବଳି ରାଜା ସିଂହଦ୍ୱାରେ ହେଲେ ପରବେଶ ॥ ଶଙ୍ଖ ଚକ୍ର ଗଦା ପଦ୍ମ ଧରି ଚତୁର୍ଭୁଜେ । ଦ୍ୱାରପାଳ ରୂପେ ହରି କରିଛନ୍ତି ବିଜେ ॥ ଝଟଣେ ନବ ଜଳଧର ଶୋଭା ତନୁ କାନ୍ତି । ପଦ୍ମରେ ନୂପୁର କଣ୍ଠେ ଶୋଭେ ଗଜମୋତି । ମକର କୁଣ୍ଡଳ ପାଏ କର୍ଣ୍ଣେ ଅତି ଶୋଭି । କିରୀଟ ନିନ୍ଦଇ କୋଟି ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପ୍ରଭା ॥ ଶୋଭାବନ ଝଟଣେ କଟି-

ତଟେ ପୀତବାସ । କରନ୍ତ ପ୍ରକାଶ ବିମ୍ବାଧରେ ମନ୍ଦହାସ ॥ ପୂର୍ଣ୍ଣବନ୍ତ ଲୋକ ଏକା ପାଏ ଦରଶନ । ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ସ୍ତୁତି କଲେ ବିକ୍ରମ ରାଜନ ॥ ଯାଚିଦେଲେ ବର ପ୍ରଭୁ ହୋଇଣ ସନ୍ତୋଷ । ଇଚ୍ଛା ବର ମାଗ ଆହେ ବିକ୍ରମ ନରେଶ ॥ ବୋଇଲେ ରାଜନ ପ୍ରଭୁ ଶ୍ରୀଚରଣେ ମନ । ସର୍ବକାଳେ ରହୁ ଏହା ଏକମାତ୍ର ଧ୍ୟାନ ॥ ଅସ୍ତୁ କହି ଛାଡ଼ିଦେଲେ ବାଟ ନାରାୟଣ ॥ ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କଲେ ବିକ୍ରମ ରାଜନ ॥ ଦେଖିଲେ ସେ ପୁର ମଧ୍ୟେ ରତ୍ନ ସିଂହାସନେ । ବସିଥିଲେ ବଳିରାଜା ଅତି ହୃଷ୍ଟମନେ ॥ ଦେଖି ସେ ବିକ୍ରମ ତାଙ୍କୁ କଲେ ବହୁ ସ୍ତୁତି । ତାହା ଶୁଣି ବଳିରାଜା ଲଭିଲେ ନୃପତି ॥ ଯୋଗବଳେ ଜାଣିଲେ ସେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କୁ । ବସାଇଲେ ପାଶେ ଶୁଭାଶିଷ ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ॥ କୁଶଳ ବାରତା ସବୁ ପଚାରି ବୁଝିଲେ । ଭକ୍ତି ଦେଖି ସନ୍ତୋଷରେ ବୁଝାଇ କହିଲେ ॥ ହେ ବିକ୍ରମ ନୃପ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ । ତୁମ୍ଭ ଯଶ ତିନିପୁରେ ହୋଇଛି ବିଖ୍ୟାତ । ପାତାଳରେ ଦେଖାକଲ ଆସି ଆମ୍ଭ ପାଶ । କି ଦେଇ ତୋଷିବା କହ ତୁମ୍ଭର ମାନସ ॥ ଏହା କହି ଚିନ୍ତାମଣି ପୁଣି ଏକ ଫଳ । ଦେଇ ତାଙ୍କୁ ବୁଝାଇଲେ ତତ୍ତ୍ୱ ସେ ଦୁଇର ॥ ଆହେ ନୃପ ଏ ମଣିକି ଦେଲେ ଛୁଆଁଇଣ । ଲୌହ ଆଦି ଯେତେ ଧାତୁ ହୋଇବ ସୁବର୍ଣ୍ଣ । ଏ ଫଳ ଖାଆନ୍ତେ କ୍ଷୁଧା ତୃଷା ନ ରହିବ । ହୋଇଥିଲେ ଜରାଜୀର୍ଣ୍ଣ ଯୁବା ପାଲଟିବ ॥ ଏହା କହି ଦେଲେ ତାଙ୍କ କରେ ମଣି ଫଳ । ଆନନ୍ଦେ ଘେନିଲେ ତାହା ବିକ୍ରମ ମହୀଶ୍ୱର ॥ ପ୍ରଣମି ସେ ବଳି ପାଦେ ମେଲାଣି ମାଗିଲେ । ବସି ଯୋଗାସନେ ନିଜ ଦେଶେ ବାହୁଡ଼ିଲେ ॥ ଯିବାବେଳେ ପଥ ମଧ୍ୟେ ଦେଖିଲେ ରାଜନ । ନିଜ ଦ୍ୱାରେ ବସିଅଛି ଏକ ବୃଦ୍ଧ ଜନ ॥ ବସିଥିବା ସ୍ଥାନରୁ ସେ ନ ପାରଇ ଉଠି । ଅତି କଷ୍ଟେ ଉଠିବାକୁ ରଖିଅଛି ଯଷ୍ଟି ॥ ସେ ବୃଦ୍ଧ ପାଶକୁ ଯାଇ ବିକ୍ରମ ମହୀଶ୍ୱର ।

ପସ୍କରନ୍ତେ ବଜଳରେ କହୁନା ସେ ଗିର ॥ କ କରଇ ଶକ୍ତ ମୋର ଉଠିବାକୁ ନାହିଁ । ବହୁ ଲୋକ ଖାଇବାକୁ ଘରେ ଛନ୍ତ ରହ ; ଅରଜିବା ଲାଗି ଆଉ ନାହିଁ କେହୁ ଘରେ । ଏହୁ ଦୁଃଖ ଶୋକ ମୋତେ ସବୁବେଳେ ଘାରେ ॥ ତାହା ଶୁଣି ଦୟା କର ବହମ ଆଦତ୍ୟ । ଫଳଟିକୁ ଦେଲେ ତାକୁ ଖାଇବା ନିମିତ୍ତ ॥ ସେ ଫଳଟି ଖାଇବାରୁ ବୃଦ୍ଧ ଦେହ ତାର । ଗୁଳପାଇ ଦଶିଲା ସେ କନ୍ଦର୍ପ ପ୍ରକାର ॥ ନିଜକୁ ଅନାଇ ବୃଦ୍ଧ ବସ୍ମିତ ହୋଇଲା । ବହମାଦତ୍ୟଙ୍କ ପାଦେ ପଡ଼ି ଜଣାଇଲା ॥ କେଉଁଣ ଦେବତା ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ଦୟା କଲ । କୁଟୁମ୍ବ ପୋଷିବା ଚିନ୍ତା କପାଁ ନ ହରିଲ ॥ ତା ଶୁଣି ବହମାଦତ୍ୟ ଅଳପ ହସିଲେ । ଚନ୍ତାମଣିଟିକୁ ତାହା ହସ୍ତେ ସମର୍ପିଲେ ॥ କହୁଲେ ବୁଝାଇ ତାକୁ ଏଥେଁ ଲୁହା ଆଦ । ଲଗାଇଲେ ସୁନା ହେବ ରଖହେ ସମ୍ବାଦ ॥ ଏହା କହ ଚଳଗଲେ ଆପଣା ନଗର । ଧନ ପାଇ ସେ ଦରଦ୍ର ହୋଇଲା କୁବେର ॥ ଶୁଣିଲ ତ ଭୋଜରାଜ ବହମ ଚରତ । ତାଙ୍କ ପର ଯେବେ ନୃପ ହେବ ଗୁଣବନ୍ତ ॥ ତେବେ ଯାଇ ସିଂହାସନେ ଆରୋହଣ କର ॥ ପୁତ୍ତଳ ଏତେକ କହ ଗଲା ସ୍ୱର୍ଗପୁର ॥ ଏହା ଶୁଣି ଭୋଜରାଜ ବରସ ବଦନେ । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ କହେ ଫେରଲେ ଭବନେ ॥

ଏକବଂଶତ ପୁତ୍ତଳର କଥା

ପୂବପର ଭୋଜରାଜ ଆର ଦନ ଗଲେ । ବସିବାକୁ ସିଂହାସନେ ଆଗ୍ରହୀ ହୋଇଲେ ॥ ତାହା ଦେଖି ଏକବଂଶ ପୁତ୍ତଳ କହଇ । ଆହେ ଭୋଜ ତୁମ୍ଭେ ସିଂହାସନେ ବସ ନାହିଁ ॥ ବସୁଥିଲେ ଯା ଉପରେ ବହମ ମିହର । ସେପର ଯଶସ୍ୱୀ ହେଲେ ଯାଇ ବସି ପାର ॥ ପୁତ୍ତଳ ବଚନ ଶୁଣି ଭୋଜ ନରବର । ବୋଇଲେ କହ ହେ

ତେବେ ତାଙ୍କ ନାଗିଁ ଗୁଣ ॥ ପୁତ୍ତଳି କହିଲା ଶୁଣ ବିକ୍ରମ ରାଜନ । ପୁତ୍ରସମ ପାଳୁଥିଲେ ସଦା ପ୍ରଜାଗଣ ॥ ଦିନେ ଏକା ହୋଇ ବନ ମଧ୍ୟେ ସେହି ଗଲେ । ତପୀ ଜଣେ ସେ ବନରେ ଥିବାର ଦେଖିଲେ ॥ ତାଙ୍କ ପଦେ ନମ୍ର ହୋଇ କଲେ ନମସ୍କାର । ସନ୍ତୋଷେ ଅର୍ପିଲେ ତପୀ କଲ୍ୟାଣ ଅପାର ॥ ବହୁ ପୁଣ୍ୟ ତୀର୍ଥ କଥା ବୁଝାଇ କହିଲେ । ଅପୂର୍ବ କଥାଏ ତପୀ ଶେଷେ ଜଣାଇଲେ ॥ ବୋଇଲେ ଶୁଣ ହେ ନୃପ କାଞ୍ଚନ ପର୍ବତେ । ତପୀ ଏକ ରହିଥିଲେ ଦେଖିଅଛୁଁ ନେତେ ॥ ନ କରନ୍ତି ଭୋଜନ ସେ ନିଦ୍ରା ତାଙ୍କୁ ନାହିଁ । ପଲକ ପଡ଼ିବା ତାଙ୍କ କେହି ନ ଦେଖଇ ॥ ଏକାସନେ ସବୁକାଳେ ବସିଥାନ୍ତି ଜାଣ । ନ ଦେଖଇ କେହି ତାଙ୍କ ଗମନାଗମନ ॥ ଏହା ଶୁଣି ବୋଇଲେ ସେ ବିକ୍ରମ ନରେଶ । ସେ ତପସ୍ୱୀ ପାଶେ ମୁହିଁ ଯିବଇଁ ଅବଶ୍ୟ ॥ କେଉଁ ଦିଗେ ଗଲେ ଶୀଘ୍ର ପହଞ୍ଚିବ ତହିଁ । ଦୟା କରି କହିଦେଲେ ସୁଖୀ ହେବି ମୁହିଁ ॥ ତପସ୍ୱୀ କହିଲେ ଅଇଶାନ୍ୟ ଦିଗେ ବାଟ । ବିଶେଷ ଦୁର୍ଗମପଥ ପଡ଼ଇ ସଙ୍କଟ ॥ ରହିଛନ୍ତି ଦୁଷ୍ଟ ଜୀବେ ବାଟସାକ ପୂରି । ଏକାକୀ ରାଜନ ତୁମ୍ଭେ ଯିବ କେଉଁପରି ॥ ଏହା ଶୁଣି ନୃପରାଣ ସେ ତପୀଙ୍କ ପାଦେ । ପ୍ରଣତି ଜଣାଇ ତହୁଁ ଉଠିଲେ ଆନନ୍ଦେ ॥ ଯୋଗ ଆସନରେ ବସି ଶୂନ୍ୟ ମାର୍ଗେ ଗଲେ । କାଞ୍ଚନ ଗିରିରେ ଯାଇ ତକ୍ଷଣେ ମିଳିଲେ ॥ ତପୀ ଯାହା କହିଥିଲେ ଦେଖିଲେ ସେପରି । ବସିଥିଲେ ସେହି ଯୋଗୀ ଯୋଗଧ୍ୟାନ କରି ॥ ପ୍ରଣମି ବିକ୍ରମ ପଦେ କରେ ବହୁ ସ୍ତୁତି । ଜାଣି ତାହା ନେତ୍ର ଫେଡ଼ି ଚାହିଁଲେ ସେ ଯତି ॥ ଭକ୍ତି ଦେଖି ରାଜାଙ୍କର କଲେ ସୁକଲ୍ୟାଣ । ବୁଝିଲେ ତାଙ୍କର ସବୁ କଥା ପରିଶଣ ॥ ତା ଉତ୍ତରୁ ସନ୍ତୋଷରେ ସେହି ମହାଯତି । ବୋଇଲେ ଏତିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ନିଅ ହେ ନୃପତି ॥ ବେତବାଡ଼ି

ଖଟ ଆଜ ଏହ ଝୁଲମୁଣି । କହୁଅଛୁ ମନେରଖ ଯୁାଙ୍କ ଗୁଣ ପୁଣି ॥ ପିତୁଳା ମାଟିରେ ଗଢ଼ି ରଖି ପଲ୍ୟଙ୍କରେ । ତା ହାତକୁ ଦୁଇବାଡ଼ ପିଟିଲେ ବେତରେ ॥ ଜୀବନ ପାଇଣ ସେହୁ ସତ୍ତ୍ୱରେ ଉଠିବ । ସଂଗ୍ରାମରେ ଜାଣ ସେହୁ ମହାବୀର ହେବ ॥ ଏ କୋଥଳ ମୁଣି ମଧ୍ୟେ ପୂରାଇଲେ ହସ୍ତ । ଖାଇବା ପଦାର୍ଥ ନୃପ ପାଇବ ଭୁଗତ ॥ ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ବସି ଖାଉଥିବେ ଯେତେ । ଏ କୋଥଳ ମୁଣା ମଧ୍ୟୁ ବାହାରିବ ସେତେ ॥ ବୁଝାଇ ଏ ଦୁଇ ଦ୍ରବ୍ୟ ଦେଲେ ତାଙ୍କୁ ଋଷି । ଘେନି ତାହା ରାଜା ଗଲେ ଯୋଗାସନେ ବସି ॥ ଯିବାବେଳେ ଦେଖିଲେ ସେ ବସି ଏକ ଜନ । ବନେ ବସି କାନ୍ଦୁଥିଲା ଦେଖିଲେ ରାଜନ ॥ ସକଳ ନ ସହି ତାର ପାଶକୁ ସେ ଯାଇ । ପଚାରିଲେ ନୃପ କହ କାନ୍ଦ କାହିଁପାଇଁ ॥ ବୋଲଇ ସେ କି କହିବ ଶୋକର କାରଣ । ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମୋ ନାଶକଲେ ଶତ୍ରୁଗଣ ॥ ଛଡ଼ାଇନେଇ ମୋ ରାଜ୍ୟ ଧନ ଦେଲେ ତଡ଼ି । ନିଃସହାୟେ ଲୁଚିଛୁ ମୁଁ ଶୋକଜଳେ ବୁଡ଼ି ॥ କହିଲେ ତା ଦୁଃଖ ଶୁଣି ବିକ୍ରମ ନୃପବର । ଏବେ ମୁଁ ହୋଇବି ମୁଁ ସହାୟ ତୁମ୍ଭର ॥ ତା ଶୁଣି ସେ ନୃପ ବୋଲେ ତୁମ୍ଭେ ଏକା ହୋଇ । କି କରିବ ଶତ୍ରୁ ସୈନ୍ୟ ବହୁତ ଅଛଇ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଶୁଣି ସେ ରାଜା ବଚନ । ପିତୁଳା ସହସ୍ରେ କଲେ ମାଟିରେ ଗଠନ ॥ ଶୁଆଇ ପଲ୍ୟଙ୍କେ ତାଙ୍କୁ ବେତକୁ ଧଇଲେ । ହାତେ ତାଙ୍କ ଦୁଇ ଦୁଇ ବାଡ଼ ପିଟିଦେଲେ ॥ ଜୀବ ପାଇ ସେହିକ୍ଷଣି ଉଠିଲେ ସେମାନେ । ମହାବୀର ମୂର୍ତ୍ତି ହୋଇ ଗର୍ଜିଲେ ତକ୍ଷଣେ ॥ ଖାଇବାକୁ ଦିଅ ବୋଲି ମାଗନ୍ତେ ବିକ୍ରମ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ କୋଥଳରୁ କାଢ଼ିଲେ ଅସୀମ ॥ ବୀରଗଣେ ତାହା ଖାଇ ଲଢ଼ିଲେ ଭୁପତି । ପଡ଼ିଲା ବିକ୍ରମ ପାଦେ ତା ଦେଖି ନୃପତି ॥ ଆଶ୍ୱାସନା ଦେଇ ତାକୁ ବିକ୍ରମ ରାଜନ । ସତ୍ୱର ତା

ସଙ୍ଗେ ଗଲେ ଯେଉଁ ବୀରଗଣ ॥ ସେହିକ୍ଷଣି ଯାଇ ତାର ରାଜ୍ୟେ ପହୁଞ୍ଚିଲେ । ଘୋରତର ଯୁଦ୍ଧ କରି ଶତ୍ରୁ ହଟାଇଲେ ॥ ସେ ବୀରଙ୍କ ଡରେ ଶତ୍ରୁମାନେ ପଳାଇଲେ । ଲୁଚିଗଲେ ପ୍ରାଣ ଘେନି କନ୍ଦର ମଧ୍ୟରେ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଦେଖି ହୋଇ ତୋଷମନ । ସେ ରାଜାକୁ ରାଜ୍ୟ ତାର କଲେ ସମର୍ପଣ ॥ ସିବାପାଇଁ ନିଜ ରାଜ୍ୟେ ହୁଅନ୍ତେ ବାହାର । ସେ ନୃପତି ଜଣାଇଲା ସମ୍ମୁଖରେ ତାଙ୍କର ॥ ନିଜ ରାଜ୍ୟେ ଆପଣ ତ ବିଜେ କଲ ଏବେ । ଶତ୍ରୁମାନେ ଯେବେ ଆସି ପୁନଶ୍ଚ ଲଢ଼ିବେ ॥ ତେତେବେଳେ କି କରିବି ବୁଦ୍ଧି ନ ଦିଶଇ । ଏହା ଶୁଣି ବିକ୍ରମ ନୃପ ମନେ ଦୟା ବହି ॥ ଝିଲ ମୁଣି ବେତାଳ ପଲ୍ଲଙ୍କ ସହିତେ । ଅକୁଣ୍ଠେ ସମର୍ପିଲେ ସେ ନୃପର ହସ୍ତେ ॥ ସେ ତିନିର ତଥ୍ୟ ସବୁ ବୁଝାଇଲେ ତାକୁ । ଆନନ୍ଦରେ ଚଳିଗଲେ ଆପଣା ଦେଶକୁ ॥ ତାହା ପାଇ ସେ ନୃପତି ମନ୍ଦ ଭୟ ତେଜି ॥ ଉପାଇଲା ଶତ୍ରୁଗଣେ ସଦ୍ୟତ ଗରଜି ॥ ଶୁଣ ଆହେ ଭୋଜନୃପ ବିକ୍ରମ ମିହିର । ଏହିପରି କରୁଥିଲେ ପର ଉପକାର ॥ ଶୌର୍ଯ୍ୟ, ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ଗୁଣ ତାଙ୍କ ଦେହେ ଥିଲା ପରି । ହୋଇପାର ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ସେ ନୃପଙ୍କ ପରି ॥ ତେବେ ଯାଇ ଆରୋହଣ କର ସିଂହାସନେ । ଏହା କହି ସେ ପୁତ୍ତଳି ଚଳିଲା ଗଗନେ ॥ ଭୋଜନୃପ ତାହା ଶୁଣି ବିରସମନରେ । ବାହୁଡ଼ି ମିଳିଲେ ଯାଇ ଆପଣାମନ୍ଦିରେ । ବିକ୍ରମଙ୍କ ଗୁଣସ୍ମରି ହେଲେ ଆଚମ୍ବିତ । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ ଦ୍ୱାରା ଏ ଗୀତ ଭଣିତ ॥

ଦ୍ୱାବିଂଶ ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ତହୁଁ ଆରଦିନ ପୁଣି ଭୋଜ ନୃପବର । ବସିବାକୁ ସିଂହାସନେ ହୋଇ ତତପର ॥ ନିତ୍ୟକର୍ମ ଯଥାବିଧି ସାରି ତୋଷଚିତ୍ତେ । ସଙ୍ଗେ

ଯେଣୁ ଚାରି ମନ୍ତ୍ରୀ ଚଳିଲେ ତୁରିତେ ॥ ସିଂହାସନ ନିକଟରେ ମିଳନ୍ତେ ସେ ଯାଇ । ଦ୍ୱାବିଂଶତି ପୁତ୍ତଳିକା ହସିଣ କହଇ ॥ ବୋଲେ ବୃଥା ଆଶା ନୃପ କର କି କାରଣେ । ବସି ତୁମ୍ଭେ ନ ପାରିବ ଏହି ସିଂହାସନେ ॥ ବସନ୍ତ ଏଥିରେ ରାଜା ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ତାଙ୍କସମ ହୋଇଲେ ଏଥି ବସିବ ନିଶ୍ଚିତ ॥ ସେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ଦେହେ ଥିଲି କେତେ ଗୁଣ । କହ ବୋଲି ପଚାରିଲେ ଭୋଜ ନୃପଗଣ ॥ କହଇ ପୁତ୍ତଳି ତାଙ୍କୁ ଶୁଣ ଏହି ବାଣୀ । ବିକ୍ରମ ମିହିର ଥିଲେ ଭବେ ମହାଦାନୀ ॥ ପ୍ରଜାଗଣ ପାଳୁଥାନ୍ତି ଅତି ଯତନରେ ॥ ସୁପଣ୍ଡିତ ବିପ୍ର ଜଣେ ଥିଲେ ସେ ନଗରେ । ଜାଣନ୍ତି ସେ ବେଦ ବିଦ୍ୟା ମନ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ର ସର୍ବ । ସମ ତାଙ୍କୁ କେବଣେ ନ ହନ୍ତି ସଗର୍ବ ॥ ରାଜସଭା ମଧ୍ୟେ ବସନ୍ତି ସେ ପ୍ରତିଦିନ । ପୁରସ୍କାର ରୂପେ ପାଆନ୍ତି ବହୁ ରତ୍ନ ଧନ ॥ ଶଙ୍କର ବୃଦ୍ଧ ବୋଲିଣ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଥିଲା । ମନ ଦେଇ ନ ପଢ଼ି ସେ ଗଜମୂର୍ଖ ହେଲା ॥ ସେ ପଣ୍ଡିତ କାଳବଶେ ଛାଡ଼ିଲେ ଶରୀର । ଶଙ୍କର ବୁଦ୍ଧ କରିଲେ ଶ୍ରାଦ୍ଧାଦି ସତ୍ୱର ॥ ପିତାମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଦୁଃଖେ ଯାପିଲେ ଜୀବନ । ଗ୍ରାମ ଲୋକେ କଲେ ତାଙ୍କୁ ତେଣୁ ହତମାନ୍ୟ ॥ ଯେଉଁମାନେ ତା ପିତାଙ୍କୁ ପୂଜା କରୁଥିଲେ । ସେହିମାନେ ତାଙ୍କୁ ପୁଣି ମୋଟେ ନ ପୁଚ୍ଛିଲେ ॥ ରାଜାଙ୍କର ସଭାରେ ସେ ବସି ନ ପାରିଲା । ଲଜ୍ଜେ ରହି ଏକମନେ ବିଚାରି ସେ କଲା ॥ ପିଅର ମୋ ସୁପଣ୍ଡିତ ଥିବାରୁ ସକଳେ । ରାଜା ପ୍ରଜା ସମସ୍ତରେ ମାନ୍ୟ କରୁଥିଲେ ॥ ହେଲି ମୁହିଁ ମହାମୂର୍ଖ କେ ମୋତେ ଖୋଜିବ । ପଣ୍ଡିତପୁତ୍ର ମୁଁ ପୁଣି ଧିକ ମୋର ଜୀବ ॥ ଏଣେର କୁଟୁମ୍ବ ମୋର କେହି ଲୋଡ଼ା ନାହିଁ । ଆଜ ଏଥେ ନ ରହିବ ଅପମାନ ସହି ॥ ଅପମାନଠାରୁ ଶ୍ରେୟ ଅଟଇ ମରଣ । ବିଦେଶକୁ ବିଦ୍ୟାଅର୍ଥେ କରିବ ଗମନ॥ ଭାଳିଲା ସେ ଏହିପରି ନିଷ୍ଠା ଧରି ମନେ । ଗୃହ ଛାଡ଼ି ଗଲା ମୂର୍ଖ

ଗ୍ରୀଷଣ କାନନେ ॥ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଦେଖିଲା ସେ ଅରଣ୍ୟମଣ୍ଡଳେ । ବସିଥିଲେ ତପୀ ଜଣେ ବଟବୃକ୍ଷ ତଳେ ॥ ପ୍ରଜ୍ବଳିତ ଅଗ୍ନିପରି ତେଜ ବରାଜଇ । ଅଛନ୍ତି ସେ ଏକା ହୋଇ କେହି ସଙ୍ଗେ ନାହିଁ ॥ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ମୂର୍ଖ ଦ୍ୱିଜ ବଚ୍ଚରଇ ମନେ । ଦେଖିଲି ମୁଁ ସାରସ୍ୱତ ବଳେ ଏହାଙ୍କୁ ନୟନେ ॥ ଦୟାକଲେ ଏହି ତପୀ ପଣ୍ଡିତ ହୋଇବ । ଏହା ଭାବ କରିଲା ସେ ତପୀପାଦେ ସେବ ॥ ଫଳମୂଳ ଖାଇ ସେବା କରେ ନିରନ୍ତର । ଦେଖି ତାହା ତୋଷ ହୋଇ ସେହି ତପୀବର ॥ ପାଶେଡାକି ପଚାରିଲେ କହଆରେ ବାବୁ । କି କାରଣେ ଏତେ କଷ୍ଟେ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ତୁ ସେବୁ ॥ ତାହା ଶୁଣି ସେ ଶଙ୍କର ପଡ଼ି ତାଙ୍କ ପାଦେ । ଶୋକଭରେ ଜଣାଇଲା ଅଶ୍ରୁ ଗଦଗଦେ ॥ ଆଜନ୍ମରୁ ମୂର୍ଖ ମୁହିଁ ପାଠ ପଢ଼ି ନାହିଁ । କେହି ମୋତେ ସେହିହେତୁ ପଚାରନ୍ତି ନାହିଁ ॥ ଯେଉଁ ରୂପେ ଏ ଦେହରେ ବଦ୍ୟ ହେବ ମୋର । କୃପା କରି ସେ କଥାକୁ କରନ୍ତୁ ବଚାର ॥ ତାହା ଶୁଣି ତପୀ ମନେ ହୋଇ ଅତି ତୋଷ । ଦେଲେ ତା କର୍ଣ୍ଣରେ ସିଦ୍ଧମନ୍ତ୍ର ଉପଦେଶ ॥ ଶଙ୍କର ବୁଦ୍ଧ ସେ ତପୀ ପାରୁଶରେ ରହି । ଜପ କଲା ସେ ମନ୍ତ୍ରକୁ ସ୍ଥିରଚିତ୍ତ ହୋଇ ॥ ସିଦ୍ଧ ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରଭାବରେ ପଣ୍ଡିତ ହୋଇଲା । ତପୀଠାରୁ ବଦା ହୋଇ ତୁରିତେ ଚଳିଲା ॥ ନିଜ ଦେଶେ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ବାଟରେ ଦେଖିଲା । କାନନ ଭିତରେ ଏକ ଶିବାଳୟ ଥିଲା ॥ ସେହି ସ୍ଥାନେ ରହିଲା ସେ ହୋଇଣ ଆନନ୍ଦ । ଶିବଙ୍କ ସମ୍ମୁଖେ ଅଛି ଅତି ରମ୍ୟ ହ୍ରଦ ॥ ପଦ୍ମ ଆଦି ପୁଷ୍ପ ଫୁଟି ଦିଶେ ମନୋହର । ଦେଖି ତା ଶଙ୍କର ବୁଦ୍ଧ କରଇ ବଚ୍ଚର । ରହି ଏଥେ ଆଜ ରାତ୍ର ଯିବ ପ୍ରଭାତରେ । ଏହା ଭାବ ରହିଲା ସେ ଶିବଙ୍କ ମନ୍ଦରେ ॥ ରାତ୍ର ଆସି ପ୍ରହରେକ ହେଲା ସେ ଉତ୍ତାରୁ । ଆଠକନ୍ୟା ବାହାରିଲେ ସେ ଜଳ ଭିତରୁ ॥ ମଣ୍ଡି ହୋଇଛନ୍ତି ଦେହେ ନାନା ଅଳଙ୍କାର । ସୁନ୍ଦରପଣରେ ତାଙ୍କୁ

ସେହୁ ପଟାନ୍ତର ॥ ତନ୍ତ ନାହିଁ ଦେହ ବସ୍ତ୍ର ଜନ୍ତୁ ବାହାରନ୍ତି । ଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପ ବିଲ୍ୱ ଦଳ ହସ୍ତେ ଧରିଛନ୍ତି ॥ ଶିବଙ୍କୁ ପୂଜିଲେ ପଶି ମନ୍ଦିର ଭିତରେ । ପୂଜା ଶେଷ କଲେ ନାନାବିଧ ଉପଚାରେ ॥ ସେ ଉତ୍ତାରୁ ଏକମୁଖେ ଦେଇ ହୁଳହୁଳି । ନୃତ୍ୟ କଲେ ଆନନ୍ଦରେ ତହିଁ ସବୁ ବାଳୀ ॥ ରାତ୍ରଶେଷେ ଜଳେ ପଶି ନିଜ ସ୍ଥାନେ ଗଲେ । ତା ଦେଖି ଶଙ୍କର ତାଙ୍କ ପଛରେ ଚାଲିଲେ ॥ ଜଳେ ପଶୁ ବୋଧ ହେଲା ଅଗ୍ନି ପରି ତାଙ୍କୁ । ଭୟ ପାଇ ସେହିକ୍ଷଣି ଫେରିଲା କୂଳକୁ ॥ ସେହିଠାରୁ ବାଟ ଚାଲି ପୁଣି କେତେ ଦିନେ । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ଯାଇ ଆପଣା ଭୁବନେ ॥ ହେବାରୁ ପଣ୍ଡିତ ଗଲା ରାଜାଙ୍କର ପାଶେ । ବିକ୍ରମଆଦିତ୍ୟ ଦେଖି ବସାଇଲେ ପାଶେ । ତାହାପରେ ପଚାରିଲେ ସେ ସକଳ କଥା । କହିଗଲା ବିପ୍ର ତାଙ୍କୁ ଘଟିଥିଲା ଯଥା ॥ ଯହୁଁ ଶିବାଳୟ କଥା ଶୁଣିଲେ ନୃପତି । ସଙ୍ଗେ ନେଇ ସେ ଦ୍ୱିଜକୁ ଚଳିଲେ ଝଟତି ॥ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇ ଶିବଙ୍କ ମନ୍ଦିରେ । ଦିନଶେଷହେଲା ରାତ୍ର ପ୍ରହରକଠାରେ ॥ ପୂର୍ବପରି ଅଷ୍ଟକନ୍ୟା ଜଳୁ ବାହାରିଲେ । ରାତ୍ରେ ଶିବ ପୂଜି ପ୍ରାତେଃ ଜଳେ ସେ ପଶିଲେ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ତାହା ଦେଖୁଥିଲେ ବସି । କନ୍ୟାଙ୍କ ପଛରେ ଗଲେ ଜଳମଧ୍ୟେ ପଶି ॥ ଯାଉ ଯାଉ ପ୍ରବେଶିଲେ ପାତାଳ ଭୁବନେ । ପଚାରିଲେ ସେ ନାରୀଙ୍କି ତହିଁ ତୋଷମନେ ॥ ହେ ସୁନ୍ଦରୀଗଣ କହ ଏ କେଉଁ ଭୁବନ । ତାହା ଶୁଣି ନାରୀଗଣ ଭଣିଲେ ବଚନ ॥ ଆହେ ନୃପ ଜାଣ ଏହି ଅଟଇ ପାତାଳ । ଏ ଭୁବନେ ଜରା ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ॥ ମର୍ତ୍ତ୍ୟକୁ ନ ଯାଇ ତୁମ୍ଭେ ରହ ଏହିଠାରେ । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଶୁଣି କହନ୍ତି ସଧୀରେ ॥ ମୁଁ ରହିବି ଯେବେ ଏହି ପାତାଳ ଭୁବନେ । ଅନାଥ ହୋଇବେ ଜାଣ ମୋର ପ୍ରଜାମାନେ ॥ ଫେରିଯିବେ ଅତିଥି ଏ ଆସି ମୋର ଦ୍ୱାରୁ । ଯିବି ମୁଁ ମେଲାଣି ଦିଅ ସନ୍ତୋଷେ ଏଠାରୁ ॥ ତାହା

ଶୁଣି ଅଷ୍ଟନାଗ ହୋଇ ତୋଷ ମନ । ତାଙ୍କ ହସ୍ତେ ଆଣି ଦେଲେ ଆଠୋଟି ରତନ ॥ ରତ୍ନ ଘେନି ତହୁଁ ନୃପ ଯୋଗାସନେ ବସି । ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଶିବ ମନ୍ଦିରରେ ଆସି ॥ ଶଙ୍କରଙ୍କୁ ସଙ୍ଗେ ଘେନି ନିଜ ଦେଶେ ଗଲେ । ଯାଉଯାଉ ବାଟରେ ସେ ନର ଦେଖିଲେ ॥ ଅରଣ୍ୟ ଭିତରେ ବସି ଏକ ବିପ୍ରବର । କାନ୍ଦୁଥିଲା ନିଦାକର କରମକୁ ତାର ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଶୁଣି ତାପାଶକୁ ଗଲେ । କାନ୍ଦିବା କାରଣ ସେହି ବିପ୍ରଙ୍କୁ ପୁଚ୍ଛିଲେ ॥ ଶୁଣି ଅତି ଦୁଃଖେ ତାଙ୍କୁ କହଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ବହୁକୁଟୁମ୍ବୀ ମୁଁ ପୁଣି ଗରିବ ନିର୍ଦ୍ଧନ ॥ ତିନି ଦିନେ ଦିନେ ଖାଇବାକୁ ନ ମିଳଇ । ଘରଯାର କଟୁବାକ୍ୟ ନ ପାରିଲି ସହି ॥ ଅରଣ୍ୟରେ ସେହି ହେତୁ କରୁଛି ରୋଦନ । ତା ଶୁଣି ବିକ୍ରମ ହେଲେ ତାହାଠାରେ ପ୍ରସନ୍ନ ॥ ଆଣିଥିବା ଅଷ୍ଟରତ୍ନ ସେ ବିପ୍ରକୁ ଦେଲେ । ଆନନ୍ଦ ମନରେ ନିଜ ନଗରେ ଚଳିଲେ ॥ ଗରିବ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପାଇ ସେ ଅଷ୍ଟରତନ । ବିକ ଭାଙ୍ଗି ମହାସୁଖେ କଟାଇଲା ଦିନ ॥ ବୁଝ ଆହେ ଭୋଜନୃପ ମନରେ ବିଚାର । ବିକ୍ରମଆଦିତ୍ୟ କେଡ଼େ ପରଉପକାର ॥ ଯେବେ ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କ ସମ ଅଟ ନରବର । ତେବେ ସୁଖେ ସିଂହାସନେ କରଆରୋହଣ । ଏହାକହି ସେ ପୁତ୍ତଳି ଗଲାସ୍ୱର୍ଗପୁର । ଶୁଣି କାହୁଡ଼ିଲେ ଲାଜେ ଭୋଜ ନୃପବର ॥ ଦ୍ୱାବିଂଶତି ପୁତ୍ତଳିର କଥା ହେଲା ଶେଷ । ସିଂହ ଜଗନ୍ନାଥ କହେ ସ୍ମରି ରମାଈଶ ॥

ତ୍ରୟୋବିଂଶ ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ତହୁଁ ଆରଦିନ ଭୋଜ ପୂର୍ବ ପରକାରେ । ଯଥାବିଧି ନିତ୍ୟକର୍ମ ବହନ ସାରିଲେ ॥ ବସିବାକୁ ସିଂହାସନେ କଲେ ମନେ ବିଚାର । ପ୍ରବେଶ ହୁଅନ୍ତେ ଯାଇ ନିକଟରେ ତାର ॥ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ତ୍ରୟୋବିଂଶ

ପୁତ୍ତଳିକା ହସି । ବୋଇଲା ହେ ନୃପ ଏଥି ନ ପାରିବ ବସି ଏଥିରେ ବସନ୍ତ ରଜା ବିକ୍ରମ ମହିଶ୍ୱର । ତାଙ୍କପରି ଗୁଣୀ ଥିଲେ ବସ ନରବର ॥ ଏହା ଶୁଣି ଭୋଜ ତାକୁ ପଚାରିଲେ ସ୍ନେହେ । କି କି ଗୁଣ ଥିଲା କହ ସେ ବିକ୍ରମ ଦେହେ ॥ ତାହା ଶୁଣି ସେ ପୁତ୍ତଳି ବୋଲଇ ବଚନ । କହୁଅଛି ତାହା ଶୁଣ ହୋଇ ସ୍ଥିରମନ ॥ ଉଜ୍ଜଳ ନଗର ରଜା ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ସେ ପୁତ୍ର ପରି ପାଳନ୍ତି ସତତ ॥ ଥରେ ସେ ନୃପତି ଗଲେ ଦିଗ ବିଜେ କରି । ତା ମଧ୍ୟରେ ହେଲା ଯାହା ଶୁଣ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥ ସୌଦାଗର ଜଣେ ତାଙ୍କ ଦେଶ ମଧ୍ୟେ ଥାଏ । କେତେ ଧନ ଥିଲା ତାର କହିବ ବା କିଏ ॥ ହାତୀ ଘୋଡ଼ା ଗୋରୁ ଗାଈ ଥିଲା ଅସୁମାର । ଭାଗ୍ୟବଳେ ଥିଲେ ପୁଣି ଚାରିପୁତ୍ର ତାର ॥ ସୌଦାଗର ଦିନେ ସେହି ପୁତ୍ରଙ୍କୁ ଡକାଇ । ବୋଲେ ମୋହଠାରୁ ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ଚାରିଭାଇ ॥ ଅଳ୍ପଦିନେ ମୃତ୍ୟୁ ମୋର ହୋଇବ ନିଶ୍ଚୟ । ସନ୍ଦେହ ନ କରି ଏହା ମନେ ରଖିଥାଅ ॥ ମିଳିମିଶି ଚାରିଭାଇ ରହିବ ଏକାଠି । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ-ଭ୍ରାତାଠାରେ ସଦା ରଖିଥିବ ଭକ୍ତି ॥ କନିଷ୍ଠକୁ ପୁତ୍ରପରି କରିବ ପାଳନ । କଦାଚନେ ନ ଶୁଣିବ ପରର ବଚନ ॥ କର୍ମବଶେ ଭିନେ ଯେବେ ହେବ କେତେବେଳେ । ଅଛି ଯାହା ମୋ ଖଟର ଚାରି ଖୁରତଳେ ॥ ବଣ୍ଟନ କାଳରେ ତାହା ଯତନେ ଖୋଳିବ । ଯଥାବିଧି ନିୟମରେ ସବୁ ବାଣ୍ଟିନେବ ॥ କଳି ନ କରିବ ତୁମ୍ଭେ ମାନି ମୋ ବଚନ । କଳହରେ ଘରୁ ଶିରୀ ତୁଟିଯାଏ ଜାଣ । ଏହି-ପରି ଉପଦେଶ ଦେଇ ସେ ପୁତ୍ରଙ୍କୁ । ଅଳ୍ପ ଦିନେ ସୌଦାଗର ତେଜିଲା ଦେହକୁ ॥ ପିତା ମୃତ୍ୟୁ ଦେଖି ପୁତ୍ରେ କାନ୍ଦିଲେ ଅପାର । ଶେଷେ କଲେ ବିଧିମତେ ପ୍ରେତକୃତ୍ୟ ତାର ॥ ଏକତ୍ରରେ ଚାରିଭାଇ ରହି ନ ପାରିଲେ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହେବା ଲାଗି ବିଚାର କରିଲେ ॥

ପିତାକଥା ସ୍ମରି ଗଲେ ମିଳି ଚାରିଭାଇ । ଖଟଖୁରାତଳ ଖୋଳିଲେ ସେ ସର୍ବେ ରହି ॥ ଚାରିଖୁରା ତଳେ ଥିଲା ଚାରିଗୋଟି ଗରା । ତଷ୍ଟୁ ମାଟି ଅସ୍ଥି ଅଙ୍ଗାରରେ ତାହା ଭରା ॥ ଚାରି ଗରା ଚାରି ଦ୍ରବ୍ୟ ଭାଇଏ ଦେଖିଲେ । ସେଥିର ମରମ କିଛି ଜାଣି ନ ପାରିଲେ ॥ ଗରା ଦେଖି ପଚାରିଲେ ବୁଝି ନାନାସ୍ଥାନେ । ସର୍ବେ ଅସମର୍ଥ ହେଲେ ସେ ତଥ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିନେ ॥ ତହୁଁ ସେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ରାଜା ପାଶେ ଗଲେ । ଯୋଗକୁ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ସେକାଳେ ନ ଥିଲେ ॥ ଦିଗବିଜେ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ ସେହି । ତା ମରମ ପାତ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ନ ଜାଣିଲେ କେହି ॥ ବରଷରେ ତହୁଁ ଚାରି ସୌଦାଗର ଗଲେ । ପଶ୍ଚିମ ଅଙ୍ଗିରା ଦେଶ ରାଜାଙ୍କୁ ଭେଟିଲେ । ସେ ନୃପତି ସଭାମଧ୍ୟେ ଏହା ପଚାରନ୍ତେ । ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ସଭାସଦ ଥିଲେ ତହିଁ ଯେତେ ॥ ତାହାର କାରଣ କିଛି ନ ପାରିଲେ କହି । ବରଷରେ ଫେରି ତହୁଁ ଗଲେ ଚାରି ଭାଇ ॥ ଯିବାବେଳେ ପଥେ ହେଲା ଘଟଣା ଯେମନ୍ତ । ବୁଝାଇ କହିବା ଶୁଣ ତହିଁର ବୃତ୍ତାନ୍ତ ॥ ବିଧବା ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଜଣେ ଥିଲା ସେ ରାଜ୍ୟରେ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦରୀ ସେହୁ ପୃଥିବୀ ମଧ୍ୟରେ ॥ ନୂତନ ଯୌବନା ହୋଇ ରତୁ ଚାରି ଦିନ । ପ୍ରଭାତେ ନଦୀକି ଗଲା କରିବାକୁ ସ୍ନାନ ॥ ବାସୁକି ତା ରୂପ ଦେଖି ମଦନ ଆତୁରେ । ମାୟାରୂପ ଧରି ଯାଇ ତା ସଙ୍ଗେ ରମିଲେ ॥ ସେହିଦିନ ଗର୍ଭସ୍ଥିତ ହେଲା ସେ ବାଳାର । ଜାଣି ସେ କଥାକୁ ତା'ର ଜ୍ଞାତି ସହୋଦର ॥ ପରପ୍ରୀତି ଦୋଷେ ତାକୁ ନ ରଖିଲେ ଘରେ । ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ରହିଲା ଯାଇ କୁମ୍ଭାର ଶାଳରେ ॥ ଦଶମାସ ପୂରଯାନ୍ତେ ଜନ୍ମିଲା କୁମର ॥ ତା ତେଜକୁ ସମକୋଟି ରବି ବୈଶ୍ୱାନର ॥ ଦେହରେ ତା ବିରାଜଇ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ଚିହ୍ନ । ବାସୁକି ପାତାଳେ ଥାଇ ଜାଣିଲେ ତକ୍ଷଣ ॥ ଆନନ୍ଦେ ଆସିଲେ ସେହୁ କୁମ୍ଭାରଶାଳକୁ । ଶ୍ରୀ ଶାଳିବାହନ ନାମ

ହେଲେ କୁମରଙ୍କୁ ॥ ବ୍ରାହ୍ମଣୀଙ୍କୁ ଦେଇଗଲେ ଅସଂଖ୍ୟ ରତନ । ପରମ ଆନନ୍ଦେ ସେହୁ ପାଳିଲା ନନ୍ଦନ ॥ ହେଲା ଯହୁଁ ପାଞ୍ଚବର୍ଷ ଶାଳବାହନଙ୍କୁ । ସଙ୍ଗେ ଘେନି ଖେଳଇ ସେ କୁମ୍ଭାର ପିଲାଙ୍କୁ ॥ ସୈନ୍ୟ ହାତୀ ଘୋଡ଼ାମାନ ମାଟିରେ ଗଢ଼ଇ । ସଙ୍ଗୀ ପିଲାଙ୍କୁ ସେ ପାତ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ କରେ ନେଇ ॥ ରାଜାହୋଇ ଆପେ ନିତ କରୁଥାଏ ଖେଳ । ଖେଳିବା ସମୟେ ସେହି ପୁତ୍ର ସୌଦାଗର । ବିରସ ମନରେ ସେହିବାଟେ ଯାଉଥିଲେ । ଶାଳବାହନ ତାହାଙ୍କୁ ପାଖକୁ ଡାକିଲେ ॥ ପତ୍ରରନ୍ତେ ଚାରି ଗଡ଼ ତା ଆଗରେ ଥୋଇ । ବୁଝାଇ କହିଲେ ସବୁ ତାକୁ ବୁଝାଇ ॥ ଅତି ବୁଦ୍ଧିମାନ ଅଟେ ସେ ଶାଳବାହନ । ଭାବ ଭାବ ସେମାନଙ୍କୁ କହିଲା ଏସନ ॥ ଦେଖ ନାମ ଲେଖା ଅଛି ଗଡ଼ମାନଙ୍କରେ । ବାଣ୍ଟି ନେବ ତୁମ୍ଭେମାନେ ସେହି ପରକାରେ ॥ ଚଷୁ ଥିବା ଗଡ଼ ମଧ୍ୟେ ନାମ ଯାର ଅଛି । ଧାନ ମୁଗ ରବ ଶସ୍ୟ ତା ଭାଗେ ପଡ଼ୁଛି ॥ ମୃତ୍ତିକା ଗଡ଼ରେ ଲେଖା ଅଛି ନାମ ଯାର । ଜମି ବାଡ଼ ଭୂମି ସବୁ ହୋଇଲା ତାହାର ॥ ଅଙ୍ଗାର ଗଡ଼ରେ ଯାର ନାମ ଅଛି ରହି । ସୁନା ରୁପା ଧାତୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ନେବ ସବୁ ସେହି ॥ ଅସ୍ଥି ଗଡ଼ଗୋଟି ଲେଖା ଅଛି ଯା' ନାମରେ । ଗୋରୁ ଗାଈ ହାତୀ ଘୋଡ଼ା ହେଲା ତା' ଭାଗରେ ॥ ହେଲୁ ବୁଝି କହନ୍ତେ ସେ ଛୁଣ୍ଡାଇ ଏପରି । ଚାଲିଗଲେ ଆନନ୍ଦରେ ସୌଦାଗର ପୁତ୍ର ॥ ପାଖେଥିବା ଲୋକେ ଦେଖି ହେଲେ ଆଚମ୍ବିତ । ବୋଲନ୍ତି ରେ ଧନ୍ୟ ଶିଶୁ କେଡ଼େ ବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ ॥ ସେ ଦେଶର ରାଜା ଶୁଣି ଏପରି ଚରିତ୍ର । ଶାଳବାହନଙ୍କୁ ଘେନି ଗଲେ ନିଜପୁର ॥ ଗୃହେ ରଖି ପାଳିଲେ ସେ କରି ଧର୍ମସୁତ । ଚନ୍ଦ୍ରବଦନେ ଏହି କଥା ହୋଇଲା ବଦିତ ॥ ବିଗବଜେ ସାରି ତେଣେ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ନିଜ ନଗରୀରେ ଆସି ହେଲେ ଉପସ୍ଥିତ ॥ ରାଜପାରିଷଦେ ତାଙ୍କୁ ସୌଦାଗର କଥା । କହି ବୁଝାଇଲେ ହେଲା

ଯେପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ॥ ଭେଦ ନ ପାରିଲେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଲୋକେ ଯାହା । ଶିଶୁ ଶାଳବାହନ ଯେ କହିଦେଲା ତାହା ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଶୁଣି ବିସ୍ମିତ ହୋଇଲେ । ଶାଳବାହନଙ୍କୁ ଆଣିବାକୁ ବସ୍ତରିଲେ ॥ ଦୂତ ପଠାଇ ଅଙ୍ଗିରପଞ୍ଚ ନୃପଠାକୁ । କହିଲେ ସେ ମାଗି ଆଣ ଶାଳବାହନଙ୍କୁ ॥ ଅଙ୍ଗିରପଞ୍ଚ ପାଶକୁ ଗଲା ସେହି ଦୂତ । ବୋଇଲା ପେଷିଲେ ମୋତେ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ॥ ଶାଳବାହନଙ୍କୁ ଦିଅ କହିଛନ୍ତି ସେହୁ । ସେ ନୃପତି ଶୁଣି ବୋଲେ କ୍ରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ତହୁଁ ॥ ଆମ୍ଭେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟର ଅଧୀନ ତ ନୋହୁ । ପୁଅ ମାଗିବାକୁ ସେହୁ ସାହସିଲା କାହୁଁ ॥ କହ ଯାଇ ଦେବ ନାହିଁ ଶାଳବାହନଙ୍କୁ । ଇଚ୍ଛା ହେଲେ ଦେଖିଯାଉ ଏଠାରେ ପୁତ୍ରକୁ ॥ ଶୁଣି ତାହା ଦୂତ ଆସି କହିଲା ସକଳ । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଶୁଣି ହେଲେ କ୍ରୋଧାନଳ ॥ ଚତୁରଙ୍ଗ ସେନା ଘେନି ଅଙ୍ଗିରପଞ୍ଚନେ । ପ୍ରବେଶି ପେଷିଲେ ଦୂତ ରାଜା ସନ୍ନି-ଧାନେ ॥ ବୋଇଲେ ସେ ନୃପକୁ ହେ କହ ଏବେ ଯାଇ । ବେଗେ ଆଣିଦେଉ ଶାଳବାହନଙ୍କୁ ସେହି । ନୋହିଲେ ସେ କରୁ ଆସି ଆମ୍ଭ ସଙ୍ଗେ ରଣ । ତାହାଶୁଣି ସେ ନୃପତି ସାଜିଲା ବି ସୈନ୍ୟ ॥ ବିକ୍ରମ-ଆଦିତ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ଆରମ୍ଭିଲା ଯୁଦ୍ଧ । ଭୀଷଣ ସମରେ ତାର ସୈନ୍ୟ ହେଲେ ବଧ ॥ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କୁ ତହିଁ ହାରି ପଳାଇଲା । ଶାଳବାହନଙ୍କୁ ଶୋକେ ଯାଇ ଦସ କହିଲା ॥ ଅଟଇ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜା । ବହୁ ବହୁ ରାଜା ତାର ଅଟନ୍ତି ପରଜା ॥ ଯୁଦ୍ଧକରି ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ହାରିଗଲି ମୁହିଁ । ପଶିବା ଶରଣ ଭଲ ରହିବା ଆଉ ନାହିଁ ॥ ଏହା ଶୁଣି କୋପ କଲା ସେ ଶାଳବାହନ । ବୋଲେ ଆଜ୍ଞା ଦିଅ ମୋତେ କରିବି ମୁଁ ରଣ ॥ ଏହା କହି କୁମ୍ଭକାର ଶାଳକୁ ସେ ଗଲା । ବହୁ ଜାତି ସେନା ତହିଁ ମାଟିରେ ଗଢ଼ିଲା ॥ ପିତା ବାସୁକିଙ୍କି ପୁଣି କଲା ମନେ ଧ୍ୟାନ । ସେକ୍ଷଣି ସେ ଆସି ତାଙ୍କୁ ଦେଲେ

ଜୀବଦାନ ॥ ପିତୁଳାଏ ଜୀବ ପାଇ ହେଲେ ମହାବୀର । ଶାଳବାହନ ଆଜ୍ଞାରେ କଲେ ଯୁଦ୍ଧ ଘୋର ॥ ଦୁଇ ସେନାଙ୍କର ହେଲା ସମର ବହୁତ । ସେ ଯୁଦ୍ଧରେ ହାରଗଲେ ବକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ॥ ବକ୍ରମଙ୍କ ବହୁ ସୈନ୍ୟ ଗଲେ ତହିଁ ମର । ଯେତେକ ବା ବଞ୍ଚିଥିଲେ ପଳାଇଲେ ଡର ॥ ସେମାନଙ୍କୁ ଘେନ ରଜା ବକ୍ରମ ମିହିର । ଗ୍ରାମ ପ୍ରାନ୍ତେ ବଶ୍ରମିଲେ କରଣ ଶିବର ॥ ଅଷ୍ଟକୁଳା ନାଗମାନେ ଆସି ରଜନୀରେ । ସେ ସୈନ୍ୟଙ୍କୁ ନାଶ କଲେ ବାସୁକ ଆଜ୍ଞାରେ ॥ ଗନ୍ଧର୍ବସେନ ଅଟନ୍ତି ବାସୁକଙ୍କ ମିତ୍ର । ବକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ରଜା ସେ ଗନ୍ଧର୍ବପୁତ୍ର ॥ ତାଙ୍କ ଜୀବରକ୍ଷା କର ମିତ୍ର ସୁତ ବୋଲି । ସୈନ୍ୟ ନାଶି ଅଷ୍ଟନାଗେ ଗଲେ ତହୁଁ ଫେର ॥ ସଇନମାନଙ୍କୁ ନାଗେ କରିବାରୁ ହତ । ମନେ ମନେ ଚନ୍ତେଇଲେ ବକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ॥ ବାସୁକଙ୍କ ପିତାଙ୍କର ମିତ୍ର ବୋଲି ଜାଣି । ଧ୍ୟାନ କଲେ ମନମଧ୍ୟେ ତାଙ୍କୁ ନୃପମଣି ॥ ବାସୁକ ଜାଣିଲେ ଥାଇ ପାତାଳଭୁବନେ । ଉଭା ହେଲେ ଆସି ବକ୍ରମଙ୍କ ସନ୍ନିଧାନେ । ବୋଇଲେ ପ୍ରସନ୍ନ ହେଲି ମାଗ ଇଚ୍ଛା ବର । ବକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଶୁଣି ଯୋଡ଼ ଦୁଇ କର ॥ କହିଲେ ଯୁଦ୍ଧେ ମୋ ମଲେ ଯେତେକ ସଇନ । ଦୟାକର ସେମାନଙ୍କୁ ଦିଅ ଜୀବଦାନ । ଯା ଶୁଣି ବାସୁକ ତାକୁ ଦୁଇଭାଣ୍ଡ ସୁଧା । ସମର୍ପି ବୋଇଲେ ଏବେ କର ହେ ସୁବିଧା ॥ ଏହି ଯେ ଅମୃତ ଏଥୁଁ ନେଇ ଟୋପେ ଟୋପେ । ମୃତଶବ ମୁଖେ ଦେଲେ ଉଠିବେ ସେ ଆପେ ॥ ଆନନ୍ଦେ ନୃପତି ସେହି ସୁଧାଭାଣ୍ଡ ନେଲେ । ମୃତ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ସମୀପକୁ ଗଲେ ॥ ସେକାଳେ ବାସୁକୀ ବୃଦ୍ଧ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରୂପରେ । ମିଳିଲେ ବକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ନୃପଙ୍କ ଆଗରେ ॥ ସତ୍ୟ କରାଇଣ ତାଙ୍କୁ ମାଗିଲେ ସେ ଦ୍ୱିଜ । ଦୁଇ ସୁଧା ଭାଣ୍ଡ ଦିଅ ହେ ବକ୍ରମ ରଜ । ସେହିକ୍ଷଣି ସେ ବକ୍ରମ

ସତ୍ୟ ଭଙ୍ଗ ଭୟେ । କପଟ ବିପ୍ରଙ୍କୁ ଗୃହ୍ଣି ନିର୍ମଳ ହୃଦୟେ ॥ ସୁଧା ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଟେକ ଦିଅନ୍ତେ ତାହାଙ୍କୁ । ବହୁରିଲେ ନାଗରାଜ ଆପଣା ମନକୁ ॥ ଜଗତ ଭିତରେ ନାହିଁ ଏପରି ଧାର୍ମିକ । ସେଲଗି ବିଖ୍ୟାତ ଏହୁ ହି ଜଗତ ଯାକ ॥ ଏହା ଭାବ ନିଜ ରୂପ ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲେ । ପୁତ୍ର ଶାଳିବାହନକୁ ଡକାଇଆଣିଲେ ॥ ଯେତେ ସୈନ୍ୟ ଦୁହିଙ୍କର ମରିଥିଲେ ରଣେ । ଜିଆଁଇଲେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅମୃତ ସେଚନେ ॥ ବୋଇଲେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ତୁମ୍ଭେ ମିତ୍ର ସୁତ । ଏ ଶାଳିବାହନ ଅଟେ ମୋର ପ୍ରିୟ ପୁତ୍ର ॥ ଦୁଇଭାଇ ମନାନ୍ତର ହେବା ଅସୁନ୍ଦର ॥ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗ ମୋ ଆଗରେ ସମାଧାନ କର ॥ ଦୁଇ ପୁତ୍ରେ ଶୁଣି ପିତା ଚରଣେ ନମିଲେ । କୋଳାକୋଳ ହୋଇ ଦୁହେଁ ସ୍ୱସ୍ଥାନେ ଗମିଲେ ॥ ଦେଖ ଭୋଜରାଜ ସେହି ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । କପରି ସେ ସତ୍ୟବାଦୀ ପରହିତେ ରତ ॥ ଯେବେ ତୁମ୍ଭେ ହୋଇଥିବ ତାଙ୍କର ସମାନେ । ତେବେ ଯାଇ ନିର୍ଭୟରେ ବସ ସିଂହାସନେ ॥ ଫେରିଗଲେ ଏହା ଶୁଣି ଭୋଜ ନରସାଇଁ । ପୁତ୍ତଳିକା ଉଡ଼ିଗଲା ସ୍ୱର୍ଗେ ଗୃହ୍ଣି ଗୃହ୍ଣି । ଏଠାରେ ହୋଇଲା ଶେଷ ତ୍ରୟୋବିଂଶ କଥା ॥ ବିଭୁପାଦେ ରହୁ ସଦା ଜଗନ୍ନାଥ ମଥା ॥

ଚତୁର୍ବିଂଶତି ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ପୁଣି ପର ଦିନ ଶୁଭଲଗ୍ନେ ଭୋଜରାଜ । ବସିବାକୁ ସିଂହାସନେ ହେଲେ ସଜବାଜ ॥ ଚତୁର୍ବିଂଶ ପୁତ୍ତଳିକା ବୋଲେ ତାଙ୍କୁ ଦେଖି । ଆହେ ଭୋଜ ନରପତି ବାତୁଳ ହେଲ କି ॥ ବସିବାକୁ ସିଂହାସନେ ନିତି ନିତି ଆସ । ଜାଣ ତ ବସନ୍ତ ଏଥି ବିକ୍ରମ ନରେଶ ॥ ତାଙ୍କ ପରି ଗୁଣ ଯେବେ ଅର୍ଜଛ ତୁମ୍ଭେ । ତେବେ ଆସି ସିଂହାସନେ

ବସିଯାଅ ଦନ୍ତେ ॥ ତାହା ଶୁଣି ପଚ୍ଚରିଲେ ଭୋଜ ନରରାଣ । କହ ତେବେ ତାଙ୍କଠାରେ ଥିଲା କ କ ଗୁଣ ॥ ତାହା ଶୁଣି ଆରମ୍ଭିଲା କଥା ସେ ପୁତ୍ତଳ । ଶୁଣ ହେ କହୁଛୁ ତାଙ୍କ ଏକ କଥା ଭଲ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ବସି ଏହୁ ସିଂହାସନେ । ପାତ୍ରମନ୍ତ୍ରୀ ସେନ ସଙ୍ଗ କରୁଥିଲେ । ଦିନେ ॥ କାଳିଦାସ ଆଦି ଚହିଁ ସକଳ ପଣ୍ଡିତ । ସୁଖେ ବସି ଅର୍ଥ କରୁଥିଲେ ନାନା ଶାସ୍ତ୍ର ॥ ସୁବିଖ୍ୟାତ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ ବାହ୍ମ ମିହିର । ଜଣାଇଲେ ସେ ସମୟେ ସମ୍ମୁଖରେ ତାଙ୍କର ॥ ରୋହିଣୀଚକ୍ରକୁ ବକ୍ର ମଙ୍ଗଳ ହୋଇବ । ପୃଥିବୀରେ ଅମଙ୍ଗଳ ସେ ହେତୁ ଘଟିବ ॥ ବୃଷ୍ଟି ନ ହେବାରୁ ଶସ୍ୟ ଉପୁଜିବ ନାହିଁ । ନାଶ ଯିବେ ଜନ ପଶୁ ନଖାହାରେ ରହି ॥ ତାହା ଶୁଣି କହିଲେ ସେ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ଅନ୍ୟାୟ ଅମାତ ଆମ ଏ ଦେଶେ ନାହିଁ ତ ॥ ଯାଗ ଯଜ୍ଞ ହେଉଅଛୁ ବିଧି ମୁତାବକ ॥ କହିଁ ହେବ ଅନାବୃଷ୍ଟି ତା ସଙ୍ଗେ ମଡ଼କ ॥ ତାହା-ଶୁଣି ତୁନିହେଲେ ସର୍ବ ସଭାଜନ । ସୁଖ ଶାନ୍ତ ଭାବେ ଚହିଁ ଗଲା କେତେ ଦିନ ॥ ରୋହିଣୀଚକ୍ରକୁ ବକ୍ର ହେବାରୁ ମଙ୍ଗଳ । ଘଟିଲା ସେ ରାଜ୍ୟେ ନାନା ସ୍ଥାନେ ଅମଙ୍ଗଳ ॥ ବୃଷ୍ଟି ନୋହିବାରୁ ଶସ୍ୟ ଉପୁଜିଲେ ନାହିଁ । ପ୍ରଜାଗଣେ ପଳାଇଲେ ପେଟକୁ ନ ପାଇ ॥ ଅନୁକ୍ଷଣେ ଆକାଶରୁ ନର୍ଘାତ ପଡ଼ିଲା । ଭୂମିକମ୍ପ ଆଦି ନାନା ଉତପାତ ହେଲା ॥ ଏପରି ଦେଖିଲେ ଯହିଁ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ଇନ୍ଦ୍ର ପୂଜା କରିବାକୁ ହୋଇଲେ ଉଦ୍ୟତ ॥ ସେ ସମୟେ ଶୁଣାଗଲା ଏକ ଶୂନ୍ୟବାଣୀ । ମହାପଶୁ ମାଂସ ବଳ ଦିଅ ନରମଣି ॥ ଗ୍ରହ ଦୋଷ ନାଶଯାଇ ମେଘ ବରଷିବ । ଉତପାତ ଯୁଏ ଯେତେ ସକଳ ଲଭିବ । ଶୁଣନ୍ତେ ବିକ୍ରମ ଏହିମତ ଶୂନ୍ୟ ବାଣୀ । ପ୍ରଜାହିତ ଚିନ୍ତ ମନେମନେ ହେଲେ ଗୁଣି ॥ ପ୍ରଜାଙ୍କୁ ପାଳିବା ପାଇଁ କରଇ ମୁଁ ଯାଗ । ଉଚିତ କି ତାଙ୍କୁ ନାଶ କରି ଦେବା ଭୋଗ ॥ ପ୍ରଜା ନାଶ କଲେ ହେବ ବହୁତ ଅନ୍ୟାୟ ।

ଲୋକନିନ୍ଦା ହେବ ପୁଣି ଧର୍ମ ହେବ କ୍ଷୟ ॥ ଏ କଳଙ୍କ ଯୁଗେ ଯୁଗେ ରହିଥିବ ସିନା । ବଳ ହେଲେ ନିଜେ ମୁହିଁ ହେବ ଭଗ୍ନମନା ॥ ଏହା ଭାବ ସଚିବଙ୍କୁ ରାଜ୍ୟ ସମର୍ପି । ଇଷ୍ଟ ଦେବତାଙ୍କ ନାମ ମନେ ମନେ ଜପି ॥ ଶୁଦ୍ଧ ସୂତ ହୋଇ ଧରି ଶାଣିତ ଖଡ଼ଗ । ଯାଗକୁଣ୍ଡ ସମୀପରେ ମିଳିଲେ ସେ ବେଗ ॥ ନିଜ ଶିର କାଟିବାକୁ ଉଠାଇଲେ ଅସି । ଦେବତାଏ ଡାକ ଦେଲେ କୁସୁମ ବରଷି ॥ ନ କାଟ ନ କାଟ ଶିର ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ଜଗତରେ ତୁମ୍ଭ ସମ ନାହିଁ ପୁଣ୍ୟବନ୍ତ ॥ ପର ହିତେ ରତ ପୁଣି ସାହସୀ ଧାର୍ମିକ । ତୁମ୍ଭର ଏ ଗୁଣ ଦେଖି ହୋଇଲୁଁ ଅବାକ ॥ ଦେଉଅଛୁଁ ବର ଏବେ ବରଷିବ ଜଳ । ଅଚିରେ ତୁଟିବ ନିଶ୍ଚେ ପ୍ରଜାଙ୍କ ବିକଳ ॥ ଏହା କହି ଦେବତାଏ ହେଲେ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ । ସେକ୍ଷଣି ବର୍ଷିଲା ମେଘ କରି ଗରଜନ ॥ ନଦୀ, ନାଳ ବିଲ ବାଡ଼ି ଗାଡ଼ିଆ ପୋଖରୀ । ଘଡ଼ିକ ଭିତରେ ସବୁ ଜଳେ ଗଲା ପୂରି ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ରାଜା ଲଭିଲେ ସନ୍ତୋଷ । ଦ୍ୱିଜଙ୍କୁ ଦକ୍ଷିଣା ଦେଇ ଯାଜ୍ଞ କଲେ ଶେଷ ॥ ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ଭୋଜନୃପ ବିକ୍ରମଙ୍କପରି । ସାହସିକ ପୁଣି ଆଉ ପର ଉପକାରୀ ॥ ତେବେ ଯାଇଁ ସିଂହାସନେ ବସ ହେ ନିଃଶଙ୍କେ । ଏହା କହି ସେ ପୁତ୍ତଳି ଗଲା ସ୍ୱର୍ଗଲୋକେ ॥ ତା ଦେଖି ଫେରିଲେ ଭୋଜ ବିରସ ମନରେ । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ ଭଣେ ଚିନ୍ତି ମହେଶ୍ୱରେ ॥

ପଞ୍ଚବିଂଶତି ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ଆଉଦିନେ ଭୋଜ ନୃପ ପୂର୍ବ ପରକାରେ । ସିଂହାସନେ ବସିବାକୁ ମିଳନ୍ତେ ସେଠାରେ ॥ ପଞ୍ଚବିଂଶ ପୁତ୍ତଳିକା କରିଲେ ବାରଣ । ବୋଇଲେ ବିକ୍ରମଙ୍କର ଏହି ସିଂହାସନ ॥ ସମ ଯେବେ ଅଟ

ରାଜା ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରେ ବସ । ତା ନ ହେଲେ ବୃଥା ହେବ ସକଳ ସାଧନ ॥ ତାହା ଶୁଣି ଭୋଜରାଜ ତାଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ । କହ ହେ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ସେହୁ କେଉଁପରି ଥିଲେ ॥ ପୁତ୍ତଳିକା ବୋଲେ ତାଙ୍କ ଥିଲା ବହୁଗୁଣ । ଗୋଟିଏ ଦେଖିଛୁ ମୁହିଁ କହିବ ତା ଶୁଣ ॥ ସ୍ଵର୍ଗପୁରେ ଇନ୍ଦ୍ର ଧନେ ଦେବତାଙ୍କ ଆଗେ । ବିକ୍ରମ ପ୍ରଶଂସା ଗାଇ କହିଲେ ସରାଗେ ॥ ମଘବାଙ୍କ ଠାରୁ ବିକ୍ରମଙ୍କ ଖ୍ୟାତି ଶୁଣି । ଅବିଶ୍ଵାସ କରି ଦେବେ କହିଲେ ଏ ବାଣୀ ॥ କର୍ଣ୍ଣ ମାନଧାତା ବଳି ଆଦି କେତେ କେତେ । ନରପତି ଥିଲେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାଣନ୍ତି ସମସ୍ତେ ॥ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ କି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ । ସଂଶୟ ଜନମେ ଇନ୍ଦ୍ର ତୁମ୍ଭ ବଚନରୁ ॥ ତା ଶୁଣି କହିଲେ ଇନ୍ଦ୍ର ସୁଯୋଗ୍ୟ ବଚନ । ତୁମ୍ଭ ଆମ୍ଭ ବିବାଦରେ ନାହିଁ ପ୍ରୟୋଜନ ॥ ଚାଲ ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁରେ ତାଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା । କପରି ସେ ଧର୍ମଶୀଳ ସେ କଥା ବୁଝିବା ॥ ଦେବତାଏ ସେ କଥାରେ କଲେ ଅଙ୍ଗୀକାର । ଧର୍ମ ଇନ୍ଦ୍ର ଦୁହେଁ ତହୁଁ ହୋଇଲେ ବାହାର । ଏକାକୀ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ସେହି ସମୟରେ । ବୁଲୁଥିଲେ ଛଦ୍ମବେଶେ ଆପଣା ରାଜ୍ୟରେ ॥ ପ୍ରଜାଙ୍କର ହାନି ଲାଭ ବୁଝିବା ସକାଶ । ରାଜା ହୋଇ ଧରିଥିଲେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀ ବେଶ ॥ ଦେଶସାରା ବୁଲି ବୁଲି ବନସ୍ତ ମଧ୍ୟରେ । ବସିଥିବାବେଳେ ଇନ୍ଦ୍ର ଧର୍ମ ପହୁଞ୍ଚିଲେ ॥ ଗାଈ ହେଲେ ଇନ୍ଦ୍ର ପୁଣି ଧର୍ମ ହେଲେ ବ୍ୟାଘ୍ର । ବିକ୍ରମଙ୍କୁ ବଡ଼ିବାକୁ ବାହାରିଲେ ଶୀଘ୍ର ॥ ବସିଥିଲେ ବୃକ୍ଷମୂଳେ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ଭୟେ ଧେନୁ ଆସି ତହିଁ ହେଲା ଉପସ୍ଥିତ । ବୋଇଲା ହେ ମୋତେ ରଖ ବିକ୍ରମଆଦିତ୍ୟ । ଗୋଡ଼ାଉଛି ବ୍ୟାଘ୍ର ପଛେ କରିବ ନିହତ ॥ କହୁଁ କହୁଁ ବ୍ୟାଘ୍ର ଆସି ସେଠାରେ ମିଳିଲା । ବିକଟ ରୂପରେ ନା ନା ଭୟ ଦେଖାଇଲା ॥ ତା ଦେଖି ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ତାକୁ ପ୍ରହାରିଲେ । ବ୍ୟାଘ୍ର ତହୁଁ ଗରଜିଲା ଅତି ବିକଟାଳେ ।

ବୋଇଲା ନୃପତି ଗୁଡ଼ ଧେନୁକୁ ଖାଇବ । ତୁମ୍ଭେ କପାଁ ରଖିଅଛ ମୋ ଖାଦ୍ୟ ମୁଁ ନେବ ॥ ପେଟ ପୋଡ଼ୁଅଛୁ ମୋର ହୁଏ ବଡ କ୍ଷୁଧା । ଭୋଜନରେ ମୋର ତୁମ୍ଭେ ନ ଦିଅ ହେ ବାଧା ॥ ଅବଶ୍ୟ କର କ୍ଷମା କଥା ମହୀପାଳ । ଜାଣି ଚ ଥିବ ହେ ତୁମ୍ଭେ ପେଟର ବିକଳ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଶୁଣି ବ୍ୟାଘ୍ରର ବଚନ । ବୋଇଲେ ପଶିଛୁ ସେ ତ ମୋ ପାଶେ ଶରଣ ॥ ଏ କାରଣୁ ତାକୁ ଗୁଡ଼ି ନ ପାରିବ ମୁହିଁ । ଶୁଣି ତାକୁ ବ୍ୟାଘ୍ର କହେ କୋପଭରେ ଗୃହିଁ ॥ ଯେବେ ତୁମ୍ଭେ ଦୟା କରି ରଖିଲ ଧେନୁକୁ । ତୁମ୍ଭ ମାଂସ ଦିଅ ମୋତେ କ୍ଷୁଧା ନାଶିବାକୁ ॥ ଭୋକରେ ଆକୁଳ ଦେଖ ହୁଏ ମୋ ଶରୀର । ଲଭିବ ସନ୍ତୋଷ ମାଂସ ଖାଇଲେ ତୁମ୍ଭର ॥ ଏହିପରି ବ୍ୟାଘ୍ର ପହୁଁ ଉତ୍ତର କହିଲା । ନରପତି ମନରେ ସେ ଆନନ୍ଦ ଜନ୍ମିଲା । ବୋଇଲେ ସେ ବ୍ୟାଘ୍ର ତୁମ୍ଭେ ଖାଇ ମୋର ମାଂସ । ଗୁଡ଼ିଦିଅ ଏ ଧେନୁକୁ ଲଭିଣ ସନ୍ତୋଷ ॥ ଉଭୟ ଜଗତେ ଧର୍ମ ହୋଇବ ମୋହର । ଏହା କହି ବ୍ୟାଘ୍ର ମୁଖେ ପୂରାଇଲେ ଶିର ॥ ଇନ୍ଦ୍ର ଧର୍ମ ଦୁହେଁ ଦେଖି ତାଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧମନ । ନିଜ ରୂପ ଧରି ଉଭା ହେଲେ ସେହିକ୍ଷଣ ॥ ଉଭୟ ବୋଇଲେ ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ ନୃପବର । ତୁମ୍ଭପରି ଧର୍ମବନ୍ତ ନାହିଁ ଏ ସଂସାର ॥ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଲୁଁ ଦେଖି ତୁମ୍ଭର ଏ କୀର୍ତ୍ତି । ଇଚ୍ଛା ଅନୁରୂପେ ବର ମାଗ ନରପତି ॥ ତାହା ଶୁଣି କର ଯୋଡ଼ି ଜଣାଇଲେ ନୃପ । କଦାଚିତେ ହୃଦେ ମୋର ନ ପଶିବ ପାପ ॥ ରହିଥିବ ସବୁକାଳେ ପର ଉପକାରେ । ଏହା ବିନା କାର୍ଯ୍ୟ ମୋର ନାହିଁ ଅନ୍ୟ ବରେ ॥ ତଥାସ୍ତୁ କହିଣ ତାଙ୍କୁ ଧର୍ମ ପୁରନ୍ଦର । ଦେଇ ଏକ କାମଧେନୁ ଗଲେ ସ୍ୱର୍ଗପୁର ॥ ଘେନି ସେ ଧେନୁକୁ ରାଜା ଆନନ୍ଦରେ ଗଲେ । ବାଟେ ଯିବାବେଳେ ଭିକ୍ଷୁ ବିପ୍ରେକ ଦେଖିଲେ । କାମଧେନୁ ଗୋଟିକୁ ସେ ବିପ୍ରେ ଦାନ କରି । ଗଲେ ନିଜ ରାଜ୍ୟ

ହୃଦେ ପ୍ରେମାନନ୍ଦ ଭର ॥ ଆହେ ଭୋଜ ଯେବେ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ତାଙ୍କ ସମ । ବସ ସିଂହାସନେ ନିଷ୍ଟେ ହେବ ପୂର୍ଣ୍ଣକାମ ॥ ଏହା ଶୁଣି ଭୋଜରାଜ ଫେରିଲେ ନଗରେ । ଜଗନ୍ନାଥ କହେ ଗଲା ପୁତ୍ତଳି ଶୂନ୍ୟରେ ।

—ଃ୦ଃ—

ଷଡ୍‌ବିଂଶ ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ତାପରେ ଦିବସେ ପୁଣି ଭୋଜ ନରପତି । ସିଂହାସନେ ବସିବାକୁ କରିଲେ ଗମନ ॥ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ଷଡ଼ବିଂଶ ପୁତ୍ତଳି କହଇ । ସିଂହାସନ ମାହାତ୍ମ୍ୟ କି ତୁମ୍ଭେ ଜାଣ ନାହିଁ ॥ ଏଥି ପର ବସୁଥିଲେ ବିକ୍ରମ ରାଜନ । କେଉଁ ଗୁଣେ ତୁମ୍ଭେ ଚହିଁ ବଳାଉଛ ମନ ॥ ତାଙ୍କପରି ଗୁଣବାନ ଯେହୁ ହୋଇଥିବ । ସେହି ଏଥି ବସିବାକୁ ସାହସ କରିବ ॥ ଏହା ପଦ୍ୟ ଶୁଣିଲେ ସେ ଭୋଜ ନରପତି । ବୋଇଲେ ପୁତ୍ତଳି କହ ତେବେ ସେ ଭାରତି ॥ ଆରମ୍ଭିଲା ପୁତ୍ତଳିକା ହେ ଭୋଜ ତେବେ ଶୁଣ । ବୁଲି ଯାଇଥିଲେ ଦିନେ ବିକ୍ରମ ରାଜନ ॥ ସାମାନ୍ୟ ବେଶରେ ଭ୍ରମୁଥିଲେ ଦେଶାନ୍ତରେ । ଏକ ସ୍ଥାନେ ଶିବଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଦେଖିଲେ ॥ ପୂଜା କରେ ସେ ଶିବଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଶୋଭାପାଏ ତା ଦେହରେ ବହୁ ଆଭରଣ ॥ ପୂଜା ସାରି ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସ୍ୱଗୃହେ ଫେରିଲେ । ତହୁଁ ସେ ମନ୍ଦିରେ ରାଜା ସନ୍ତୋଷେ ରହିଲେ ॥ ସେହି ଦ୍ୱିଜବର ପର ଦିନ ପ୍ରଭାତରେ । ବିନା ଅଳଙ୍କାରେ ଆସି ପଶିଲା ମନ୍ଦିରେ ॥ ସଂଶୟମନେ ବିକ୍ରମ ନୃପ ଏହା ଦେଖି । ପଚାରିଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ନିକଟକୁ ଡାକି ॥ ବୋଇଲେ ହେ ବିପ୍ର ତୁମ୍ଭ ଦେହେ ଅଳଙ୍କାର । କାଲି ଥିଲା ଆଜ କିପାଁ କରିଲ ବାହାର ॥ ତାହା ଶୁଣି ବୋଲେ ବିପ୍ର କାଲି ଜୁଆ ଖେଳି । ଟଙ୍କା ସୁନା ଅଳଙ୍କାର ସବୁ ହରାଇଲି ॥ ଏହା ଶୁଣି କହିଲେ ସେ ବିକ୍ରମ

ରାଜନ । ଅତି ଅମଙ୍ଗଳ ଅଟେ ଜୂଆ ଖେଳ ଜାଣ ॥ ସାଧୁଜନେ କରିଥାନ୍ତି ନିନ୍ଦା ସେ ଖେଳକୁ । ଗୁରୁ ତୁମ୍ଭେ ଆଜଠାରୁ ଭୁଲିଯାଅ ତାକୁ ॥ ଦ୍ୱିଜବୋଲେ ଆହେ ନୃପ ସେ କଥା ନ କୁହ । ଜାଣିଥିଲେ ଜିଣିବାକୁ ଉପାୟ ବତାଅ ॥ ଏ ବଚନ ନୃପ ଯହୁଁ କର୍ଣ୍ଣରେ ଶୁଣିଲେ । ସଙ୍ଗେ ନେଇ ସେ ବିପ୍ରକୁ ସତ୍ୱରେ ଚଳିଲେ ॥ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲେ ଯାଇ ବିନ୍ଧ୍ୟଗିରି ପାଶେ । ଦେବୀ ଏକ ଥିଲେ ତାଙ୍କୁ ପୂଜିଲେ ବିଶ୍ୱାସେ ॥ ଦୁହେଁ କଟୁଣିଜନ ତହିଁ ପୂଜା କରିବାରେ । ଶୁଣିପାରିଲେ ଏହେ କଥା ଲୋକଙ୍କ ମୁଖରେ ॥ ନରବଳି ନ ପାଇଲେ କଉଣସି କାଳେ । ନୁହନ୍ତି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଦେବୀ ଯେବେ ପୂଜା କଲେ ॥ ଏହି କଥା ଶୁଣି ବିପ୍ର ହୋଇଲା ହତାଶ । ନରବଳି କାହୁଁ ଆଣି ଦେବା ଦେବୀ ପାଶ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଶୁଣି ବିଚାରି ମନରେ । ନିଜେ ବଳି ହେବା ପାଇ ଖଡ଼ଗ ଧଇଲେ ॥ ଦେବୀଙ୍କ ସମ୍ମୁଖେ ଯାଇ ହେଲେ ଉପସ୍ଥିତ । ତାଙ୍କର ଏ ଭକ୍ତି ଦେଖି ନିଜେ ଜଗନ୍ମାଥ ॥ ଆଗେ ଉଭା ହୋଇ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ଏସନ । ନ କାଟ ମସ୍ତକ ଆଉ ବର ମାଗିନେନ ॥ ବୋଇଲେ ନୃପତି ଯେବେ ହୋଇଲ ପ୍ରସନ୍ନ । ତାରେ ମାତ ଏ ବିପ୍ରର ବାଞ୍ଛା କର ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥ ଏହା ଶୁଣି ସେ ବିପ୍ରକୁ ଦେବୀ ପଚାରିଲେ । ମାଗରେ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ଇଚ୍ଛା ତୋର ଯେଉଁ ବରେ ॥ ବିପ୍ର ଶୁଣି ବୋଲେ ଦେବ ଦିଅ ଏହି ବର । ଜୁଆଖେଳେ ସବୁଦିନେ ଜୟ ହେବ ମୋର ॥ ଅସ୍ତୁ କହି ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହେଲେ ଭଗବତୀ । ସନ୍ତୋଷେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଗଲା ଆପଣା ବସତି ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ରାଜା ଗଲେ ନିଜ ପୁର । ଭୋଜନୃପ ଶୁଣିଲ ତ କୀରତି ତାଙ୍କର ॥ ଯେବେ ପର ଉପକାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି ତାଙ୍କ ପରି । ତେବେ ଏହି ସିଂହାସନେ ବସ ଯାଇକରି ॥ ଏହା କହି ପୁତ୍ତଳିକା ଗଲା ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ । ଭୋଜରାଜ ବାହୁଡ଼ିଲେ ପୂର୍ବ ପରକାରେ ॥ ଷଡ଼ବିଂଶ

ପୁତଳିର କଥା ଶେଷ ହେଲା । ଦୁର୍ଗା ସୁତ ଜଗନ୍ନାଥ ଗୀତରେ ଗାଇଲା ॥

—ঃ*ঃ—

ସପ୍ତବିଂଶତି ପୁତଳିର କଥା

ପୁଣି ପରଦିନ ଗଲେ ଭୋଜ ନରପତି । ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ପାରିଷଦ ସଙ୍ଗରେ ଅଛନ୍ତି ॥ ବସିବାକୁ ସିଂହାସନେ ଉଦ୍ୟମ କରନ୍ତେ । ସପ୍ତବିଂଶ ପୁତଳିକା ରୋକିବା ନିମନ୍ତେ ॥ ବୋଇଲା ହେ ବସୁଅଛ କିପାଁ ମହୀପାଳ । ଏହାପରେ ବସିବାକୁ ନାହିଁ ତୁମ୍ଭ ବଳ ॥ ଏଥିରେ ବସନ୍ତି ରାଜା ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ତାଙ୍କ ପରି ତୁମ୍ଭେ ଯଦି ଥିବ ଗୁଣବନ୍ତ ॥ ତେବେ ବସ ସିଂହାସନେ ବୋଲି ମୋର ମାନ । ତା ନ ହେଲେ ଫେରିଯାଅ ନୃପ ନହୋଇ ତୂନି ॥ ନୃପତି ବୋଇଲେ କହ ବିକ୍ରମଙ୍କ ଗୁଣ । ଜାଣିବା କିପରି ଥିଲେ ନ୍ୟାୟପରାୟଣ ॥ ଥିଲେ କେଉଁ ପରି ପୁଣି କହ ଦାନଶୀଳ । ପୁତ୍ତଳିକା କହେ ଶୁଣ ନୋହିବ ଅସମ୍ଭାଳ ॥ ଅଧିପତି ହୋଇଥିଲେ ଉଜ୍ଜୟିନୀର ସେହି । ପାଳୁଥିଲେ ରାଜଧର୍ମେ ସମୁଦ୍ରାନ୍ତ ମହୀ । ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ଘେନି ସେହି ଗଲେ ଏକ ଦିନେ । ପାରିଧି କରିବାପାଇଁ ମହାଘୋର ବନେ ॥ ବରାହ ଭଲ୍ଲୁକ ବ୍ୟାଘ୍ର ସମ୍ବର ହରିଣ । ମାଇଲେ ବହୁତ ଜୀବ ଖେଳି ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବାଣ ॥ ମୃଗୟା ବିନୋଦେ ରାଜା ସନ୍ତୋଷ ନୋହିଲେ । ମୃଗଟିଏ ଦେଖି ତାର ପଛେ ଗୋଡ଼ାଇଲେ ॥ ଚଞ୍ଚଳ ଗତିରେ ଯହୁଁ ଧାଇଁଲେ ସେ ବେଗେ । ସୈନ୍ୟଗଣ ନପାରିଲେ ଯାଇ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ॥ ଗୃହ୍ନୁ ଗୃହ୍ନୁ ଦିନ ଆସି ହେଲା ଅବସାନ । ବାହୁଡ଼ିଲେ ସୈନ୍ୟଗଣେ ପୁରକୁ ବହନ ॥ ମୃଗକୁ ନ ପାଇ ତେଣେ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । କିସ ଏବେ କରିବା ହେ ବିଚାରିଲେ ଚିତ୍ତ ॥ ଆସ୍ତେ ଆସ୍ତେ ବିଭାବରୀ

ହେଲା ପରବେଶ । ଗ୍ରାମ ଏକ ଥିଲା ପାଶେ ଗଲେ ସେ ନରେଶ ॥ ବାସକରେ ସେ ଗ୍ରାମରେ ଏକ ଦ୍ୱିଜବର । ନୃପତି ମିଳଲେ ଯାଇଁ ସେ ବିପ୍ର ମନ୍ଦିର ॥ ବିପ୍ର ତାଙ୍କୁ ରଖାଇଣ ଅତିଥି ଭାବରେ । ଥିଲା ଯାହା ଖାଇବାକୁ ଦେଇ ସନ୍ତୋଷରେ ॥ ବିନୟରେ ଜଣାଇଲା କରିଣ କାକୁତି । ଏହି ଦାଣ୍ଡଦ୍ୱାରେ ନିଦ୍ରାଯାଅ ହେ ନୃପତି । ମୁଁ ଅଟେ ଦରିଦ୍ର ମୋର ଘର ଆଉ ନାହିଁ । ଏ ଘରେ ରହିଛି ଭାର୍ଯ୍ୟା ପ୍ରସବିନୀ ହୋଇ । ତାହା ଶୁଣି ଅଙ୍ଗୀକାର କଲେ ନୃପମଣି ॥ ମଣିଣା ଖଣ୍ଡିଏ ବିପ୍ର ଦେଲେ ତାଙ୍କୁ ଆଣି ॥ କେତେବେଳେ ବସି ରାଜା ମଣିଣା ଉପରେ । ଜାଣିଲେ ଶୋଇଲେ ସର୍ବେ ଗ୍ରାମ ନାଗ୍ରିକରେ ॥ ସକଳେ ଶୋଇଲେ କାର ଦେହେ ଜ୍ଞାନ ନାହିଁ । ନାନା ଭାବନାରେ ନୃପ ବସିଥିଲେ ଚୁହିଁ ॥ ଥିଲା ଷଷ୍ଠୀଘର ପୂଜା ସେହିନ ଶିଶୁର । ଷଷ୍ଠୀଦେବୀ ଆସିବାର ହୋଇଗଲା ବେଳ ॥ ଆସି ପହୁଞ୍ଚି ସେ ଦେବୀ ନୃପତିଙ୍କୁ ଚୁହିଁ । ବୋଇଲେ ନରେଶ ଏଥେ ବସିଛ କପାଇଁ । ବାଟ ଛାଡ଼ ଦିଅ ମୋତେ ଭିତରକୁ ଯିବି । ଶିଶୁଟିର କର୍ମଫଳ ଲେଖି ମୁଁ ଆସିବି ॥ ଷଷ୍ଠୀଦେବୀ ବୋଲ ତାଙ୍କୁ ନୃପତି ଚହିଁଲେ । ଦ୍ୱାର ଛାଡ଼ି କର ଯୋଡ଼ି ଗୁହାରି ସେ କଲେ ॥ ବୋଇଲେ ହେ ମାତ ଶିଶୁ ଭାଗ୍ୟେ ଯା ଲେଖିବ । ଫେରିବା ସମୟେ ମୋତେ କହିଦେଇ ଯିବ ॥ ଆଜ୍ଞା ହେଉ କହି ଦେବୀ ଗୃହେ ପ୍ରବେଶିଲେ ।ଶିଶୁ କପାଳେ ତା ଭାଗ୍ୟ ଲେଖି ବାହୁଡ଼ିଲେ ॥ ତାଙ୍କୁ ଚୁହିଁ ବସିଥିଲେ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ଷଷ୍ଠୀ ଦେବୀ ଜଣାଇଲେ ତାହାଙ୍କୁ ଏମନ୍ତ ॥ ତୁମର କପାଳେ ନୃପ ସବୁ ଭଲ ହେବ । ବିଭା ରାତେ ବ୍ୟାଘ୍ର କିନ୍ତୁ ଏହାକୁ ନାଶିବ ॥ ଲବ୍ଧ ବା ଅର୍ଥ କଥା ମୂଳପାଦ ଯେନ । ଆଉ ତିନିପାଦ ଯେବେ ହୋଇବ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ॥ ତେବେ ଜାଣ ଏହି ଶିଶୁ ବଞ୍ଚିବ ଭଲେ । କହି ଏହା ଷଷ୍ଠୀଦେବୀ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଲେ । ପ୍ରଭାତେ ସେ ନରପତି

ଡାକ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ । ଶୁଣିଥିଲେ ଯେବେ ଯାହା କହିଲେ ତାହାକୁ ॥ ଜାତପୁତ୍ର ବର୍ଷଯେବେ ମୃତ ହେବ ଜାଣି । କାନ୍ଦିଲେ ବିକଳେ ଅତି ବ୍ରାହ୍ମଣ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ॥ ପ୍ରବୋଧ ଦେଇଣ ତାଙ୍କୁ ବୋଇଲେ ଭୂପତି । ଦେବା ତାର ପ୍ରତିକାର କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ଏହି କଥା ଗୋଟି ତୁମ୍ଭେ ରଖିଥିବ ମନେ । ଡକାଇବ ମୋତେ ପୁତ୍ର ବର୍ଷହେବା ଦିନେ । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ମୁହିଁ ଉଜ୍ଜୟିନୀ ନୃପତି । ରାଜା ବୋଲି ଡାକିବାକୁ ମନ କରିବ ଖିଭି ॥ ଏହା କହି ଗଲେ ନୃପ ଆପଣା ରାଜ୍ୟକୁ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ରହିଲେ ରଖି ବର୍ଷ ଦିବସକୁ ॥ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ବଢ଼ିଲା ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁମର । କର୍ଣ୍ଣବେଧ ବିଦ୍ୟାରମ୍ଭ ବ୍ରତବିଧି ତାର ॥ ଷୋଳ ବିଜ କରୁ ଦିନେ କନ୍ୟା ଅନ୍ୱେଷିଲେ । ବିଭା କଲେ ଶୁଣି ନୃପ ଆପେ ଚଳିଲେ ॥ କହୁତ ପ୍ରଶଂସି ଦ୍ୱିଜ କଲା ସୁକଲ୍ୟାଣ । ରହିଲେ ତା ଘରେ ରାଜା ହୋଇ ତୋଷମନ ॥ ଚତୁର୍ଥୀରେ ବର କନ୍ୟା ମଧୁଶଯ୍ୟା କଲେ । ସୈନ୍ୟ ଘେନି ନୃପ ସେହି ଗୃହକୁ ଜଗିଲେ । ଏହା ଦେଖି କନ୍ୟା ନିଜ ବରକୁ ପୁଚ୍ଛିଲା । ସୈନ୍ୟ ଘେନି ନୃପ କିପାଁ ଜଗିଛନ୍ତି ଭଲ ॥ ମୋ କର୍ମରେ ଲେଖା ଅଛି ଏହା ବୋଲେ ବର । ବ୍ୟାଘ୍ର ଏ ଗୃହରେ ଆସି ପ୍ରାଣ ନେବ ମୋର ॥ ଜଗିଛନ୍ତି ସେଥିପାଇଁ ନୃପ ଘେନ ସୈନ୍ୟ । ଏଠାକୁ ଆସିଲେ ବ୍ୟାଘ୍ର କରିବେ ନିଧନ ॥ ସ୍ୱାମୀ କଥା ଶୁଣି ବୋଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣ କୁମାରୀ । ଚିହ୍ନି ନାହିଁ ବ୍ୟାଘ୍ର ମୁହିଁ ଦେଖିବି କପରି ॥ ସେ କଥାକୁ ଶୁଣି ବିପ୍ର ସୁତ ଅତି ଖରେ । ବ୍ୟାଘ୍ର ରୂପ ଅବିକଳ ଆଙ୍କିଲା କାନ୍ଥରେ । ଚକ୍ଷୁ ଦେଇ ଜୀବନ୍ୟାସ କଲା ତାକୁ ସହି । ସେହି ବ୍ୟାଘ୍ର ଅତିଖରେ ଆକ୍ରମିଲା ତହିଁ ॥ ମଧୁଶଯ୍ୟା ଘରେ ତାର ବିନାଶିଲା ପ୍ରାଣ । ବିବାହିତା କନ୍ୟା କଲା ଉଚ୍ଚରେ କ୍ରନ୍ଦନ ॥ ସେ କଥାକୁ ବୁଝିପାରି ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ମଧୁଶଯ୍ୟା ଘରେ ପଶି ନିରେଖିଲେ ତୁରିତ ॥ ବିପ୍ରସୁତ

ଶବ ହୋଇ ପଡ଼ିଛି ଶଯ୍ୟାରେ । ଲେଖାଅଛି ବ୍ୟାଘ୍ର ରୂପ ସେ ଘର କାନ୍ଥରେ ॥ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବ୍ରାହ୍ମଣୀ ଦେଖି ପୁତ୍ରର ମରଣ । କପାଳରେ କର ମାରି କରନ୍ତି ରୋଦନ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ବୁଝାଇ । ଏ ନଷ୍ଟେ ବଞ୍ଚିବ ତୁମ୍ଭେ କାନ୍ଦ ନାହିଁ କେହି ॥ ରଖ ନେଇ ଏ ଶବକୁ ତଇଲ ଭାଣ୍ଡରେ । ସାବଧାନେ ରଖିଥିବ ନ ଦେଖାଇ କାରେ ॥ ଏଥେ ମୁହିଁ ଆଜ ଥରେ ଆସିବାର ଯାଏ । ଜାଣି ଥାଅ ରଖିଥିବ ଲୁଚାଇ ସଭିଏଁ ॥ ଏହା କହି ପକାଇଲେ ତେଲକୁଣ୍ଡେ ତାକୁ । ନୃପ ଗଲେ ମନଦୁଃଖେ ଆପଣା ଦେଶକୁ ॥ ସୈନ୍ୟ ଯାହା ସଙ୍ଗେ ଥିଲେ ରାଜ୍ୟରେ ରଖାଇ । ବନ ମଧ୍ୟେ ବୁଲିଲେ ସେ ଏକା ହୋଇ ଯାଇ ॥ 'ଲବ୍ଧ ଅର୍ଥ' 'ଲବ୍ଧ ଅର୍ଥ' କହି ସବୁବେଳେ । ଅନ୍ୟ କିଛି କଥା ମନ ମଧ୍ୟେ ନ ଭାବିଲେ ॥ ଶୁଣି ସର୍ବେ ସେ କଥାକୁ ନ ଦେଇ ଉତ୍ତର । ଉପହାସେ କହନ୍ତି ଏ ଅଟଇ ବାତୁଳ ॥ ବିଧାତା ଲେଖନ ଅବା କେ କରିବ ଆନ । ତାହାପରେ ହେଲା ଯାହା ଶୁଣ ଭୋଜରାଣ ॥ ସେ ରାଜ୍ୟ ରାଜଦୁଲଣୀ ପାତ୍ରର ନନ୍ଦିନୀ । ସୌଦାଗର କନ୍ୟା ମିଶି ବାଳିକା ଏ ତିନି ॥ ଏକମେଳେ ବାଲ୍ୟକାଳୁ ଗୁରୁ ପାଶେ ଯାଇଁ । ପଢ଼ୁଥାନ୍ତି ବ୍ୟାକରଣ ଜ୍ଞାନ ହେବା ପାଇଁ ॥ ସେ ତିନିଙ୍କ ସଙ୍ଗତରେ ଗୁରୁଙ୍କର ସୁତ । ପଢ଼ୁଥାଏ ବ୍ୟାକରଣ ଦୃଢ଼ କରି ଚିତ୍ତ ॥ କାଳବଶେ ଯଉବନ ପାଇଲେ ସକଳେ । ଯୁବତୀଙ୍କୁ ଦେଖି ଗୁରୁପୁତ୍ର କାମ ଶରେ । ମହା ପୀଡ଼ା ପାଇ ହେଲା ଦିନୁଦିନ କ୍ଷୀଣ । ବୁଝିପାରି କନ୍ୟାମାନେ ତହିଁର କାରଣ । ଏକାନ୍ତେ କହିଲେ ଡାକି ଗୁରୁ କୁମରକୁ । କପାଇଁ ଭାବନା କର ନିରେଖି ଆମ୍ଭଙ୍କୁ । ତୁମ୍ଭେ ହେଲ ଯୁବା ଆମ୍ଭେ ହୋଇଲୁଁ ଯୁବତୀ । ନିତିପ୍ରତି ଦେଖା ଦେଖି ଉଲ୍ଲସଇ ଚିତ୍ତ ॥ ପାଖା ପାଖି ହେଲାବେଳେ ପୁଲକଇ ଅଙ୍ଗ । ତୁମ୍ଭେ ଆମ୍ଭେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଘାରଇ ଅନଙ୍ଗ ॥ ଦେହେ

ଦେହ ଲାଗିଗଲେ ଆସେ ଉତ୍ତେଜନା । ସୁରତ କରିବା ମିଳ ନ ହୁଅ ବମନା । ଆଜ ରାତ୍ରେ ଗ୍ରାମପ୍ରାନ୍ତ ଶିବାଳୟେ ଯିବ । ସେଠାରେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ନିର୍ଭୟେ ରମିବ ॥ ଏହା କହି ଚାଲିଗଲେ ଯେ ଯାହା ପୁରକୁ । ସତ୍ୟ କହି ଗୁରୁପୁତ୍ରେ ଦେନ ଅର୍ପିବାକୁ ॥ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଭୃତ୍ୟ ତାଙ୍କ ଘରର ସକଳ । ଗୁପତରେ ଶୁଣୁଥିଲା ରହି ଅନ୍ତରାଳ ॥ ଭୃତ୍ୟ ଭୃତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ କହିଲା ସେ କଥା । ଶୁଣନ୍ତେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଘୂରିଗଲା ମଥା । ଅନର୍ଥ ଘଟିବ ବୋଲି ଉପୁଜିଲା ଭୟ । ସନ୍ଧ୍ୟା ହେଲା ଡାକନ୍ତେ ସେ ଆସିଲା ତନୟ ॥ ବୋଇଲେ ପୁସ୍ତକ ବାପ୍ନ ଆଣିବୁଟି ମୋର । ଆଜ୍ଞା ମାନି ପୁତ୍ର ଗୃହେ ପଶିଲା ସତ୍ୱର ॥ ସେହିକ୍ଷଣି ସେ ପଣ୍ଡିତ ଟାଣି କବାଟକୁ । ଯତନେ ଶିକୁଳି ଦେଇ ବନ୍ଦୀ କଲେ ତାକୁ ॥ ଯେତେ ପରକାରେ ପୁତ୍ର ମିନତି କରିଲା । କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ପିତା ଦ୍ୱାର ନ ଖୋଲିଲା ॥ ପଣ୍ଡିତ ବୋଇଲେ ଭୁଲ କରିବାକୁ ଯାହା । ମନେ ଭାବିଅଛୁ କେବେ ନ ହୋଇବ ତାହା ॥ ସେ କଥା ନୋହିଲା କିଛି କନ୍ୟାକୁ ଗୋଚର । ବୁଲି ବୁଲି ସେହିଦିନ ବନ୍ଧମ ମିହିର ॥ ସେ ସଙ୍କେତ ଶିବାଳୟେ ସେ ନିଶି ରହିଲେ । ରାତ୍ର ପ୍ରହରକେ ରାଜନନ୍ଦିନୀ ଆସିଲେ ॥ ନୃପଙ୍କୁ ସେ ନ ପାରିଲେ ଚିହ୍ନି ଅନ୍ଧକାରେ । ଗୁରୁପୁତ୍ର ଭାବି ବରମାଲ୍ୟ ଗଳେ ଦେଲେ ॥ ମୁଖ ଚୁମ୍ବି ସେ କନ୍ୟାର ବନ୍ଧମ ରାଜନ । ଲବ୍ଧ ଅର୍ଥ ପାଦଗୋଟି କଲେ ତାକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ॥ ପଣ୍ଡିତା ଅଟେ ସେ ପୁଣି ରାଜାର କୁମାରୀ । ଶୀଘ୍ର ସେ ଦୁଇଟି ପାଦ ଦେଲା ପୂର୍ତ୍ତି କରି ॥ ପୁଣି କେଉଁ କୋମଳାଙ୍ଗୀ ଅଇଲେ ସେଠାକୁ । ନ ଚିହ୍ନି ବରଣ ମାଳା ଦେଲେ ନୃପତିଙ୍କୁ ॥ ବନ୍ଧମ ଆଦିତ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ପଚାରନ୍ତେ ପ୍ରଶ୍ନ । ଅନ୍ୟ ଦୁଇପାଦ ଦୁହେଁ କରିଦେଲେ ପୂର୍ତ୍ତି ॥ ମିଶିବାରୁ ଚାରି ପାଦ ହେଲା ଏହି ଶ୍ଳୋକ । ବୁଝ ସବୁ ଅର୍ଥ କରି ହେ ପଣ୍ଡିତ ଲୋକ ॥

ଶ୍ଳୋକଃ

୧ । ଲବ୍‌ଧବ୍ୟମର୍ଥଲଭତେ ମନୁଷ୍ୟୋ—
୨ । ଦେବୋଽପି ତତ୍ ବାରୟିତୁଂ ନ ଶକ୍ୟଃ ।
୩ । ଅତୋ ନ ଶୋଚାମି ନ ବିସ୍ମୟୋ ମେ—
୪ । ଲଲାଟ ଲେଖା ନ ପୁନଃ ପ୍ରୟାତି ।

ଅର୍ଥ

ଯୋଗ ଯାହା ଥାଏ ନିଶ୍ଚେ ଲଭଇ ମାନବ । ନିବାରି ନପାରେ ତାକୁ ନିଜେ ବି ଦଇବ ॥ ତେଣୁଟି ମୁଁ ତାହା ଜାଣି ଶୋକ ବିସ୍ମୟକୁ । ନ ପାରେ କେ ପୋଛି ମୋର ଲଲାଟ ଲେଖାକୁ ॥ ଗୃହ ଚାଦ ଏହିରୂପେ ହୁଅନ୍ତେ ପୂରଣ । ତୈଳଘଣ୍ଡୁ ପ୍ରାଣ ପାଇ ଉଠିଲା ବ୍ରାହ୍ମଣ ॥ ବରମାଳ୍ୟ ଦେବା ପରେ ସେ ତିନି ଯୁବତୀ । ଦେଖିଲେ ବେଲକୁ ଗୁରୁପୁତ୍ର ସେ ନୃପତି ॥ ଜିଭ କାମୁଡିଲେ ଭାବି ହେଲୁଁ ହତହତା । ପୁଣି ବୁଝିବାକୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ଏସବୁ କଥାଟା ॥ ପଚାରିଲେ କେମା ତୁମ୍ଭେ କଏ ମହାଶୟ । ଉତ୍ତମ ଚିତ୍ତରେ ଦିଅ ସତ୍ୟ ପରି-ଚୟ ॥ ବୋଲନ୍ତି ସେ ନୃପ ଶୁଣି ତାଙ୍କର ବଚନ । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ରାଜା ଆମ୍ଭେ ଅଟୁ ଜାଣ ॥ ତୁମ୍ଭେମାନେ ରାଣୀ ହେବ ଉଜ୍ଜୟିନୀ ନଗରେ । ଏହା କହି ସେ ତିନିଙ୍କୁ ଘେନି ସଙ୍ଗତରେ ॥ ଆପଣା ରାଜ୍ୟକୁ ଗଲେ ଗହଣ ଲଗାଇ । ବୁଝ ଆହେ ଭୋଜରାଜ ଯାହାଗଲା ଭାଇ ॥ ବିକ୍ରମଙ୍କ ସମ କେବା ଅଛି ଅବନୀରେ । ଯେପରି ସେ ଥିଲେ ସଦା ପର ଉପକାରେ ॥ ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ସେହିପରି ଅଟ ନରରାଣ । ଗ୍ରହଣ କରି ହେ ସୁଖେ ଏହି ସିଂହାସନ ॥ ଏହା କହି ସେ ପିତୁଳା ସ୍ୱର୍ଗେ ଗଲା ଚଳି । ଭୋଜନୃପ କାହୁଡିଲେ ମନେ ମନେ ଭାଳି ॥ ସପ୍ତବିଂଶ ପୁତ୍ତଳିର କଥା ଏ ଅପୂର୍ବ । ଜଗନ୍ନାଥ କହେ ଶୁଣି ସନ୍ତୋଷ ଲଭିବ ॥

———

ଅଷ୍ଟାବିଂଶତି ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ପର ଦିନ ଭୋଜ ରାଜ ସାରି ଦାନ ପୁଣ୍ୟ । ବସିବାକୁ ସିଂହାସନେ ବଳାଇଲେ ମନ ॥ ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗତରେ ଯାଇ ନରଈଶ । ସିଂହାସନ ନିକଟରେ ହେଲେ ପରବେଶ ॥ ଉଠି ତହୁଁ ଅଷ୍ଟାବିଂଶ ପୁତ୍ତଳି କହଇ । ଆହେ ଭୋଜନୃପ ତୁମ୍ଭେ ହୋଇଲ କି ବାଇ ॥ କାହିଁ ପାଇଁ ବୃଥା ଆଶା ପ୍ରତିଦିନ କର । ଜାଣ ତ ବସନ୍ତ ଏଥି ବିକ୍ରମ ମିହିର ॥ ଆଗେ ତାଙ୍କ ପରି ଆହେ ହୁଅ ଗୁଣବାନ । ତା ପରେ କରିବ ସିଂହାସନେ ଆରୋହଣ ॥ ଏହା ଶୁଣି ପଚାରିଲେ ଭୋଜ ନରପତି । କହ ତେବେ ଶୁଣିବା ହେ ତାଙ୍କ ଯଶ କୀର୍ତ୍ତି ॥ ବୋଇଲା ସେ ପୁତ୍ତଳିକା ଶୁଣ ହେ ରାଜନ । ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା କରେ ଏକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନନ୍ଦନ ॥ ନାନା ଦେଶ ବୁଲି ବହୁ ଶାସ୍ତ୍ର ସେ ପଢ଼ିଲା ॥ ସାମୁଦ୍ରିକ ଶାସ୍ତ୍ର କିନ୍ତୁ ଜାଣି ନ ପାରିଲା ॥ ଜାଣିବି କପରି ବୋଲି ମନରେ ବିଚାରି । ହୋଇଲା ପ୍ରବେଶ ଯାଇ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନଗରୀ ॥ ଲୋକମୁଖୁ ଶୁଣିଲା ସେ ବିକ୍ରମନୃପତି । ପଢ଼ି ଅଷ୍ଟାଦଶବିଦ୍ୟା ପଣ୍ଡିତ ବୋଲାନ୍ତି ॥ ମନମଧ୍ୟେ ବିଚାରିଲା ବ୍ରାହ୍ମଣ ନନ୍ଦନ । ତାଙ୍କ ଠାରୁ ଅର୍ଜିବାକୁ ସାମୁଦ୍ରିକ ଜ୍ଞାନ ॥ ଏହା ଭାବି ବିପ୍ରସୁତ ଯିବା ସମୟରେ । ଆସୁଥିଲା ପୁରୁଷେକ ଦେଖିଲା ପଥରେ ॥ ଶୁଭଚିହ୍ନମାନ ମସ୍ତକରେ ବିରାଜଇ । ମାତ୍ର ମୁଣ୍ଡେ କାଠ ବୋଝ ନେଇଛି ସେ ବହି ॥ ଅତିଶୟ ଗରିବ ସେ ଦେହେନାହିଁ ବାସ । କାଠ କାଟି ନ ବିକିଲେ ନ ମିଳଇ ଗ୍ରାସ ॥ ଦେଖି ତାର ଏହିପରି ଅବସ୍ଥାକୁ ଗଲା । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ନୃପ ସମୀପେ ମିଳିଲା ॥ ବୋଲଇ ସେ ବିନୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନନ୍ଦନ । ଏ ପୁରୁଷ ଦେହେ ନୃପ ଦେଖ ଶୁଭଚିହ୍ନ ॥ ବିଚାରଇ ପୁଣି ଏହୁ ଦରିଦ୍ର ହୋଇଛି ! କାରଣ ଏଥିର ମୂର୍ତ୍ତି ଜାଣି ନ ପାରୁଛି ॥ ବିକ୍ରମ ନୃପତି ଯହୁଁ ଏପରି ଶୁଣିଲେ

ମେତ୍ବ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ନିଜ କତ ଡକାଇଲେ ॥ ଲକ୍ଷଣକୁ ତା ଦେହରେ କର ନିରୀକ୍ଷଣ । ବୋଇଲେ ହେ ବିପ୍ର ଶୁଣ ଏହାର କାରଣ ॥ ସର୍ପଫଣା ଚିହ୍ନ ଦେଖ ସ୍ତ୍ରୀ ଶରୀରେ ଯେବେ । ଦରିଦ୍ର ହୋଇଛୁ ତେଣୁ ଜାଣ ସେତ୍ବ ଦୋଷେ ॥ ଏହା ଶୁଣି ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅତି ବିନୟରେ । ଜଣାଇଲେ ବିକ୍ରମଙ୍କ ଆଗେ ଧୀରେ ଧୀରେ ॥ କହ ନୃପ ଶ୍ରୀଅଙ୍ଗରେ ଅଛୁ କି କି ଚିହ୍ନ । ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ କି ଲକ୍ଷଣେ ହୋଇଛ ଆପଣ ॥ ସେ ଲକ୍ଷଣ ସବୁ ମୋତେ ଚିହ୍ନାଅ ନରେଶ । ସଂଶୟ ଯିବ ମୋ ମନୁ ଲଭିବ ସନ୍ତୋଷ ॥ ବିପ୍ରର ବଚନ ଶୁଣି ବିକ୍ରମ ମିତ୍ବର । ଦେଖାଇଲେ ନିଜ ଅଙ୍ଗ ସୁଚିହ୍ନ ସକଳ ॥ କିଛି ଦିନ ପାଶେ ରଖି ବ୍ରାହ୍ମଣ ପୁତ୍ରକୁ ଭଲରୂପେ ସାମୁଦ୍ରିକ ପଢ଼ାଇଲେ ତାକୁ ॥ ଆଉ ମଧ୍ୟ ବହୁ ବିଦ୍ୟା ତାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେଲେ । ଅଳ୍ପ ଦିନେ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସୁପଣ୍ଡିତ ହେଲେ । ଶେଷେ ନରପତି ତାକୁ ଦେଇ ବହୁ ବିତ୍ତ । ବିଦାକଲେ ଦେବଦ୍ୱିଜେ ସଦା ତାଙ୍କ ଚିତ୍ତ ॥ ମହାନନ୍ଦେ ଗଲେ ସେତ୍ବ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନନ୍ଦନ । ଏତ୍ବପରି ଜାଣ ଥିଲେ ବିକ୍ରମ ରାଜନ ॥ ଚିତ୍ତ ତାଙ୍କ ଥାଇ ସଦା ପର ଉପକାରେ । ତୁମ୍ଭେ କି ହୋଇବ ନୃପ ତାଙ୍କ ସମାନରେ ॥ ଯେବେ ଅଟ ତେବେ ସିଂହାସନେ ବସ ଭୋଜ । ପ୍ରତିଦିନ ଶୁଣ ଯାହା ମନେ ମନେ ହେଜ ॥ ଏହା କହି ପୁତ୍ତଳିକା ସ୍ୱର୍ଗେ ଗଲା ଚଳି । ବାହୁଡ଼ିଲେ ଭୋଜ ବିକ୍ରମଙ୍କ କାର୍ତ୍ତି ଭାଳି ॥ ଅଷ୍ଟାବିଂଶ ପୁତ୍ତଳର କଥା ହେଲା ଶେଷ । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ କହେ ସ୍ମର ଗଣେଶ ॥

ଊନତ୍ରିଂଶ ପୁତ୍ତଳର କଥା

ତାହା ପରଦିନ ଭୋଜ ପୂର୍ବଦିନ ପରି । ନିତ୍ୟ କର୍ମ ଦାନ ପୁଣ୍ୟ ଯଥାବିଧି ସାରି ॥ ସିଂହାସନ ନିକଟରେ ମିଳିଲେ ବଦନ । ବସିବାକୁ ମନ ମଧ୍ୟେ ହୋଇଲେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ॥ ଊନତ୍ରିଂଶ ପୁତ୍ତଳିକା

କହେ ଏହାଦେଖି । ଆହେ ଭୋଜରାଜ ତୁମ୍ଭେ ବାତୁଳ ହେଲ କି ॥ ଏହି ଦେବ ସିଂହାସନ ଅମୂଲ୍ୟ ଅଟଇ । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ରାଜା ପୁରସ୍କାର ପାଇ ॥ ପୂର୍ବେ ଏହା ଉପରେ ବସି ପାଳୁଥିଲେ ଦେଶ । ତାଙ୍କ ସମ ଅଟ ଯଦି ତୁମ୍ଭେ ନରେଶ ॥ ତେବେ ଆସି ବସ ନିଜ ମନରେ ବିଚାର । ପଚାରିଲେ ତାହା ଶୁଣି ଭୋଜ ଦଣ୍ଡଧାରୀ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ଠାରେ ଥିଲା କି କି ଗୁଣ । ଶୁଣିବାକୁ ପ୍ରବୋଧନ ହୁଏ ମୋର ମନ ॥ ନୂଆକଥା ଜାଣିଥିଲେ କହ ମୋ ଆଗରେ । ଆରମ୍ଭିଲା ପୁତ୍ତଳିକା ଚିତ୍ତ ହର୍ଷଭରେ ॥ ସର୍ବ ଗୁଣେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ତିନି-ପୁରେ ତାଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି ଅଟଇ ବିଦିତ ॥ ବହୁବିଦ୍ୟା ଜାଣନ୍ତି ସେ ବିଦ୍ୟାର ସାଗର । ତାଙ୍କ ସମ ଜ୍ଞାନୀ ଦାନୀ ନ ଦେଖେ ସଂସାର ॥ ତାଳ ବେତାଳ ଏ ଦୁହେଁ ତାଙ୍କ ପାଶେ ଥାନ୍ତି । ତାଙ୍କର ବଳରେ ରାଜା ଜଗତ ଜିଣନ୍ତି ॥ ଭାନୁମତୀ ନାମେ ଥିଲେ ଭୋଜର ନନ୍ଦିନୀ । ବିଭା ହେଲେ ତାଙ୍କୁ ନୃପ ବାଜିବିଦ୍ୟା ଜିଣି ॥ ତାହା ଶୁଣି ଭୋଜ ନରପତି ବିସ୍ମୟରେ । ବୁଝାଇ କହ ତା ବୋଲି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ ॥ ବାଜିବିଦ୍ୟା ଜିଣିଲେ ସେ କେଉଁ ଉପାୟରେ । ତାହା ଶୁଣି ସେ ପୁତ୍ତଳି କହଇ ସଧୀରେ ॥ ତୁମ୍ଭ ବଂଶେ ଗୁଣବାନ ଥିଲେ ଜାଣ ନୃପ । ଭୋଜବିଦ୍ୟା ଯାଙ୍କଠାରୁ ହୋଇଗଲା ଲୋପ ॥ ତାଙ୍କ ଦୁଇ ପୁତ୍ର ନାମ ନର-ନାରାୟଣ । ଭାନୁମତୀ ନାମେ କନ୍ୟାଟିଏ ଥିଲା ଜାଣ ॥ ତାଙ୍କ ଦାସ ଦାସୀ ଦୁହେଁ ଥିଲେ କୁଜା କୁଜୀ । ଜାଣିଥାନ୍ତି ଏ ସମସ୍ତ ନାନା ଭୋଜବାଜି ॥ ଭାନୁମତୀ ରୂପ ଅବା କେ ପାରିବ କହି । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁନ୍ଦରୀ ପୁଣି ପଦ୍ମିନୀ ଅଟଇ ॥ ଦିନେ ବସି ଭୋଜନୃପ ସେ କନ୍ୟା ପ୍ରଦାନ । କରିବାକୁ ପଣ ଏକ କଲେ ନିରୂପଣ । ଭୋଜ ବିଦ୍ୟାରେ ଯେ ମୋତେ ହିବାର ଜିଣିବ । କନ୍ୟା ଭାନୁମତୀକୁ ସେ ବିବାହ କରିବ ॥ ଏହି ସତ୍ୟ କରି ରାଜା ପଠାଇ ଦୂତଙ୍କୁ । ତାଙ୍କ ମୁଖେ ଶୁଣାଇଲେ

ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟକୁ ॥ ଦୂତଗଣେ ଆଜ୍ଞା ଦେଇ ଶୀଘ୍ରେ ଚଳାଇଲେ । ନାନା ଦେଶ ବୁଲି ଏହି ବାରତା କହିଲେ ॥ ଭୋଜନୃପଙ୍କର କନ୍ୟା ନାମ ଭାନୁମତୀ । ସୁଲକ୍ଷଣୀ ପଦ୍ମିନୀ ସେ ପୁଣି ଗୁଣବତୀ ॥ ଛଳବାଜି ଜାଣିବ ଯେ ହେବ ନୃପତିଙ୍କୁ । ଭାନୁମତୀ କନ୍ୟା ବରମାଳ୍ୟ ଦେବ ତାଙ୍କୁ ॥ ରାଜାମାନେ ଏହା ଶୁଣି କନ୍ୟା ଲୋଭେ ଗଲେ । ଭୋଜ ବିଦ୍ୟାରେ ନ ଜାଣି ଲାଜରେ ଫେରିଲେ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଦୂତମୁଖୁଁ ପଣ ଶୁଣି । କନ୍ୟାଲାଭ କରିବାକୁ ମନେ ମନେ ଗୁଣି ସଭା କରାଇଲେ ଡାକି ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କୁ । ସବିନୟେ ପଚାରିଲେ ନୃପ ସେମାନଙ୍କୁ ॥ ଜାଣିଅଛ ନାନା ବିଦ୍ୟା ସକଳ ପଣ୍ଡିତେ । ଭୋଜବିଦ୍ୟା ଜାଣି କନ୍ୟା ଆଣିବା କେମନ୍ତେ ॥ ନୃପତିଙ୍କ ଏପ୍ରକାର ବଚନକୁ ଶୁଣି । ପଣ୍ଡିତ ବରଗ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ଏ ବାଣୀ ॥ କପଟ ସେ ଭୋଜବିଦ୍ୟା ଆମ୍ଭେ ଶୁଣି ନାହୁଁ । ତୁମ୍ଭ ଯେ କରନ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନ କହିବୁ ବା କାହୁଁ ॥ କାଳିଦାସ ତାହାପରେ ବୋଲନ୍ତି ଏପରି । ଅକ୍ଷରଟିଏ ପାଇଲେ ଶ୍ଳୋକ ଦେବି କରି ॥ ଭୋଜବିଦ୍ୟା ନ ଜାଣେ ମୁଁ କି ପ୍ରକାର ତାହା । ବରାହମିହିର ଉଠି କହିଲେ ମୁଁ ଯାହା ॥ ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଷୟେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବି ପୂରଣ । ଲଗ୍ନ ଦଶା କାଳ ବେଳ ଆଦି ନିରୂପଣ ॥ ତାହା ଛଡ଼ା ଭୋଜବାଜି କପଟ ନ ଜାଣେ । ତାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ଉଠି ଧନ୍ୱନ୍ତରି ଭଣେ । ଚିକିତ୍ସା ବିଷୟ ପୁଣି ରୋଗର ନିଦାନ । ପୂରଣ କରିବି ଯେତେ ପଚାରିଲେ ପ୍ରଶ୍ନ । ଏ ବାହାରେ ଅନ୍ୟ ବିଦ୍ୟା ନ ଜାଣେ ରାଜନ । ଅପର ପଣ୍ଡିତ କବି ହୋଇଲେ ମଉନ ॥ ବିକ୍ରମ ମିହିର ଶୁଣି ପଣ୍ଡିତଙ୍କ କଥା । ମନ୍ତ୍ର ଜପ ଗୃହେ ପଶି କଲେ ତା ବ୍ୟବସ୍ଥା ॥ ଏକାନ୍ତରେ ସୁମରିଲେ ତାଳ ବେତାଳଙ୍କୁ । ତାଳ ବେତାଳ ଆସିଲେ ତାହାଙ୍କ ଆଗକୁ ॥ ସେ ଦୁହିଙ୍କୁ ଦେଖିବାରୁ କହିଲେ ନୃପତି । ଭୋଜରାଜାଙ୍କର କନ୍ୟା

ନାମ ଭାନୁମତୀ ॥ ଅଟଇ ପଦ୍ମିନୀ ସେହୁ ପରମା ସୁନ୍ଦରୀ । ଏହୁ ପଣ କରିଛନ୍ତି ଭୋଜ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥ ଭୋଜବିଦ୍ୟା ଉତ୍ତମବାଜ ଜାଣିବ ଯେ କେହୁ । ସେ କନ୍ୟାକୁ ଦେବେ ତାକୁ ସତ୍ୟ ଏ ଅଟଇ ॥ କେତେ ନରପତି ଯାଇ ସେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଶୁଣି । ହେଲେଣି ବଞ୍ଚିତ ଭୋଜବିଦ୍ୟାରେ ନ ଜାଣି ॥ ଲଭିବା କପରି କହ ଆମ୍ଭେ ସେ କନ୍ୟାକୁ । ତା ଶୁଣି ବେତାଳ ତାଳ କହିଲେ ରାଜାଙ୍କୁ ॥ ଯାହା କହୁଥିବୁ ଆମ୍ଭେ କରିବ ଅବଶ୍ୟ । କର ଆଗେ ସତ୍ୟ ଏହି କଥା ନରଈଶ ॥ ନିଶ୍ଚେ ଆମ୍ଭେ କରାଇବୁଁ ଜୟଲାଭ ଜାଣ । ବିକ୍ରମ ମିହିର ସତ୍ୟ କଲେ ସେହିକ୍ଷଣ ॥ ବୋଇଲେ ବେତାଳେ ଏବେ ଗୃହ ନୃପବର । ନ କର ବିଲମ୍ବ ଜୟ ହୋଇବ ତୁମ୍ଭର ॥ ବେତାଳ ବଚନେ ନୃପ ଚତୁରଙ୍ଗ ବଳ । ଘେନି ସଙ୍ଗେ ବାହାରିଲେ ଦେଖି ଶୁଭବେଳ ॥ ପହଞ୍ଚିଲେ କେତେଦିନେ ଭୋଜ ରାଜ୍ୟ ଯାଇ । ଦୂତ ହାତେ ପତ୍ର ଏକ ଦେଲେ ପଠାଇ ॥ ପାଠକରି ସେ ପତ୍ରକୁ ଭୋଜ ନରରାଣ । ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ରକୁ ସେ ଡାକ କହିଲେ ବଚନ ॥ କନ୍ୟା ନେବାପାଇଁ ଆସେ ବିକ୍ରମ ନୃପତି । ସମାଦର କରି ତାଙ୍କୁ ଆଣ ହେ ଝଟତି ॥ ତୋ ବାଜ ବିଦ୍ୟାରେ ତାଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବୁ ତାହା ଶୁଣି ସେ କୁମର ଗଲା ବୁଝିସବୁ ॥ ନଦୀ ଏକ ଉଆଇଲା ବାଜ ବିଦ୍ୟାବଳେ । ବହଇ ପ୍ରବଳ ସ୍ରୋତ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ଜଳେ ॥ ପହଁରନ୍ତି ପୁଣି ତହିଁ ଜଳଚର ଜୀବ । ନାରୀଟିଏ ସେ ଜଳରେ ବାହୁଅଛି ନାବ ॥ ହୁଏ ଟଳ ଟଳ ନାବ ନ ରହେ ସମାନ । ଦେଖି ସେ ନାବକୁ ଡରି ନ ବସିବେ ଜନ ॥ ଏ ରୂପରେ ମାୟାନଦୀ ଉଆଇ କୁମର । ବିକ୍ରମଙ୍କ ପାଶେ ଯାଇ ମିଳ ରାଜସୁତ ॥ ଯଥାମାନ୍ୟ କରି କହେ ମୁଁ ରାଜ କୁମର । ନେବାପାଇଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୁଁ ପେଷିଲେ ପିଅର ॥ ବିକ୍ରମ ନୃପତି ଶୁଣି ଯଥା ମାନ୍ୟ କଲେ ।

ତାହା ସଙ୍ଗତରେ ସୈନ୍ୟଗଣ ଘେନି ଗଲେ ॥ ମାୟାନଦୀ ପାଶେ ଯାଇ ଦେଖିଲେ ସକଳେ । ନାବେ ବସି ସେ ରମଣୀ ଡାକେ କୁହୁହଳେ ॥ ବସ ଆସି ନାବେ ମୂହିଁ ପାର କରିଦେବି । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଶୁଣି ମନେ ହେଲେ ଭାବି ॥ ପାର ହେବେ ଏହି ନାବେ କଟକ ସକଳେ । ଜାଣି ତାହା ନୃପ କର୍ଣ୍ଣେ କହିଲେ ବେତାଳେ ॥ ନଦୀ ନୁହେଁ ଭୋଜବାଳ ଅଟେ ଜାଣ ଏହି । ଗୁଳ ଯାଅ ଘେନ ସୈନ୍ୟ ଭୟ କିଛି ନାହିଁ ॥ ବେତାଳଙ୍କ କଥା ନୃପ ଶୁଣନ୍ତେ କର୍ଣ୍ଣରେ । ସତେ ସତ୍ୟ କଲ୍ କଥା ପଡ଼ିଲା ମନରେ ॥ ପାଦରେ ପାଣ୍ଡୋଇ ଥାଇ ସଇନ୍ୟଙ୍କୁ ଘେନି । ପଶିଗଲେ ଜଳରେ ସେ ମାୟାକୁ ନ ମାନି ॥ ନଦୀ ଆଦି ଯେତେ ସବୁ ମାୟା ହେଲ ଦୂର । ବିରସ ହୋଇଲ ଦେଖି ସେ ଭୋଜ କୁମର ॥ ପ୍ରଥମ ବାଳକ ଜଣି ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ସଙ୍ଗେ ଘେନି ସୈନ୍ୟଗଣ ଚଳଲେ ତୁରିତ ॥ ଭୋଜନୃପତିଙ୍କୁ ଯାଇ ଜଣାଇଲ ଚର । ଜିଣିଲେ ପ୍ରଥମ ବାଜି ବିକ୍ରମ ମିହିର ॥ ଭୋଜନୃପ ତାହା ଶୁଣି ହୋଇଲେ ବିରସ । କନିଷ୍ଠ ପୁତ୍ରକୁ ଡାକି କହିଲେ ଏ ଭାଷ ॥ ଜାଣ ବାବୁ ଆସୁଅଛି ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ତୋ ବାଜବିଦ୍ୟାରେ ଜିଣି ଆସ ତୁ ତୁରିତ ॥ ଏହା ଶୁଣି ପିତାଠାରୁ କନିଷ୍ଠ ନନ୍ଦନ । ବାଟେ ଦେଖିଲ ସେ ଯାଇ ଏକ ବେଣାବନ ॥ ପ୍ରକାଶିଲ୍ ନିଜ ମାୟା ସେଠାରେ ତାହାର । ହିତଳ ପ୍ରାସାଦ ହେଲ ଅତି ମନୋହର ॥ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଏକ ସୁନିର୍ମଳ ଜଳେ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଫଳପୁଷ୍ପେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁଣି ଉପବନ ॥ ରାଜପୁତ୍ର ମାୟା ବିରଚିଲ ଏହିପରି । ବିକ୍ରମଙ୍କୁ ଜିଣିବାକୁ ମନରେ ବିଚାରି ॥ ତାହା ଦେଖି ସୈନ୍ୟସଙ୍ଗେ ବିକ୍ରମ ମିହିର । ଅଟ୍ଟାଳିକା ଦେଖି ମନେ କରନ୍ତି ବିଚାର ॥ ନିତ୍ୟକର୍ମ ଏହିଠାର ରହି ବଢ଼ାଇବା । ଶୁଭମନ୍ତ୍ର ରୂପେ ଭୋଜନୃପଙ୍କୁ ଭେଟିବା ॥ ବିକ୍ରମଙ୍କ ବିଚାରକୁ

ଜାଣି ସେ ବେତାଳେ । ହସି ହସି ଜଣାଇଲେ ତାଙ୍କୁ ସେହିକାଳେ ॥ ନୁହଇ ଏ ଅଟ୍ଟାଳିକା ମାୟାର ବିସ୍ତାର । ପଶି ସେ ଗୃହରେ ମଳ-ମୂତ୍ର ତ୍ୟାଗ କର ॥ ଦେଖିବ ସେ ମାୟା ସବୁ ହୋଇଯିବ ଲୀନ । ତାହା ଶୁଣି ଜଳପାତ୍ର ଘେନି ନରରାଣ ॥ ତ୍ୟାଗ କଲେ ମଳ-ମୂତ୍ର ସେ ଗୃହ ଭିତରେ । ଦେଖୁ ଦେଖୁ ମାୟା ସବୁ ପଳାଇଲା ଦୂରେ ॥ ଅଟ୍ଟାଳିକା ନାହିଁ ବେଣୀବନ ହିଁ ଦିଶିଲା । ତାହା ଦେଖି ରାଜାଙ୍କର ଗହଣ ଗଳିଲା ॥ ଏହା ଦେଖି ଆଚମ୍ବିତେ ଭୋଜ ସାନ ସୁତ । ବିକ୍ରମ ନୃପତି ପାଦେ କରି ଦଣ୍ଡବତ ॥ ଯାଇ ପିତା ଆଗେ ସେ କଥାକୁ ଜଣାଇଲା । ଶୁଣି ଚିତ୍ତେ ଭୋଜ ନରସାଇଁ ବିସ୍ମରିଲା ॥ ଦୁଇବାଜି ବୁଦ୍ଧିବଳେ ଜିଣିଲା ବିକ୍ରମ । ଆଉ ଏକ ବାଜି ମାତ୍ର ମୋର ମନସ୍କାମ । ଯେ ବାଜିକି ଯେବେ ଜିଣି ପାରେ ଏ ନୃପତି । ନିଶ୍ଚେ ଦେବି ତେବେ ଯାଙ୍କୁ ମୋର ଭାନୁମତୀ ॥ ଏହା ଭାବି ମନ ମଧ୍ୟେ ପଠାଇ ମନ୍ତ୍ରୀକି । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କୁ ନେଲେ ବାଟରୁ ସେ ଡାକି ॥ ବହୁ ମାନ୍ୟ କରି ତାଙ୍କୁ ଗୃହେ ରଖାଇଲେ । ବହୁ ରତ୍ନ ଖଞ୍ଜି ଏକ ସଭା ମଣ୍ଡାଇଲେ ॥ ରତ୍ନସିଂହାସନେ ପୁଣି ବସାଇ ତାହାଙ୍କୁ । ଦାସୀଙ୍କୁ କହିଲେ ଆଣ ସେ ଭାନୁମତୀକୁ ॥ ଦାସୀମାନେ ଶୁଣି ଗଲେ ହୋଇଲେ ହରଷ । ଭାନୁମତୀକି ଆଣିଲେ କରିଣ ସୁବେଶ ॥ ସେ ସମୟେ ମାୟାବଳେ ଭୋଜ ନରପତି । କଲା ଭାନୁମତୀ ପ୍ରାୟ ଅସଂଖ୍ୟ ଯୁବତୀ ॥ ସବୁ ଯୁବତୀଙ୍କ ରୂପ ଦିଶଇ ସମାନ । ନ ଦିଶଇ ଭାନୁମତୀଠାରୁ କେହି ଭିନ୍ନ ॥ ଶୋଭାପାଏ ସମସ୍ତଙ୍କ କରେ ପୁଷ୍ପହାର । ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ ନାନା ପୁଷ୍ପେ ଦିଶେ ମନୋହର । ବୋଲେ ଭୋଜରାଜ ଆହେ ବିକ୍ରମ ଭୂପତି । ଚିହ୍ନ କିଏ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଭାନୁମତୀ ॥ ଯେବେ ବିଭାହେବ ହସ୍ତ ଧରି ନିଅ ତାର ବିକ୍ରମ ମିହିର କ୍ଷୁଣି ହେଲେ ନିରୁତ୍ତର ॥ ଗୁପତରେ ରହି କର୍ଣ୍ଣେ

କହିଲା ବେତାଳ । ମୁଁ କହିବା କଥା କର କାହିଁ ନ ଗଲ ॥ ଭ୍ରମର ହୋଇଣ ଦୂରୁଁ ଉଡ଼ିଆସି ମୁହିଁ । ଉଡ଼ିବ ଯା ମୁଖ ପାଶେ ଭାନୁମତୀ ସେହି ॥ ଏହା କହି ଭାନୁମତୀ ପାଶେ ଗଲା ବେଗେ । ମଧୁପରୂପକୁ ଧରି ଉଡ଼ିଲା ତା ଆଗେ ॥ ଦେଖି ତାହା ହୋଇ ହୃଷ୍ଟ ବିକ୍ରମ ମିହିର । ପାଶକୁ ଆଣିଲେ ଧରି ଭାନୁମତୀ କର ॥ ଭୋଜବାଜି ମାୟା ସବୁ ଗଲା ଦୂର ହୋଇ । ହେ[illegible]ମ ତାହା ଦେଖି ଆନନ୍ଦିତ ହୋଇ ॥ ରଖାଇଲେ ନିଜ ଗୃହେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କୁ । ଡକାଇ ଆଣିଲେ ନିଜ ବନ୍ଧୁ ବାନ୍ଧବଙ୍କୁ ॥ କରାଇ ଉତ୍ସବ ନିଜ ନଗ୍ର ମଣ୍ଡାଇଲେ । କୁଳାଚାର ମତେ ସର୍ବ ଦ୍ରବ୍ୟ ସମ୍ପାଦିଲେ ॥ ବସାଇଣ ବିକ୍ରମଙ୍କୁ ରତନ ବେଦୀରେ । ସାକ୍ଷୀ କରି ଅନଳକୁ କନ୍ୟା ସମର୍ପିଲେ ॥ ବିଭା ହୋଇ ଜେମାଙ୍କୁ ସେ ବିକ୍ରମ ଭୂପତି । କୁଳାଚାର ମାନି ତହିଁ ରହିଲେ ସେ ରାତି ॥ ପରଦିନ ପ୍ରଭାତରୁ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ଶଯ୍ୟା ତେଜି ବଢ଼ାଇଲେ ନିଜ ପ୍ରାତକୃତ୍ୟ ॥ ତାହାପରେ ଶ୍ୱଶୁରଙ୍କୁ ଆଣିଲେ ଡକାଇ । ମେଲାଣି ମାଗିଲେ ନିଜ ଦେଶେ ଯିବାପାଇଁ ॥ ତାହା ଶୁଣି ଭୋଜନୃପ ଦେଲେ ଯଉତୁକ । ସଂଖ୍ୟା କରି ହେବ ନାହିଁ ଏତେ ଯେ ଅଧିକ ॥ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ କର୍ଣ୍ଣେ କହେ ଭାନୁମତୀ । ଦାସ ଦାସୀ କୁଜା କୁଜୀ ନାମେ ଯେ ଅଛନ୍ତି ॥ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କି ମାଗି ନିଅ ପିତାଙ୍କୁ ମୋହର । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଶୁଣି ଭାନୁମତୀ ଗିର ॥ ତହୁଁ ମଗାଇଲେ କୁଜା କୁଜୀ ଦୁହିଙ୍କୁ ସେ । ତାହା ଶୁଣି ଭୋଜନୃପ କହିଲେ ସକ୍ରୋଧେ ॥ ସମ୍ପତ୍ତି ସେ କୁଜା କୁଜୀ ଅଟନ୍ତି ମୋହରି । ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ମାଗୁଅଛ ନ ଦେବି କପଟ ॥ ଏହା କହି ସେ ଦୁହିଙ୍କି ଯଉତୁକ ଦେଲେ । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ସୁଖେ କନ୍ୟା ଘେନି ଗଲେ ॥ ବେତାଳ ସହିତେ ଗଲେ ସକଳ ସଇନ । ଯାଇ କେତେଦୂରେ ବସା କଲେ ସେ ରାଜନ ॥ ସୈନ୍ୟଗଣ ସହିତ ସେ ରହିଲେ ସେଠାରେ ।

ନିତ୍ୟ କର୍ମ ସାରି ରାଜା ସଭାରେ ବସିଲେ ॥ କୁଜା ଯାଇଥିଲା ତାଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ନୃପତି । ବିରକ୍ତ ହୋଇଣ ତହୁଁ ଏପରି କହନ୍ତି ॥ ସ୍ତ୍ରିଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ମୁହଁ ବୁଦ୍ଧି ହରାଇଲି । ଅସୁନ୍ଦର କୁଜା କୁଜା ଯୋଡ଼ାଏ ଆଣିଲି ॥ କୁଜା ତାହା ଶୁଣି ମନେ କଲ୍ଲ ଅତି କୋପ । ବିଚାରିଲ୍ଲ ଗୁଣ ମୋର ନ ଜାଣେ ଏ ନୃପ ॥ ଦେଖାଇବି ଗୁଣ କିଛି ତାହାଙ୍କୁ ମୁଁ ଆଜ ॥ ଏହା ଭାବି ଖଣ୍ଡେ ଦୂର ଚାଲିଗଲ୍ଲା କୁଜା ॥ ମାୟା ଆରମ୍ଭିଲା ସେହି କଣ୍ଟକ ବଣରେ । ମାୟା ଧୂଳି ଉଡ଼ାଇଲା ଗଗନ ପଟରେ ॥ ଘର ବାଡ଼ କୋଠା ହେଲା ହିପୁଷ୍ପି ଝିପୁଷି । ଶୋଭାପାଏ ଉପବନ ଫଳ ଫୁଲେ ପୂରି ॥ ମନୋହର ଶିବାଳୟ କଲା ସେ ଭିତରେ । ସ୍ଫଟିକମଣିର ଲିଙ୍ଗ ସ୍ଥାପିଲା ମାୟାରେ ॥ ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁଷ୍କରିଣୀ ତା ନିକଟେ ହୋଇ । ପଦ୍ମ ଆଦି କୁସୁମରେ ଶୋଭନ ଦିଶଇ ॥ ଏହିପରି ମାୟାଟିଏ କରି ସମ୍ପାଦନ । କୁଜା ଥାଏ ଗୁପ୍ତେ ଏହିକାଳେ ନରରାଣ ॥ ବୁଲି ଯାଉଥିଲେ ସେହି ମାୟାକୁ ଦେଖିଲେ । ଦେଖି ଶିବାଳୟ ମନେ ସନ୍ତୋଷ ଲଭିଲେ ॥ ବିଚାରିଲେ ଯିବାକୁ ସେ ଶିବ ମନ୍ଦିରକୁ । ଦର୍ଶନ କରିବି ଯାଇ ତହିଁରେ ଶିବଙ୍କୁ ॥ ଏହା ଭାବି ଯିବାବେଳେ ବିକ୍ରମ ରାଜନ । ସେହିକାଳେ କୁଜା କଲା ମାୟାର ଉଆଣ ॥ କାହୁଁ ଆସି ନୃପ ପାଦେ ଲାଗିଗଲା ମଳ । ଶଉଚ ହେବାକୁ ତହୁଁ ଗଲେ ତତକାଳ ॥ ମାୟାର ସେ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଜଳରେ ଝଟତି । ବୁଡ଼ନ୍ତେ ଶରୀର ଲୁଗା ତାଙ୍କର ନ ତିନ୍ତି ॥ କଣ୍ଟା ଲାଗି ଦେହଯାକ ହେଲା ବିଦାରିତ । ଶରୀରରୁ ରକ୍ତଧାର ବହିଲା ବହୁତ ॥ ବିଚାରିଲେ ତାହା ଦେଖି ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । କଣ୍ଟା ଝଣ୍ଟା ଏ ଜଳରେ ପଡ଼ିଛି ବହୁତ ॥ ଦେହଯାକ ସେ କଣ୍ଟାରେ ଛିରି ହୋଇଗଲ୍ଲା । ସେଥିପାଇଁ ଦେହରୁ ମୋ ରକତ ବହିଲା ॥ ନରପତି ଏହିପରି ବିଚାରିବା କାଳେ । ମାୟା ସବୁ ହରି ନେଲା କୁଜା

ମନ୍ତ୍ରବଳେ ॥ ନଗ୍ର ବୁଲାଇ ତହୁଁ ବକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ଦେଖିଲେ ସେ ଘରଦ୍ୱାର କିଛି ହିଁ ନାହିଁ ତ ॥ ନାହିଁ ଶିବାଳୟ ପୁଣି ନାହିଁ ଜଳାଶୟ । କୁଜା ଏକା ବସିଅଛି ସବୁ କଣ୍ଟାମୟ ॥ ତା ଦେଖି ଲଭିଲେ ରାଜା ବିସ୍ମୟ ହରଷ । କରିଲେ ପ୍ରଶଂସା ତହିଁ କୁଜାକ ବିଶେଷ ॥ କିଛି ନ କହିଲେ ତାକୁ ସେହି ଦିନଠାରୁ । ଆନନ୍ଦେ ରହିଲା କୁଜା ମାୟାପ୍ରକାଶରୁ ॥ କୁଜାକୁ ଦେଖିଲେ କ... ...ଜା ହୋନ୍ତି ଚଳ । କାହିଁ କ ଅଛି ଏ ବୋଲି ବିଅନ୍ତି ସେ ଗାଳ ॥ ଜାଣିପାରି ସେ କଥାକୁ ବିସ୍ମରିଲା କୁଜା ଯେତେ ଗୁଣ ଅଛି ମୋର ନ ଜାଣେ ଏ ରାଜା ॥ ମାୟା କରି କହାଇଲେ ଚିହ୍ନିବ ସେ ମୋତେ । ଏପରି ବିଗ୍ଭରି କୁଜା ଚଳିଲା ତୁରିତେ ॥ ଗୁପତେ ରହିଲା ଯାଇ ରାଜରେ ସେ ଜଳ । ନଗରେ ଭେଳକ ବୋଲି ଉଡ଼ାଇଲା ଧୂଳ ॥ ଯୋଡିଲା ଅପୂର୍ବ ମାୟା ବହୁ ସୈନ୍ୟ ଆସି । ମାର ମାର ବୋଲି ସବେ ଗର୍ଜନ୍ତି ତରାସି ॥ ଡାକନ୍ତି ରେ ବିକ୍ରମ ତୁ ଆସି ଯୁଦ୍ଧ କର । ସହି ନ ପାରି ସେ ଡାକ ବିକ୍ରମ ମିହିର ॥ କ୍ରୋଧଭରେ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ନିଜ ସୈନ୍ୟଗଣେ । ତାହା ଶୁଣି ସୈନ୍ୟେ ଯାଇ ପଶି ଗଲେ ରଣେ ॥ ମାୟାସୈନ୍ୟ ସଙ୍ଗତରେ ସମର କରନ୍ତେ । ରକ୍ତେ ଜରଜର ହୋଇଗଲେ ବାଣ ଘାତେ ॥ ସୈନ୍ୟଙ୍କର ପୀଡ଼ା ଦେଖି ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ଧନୁଶର କରେ ଧରି ହୋଇ କୋପାନ୍ୱିତ ॥ ଅବିଚ୍ଛନ୍ନେ ବିନ୍ଧିଲେ ସେ ବାଣ କୋଟି କୋଟି । ଭୂମିରେ ପଡିଲେ ମରି ବହୁ ସୈନ୍ୟ ଲୋଟି ॥ ବଞ୍ଚିଥିଲେ ଯାହା ରଣ ଛାଡି ପଳାଇଲେ । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ତାହା ଦେଖି ଆନନ୍ଦରେ ॥ କେତେ ମଲେ ଶତ୍ରୁ ସୈନ୍ୟ ଦେଖିବାର ପାଇଁ । ରଣକ୍ଷେତ୍ରେ ପ୍ରବେଶିଲେ ସେହିକ୍ଷଣି ଯାଇ ॥ ଦେଖିଲାବେଳକୁ କବି କାଳିଦାସ ତହିଁ । ଧନ୍ୱନ୍ତରି ବରରୁଚି ମରିଛନ୍ତି ଶୋଇ ॥ ପ୍ରାଣ ଛାଡି ପଡିଛନ୍ତି ବରାହମିହିର । ବେତାଳ

ଲକ୍ଷ ସନ୍ନିତେ ଘଣ୍ଟକର ପର ॥ ଯେତେ ଯେତେ ଏହିପରି ଥିଲେ ସୁପଣ୍ଡିତ । ସେ ଯୁଦ୍ଧରେ ଚଣ୍ଡିଛନ୍ତି ହୋଇ ସର୍ବେ ହତ ॥ ସେମାନଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ଦେଖି ବ୍ୟଥିତ ହୋଇଣ । ହାହାକାର କରି ନୃପ ଚେତା ହରାଇଣ । ପୁଣି ଜ୍ଞାନ ପାଇ ରଜା କରନ୍ତି କ୍ରନ୍ଦନ । ସୁମରି ସେ ଚାରସଙ୍ଗୀ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଗୁଣ ॥ ଗୁଡ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୁଁ ଆଜ କପରି ରହିବ । ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଜୀବନ ହାରିବ ॥ କୁଜା ଦେଖି ରାଜାଙ୍କର ବିକଳ କ୍ରନ୍ଦନ । ପୁଣି ମନ୍ତ୍ରବଳେ ମାୟା କରିଲା ହରଣ ॥ ନୟନ ବୁଲାଇ ଚହୁଁ ଦେଖିଲେ ରାଜନ । ରଣ ଚିହ୍ନ ନାହିଁ ସବୁ ହୋଇଅଛି ଶୂନ୍ୟ ॥ କୁଜା ଆଗେ ଠିଆ ହୋଇ ମୃଦୁ ହାସ୍ୟ ହସେ । ଯା ଦେଖି ଜାଣିଲେ ରାଜା ମାୟା କୁଜାର ସେ ॥ ସେ ଦିନୁ ସେ କୁଜାଠାରେ ହୋଇଲେ ପ୍ରସନ୍ନ । କୁଜା କୁଜୀ ନ ହୋଇଲେ ଆଉ କୋପ ମନ ॥ ଦିନାକେତେ ଯିବା ପରେ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ସଭା କଲେ ଘେନି ସଙ୍ଗେ ସକଳ ପଣ୍ଡିତ ॥ ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ଅମାନାତ୍ୟ ସକଲେ ଅଛନ୍ତି । ଦେବସଭା ବୋଲି ଲୋକେ ଦେଖି ବିସ୍ମରନ୍ତି ॥ ସେହିକାଳେ କୁଜା କୁଜୀ ବେଶ ଭୂଷା ହୋଇ । ସେ ସଭା ନିକଟେ ଦୁହେଁ ପହୁଞ୍ଚିଲେ ଯାଇ ॥ କାଳିଦାସ ଆଦି ସବୁ ପଣ୍ଡିତେ ଦେଖିଲେ । କରି ତାଙ୍କୁ ଉପହାସ କବିତା ପଢ଼ିଲେ ॥ କୁଜା କୁଜୀ ହାସ୍ୟ ତାଙ୍କ ଶୁଣିକରି ବେଗେ । ସେ ସ୍ଥାନରୁ ପଳାଇଲେ ଲଜ୍ଜାପାଇ ରାଗେ ॥ ଦୁହେଁ ବସି ଏକାନ୍ତରେ ଏ ବିଚାର କଲେ । ଯେଉଁ ମୁଖେ କବିଗଣ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ହସିଲେ ॥ ସେହି ମୁଖେ ତାଙ୍କୁ ଆମ୍ଭେ କନ୍ଦାଇବା ଯେବେ । ତେବେ ଯିନା ଆମ୍ଭ ଗୁଣ ସେମାନେ ଜାଣିବେ ॥ ଏପରି ସେ କୁଜା କୁଜୀ ବିଚାରିଣ ଚିତ୍ତେ । ରାତ୍ର ଦୁଇ ଦଣ୍ଡ ଥାଉଁ ଉଠିଲେ ଗୁପତେ । ବୁଲି ନଗ୍ର ବୃକ୍ଷପାଖେ ଉଡ଼ାଇ ଧୂଳିକ । ହୋଇଲେ ସବୁରି ଦେହେ ଲାଗରେ ଭେଳିକ ॥ ଏହା ସେ ନଗ୍ରର ଲୋକେ

ନ ଜାଣିଲେ କେହ୍ନି । କୁଜା କୁଜୀ ଖେଳଗଲେ ଭେଳକି ଲଗାଇ ॥ ବସିଲେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ସଭା ମଣ୍ଡାଇଣ । ଶୋଭା ପାଉଥିଲେ ସୁଧୀ ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ଗଣ ॥ କୁଜା କୁଜୀ ତାହା ଦେଖି ଦୁହେଁ ମେଣି ଗଲେ । ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ର ବଳେ ମାୟା ଦେଖାଇଲେ ॥ ଘୋଡ଼ା ପରେ ବସି ଜଣେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ପୁରୁଷ । ସଙ୍ଗେ ଅଛି ନାରୀ ଏକ ଧରି ବୀରବେଶ ॥ ପରମାସୁନ୍ଦରୀ ଅଟେ ସେ ନାରୀ ରତନ । ଯେଉଁ ତାଙ୍କୁ ସଙ୍ଗତରେ ଆସିଲା ବହନ ॥ ନିଜ ହସ୍ତେ ରମଣୀର ହାତକୁ ଧଇଲା । ଓହ୍ଲାଇ ଘୋଡ଼ାରୁ ବୀର ସଭାରେ ମିଳିଲା ॥ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କୁ ଗୃହ୍ନି ବୋଲଇ ସେ ବୀର ଆହେ ନୃପ ତୁମ୍ଭେ ଅଟ ଧାର୍ମିକ ପୁରୁଷ ॥ ଜଗତରେ ବୋଲାଉଛ ପର ଉପକାରୀ । କେ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ସତ୍ୟବାଦୀ ଜଣେ ଅବା ସରି ॥ ତାହା ଜାଣି ଆସିଅଛି ତୁମ୍ଭପାଶେ ମୁହିଁ । ଅନ୍ୟ କାହାଠାରେ ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନ ଥାଇ ॥ ପଡ଼ିଅଛି ଅସମ୍ଭବ ସହାୟ ହୋଇବ । ଏ ମୋର ଘରଣୀ ଯାକୁ ଯତ୍ନେ ରଖିଥିବ ଆଜ ମୋର ଇନ୍ଦ୍ରସଙ୍ଗେ ହୋଇବ ସମର । ଏହ୍ନିକ୍ଷଣି ଯାଉଛି ମୁଁ ଦେଖ ସ୍ୱର୍ଗପୁର ॥ କରିବି ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଜୟ ଆଜ ମୁଁ ସମରେ । ନ ହେବ ସଂଶୟ କିଛି ନୃପ ଏ କଥାରେ ॥ ଅଟେ ଏ ରମଣୀ ମୋର ପ୍ରାଣରୁ ଅଧିକ । ରଖିଥିବ ଯତ୍ନକରି ମୁଁ ଆସିବାତକ ॥ ଛାଡ଼ିଗଲି ତୁମ୍ଭରି ବିଶ୍ୱାସରେ ମୁହିଁ । ରଖିବ ମହତ୍ତ୍ୱ ମୋର ଧର୍ମକୁ ଅନାଇଁ ॥ ବିକ୍ରମ ରାଜନ ଶୁଣି ଏ ବଚନ ତାର । ବୋଇଲେ ପରନାରୀ ମୋ ମାତୃ ପରକାର ॥ ଯାଅ ତୁମ୍ଭେ ରହୁ ଆମ୍ଭ ଉଆସରେ ଏହି । କୁଶଳେ ଆସିଣ ତୁମ୍ଭେ ଯିବ ସଙ୍ଗେ ନେଇ ॥ ଏହା କହି ଦାସୀଗଣ ଡକାଇ ସେକ୍ଷଣି । ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପଠାଇଲେ ଉଆସକୁ ପୁଣି ॥ ଆଜ୍ଞାଦେଲେ ସେ ବିକ୍ରମ ଶୁଣ ଦାସୀମାନେ । ଏ ନାରୀ କି ପାଳୁଥିବ ମାତାର ସମାନେ ॥ ଆଜ୍ଞା ମାନି ଦାସୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ଆନନ୍ଦରେ । ଭିତର ପୁରକୁ ସଙ୍ଗେ ଘେନି

ସ୍ବଳଗଲେ ॥ ଏହାପରେ ସେ ପୁରୁଷ ଘୋଡାରେ ବସିଲା । ମାର ମାର କହ ଜବେ ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗେ ଗଲା ॥ ଦେଖୁଥିଲେ ସର୍ବ ଲୋକେ ହୋଇଲା ଅଦୃଶ୍ୟ । ଶୁଭୁଥାଏ ମାର ମାର ଜଗ ଘୋଷ ॥ ଟାଣ ହେଲା ବେଳୁଁ ବେଳ ରଣଗୋଳ ଧ୍ୱନ । ସ୍ତବ୍ଧ ହେଲେ ସର୍ବ-ଲୋକେ କର୍ଣ୍ଣରେ ତା ଶୁଣି ॥ କଛୁ କାଳ ଏହୁପର ଶୁଭିଲା ଚହଳ । ତାହାପରେ ହେଲା ଧାହା ଶୁଣ ହେ ଭୂପାଳ ॥ ସେ ପୁରୁଷ ହାତ ଗୋଡ଼ ଖଣ୍ଡେ ଖଣ୍ଡେ ଛୁଡ । ଆକାଶରୁ ସର୍ବ ଆଗେ ଯାଉଥାଏ ପଡ଼ି ॥ ଶେଷେ ମୁଣ୍ଡଗୋଟି ଛୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା ତାହାର । ସର୍ବଲୋକେ ତାହା ଦେଖି କଲେ ହାହାକାର ॥ ଭାର୍ଯ୍ୟା ତାର ଅନ୍ତଃପୁରେ ଥାଇ ସେ କଥାକୁ । ଶୁଣି ହା ହା ନାଥ ବୋଲି ଆସିଲା ସେଠାକୁ ॥ ହାତ ଗୋଡ଼ ମୁଣ୍ଡ ସବୁ ଏକଠାବ କଲା । ବାହୁନି ବାହୁନି ତାକୁ ବକଲେ କାନ୍ଦିଲା ॥ ବଳମ ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ମୁଖକୁ ଅନାଇ । କାକୁତି ମିନତି ହୋଇ ରମଣୀ କହଇ । ସ୍ୱାମୀ ସଙ୍ଗେ ଯିବ ମୁହିଁ କରହଅ ଚିତା । ବଧବା ଜୀବନ ହେବ ମୁହିଁ ପତିବ୍ରତା ॥ ବଳମାଚାର୍ଯ୍ୟ ତା ଶୁଣି ଚନ୍ଦନ କାଷ୍ଠରେ । ଘୃତ ଢାଳି ଜଳାଇଲେ ଚିତା ଅଗ୍ନି ଖରେ ॥ ସ୍ୱାମୀ ଦେହ ଧରି ସେହୁ ରମଣୀ ଉଠିଲା । ଦେଇ ହରିବୋଲ ଚିତା ଅନଳେ ପଶିଲା । ତାହା ଦେଖି ସାଧୁ ସାଧୁ କଲେ ସର୍ବ ନର । ସେ ଅନଳେ ଭସ୍ମ ହେଲା ଦୁହିଙ୍କ ଶରୀର ॥ ଦୁହେଁ ଏହୁପରି ଭସ୍ମ ହୋଇଲା ଉତ୍ତାରେ । ମିଳିଲା ଆସି ସେ ବୀର ପୁରୁଷ ସଭାରେ ॥ ହସି ହସି ବୋଲେ ସ୍ତିହିଁ ବଳମାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କୁ ॥ ଭୁମ୍ଭ କୃପାବଳେ ନୃପ ଜିଣିଲି ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ॥ ଢାଅ ଏବେ ଭାର୍ଯ୍ୟା ମୋର ଯିବ ନିଜ ଦେଶ । ବିସ୍ମୟେ କହିଲେ ଶୁଣି ବଳମ ନରେଶ ॥ ଶୁଣ ଆହେ ବୀର ତୁମ୍ଭ ହାତ ଗୋଡ଼ ମୁଣ୍ଡ । ପଡ଼ିଲା ଦେଖିଲୁ ସର୍ବେ ହୋଇ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ॥ କାନ୍ଦିଲା ତା ଦେଖି ତୁମ୍ଭ ରମଣୀ ବହୁତ । ତୁମ୍ଭ ଗୁଣ ବାହୁନାଇ ଶିରେ ମାରି

ହାତ ॥ ତୁମ୍ଭ ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ଗୋଟାଇଲ ସେହ୍ନ । ଦେନ ତାକୁ ଅନଳରେ ପଶିଲ ଝସାଇ ॥ ସର୍ବ ସଭାଜନେ ଏହା ଦେଖିଲେ ଏଠାରେ । ଭସ୍ମ ହୋଇଗଲ ସବୁ ଚିତା ଅନଳରେ ॥ ତାହା ଶୁଣି ହସି ତାଙ୍କୁ ବୋଇଲ ସେ ବୀର । ଆହେ ନୃପ ନୁହେ ଏହା ଉଚିତ ବେଭାର ପରନାରୀ ରଖି ହେବ ବଶ୍ଵାସଘାତକ । ଏହ୍ନ ମହାପାପେ ଜାଣ ଭୁଞ୍ଜିବ ନରକ ॥ ମଲ ବୋଲି ଯେବେ ସେହୁ ସତ୍ୟ କହୁଅଛ । ଅଳଙ୍କାର ଦଣ୍ଡ ତାର କାହିଁ ରଖିଅଛ । ଫଣସ୍ଯୁ ଗୁଡ଼ିକ ମୋର ସେ ସବୁ ଦେଖିଲେ । ନୃପ ଶୁଣି ବସ୍ମୟରେ ନିରୁତ୍ତର ହେଲେ ॥ ମୀରବ ହେବାରୁ ରଜା କବ କାଳଦାସ । ବୋଇଲେ ଅଗ୍ନିରେ ତୁମ୍ଭ ନାରୀ ଦେଲ ଝାସ ॥ କମ୍ପା କେ ରଖିବ ଅବା ଅଳଙ୍କାର ତାର । ବୃଥା କମ୍ପା ଛିଦ୍ର ଖୋଜ ତୁମ୍ଭେ ନୃପଙ୍କର ॥ ଏହା ଶୁଣି ବୀର ତାଙ୍କୁ ବୋଲଇ ହେ କବ । ଜାଣିଲି ମୁ ତୁମ୍ଭ କଥା ମନେ ମନେ ଭାବ ॥ ରଜା ଆଉ ତୁମ୍ଭେ ମିଳି କଲ ଏ ବହ୍ଵର । ନାରୀ ସେ ରଖିଲେ ନେଲ ତୁମ୍ଭେ ଅଳଙ୍କାର ॥ ପଣ୍ଡିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇ ଏତେ ଲୋଭଗ୍ରସ୍ତ । ପର ଅଳଙ୍କାର ନେଇ ବଢ଼ାଇବ ଶତ୍ତ୍ଵ ॥ ତା ନ ହେଲେ ମୋ ବନତା କଣ୍ଠୀ ଅଳଙ୍କାର । ତୁମ୍ଭ କଣ୍ଠଦେଶେ ଝୁଲେ କାହୁଁ କ ପ୍ରକାର ॥ ତାହା ଶୁଣି କାଳଦାସ କଣ୍ଠକୁ ଚୁହିଁଲେ । କଣ୍ଠୀଭୂଷା ଝୁଲୁଅଛୁ ଚକଚେ ଦେଖିଲେ ॥ କାଢ଼ି ତାହା ସେହ୍ନକ୍ଷଣି ପକାଇ ଭୂତଳେ । ଲଜ୍ଜାରେ ପୋଡ଼ିଲେ ମୁଖ ନେତ୍ରୁ ଅଶ୍ରୁ ଗଳେ ॥ ତୋଳି ନେଇ ଅଳଙ୍କାର ରଖିଲ ସେ ବୀର । ବନମାଦିତ୍ୟଙ୍କୁ ପୁଣି କହଇ ଏ ଗୀର ॥ ତୁମ୍ଭେ ପର ସତ୍ୟବାଦୀ ନୃପ ଜଗତରେ । ସେଥିଲାଗି ଶରଣ ମୁଁ ଗଲି ତୁମ୍ଭଠାରେ ॥ ରଖିଗଲି ବଶ୍ଵାସରେ ଆପଣା ଭାର୍ଯ୍ୟାକୁ । ଲୋଭ କର କମ୍ପା ତୁମ୍ଭେ ରଖିଲ ତାହାକୁ ॥ ପରଦ୍ରବ୍ୟ ପରନାରୀ ହରିଲ କେମନ ।

ପାପ ହୁଏ ଜାଣିଥିବ ଆହେ ନରବ୍ରଣ ॥ ଯାହାଦେଲ ଏବେ ଘୁଞ୍ଚ ମନରୁ ଲୋଭକୁ । ଦିଅ ମୋ ରମଣୀ ମୋତେ ଯିବ ସ୍ୱଦେଶକୁ ॥ ପୁରୁଷର ଏହିପରି ବଚନକୁ ଶୁଣି । ମହାଲଜ୍ଜା ପାଇ ନୃପ କହିଲେ ସେକ୍ଷଣି ॥ ଆହେ ବୀର ଯେବେ ତୁମ୍ଭ ନାରୀ ଅଛି କହ । ଡ଼ାକେ ଡାକ ଆସୁ ସେହି ଫିଟିବ ସନ୍ଦେହ ॥ ନୃପତି ମୁଖରୁ ଏହା ଶୁଣି ସେହି ବୀର । ମନ୍ଦହାସ କରି ତହୁଁ ଡାକିଲି ନିବାର । ତିନିଥର ଆଦରରେ ଡାକିଲି ଉଚ୍ଚରୁ । ସେ ରମଣୀ ବାହାରିଲି ରାଜ ଭବନରୁ ॥ ସଭାମଧ୍ୟେ ବସି ସର୍ବେ ରହିଥିଲେ ଚାହିଁ । ନିଜ ସ୍ୱାମୀ ସମୀପରେ ମିଳିଲି ସେ ଯାଇ ॥ ହସି ବୋଲେ ସେ ପୁରୁଷ ନୃପ ହେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ । ନାହିଁ ନାହିଁ ବୋଲି ପରା କହୁଥିଲ ସତ୍ୟ ॥ ନ ଥିଲା ତ ତୁମ୍ଭ ଘରୁ ଆସିଲା କିପରି । ଶୁଣିଣ ନୃପଙ୍କୁ ଲଜ୍ଜା ପକାଇଲା ଘାରି ॥ ତଳକୁ ଚାହିଁ ସେ ଆଉ ନ ଦେଲେ ଉତ୍ତର । କୁଜା କୁଜୀ ହରିନେଲେ ମାୟାକୁ ତାଙ୍କର ॥ ନରପତି ଆଦି ସର୍ବେ ଦେଖିଲେ ସେଠାରେ । ମାୟାର ଘଟଣା କିଛି ନାହିଁ ସେହି କାଳେ ॥ ନାହିଁ ସେ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ ନାହିଁ ସେହି ବାଳ । ହେଉଛନ୍ତି ହସାହସି ବସି କୁଜା କୁଜୀ ॥ ଦେଖିକରି ସେ ଦୁହିଁଙ୍କୁ ବିକ୍ରମ ରାଜନ । ବହୁତ ପ୍ରଶଂସା କରି ଦେଲେ ବହୁ ଧନ ॥ ଚନ୍ଦ୍ର ତେଜ କାଳିଦାସ ଆଦି କବିଗଣେ । ଧନ୍ୟ ଧନ୍ୟ କଲେ କୁଜା କୁଜୀଙ୍କୁ ବଦନେ ॥ ଆହେ ଭୋଜରାଜ ଜାଣ ଏହିପରି ଖ୍ୟାତି । ସର୍ବଗୁଣେ ଗୁଣି ଥିଲେ ବିକ୍ରମ ଭୂପତି ॥ ଯେବେ ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ହୋଇବ । ତେବେ ଏହି ସିଂହାସନ ଉପରେ ବସିବ ॥ ଏହା କହି ସେ ପୁତ୍ତଳି ଗଲା ଶୂନ୍ୟପଥେ । ବାହୁଡ଼ିଲେ ଭୋଜରାଜ ସେଠାରୁ ତୁରିତେ ॥ ଶେଷ ହେଲା ଊନତିଂଶ କଥା ସାଧୁଜନେ । ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ ଭାବ କହେ ତୋଷମନେ ।

ତ୍ରିଂଶତ୍ ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ତାହାପରେ ଏକ ଦିନେ ଭୋଜ ନରପତି । ସିଂହାସନେ ବସିବାକୁ ବଳିଲେ ମନ ॥ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି ସଙ୍ଗେ ନେଇ ସମ୍ଭାର । ସିଂହାସନ ନିକଟକୁ ଗମିଲେ ସତ୍ୱର ॥ ତ୍ରିଂଶତି ପୁତ୍ତଳି ତାଙ୍କୁ ବୋଇଲା ବଚନ । ଜାଣୁ ଜାଣୁ କିପାଁ ଭୋଜ ପଡୁଅଛ ପୁଣ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ପରି ବସନ୍ତୁ ଏଥିରେ । ଅଛ କି ହେ ଗୁଣୀ ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କ ସମାନରେ ॥ ତାହା ଶୁଣି ବୋଇଲେ ସେ ଭୋଜ ମହାରଥୀ । ହେ ପୁତ୍ତଳି କହ ଆମ୍ଭ ଆଗେ ସତ୍ୟ କଥା ॥ ଥିଲେ ସେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ କେବଣ ପ୍ରକାର । ପୁତ୍ତଳିକା ବୋଲେ ତେବେ ଶୁଣ ନରବର ॥ ଏ ଉତ୍କଳ ରାଜ୍ୟ ବିଜା ବିକ୍ରମ ରାଜନ । ରାଜଧର୍ମେ କରନ୍ତି ସେ ପରଜା ପାଳନ ॥ ମନର ଆନନ୍ଦେ ଦିନେ ବୁଲି ବାହାରିଲେ । ବନଶୋଭା ଦେଖି ଦେଖି ଅରଣ୍ୟକୁ ଗଲେ ॥ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ସ୍ତବେଷ୍ଟି ସେହି ବନରେ ଅଛନ୍ତି । ପର୍ଣ୍ଣକୁଟୀ କରି ତାହା ମଧ୍ୟେ ବସିଛନ୍ତି ॥ ସେମାନଙ୍କ ପାଶେ ମିଳି ବିକ୍ରମ ମିତ୍ବର । ପଚାରିଲେ କଥା ଛଳେ ତୀର୍ଥ ସମାଚାର ॥ ସାଧୁମାନେ ତାହା ଶୁଣି ହୋଇ ତୋଷମନ । କହିଲେ ଯା ଦେଖିଥିଲେ ତୀର୍ଥର ବିଧାନ ॥ ସଙ୍କ୍ଷେପେ କହିଲେ ସେ ଦକ୍ଷିଣ ଦିଗରେ । ତୀର୍ଥକରି ଯାଇଥିଲୁଁ ଦେଖିଲୁଁ ସେଠାରେ ॥ ରତ୍ନପୁରୀ ନାମେ ଏକ ରାଜଧାନୀ ଜାଣ । ଦେଖିଲୁ ସେଠାରେ ଅଛି ଏପରି ବିଧାନ ॥ ସଫଳା ନାମରେ ଦେବୀ ଅଛନ୍ତି ସେ ଦେଶେ । ନିତି ନରବଳି ରାଜା ଦିଏ ତାଙ୍କ ପାଶେ ॥ ବିଦେଶୀ ଦେଖିଲେ ତାଙ୍କୁ ନିଏ ବାନ୍ଧିକରି । ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ବି ନେଇଥିଲା ନୃପ ବଳେ ଧରି ॥ ସୌଭାଗ୍ୟରୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ପଳାଇ ଆସିଲୁଁ । ଅନୁଭବ କଥା ତୁମ୍ଭ ଆଗେ ପ୍ରକାଶିଲୁଁ । ସାଧୁଙ୍କ ବଚନ ଶୁଣି ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ଏକା ହୋଇ ସେ ଦେଶକୁ ଚାଲିଲେ ତ୍ୱରିତ ॥

ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ ଯାଇ ସେହି ରତ୍ନପୁରେ । ବହୁଲୋକ ଯାଉଥିଲେ ଦେଖିଲେ ପଥରେ ॥ ସର୍ବେ ଆନନ୍ଦିତ ଚିତ୍ତେ ମଧ୍ୟେ ଏକ ଜଣ । ବନ୍ଧା ଥାଇ ବିକଳରେ କରଇ କ୍ରନ୍ଦନ ॥ ବିକ୍ରମ ରାଜନ ଶୁଣି ହୃଦେ ଦୟା ବହି । ପଚାରିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ବିସ୍ମୟେ ଅନାଇଁ ॥ ସକଳେ ହସୁଛ କମ୍ପା କରେ ଏ ରୋଦନ । କି କାରଣେ କରିଅଛ ଏହାର ବନ୍ଧନ ॥ ତାହା ଶୁଣି ସେ ସକଳେ ଦିଅନ୍ତି ଉତ୍ତର । ବିଦେଶୀ ଏ ଏହି ଦେଶେ ନୁହେ ଏହା ଘର ॥ କାହୁଁ ଆସିଅଛି ଆଜ ଦେବୀଙ୍କ ଇଚ୍ଛାରେ । ପଡ଼ିବ ଏ ବଳି ରୂପେ ତାହାଙ୍କ ଆଗରେ ॥ ରାଜଦୂତେ ସେହି ହେତୁ ନେଉଛନ୍ତି ବାନ୍ଧି । ପ୍ରାଣ ବିକଳରେ ତେଣୁ ପକାଏ ସେ କାନ୍ଦି ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଶୁଣି ବେଗେ ଖଡ୍ଗ ଧରି । ରାଜଦୂତଙ୍କର ଶିର ଦେଲେ ଛିନ୍ନ କରି । ତାହା ଦେଖି ରାଜାଙ୍କର ସକଳ ସଇନ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଆରମ୍ଭିଲେ ରଣ ॥ ଉଗ୍ରମୂର୍ତ୍ତି ଧରି ଚିତ୍ତେ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ । ଏକାକୀ ବହୁଳ ସୈନ୍ୟ ରଣେ କଲେ ହତ ॥ ବଞ୍ଚିଥିଲେ ଯେତେ ଯୋଦ୍ଧା ପଳାଇଲେ ଡରେ । ଭୟେ ଥରି ଜଣାଇଲେ ରାଜାଙ୍କ ଛାମୁରେ ॥ ହେ ରାଜନ ନେଉଥିଲୁଁ ନରବଳି ଦାଣ୍ଡେ । ଅକସ୍ମାତେ ବୀରଟାଏ କାହୁଁ ଆସି ଦଣ୍ଡେ । ଏକାକୀ ସେ ଅସି ଧରି ସକଳେ ସଇନ୍ୟ । ରଣେ ମାରି ଫିଟାଇଲା ବଳିର ବନ୍ଧନ ॥ ସାମାନ୍ୟ ସେ ନୁହେଁ ବୀର ଜାଣ ଆହେ ନୃପ । ଏତିକ ଶୁଣିପାରେ କହିଲେ ସେ କୋପ ॥ ବୋଇଲେ ନୃପତି ଦେଖ ପୂଜା ରଙ୍ଗେ ସେହି । ବୁଝିବେ ସେ ଦେବୀ ଲୋଡ଼ା କଳହରେ ନାହିଁ ॥ ଏହା କହି ସେ ରାଜନ ରହିଲା ନିବୃତ୍ତି । ମନ ମଧ୍ୟେ ବିଚାରିଲେ ବିକ୍ରମ ନୃପତି ॥ ରାଜଦୂତେ ନେଉଥିଲେ ଦେବୀ ପାଇଁ ବଳି । ତାଙ୍କଠାରୁ ଛଡ଼ାଇଲି ମୁହିଁ କରି କଳି ॥ ଦେବୀର ମୁଁ ପୂଜାବିଧି ଭାଙ୍ଗିଲି ଯେଭଳି । କରିବି ତା ପରିଶୋଧ ନିଜେ ହୋଇ ବଳି ॥

ଏହା ଭାବି ଗଲେ ସେହୁ ଦେବୀ ମନ୍ଦରକୁ । ସ୍ତୋତ୍ର ମନ୍ତ୍ର ଗାନକରି
ପୂଜିଲେ ତାହାଙ୍କୁ ॥ ତାହାପରେ ହରଷରେ ଧଇଲେ ଖଡ଼ଗ ।
କାଟିବାକୁ ନିଜ ଶିର ହୋଇଲେ ସେ ବେଗ ॥ ବିକ୍ରମଙ୍କ ପରଷତା
ଜାଣି କାତ୍ୟାୟନୀ । ସମ୍ମୁଖକୁ ଆସି ହସ୍ତୁ ଅସି ଗଲେ ଘେନି ।
ବୋଇଲେ ରାଜନ ତୁମ୍ଭ ପର ଉପକାରୀ । ନିଜ ପ୍ରାଣ ପରପାଇଁ
ଦେଉଅଛୁ ବଳି ॥ ଏ ସାହସ ତୋର ଦେଖି ହେଲି ମୁଁ ପ୍ରସନ୍ନ ।
ମାଗିବୁ ତୁ ଯେଉଁ ବର ଦେବି ଏହିକ୍ଷଣ । ତାହା ଶୁଣି ପ୍ରଣମି ସେ
ବିକ୍ରମ ମିହିର । ବୋଇଲେ ପ୍ରସନ୍ନ ଯେବେ ଦିଅ ଏହି ବର ॥
ନରବଳି ଆଜଠାରୁ ଆଉ ନ ପଡ଼ିବ । ମରିଛନ୍ତି ଯେତେ ସୈନ୍ୟ
ତାଙ୍କୁ ଜୀଆଇବ ॥ ଏହାଶୁଣି ଠାକୁରାଣୀ ତାହା ହେଉ କହି ।
ଅମୃତ ମିଶ୍ରିତ ଜଳ ନୃପେ ଦେଲେ ନେଇ ॥ ବୋଇଲେ ଏଥିରେ
ଯୁଦ୍ଧେ ବଞ୍ଚିଥିବା ସୈନ୍ୟ । ଜୀବନ ପାଇବେ ଜାଣ ବିକ୍ରମ ରାଜନ ॥
ଏହା କହି ଭଦ୍ରକାଳୀ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହେଲେ । ଅମୃତ ଜଳକୁ ରାଜା
ଶବରେ ସିଞ୍ଚିଲେ । ପଡ଼ିଥିଲେ ଯେତେ ସୈନ୍ୟ ରଣେ ହତ
ହୋଇ । ଉଠିଲେ ସେ ପୂର୍ବପରି ଅଙ୍ଗେ ପୀଡ଼ା ନାହିଁ ॥ ପୂଜିଲେ
ଆନନ୍ଦେ ସର୍ବେ ବିକ୍ରମଙ୍କ ପଦେ । ବିକ୍ରମ କହିଲେ ଯାଅ ସ୍ୱଗୃହେ
ଆନନ୍ଦେ ॥ ଆଜଠାରୁ ନରବଳି ନ ଲୋଡ଼ିବେ କାଳୀ । ତୋଷିବ
ତାହାଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦେଇ ଭୂତ ବୋଲି ॥ କରନ୍ତି ସେ ଏହିପରି
ପର ଉପକାର । ଆହେ ଭୋଜ ତୁମ୍ଭେ ଯେବେ ଅଟ ସେ
ପ୍ରକାର ॥ ଆନନ୍ଦରେ ବସ ଆସି ଏହି ସିଂହାସନେ । ଏହା
କହି ସେ ପୁତ୍ତଳି ଉଡ଼ିଗଲା ଶୂନ୍ୟେ ॥ ବିରସ ବଦନେ ତହୁଁ
ବାହୁଡ଼ିଲେ ଭୋଜ ଜଗନ୍ନାଥ ସିଂହ କହେ ଭଦ୍ରକାଳୀ ଭଜ ॥

—୧୦ଃ—

ଏକତ୍ରିଂଶ ପୁତ୍ତଳର କଥା

ଅପର ଦିବସ ପ୍ରାତେ ନିତ୍ୟ କର୍ମ ସାରି । ଭୋଜରାଜା ପାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରୀ ଗଣ ସଙ୍ଗେ ଧରି ॥ ସିଂହାସନ ନିକଟରେ ହୁଅନ୍ତେ ପ୍ରବେଶ । ଏକତ୍ରିଂଶ ପୁତ୍ତଳିକା ହୋଇ ହସ ହସ ॥ ବୋଇଲା ବାତୁଳ କି ହେ ଭୋଜ ନୃପବର । ବାରଣ କଲେ ହେଁ ଯେତେ ସ୍ଥିର ନ କର ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟଙ୍କର ଏହି ସିଂହାସନ । ଗୁଣବାନ ପୁଣ୍ୟବାନ ତାଙ୍କର ସମାନ ॥ ହେଲେ ଏହି ସିଂହାସନ ଲାଗି ଯୋଗ୍ୟ ହେବ । ପଚାରିଲେ ତାହା ଶୁଣି ସେ ଭୋଜ ନୃଦେବ ॥ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ଠାରେ ଥିଲା କି କି ଗୁଣ । ଜାଣ ଯେବେ ଆମ୍ଭ ଆଗେ କହ ବିସ୍ତାରଣ ॥ ପୁତ୍ତଳିକା ବୋଲେ ଶୁଣ ସ୍ଥିର କରି ମନ । ପୃଥ୍ୱୀ ଥିଲେ ସର୍ବଗୁଣେ ବିକ୍ରମ ରାଜନ ॥ ପୋଷିଥାନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ନଅ ପଣ୍ଡିତ ରତନ । ଏକ ଏକ ଗୁଣେ ଲଭିଥାନ୍ତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୁଣ ॥ ଜ୍ୟୋତିଷ ପଣ୍ଡିତ ତହିଁ ବରାହ ମିହିର । ଶୁଭଲଗ୍ନେ ପୁତ୍ର ଜାତ ହେଲା ତାହାଙ୍କର ॥ ନିଜେ ତ ଜ୍ୟୋତିଷ ବସି କୋଷ୍ଠିକି ଗଣିଲେ । ଶତେ ବର୍ଷ ଆୟୁ ହେଲା ଅଙ୍କରେ ଲେଖିଲେ ॥ ଉଡ଼ି ଉଡ଼ି ଏକ ମାଛି ସେ ସମୟେ ଗଲା । ଲେଖା ଶତେ ସଂଖ୍ୟା ଶେଷ ଶୂନ୍ୟରେ ବସିଲା ॥ ପଣ୍ଡିତେ ତ ନ ଜାଣନ୍ତି ବସିବାର ମାଛି । ତଳକୁ ଚାହିଁଲେ କେତେ ଆୟୁଷ ହୋଇଛି ॥ ଶେଷ ଶୂନ୍ୟେ ଯୋଡ଼ାଇଣ ମାଛି ବସିଥିଲା । ସେ କଥାରେ ତାହାଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନ ହୋଇଲା ॥ ଏକ ଶୂନ୍ୟ ଦେଖି ମନେ କରିଲେ ବିଚାର । ଦଶବର୍ଷ ପରମାୟୁ ହେଲା ଏ ପୁତ୍ରର ॥ ଦଶବର୍ଷ ପାଳି ଯାହା ଦେଖିବା ମରଣ । ଭଲ ହେବ ଆଜଠାରୁ କରିଲେ ବର୍ଜ୍ଜନ ॥ ଏହା ଭାବି ତାମ୍ରଘଣ୍ଟେ ସେ ଶିଶୁକୁ ଭରି । ସମୁଦ୍ରେ ଭସାଇ ଦେଇ ଗୃହେ ଗଲେ ଫେରି ॥ ଭାସି ଭାସି ତାମ୍ରଘଣ୍ଟ

ବହୁଦୂର ଗଲା । ସାଗରକା ନାମେ ଏକ ଦ୍ୱୀପରେ ଲଗିଲା ॥ ଏକ-ମେଳେ ବସିଥିଲେ ରାକ୍ଷସୀ ବହୁତ । ଜାଣନ୍ତି ସେ ଗଣନାରେ ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟତ ॥ ଗୋଚର ହୁଅଇ ତାଙ୍କୁ ତିନିପୁର କଥା । ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟାରେ ସେହୁ ଜାଣନ୍ତି ସର୍ବଥା ॥ ଆହେ ଭୋଜ ସେ ଦ୍ୱୀପରେ ପୂର୍ବେ ଏକ ରାଜା । ବାସ କରି ପାଳୁଥିଲା ଆନନ୍ଦରେ ପ୍ରଜା ॥ ମେଳ ହୋଇ ରାକ୍ଷସୀଏ ସେ ଦ୍ୱୀପେ ପଶିଲେ । ରାଜା ପ୍ରଜା ଥିଲେ ଯାହା ସବୁ ଖାଇଗଲେ ॥ ରାଜାର କନ୍ୟାଏ ଥିଲା ତାକୁ ଯତନରେ । ରଖି ପାଳ-ଥାନ୍ତି ସର୍ବେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ନେହରେ ॥ ଦିନେ ସିନ୍ଧୁକୂଳେ ଥିଲେ ସେ ରାକ୍ଷସୀଗଣ । ତାମ୍ର ଭାଣ୍ଡ ଭାସିବାର ଦେଖିଲେ ସେ ଜାଣ ॥ କୋଳା-ହଳ କରି ତହୁଁ ବୋଇଲେ ସକଳେ । କି ପଦାର୍ଥ ଭାସି ଆସେ ଦେଖ ସିନ୍ଧୁ ଜଳେ ॥ ତା ମଧ୍ୟରୁ ବୃଦ୍ଧା ଏକ କହିଲା ଏସନ । ସର୍ବ କଥା ଜାଣିବ ତ କରନ୍ତେ ଗଣନ ॥ ବୃଥାଟାରେ କରୁଅଛ କିପାଁ କୋଳାହଳ ତା ଶୁଣି ରାକ୍ଷସୀ ଏକ ଗଣିଲା ଚଞ୍ଚଳ ॥ ଗଣି ଗଣି ବିଦ୍ୟାବଳେ ଜାଣିଲା ରାକ୍ଷସୀ । ତାମ୍ର ଭାଣ୍ଡେ ପୁତ୍ର ଏକ ଆସୁଅଛି ଭାସି ॥ ତାହା ଶୁଣି ରାକ୍ଷସୀଏ ଉଠିଲେ ସକଳେ । ଜଳୁ ଆଣି ତାମ୍ରଭାଣ୍ଡ ଶୀଘ୍ର ଫିଟାଇଲେ ॥ ଦେଖିଲେ ସେ ଭାଣ୍ଡେ ଅଛି ଅପୂର୍ବ ବାଳକ । ଜାଣିପାରି ଗଣନାରେ ସବୁ କଥାଯାକ ଯତନରେ ନେଇ ତହୁଁ ପାଳିଲେ ଶିଶୁକୁ । ପଞ୍ଚମ ବରଷ ସହୁଁ ଚଢୁଥିଲା ତାକୁ ॥ ପଢ଼ାଇଲେ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ୍ୟା ସକଳ ରାକ୍ଷସୀ । ଜାଣିଲା ସେ ତିନିପୁର କଥାଯାକ ବସି ॥ ଗଣନା ବିଦ୍ୟାରେ ସେହୁ ହୋଇଲା ପାରଙ୍ଗମ । ପନ୍ଦର ବରଷ କ୍ରମେ କଲା ଅତିକ୍ରମ ॥ ରାକ୍ଷସୀଏ ରଖିଥିଲେ ଯେ ରାଜକୁମାରୀ । ଆନନ୍ଦରେ ତାହା ସଙ୍ଗେ ଦେଲେ ବିଭାକରି ॥ ବର ନାମ ମିହିର ସେ କନ୍ୟା ନାମ ଖନା । ରାକ୍ଷସୀଏ ଦେଇଥିଲେ କରଣ ଗଣନା ॥ ବିଭା ହୋଇ ବର କନ୍ୟା ରହିଲେ

ସୁଖରେ । କଥା ହେଲେ ଏକାନ୍ତେ ବସି ଏକାନ୍ତରେ ॥ ମିହିର ବୋଇଲା ଧନ ଶୁଣ ମୋ ବଚନ । କାଏ ପିତା କାଏ ମାତା କାହିଁ ଜନ୍ମ ସ୍ଥାନ ॥ ଜାଣିବ କପରି ଏହା ନୁହଇ କଳନା । ତାହା ଶୁଣି ମିହିରକୁ କହିଲା ସେ ଖନା ॥ ଆହେ ପ୍ରାଣନାଥ କପାଁ ଚିନ୍ତା ଏତେ କର । ଖଡ଼ି ଧରି ଗଣିଗଲେ ହୋଇ ଯିବ ସ୍ଥିର ॥ କିସ ଅବା ଅଗୋଚର ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟାରେ । ପଡ଼ା ଶୁଣା ଲୋକ ହୋଇ ପଡ଼ୁଛ ଭ୍ରମରେ ॥ ବୁଝାଇଣ ଏହିପରି କହିବାରୁ ଖନା । ମିହିର ଜାଣିଲା ସବୁ କରିଣ ଗଣନା ॥ ପିତା ମାତା ଜନ୍ମଭୂମି ପଡ଼ିଗଲା ମନେ । ଖନା ଆଗେ ଚହଁ ଯାଇ କହିଲା ଏସନେ ॥ ପିତା ମାତା ଜନ୍ମଭୂମି ଦେଖିବି କପରି । ଖନା ବୋଲେ ଆହେ ନାଥ ରହ ଦମ୍ଭ ଧରି ॥ ମାହେନ୍ଦ୍ର ବେଳାରେ କାର୍ଯ୍ୟ ହୁଅଇ ସଫଳ । ଯିବା ଯେବେ ଗଣିକରି ଦେଖ ସେହି ବେଳ ॥ ମିହିର ସେ କଥାଶୁଣି ହୋଇଲେ ଜାଗ୍ରତ । ଖୋଜିଲେ ମାହେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗ ସ୍ଥିର କରି ଚିତ୍ତ ॥ ପଡ଼ିଲା ସେ ବେଳ ସତ୍ତୁଁ ଦୁହେଁ ଯିବା ପାଇଁ । ବାହାରିଲେ ସେ କଥାକୁ ନ ଜାଣନ୍ତି କେହି ॥ ଜାଣିଲେ ସେ କଥା ସବ ରାକ୍ଷସୀଏ ବୃନ୍ଦ । କହିଲେ ସକଳେ ମିଳି ମିହିରଙ୍କୁ ଯାଇ ॥ ସ୍ୱଦେଶକୁ ଯିବା ମନ ହୋଇଲା ତୁମ୍ଭର । ଭଲ ହେଲା ଆନନ୍ଦରେ ଶୁଭେ ଯାତ୍ରା କର ॥ ରଖିଥିଲୁ ଆମ୍ଭେ ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ରୂପେ ପାଳି । କଲ୍ୟାଣ କରୁଛୁଁ ତୋତେ ଦେଶେ ଯାଅ ଚଳି ॥ ମଙ୍ଗଳ ପାଅନ୍ତୁ ତୁମ୍ଭେ ପାଇବ ସୁଖ୍ୟାତି । ଜଗତରେ ରଖାଇବ ଅମର କୀରତି । ରାକ୍ଷସୀଙ୍କ ମଧ୍ୟେ ଥିଲା ବୃଦ୍ଧା ଅତି ଯେହୁ । ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟାରେ ଅଟେ ଧୁରନ୍ଧର ସେହୁ ॥ ଅନ୍ୟ ସବୁ ରାକ୍ଷସୀଙ୍କି କହେ ଆଜ୍ଞା ଦେଇ । ତୁମ୍ଭେମାନେ ଏ ଦୁହିଙ୍କି ସୈନ୍ୟେ ନେବ ବହି ॥ ଏ ଜ୍ୟୋତିଷ ପୋଥିଯାକ ସଙ୍ଗେ ନେଇଥିବ । ସାଗର ଅପର ତଟେ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିଦେବ ॥ ପରଖିବ

ସେହିଠାରେ ବିଦ୍ୟା ତାହାଙ୍କର । ଜ୍ଞାନ ହୋଇଥିବ ଯେବେ ଉତ୍ତମ ପ୍ରକାର ॥ ଏହି ସବୁ ପୋଥି ତେବେ ଆଣିବ ଫେରାଇ । ଜ୍ଞାନ ନୋହିଥିଲେ ତାହା ଆସିବନ୍ତି ଦେଇ ॥ ଏହା ଶୁଣି ରାକ୍ଷସିଏ ପୋଥିଯାକ ଧରି । ଶୂନ୍ୟମାର୍ଗେ ସେ ଦୁହିଙ୍କି ନେଲେ ବହି କରି ॥ ପ୍ରବେଶିଲେ ଅଳ୍ପକାଳେ ସିନ୍ଧୁ ଆରକୂଳେ । ବରକନ୍ୟା ଦୁହିଙ୍କୁ ସେ ତଳେ ବସାଇଲେ ॥ ବିଦ୍ୟା ପରଖିବା ପାଇଁ କରନ୍ତେ ବିଚାର । ଦେଖିଲେ ପ୍ରସବ କରେ ଗାଈଏ ଆଗର ॥ ମିହିରଙ୍କୁ ଅନାଇ ସେ ବୋଇଲେ ରେ ବାବୁ । ପଚାରୁଛୁ ଯାହା ଆମ୍ଭେ ସ୍ୱରୂପ କହିବୁ ॥ ପ୍ରସବିବ ଏହି ଧେନୁ ଯେବଣ ବାଛୁରି । ଅଟଇ କି ବର୍ଣ୍ଣ ତାର କହ ଗଣିକରି ॥ କହିଲେ ମିହିର ତାଙ୍କୁ ଗଣି ତତକାଳ । ଯେ ବାଛୁରି ଜନମିବ ସେ ହେବ ଶୁକ୍ଳ ॥ ସେ କଥାକୁ ଜାଣିପାରି ସରସ୍ୱତୀ ଦେବୀ । ଭାଇଲେ ସେ ଅଲକ୍ଷିତେ ଏହି କଥା ଭାବି ॥ ମିହିର କହିବା କଥା ହେବ ଯେବେ ସତ୍ୟ । ରାକ୍ଷସୀଏ ନେଇ ଯିବେ ଏ ପୋଥି ସମସ୍ତ ॥ ଏପରି ପାଞ୍ଚି ସେ ଧେନୁ ଗର୍ଭରେ ପଶିଲେ । ବାଛୁରି ଶରୀରେ କଳା ବୋଳିଦେଇ ଗଲେ ॥ କଳାବର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ତହୁଁ ଜନ୍ମିଲା ବାଛୁରି । ହସିଲେ ରାକ୍ଷସୀଏ ତାହା ଦେଖି କରି ॥ ମିହିରର ଜ୍ୟୋତିଷରେ ହୋଇ ନାହିଁ ଜ୍ଞାନ । ଏହା ଭାବି ପୋଥି ତାଙ୍କୁ କଲେ ଅରପଣ ॥ ଆପଣା ଦେଶରେ ଯାଇ ମିଳିଲେ ସକଳେ । ମନରେ ପାଞ୍ଚିଲେ ବସି ମିହିର ସେକାଳେ ॥ ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟାରେ ସବୁ ସତ ଘଟି ନାହିଁ । ଯଥାର୍ଥରେ କହିଥିଲି ଗଣିକରି ମୁହିଁ ॥ ଦିଶୁଥିଲା ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ହେଲା କଳାବର୍ଣ୍ଣ । ପୋଥିସବୁ ରଖିବାରେ କେଉଁ ପ୍ରୟୋଜନ ॥ ଏହା ଭାବି ପୋଥିଯାକ ଚିରିଲେ ମିହିର । ଛୁଟିଲା ସେ କାଳେ ଗାଈ ବାଛୁରିକୁ ତାର ॥ କଳା ଛୁଡ଼ ଯାଇ ଦେହୁଁ ହେଲା ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ । ତାହା ଦେଖି କହେ ଖନା ଶୁଣ ପ୍ରାଣଧନ ॥ ଗଣି

ଯାହା କହିଥିଲ ସତ୍ୟ ତା ଅଟଇ । ଦେଖ ଏବେ ବାହୁଣ୍ଟି ଶୁକଳ ହଣଇ ॥ ତା ଶୁଣି ଆନନ୍ଦେ ଯାଇ ମିହିର ଦେଖିଲେ । ଯେତେ ଆଉ ପୋଥି ଥିଲ ତାକୁ ନ ଖରଲେ ॥ ଖରବାରେ ଏକ ଭାଗ ହୋଇଥିଲା ଶେଷ । ତିନି ଭାଗ ବାକି ଆଉ ରହିଲା ଜ୍ୟୋତିଷ ॥ କହିଲେ ମିହିର ତହୁଁ ବୃହ୍ନି ସେ ଖନାକୁ । ପ୍ରାଣପ୍ରିୟେ ସ୍ଥିର କର ଯିବା କେଉଁଠାକୁ ॥ ତାହା ଶୁଣି ମିହିରଙ୍କୁ ବୋଲଇ ସେ ଖନା । ପିତାମାତା ଜାଣିଥିବେ କର ତା ଗଣନା ॥ ଗଣନା କରି ସେ ତହୁଁ କହିଲେ ଗୋ ପ୍ରିୟେ । କାନନେ ଅଛନ୍ତି ମୋର ପିତା ଏ ସମୟେ ॥ ବରାହ ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ନାମ ଅଟଇ ତାଙ୍କର । ସର୍ବପଣ୍ଡିତ ସେ ଜାଣ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟର ॥ ତାତ ଆଜ କହିଛନ୍ତି ନୃପଙ୍କ ଆଗରେ । ମୁଦି ଏକ ଆକାଶରୁ ପଡ଼ିବ ବନରେ ॥ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସମୟ ହେଲେ ପଡ଼ିବ ସେ ତହିଁ । ସତ୍ୟ ମିଥ୍ୟା ଏ କଥାକୁ ଜାଣିବାର ପାଇଁ ॥ ମିଳିଛନ୍ତି ରାଜା ଆଦି ସେ ବନେ ସରବେ । ବୋଇଲା ସେ ଖନା ତେବେ ଚାଲ ହେ ସେଠାବେ ॥ ଇଷ୍ଟ ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ମରି ଦୁହେଁ ତହୁଁ ଗଲେ । କିଛିକାଳ ପରେ ସେହି ବନରେ ମିଳିଲେ । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କୁ ଚାହିଁ ମିହିର ପଣ୍ଡିତ । ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ ସ୍ୱସ୍ତି କହି ଟେକି ହସ୍ତ । ବୋଇଲେ ନୃପତି ତୁମ୍ଭ ପରିଚୟ ଦିଅ । ମିହିର ବୋଇଲେ ଆମ୍ଭେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ତନୟ ॥ ଜ୍ୟୋତିଷ ବିଦ୍ୟାରୁ କିଛି କରିଛୁଁ ପଠନ । କହିପାରୁ ଭୂତ ଭବିଷ୍ୟତ ବର୍ତ୍ତମାନ । ମୁଦ୍ରିକାଏ ଏ ବନରେ ପଡ଼ିବାର ପାଇଁ । ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ସମାଜରୁ କହିଛନ୍ତି କେହି ॥ ଆସିଅଛୁ ତାହା ଶୁଣି ଦେଖିବା ଇଚ୍ଛାରେ । ଅବଧାନ କର ମୁହିଁ କଥାଏ ପଚାରେ ॥ କେଉଁଠାରେ ଆକାଶରୁ ମୁଦ୍ରିକା ପଡ଼ିବ । ଗଡ଼ି ଗଡ଼ି କେଉଁ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥିର ସେ ହୋଇବ ॥ ତହୁଁ ସେ ମୋ ଆଗରେ ଗଣି ଖଡ଼ି ଧରି । କହିଲେ ବରାହ ତାହା ନ ପାରେ ମୁଁ କରି । ସ୍ଥିର କରି

କହ ତୁମ୍ଭେ ଜାଣିଅଛ ଯେବେ । ସେ କଥା ମିହିର ଶୁଣି ଖଡ଼୍ଗ ଧରି ନେବେ ॥ କରଣ ଗଣନା ତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇଲେ ଯାଇ । ପଡ଼ବ ଯେ ସ୍ଥାନେ ମୁଦ୍ଗ ସ୍ଥିର ହେବ ଯନ୍ତ୍ରଁ ॥ ଏ ବଚନ ଶୁଣି ସର୍ବେ ରାଜାଙ୍କ ସହିତେ । ବସିଲେ ସେଠାରେ ଜଗି ଦେଖିବା ନିମନ୍ତେ ॥ ଆକାଶରୁ ଏ ସମୟେ ମୁଦ୍‌ଗରିଏ ପଡ଼େ । ମିହିର କହିବା ସ୍ଥାନେ ରହିଲା ସେ ଗଡ଼ି ॥ ପଣ୍ଡିତ ସକଳ ଦେଖି ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଲେ । ସଙ୍ଗତେ ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଘେନି ଗଲେ ॥ ବସା ଦେଇ ରଖିବାକୁ ବରାହ କରନ୍ତେ । ବରାହ ଆଗୁଆଁ ଯାଇ କହିଲେ ଏକାନ୍ତେ ॥ ଆହେ ନୃପ ଆଜ୍ଞା ଦେଲେ ଏହାଙ୍କୁ ମୁଁ ନେଇ । ନିଜ ଘରେ ସୁବିଧାରେ ଆସିବି ରଖାଇ ॥ ନୃପ ଶୁଣି ଅନୁମତି ଦିଅନ୍ତେ ତାହାଙ୍କୁ । ସନ୍ତୋଷେ ବରାହ ଡାକି ନେଲେ ମିହିରଙ୍କୁ ॥ ଖନା ସହ ସେ ମିହିର ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଗଲେ । ବାଟରେ ବରାହ ଏହି କପଟ ଭାବିଲେ ॥ ଏ ପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ ଲୋପ ହେବ ଆମ୍ଭ ଯଶ । ଅଟଇ ଉଚିତ ଏହାକୁ କରିବାର ନାଶ ॥ ଅତି ଶୁଭ ବେଳ ଦେଖି ବରାହ ପଣ୍ଡିତ । କରିଥିଲେ ପୂର୍ବେ ବାସଗୃହେ କି ନିର୍ମିତ । ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ରେ ଗୃହ ଡାକେ ପଡ଼ବ ପଡବ । ବରାହ ପଣ୍ଡିତ ତାହା ନ ପାରନ୍ତି ଭାବି ॥ ବସ୍ତୁରନ୍ତି ଭାଜ ତାହା ପଡ଼ବ ଉପରେ । ସେହେତୁ ସେ ନ ପଶନ୍ତି ସେ ଘର ଭିତରେ ॥ ରଖାଇଲେ ମିହିରଙ୍କୁ ସେ ଗୃହରେ ନେଇ । ବସ୍ତୁରିଲେ ଘର ଭାଜ ମରୁ ଆଜ ଏହି ॥ ମିହିର ସେ ଘରେ ରହି ଖନା ସହିତରେ । ରନ୍ଧନ ଭୋଜନ ସାରି ଶୋଇଲେ ନିଶାରେ ॥ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ର ହୋଇବାରୁ ଉଚ୍ଚେ ବାରମ୍ବାର । ପଡ଼ବ ପଡବ ବୋଲି ଡାକ ଦେଲା ଘର ॥ ମିହିର ସେ ଡାକ ଶୁଣି ଗଣି ସ୍ଥିରକଲେ । କାରଣ ଚର୍ତ୍ତ୍ୱର ବୁଦ୍ଧି ଉଚ୍ଚରେ କହିଲେ ॥ ଆମ୍ଭେ ଦୁହେଁ ଶୋଇଥିବା କୋଣ ଗୋଟି ଛାଡ଼ି । ଅନ୍ୟ ତିନି କୋଣରେ ତୁ

ଅଜାଡ ହୋ ପଡ଼ । ଏହିପରି ଅନୁମତି ଦିଅନ୍ତେ ମିହିର । ରତ୍ନ ପଡ଼ ଭରି କୋଣେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଲା ଘର ॥ ପ୍ରଭାତରୁ ଉଠି ସେହି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବରାହ । ରାତିରେ କି ହେଲା ବୋଲି କରଣ ସନ୍ଦେହ ॥ ମିହିରଙ୍କ ବସାଘର ପାଶେ ପ୍ରବେଶିଲେ । ଗଦା ଗଦା ରତ୍ନ ପଡ଼ି ଥିବାର ଦେଖିଲେ ॥ ନିଶ୍ଚିନ୍ତେ ମିହିର ଶୋଇଥିଲେ ନିଦ୍ରାବଶେ ॥ ବରାହ ତାହାଙ୍କୁ ଦେଖି ଭାବିଲେ ମାନସେ । ବୋଧହୁଏ ଏ ପୁରୁଷ ଦେବଅଂଶେ ଜାତ । ଏହା ଭାବି ରତ୍ନ ଧରି ଗଲେ ସେ ତୁରିତ ॥ ସକାଳ ହୋଇଲା ଜାଣି ଉଠିଲେ ମିହିର । ସ୍ନାନ ଅନ୍ତେ ପୂଜାବିଧି ସାରିଲେ ତାଙ୍କର ॥ ବିକ୍ରମ ରାଜନ ତେଣେ ନିତ୍ୟକର୍ମ ସାରି । ସଭା କଲେ ଆନନ୍ଦରେ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଧରି ॥ ବରାହ ମିହିର ଦୁହେଁ ଏହି ସମୟରେ । ପ୍ରବେଶିଲେ ବିକ୍ରମଙ୍କ ପଣ୍ଡିତ ସଭାରେ ॥ ଦୁଇ ସିଦ୍ଧ ଜ୍ୟୋତିର୍ବିଦ ପଣ୍ଡିତଙ୍କୁ ଦେଖି । ଯଥାବିଧି ମାନ୍ୟ ନୃପ କଲେ ହସ୍ତ ଟେକି ॥ ସନ୍ତୋଷ ମନରେ ତାଙ୍କୁ ବରାହ ମିହିର । ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ ଦୁହେଁ ପ୍ରସାରିଣ କର ॥ ନୃପ ଇଙ୍ଗିତରେ ଦୁହେଁ ବସିଲେ ଆସନେ । ନାନା ଅର୍ଥ ଯୁକ୍ତ ତର୍କ କଲେ ସଭାଜନେ ॥ ଏ ଉତ୍ତାରୁ ଯାହା ହେଲା ଶୁଣ ନୃପବର । ଉଭା ହୋଇ କର ଯୋଡ଼ି ବିନୟେ ମିହିର ॥ ପଚାରିଲେ ବରାହଙ୍କୁ ଆହେ ସୁପଣ୍ଡିତ । କେତୋଟି ଭୂମିର କନ୍ୟା କେତେଗୋଟି ପୁତ୍ର ॥ କେତୋଟି ଜୀବିତଛନ୍ତି ବାହୁଡ଼ିଲେ କେତେ । ଶୁଣିବାକୁ ଶ୍ରଦ୍ଧା ମୋର କହନ୍ତୁ ହେ ମୋତେ ॥ ମିହିରଙ୍କ କଥା ଶୁଣି ପଣ୍ଡିତ ବରାହ । କହି ଆରମ୍ଭିଲେ ମାତ୍ର ଉଠୁଥାଏ କୋହ । ଜନ୍ମିଥିଲା ଜାଣ ମୋର ଗୋଟିଏ ନନ୍ଦନ । ଲଗ୍ନ ତାର ଧରି କଲି ଦଶା ନିରୂପଣ ॥ ପରମାୟୁ ଦଶବର୍ଷ ହେବାରୁ ତାହାର । ମନଦୁଃଖେ କଲି ପୁଣ ମାନସେ ବିଚାର ॥ ଦଶବରଷରେ ଯେବେ ଏ ପୁତ୍ର ମରିବ । ସେତେବେଳେ ଶୋକ ନିଶ୍ଚେ ଗୁରୁତର ହେବ ॥ ଶ୍ରେୟ

ଅଟେ ଆଜଠାରୁ କରଦେବା ତ୍ୟାଗ । ଏହା ଭାବି ସେ ପୁତ୍ରକୁ ନେଇ
ଗଲେ ବେଗ ॥ ତାମ୍ର ଭାଣ୍ଡେ ଭରଦେଲ ସାଗରେ ଭସାଇ । ଶୋକ
ବଢ଼େ ସେ କଥାକୁ ପସ୍ୱର ହେ ନାହିଁ ॥ ମିହିର କହିଲେ ଶୁଣି
ବନସ୍ପେ ବଚନ । ଯେଉଁ ଲଗ୍ନ ଧରିଥିଲ କର ତା ଗଣନ ॥ ଜାତ
ଯେବେ ସେ ଲଗ୍ନରେ ହୋଇଛି କୁମର । ପରମାୟୁ ଶତେ ବର୍ଷ
ହୋଇବ ତାହାର ॥ ବରାହ ସେ କଥା ଶୁଣି ଚକିତ ହୋଇଲେ ।
ପୁଣି ଲଗ୍ନ ଦେଖି ସତ୍ୟ ଅଟଇ ଜାଣିଲେ ॥ ମିହିର ବୋଇଲେ
ଯେବେ ଗଣା ଅଟେ ସତ୍ୟ । ଜାଣ ତୁମ ପୁତ୍ର ନଷ୍ଟେ ରହିଛି
ଜୀବତ ॥ କେଉଁଠାରେ ଅଛି ଏବେ ଗଣି କର କହ । ତାହା ଶୁଣି
ଗଣି ଗଣି ବୋଇଲେ ବରାହ ॥ ଅଛି ନିକଟରେ ବୋଲି କହଇ
ଗଣନା । ମିହିର କହିଲେ ପୁଣି କର ହେ ଠିକଣା ॥ କଏ ତୁମ୍ଭ
ପୁତ୍ର କାହିଁ ଅଛି କହିବଇ । ତାହା ଶୁଣି ବରାହ ଯେ ଗଣି
ନିଃସନ୍ଦେହ ॥ ଜାଣିପାରି ସବୁ କଥା ହୋଇ ଆନନ୍ଦିତ । ତୁହି ମୋର
ପୁତ୍ର କହି କଲେ କୋଳାଗ୍ରତ । ଆନନ୍ଦରେ ବେନି ନେତ୍ରୁ ଅଶ୍ରୁ ଜାତ
ହେଲା ॥ ପିତାଙ୍କ ଚରଣେ ତହୁଁ ମିହିର ନମିଲା ॥ ସଭା ମଧ୍ୟେ
ପରିଚୟ ପୂର୍ବ ଇତିହାସ । ମିହିର ସକଳ କହି କରିଲେ ସନ୍ତୋଷ ॥
ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ରାଜା ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ତୁଲେ । ସକଳ ବୃତ୍ତାନ୍ତ ଶୁଣି
ଆନନ୍ଦ ଲଭିଲେ ॥ ସଭା ଶେଷ ହେଲା ସର୍ବେ ଗଲେ ଯେଝାପୁର ।
ରାଜାଠାରୁ ପୁରସ୍କାର ପାଇଲେ ମିହିର ॥ ପୁତ୍ର ପୁତ୍ରବଧୂ ଘେନି
ବରାହ ସୁଖରେ ॥ ରହିଲେ ବିକ୍ରମ ଥିଲେ ଏହି ପରକାରେ ॥
ଗ୍ରାହକ ପଣରେ ରଖି ବହୁତ ପଣ୍ଡିତ । ପାଳିଥିଲେ ଧନରତ୍ନ
ଦେଇ ଅପ୍ରମିତ ॥ ହୋଇବ ଗ୍ରାହକ ଯେବେ ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କ ପରି ।
ତେବେ ବସ ସିଂହାସନେ ଭୋଜ ଦଣ୍ଡଧାରୀ ॥ ଏହା କହି ପୁତ୍ତଳିକା
ସ୍ୱର୍ଗେ ଚାଲିଗଲା । ଜଗନ୍ନାଥ କହେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ରହିଲା ॥

ଦ୍ୱାତ୍ରିଂଶ ପୁତ୍ତଳିର କଥା

ଏଣୁପର ପ୍ରଶଂସନ ଭୋଜରାଜ ଯାନ୍ତି । ବସିବାକୁ ସିଂହାସନେ ଯତ୍ନ କରୁଥାନ୍ତି ॥ ଦିନକରେ ମିଳଲେ ସେ ସିଂହାସନ ପାଶେ । ବତିଶ ପୁତ୍ତଳି ଦେଖି ମୃଦୁହାସେ ହସେ ॥ ସବୁଦିନେ କଥା ଶୁଣି ଆହେ ଭୋଜରାଜ । କେଉଁର ଯାଉଅଛ ପୁଣି କି ବସିବ ଆଜ ॥ ଏକାଳି ମୁଁ ଅଛି ମୋହଠାରୁ କଥାଟିଏ । ଶୁଣି ସୁବରିର କର ମୁହିଁ ସ୍ୱର୍ଗେ ଯାଏ ॥ ଏହା କହି ବୋଇଲା ସେ ବିକ୍ରମ ନୃପତି । ଏଣୁ ସିଂହାସନେ ବସି ପ୍ରଜା ପାଳୁଥାନ୍ତି ॥ ଦୂରଦେଶୀ କେତେପାଞ୍ଚଏ ଶଗଡରେ ଲଦି । ଆଣନ୍ତି ଯା ବଜାରରେ ବିକ୍ରମ ଭଲବିଧି ॥ ଟଙ୍କା ଦେଇ କିଣି ନେଇ ତାହାର ସମ୍ପଦ । ବଦାନ୍ୟ ଦିଅନ୍ତି ଶୀଘ୍ର ଲଭେ ସେ ଆନନ୍ଦ ॥ ତାହା ଶୁଣି ଦୂରଦେଶୀ ଏକ ମହାଜନ । ଘେନାଇଲା ସଙ୍ଗତରେ ବହୁତ ରତନ ॥ ନିଶ୍ଚୟ ବିକ୍ରୟ ହେବ ବସ୍ତୁର ମନରେ । ମିଳିଲା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଗଡ଼ ନିକଟ ହାଟରେ ॥ ଦଇବରେ କେହି ତାର ନୋହିଲା ବିକ୍ରୟ । ଦିନ ଶେଷେ ଶୁଣି ନୃପ କଲେ ତାହା କ୍ରୟ ॥ ଉଚିତ ମୂଲ୍ୟ ପାଇ ସେ ରତ୍ନ ବଣିଜାର । ବିକ୍ରମଙ୍କ କୀର୍ତ୍ତି କଲା ସର୍ବତ୍ର ପ୍ରଚାର ॥ ଦୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣେକ ଥିଲା ଏକଇ ଦେଶରେ । ଯେତେ ଅର୍ଜିଲେ ହେଁ ଅନ୍ନେ ନାହିଁ ତାର ଘରେ । ଦୁଃଖମନେ ସେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବସି ଦେବୀ ପାଶ । [illegible] ମନ୍ତ୍ର ଜପ ସ୍ତୋତ୍ରକଲା ଅହର୍ନିଶ ॥ ସାତ ଦିନ ସାତ ରାତ୍ର ଉପବାସ କଲା । ତା ଦେଖି ସେ ଦେବୀଙ୍କର ଦୟା ଜାତ ହେଲା ॥ ନିଜ ରୂପେ ଦେଖାଦେଇ ଜଗତର ମାତ । ବୋଇଲେ କିଲାଗି ଦ୍ୱିଜ ଜପୁଅଛୁ ମନ୍ତ୍ର ॥ ପ୍ରସନ୍ନ ହୋଇଲି କି କିସ ଇଚ୍ଛା ତୋର । କରଯୋଡ଼ି ବିପ୍ରବର ଦିଅଇ ଉତ୍ତର ॥ ଦରିଦ୍ର ଦଶାକୁ ମୋର ଛଡ଼ାଅ ଗୋ ମାତ । ଭଗବତୀ ବୋଲେ

ବୃଥା ହେଉ ତୁ ଘବତ ॥ ଯାହା ଚୋର ଲଲାଟରେ ଲେଖିଛନ୍ତି ଦଇବ ॥ କେବେ କି ହୋ ସେହି ଲେଖା ଅନ୍ୟଥା ହୋଇବ ॥ କିନ୍ତୁ ଦୈନ୍ୟ ଦେଖି ଦେବୀ ହେଲେ କୃପାବଶ । ସରଜନା କଲେ ଏକ ଦରିଦ୍ର ପୁରୁଷ ॥ ହୋଇଅଛି ସେ ପୁରୁଷ ଲୌହରେ ନିର୍ମିତ । କୁତ୍ସିତ ଶରୀର ତାର ବଦନ ବିକୃତ ॥ ସେ ପ୍ରତିମାଟିକୁ ଦେବୀ ଦେଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ । କହିଲେ ରେ ବିପ୍ର ଯଦି ବିକିପାରୁ ଏହାକୁ ॥ ଲକ୍ଷେ ମୁଦ୍ରା ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ କେହି ଯେବେ ନେବ । ଦରିଦ୍ର ଅବସ୍ଥା ତୋର ନିଶ୍ଚେ ଘୁଞ୍ଚିବ ॥ ଏହା କହି ଭଗବତୀ ଅନ୍ତର୍ଦ୍ଧାନ ହେଲେ । ଦରିଦ୍ର ପୁରୁଷ ଧରି ବିପ୍ରବର ଗଲେ ॥ ଘରେ ରଖି ମନ ମଧ୍ୟେ କରେ ସେ ବିଚାର । କିମରି ବିକ୍ରୟ ହେବ ପ୍ରତିମାଟି ମୋର ॥ ଯାହାକୁ ଦେଖାଏ ନେଇ ଦେଖିଲେ ସେ ତାକୁ । ଦୂର ହୁଅ କେହି ଛଡ଼େ ନ ନିଏ ପାଶକୁ ॥ କେହି ବୋଲେ ପ୍ରତିମାର ଖୁଣ୍ଟିଲେ ବଦନ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଛାଡ଼ିଯିବେ ସେଠୁ ହେବ ଧନ ହାନି ॥ ବୁଲି ବୁଲି ଶୁଣିଲା ସେ ବଣିକ ମୁଖରୁ । ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ହାଟେ ବିକ୍ରୀ କରିପାରୁ । ସେ କଥା ଶୁଣିଣ ବିପ୍ର ହୋଇ ହୃଷ୍ଟମନ । ପ୍ରତିମାଟି ଧରି ଗଲା ସେଠାକୁ ବହନ ॥ କେହି କେହି ମୂର୍ତ୍ତି ଦେଖି ପଚାରିଲେ ତାକୁ । ପ୍ରତିମାର ଗୁଣ କିସ କହ ହେ ଆମ୍ଭଙ୍କୁ ॥ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଇଲା ତୁମ୍ଭେ ଶୁଣ ମନଦେଇ । ଦରିଦ୍ର ପୁରୁଷ ନାମ ଏହାର ଅଟଇ ॥ ଲକ୍ଷେ ଟଙ୍କା ମୂଲ୍ୟ ଅଟେ ନୁହେଁ କିଛି ଊଣା । ଘରେ ଥିଲେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କର କମିବ କରୁଣା ॥ ଏହା ଶୁଣି କିଣାଳିଏ ଛାଡ଼ି ପଳାଇଲେ । ଦିନ ଶେଷେ ହାଟପାଳ ଦେଖିଲା ସେଠାରେ ॥ ପଚାରି ସେ ସବୁ କଥା ଶୁଣି ବୁଝି ଗଲା । ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ପାଶେ ଯାଇ ଜଣାଇଲା ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ରାଜା ସେ କଥାକୁ ଶୁଣି । ବିପ୍ରକୁ ଡକାଇ ଲକ୍ଷେ ମୁଦ୍ରା ଦେଲେ ଗଣି ॥ ଦରିଦ୍ର ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ନେଇ ରଖିଲେ ଗୃହରେ । ଧୈର୍ଯ୍ୟ

ଧନ ଚିନ୍ତା କରୁଛ ନ କଲେ ମନରେ ॥ ସବେ ଏକା ହୋଇ ଦ୍ୱାର
ଫିଟାଇ ବସିଲେ । କାହାକୁ ସେ ନିଜ ପାଖେ ରଖାଇ ନ ଦେଲେ ॥
ପ୍ରଥମ ପ୍ରହରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ହୋଇଲେ ବାହାର ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ନାମ
ପଚାରିଲେ ତାର ॥ ଶୁଣି ସେ ରମଣୀ ତାଙ୍କୁ କହିଲେ ବଚନ ।
ଆହେ ନୃପ ମୂର୍ଖ ତୁମ୍ଭ ରାଜଲକ୍ଷ୍ମୀ ଜାଣ ॥ ରଖିବାରୁ ଘରେ ଆଣି
ଦରିଦ୍ର ପୁରୁଷ । ଚାଲି ଯାଉଅଛୁ ମୁଁ ଏଥି ନ କରିବ ବାସ ॥ ମୋତେ
ଯେବେ ରଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ଅଛି ତୋର । ଦରିଦ୍ର ପୁରୁଷ ମୂର୍ତ୍ତି ଶୀଘ୍ର
ଦୂର କର ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଶୁଣି ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ବଚନ । ବୋଇଲେ
ମା ଯାଅ ଅବା ରହ ତୁମ୍ଭ ମନ ॥ ଫିଙ୍ଗି ଦେଇ ନ ପାରେ ମୁଁ
କଦାପି ପିତୁଳା । ଶୁଣି ଏହା ରାଜଗୃହ ଛାଡ଼ିଲେ କମଳା ॥ ତାଙ୍କ
ପରେ ପରେ ଏକ ସୁନ୍ଦର ପୁରୁଷ । ନୃପତି ସମ୍ମୁଖେ ଆସି ହୋଇଲେ
ପ୍ରବେଶ । ପଚାରିଲେ ରାଜା ତୁମ୍ଭେ କିଏ କହ ମୋତେ । ପୁରୁଷ
ବୋଲନ୍ତି ଆମ୍ଭେ ସତ୍ୟ ଅଟୁଁ ସତ୍ୟେ ॥ ଦରିଦ୍ର ପିତୁଳା ତୁମ୍ଭେ
ଆଣି ରଖିବାରୁ । ରାଜଲକ୍ଷ୍ମୀ ଛାଡ଼ିଗଲେ ତୁମ୍ଭର ନଗରୁ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଛଡ଼ା
ସ୍ଥାନେ ଆମ୍ଭେ ନ ପାରିବୁ ରହି । ତାହା ଶୁଣି ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ବିକ୍ରମ
କହଇ ॥ ଯାଅ ଅବା ରହ ତୁମ୍ଭେ ତୁମ୍ଭର ଇଚ୍ଛାରେ । କଦାପି ମୁଁ
ପିତୁଳାକୁ ବରଜି ନ ପାରେ ॥ ତାହା ଶୁଣି ପଳାଇଲେ ସେ
ନଗରୁ ସତ୍ୟ । ଦୟା ଆସି ନାରୀ ରୂପେ ହେଲେ ଉପସ୍ଥିତ ॥
ପଚାରିଲେ ଦେଖି ତାଙ୍କୁ ବିକ୍ରମ ମିହିର । କିଏ ତୁମ୍ଭେ ଯାଉଅଛ
[illegible] ମୋହର । ସେ ବୋଇଲେ ଜାଣ ନୃପ ଅଟଇ ମୁଁ ଦୟା ।
କହୁଅଛୁ ତୁମ୍ଭ ପାଶେ ନ କରିଣ ମାୟା ॥ କ୍ଷଣେ ମୂର୍ଖ ସତ୍ୟ ବିନା
ନ ରହିବ ନୃପ । ସତ୍ୟ ଗଲେ ଯିବ ମୂର୍ଖ କହିଲି ସ୍ୱରୂପ
ନମସ୍କାର କରି ନୃପ କହିଲେ ତାହାଙ୍କୁ । ଯାହା ଇଚ୍ଛା କର ମୁହିଁ
ନ ଛାଡ଼େଁ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ॥ ନରପତି କଥା ଶୁଣି ଦୟା ପଳାଇଲେ ।

ଧବଳ ପୁରୁଷ ବେଶେ ଧର୍ମ ପଡ଼ୁଅଛନ୍ତି ॥ ପଡ଼ଚପ୍ପ ଦେଇ ପୃଣି କାରଣ ବତାଇ । ଧର୍ମ ବୃଲଗଲେ ନୃପ କାତର ନ ହୋଇ ॥ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଧରି ନ ଛାଡ଼ିଲେ ଦରିଦ୍ର ପୁରୁଷ । ତା ପରେ ପୁରୁଷ ବେଶେ ପଡ଼ୁଅଛନ୍ତି ଯଶ ॥ ଯଶଙ୍କର ପଣଚପ୍ପ ବିକ୍ରମ ପାଇଲେ । ବୃଲିଯିବା କାରଣ ସେ ପଚୃଣ ବୁଝିଲେ ॥ ତଥାପି ସାହସେ ନିଜ ବଚନ ରଖିଲେ । ଦରିଦ୍ର ପୁରୁଷ ମୂର୍ତ୍ତି ମୋହନ ନ ଛାଡ଼ିଲେ ॥ ତାହାପରେ ପୁଂରୁଷେକ ହୋଇଲେ ପ୍ରବେଶ ॥ ତାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ବପରି ପୃଚ୍ଛିଲେ ନରେଶ ॥ ବୋଇଲେ ସେ ସାହସ ମୁଁ ତୁମ୍ଭର ଦେହରେ । ରହିଥାଏ ହେ ବିକ୍ରମ ବଜ ସବୁବେଳେ ॥ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ସତ୍ୟ ଦୟା ଧର୍ମ ଯଶ ଆଦି ଗଲେ । ଶେଷେଯାଏ ଥିଲି ଏବେ ଯାଉଛି ମୁଁ ଭଲେ ॥ ବିକ୍ରମ ଆଦିତ୍ୟ ଶୁଣି କରି ନମସ୍କାର । ବୋଇଲେ ଉଚିତ ଏହା ଅଟେ କି ତୁମ୍ଭର ॥ ଦରିଦ୍ର ପୁରୁଷ ରଖି ଛାଡ଼ିଲେ ସକଳ । ଏତେ ବଡ କାର୍ଯ୍ୟ କଲି ଲଭ କାହା ବଳ ॥ ଛାଡ଼ ନାହିଁ ତୁମ୍ଭଙ୍କୁ ମୁଁ ଜାଣିଛ ତ ଏହା । ଛାଡ଼ିବ କପରି ମୋତେ କହ ଏବେ ତାହା ॥ ସାହାସ ଏ କଥା ଶୁଣି ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇଲେ । ନ ଯାଇ ସେ ନରପତି ଶରୀରେ ରହିଲେ ॥ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ହୋଇଲେ ରଜା ସାହସର ବଳେ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଧର୍ମ ଦୟା ଆଦି ବାହୁଡ଼ିଲେ ଖରେ ॥ ସବ ଗୁଣେ ବିଭୂଷିତ ହେଲେ ପୂର୍ବପରି । ସେ ବିକ୍ରମ ସାହସକୁ ଥିବାରୁ ଟି ଧରି ॥ ତୁମ୍ଭେ ତାଙ୍କପରି ଯେବେ ସୁସାହସୀ ହେବ । ଏ ବତିଶ ସିଂହାସନ ଉପରେ ବସିବ ॥ ଏହା କହି ପୁତଳିକା ଗଲା ସ୍ୱର୍ଗପୁରେ । ଭୋଜରଜା ବାହୁଡ଼ିଲେ ମନ ବିରସରେ ॥ ବତିଶ ପୁତଳି କଥା ହୋଇଲା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଗନ୍ନାଥ କହେ କର ଦୁର୍ଗା ନାମ ଧ୍ୟାନ ॥

ଜୟଲକ୍ଷ୍ମୀ କଳିକା ପ୍ରେସ କଟକ-୧
୧୯୬୫